This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

$B 123 183

Ex-libris
Charles Atwood
Kofoid

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA

PRESENTED BY
PROF. CHARLES A. KOFOID AND
MRS. PRUDENCE W. KOFOID

Kai L Hermiksen

ERINDRINGER

AF

HENRIK KRØYERS LIV

1821—1838.

EFTER FORFATTERENS EFTERLADTE HAANDSKRIFT.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL.)

G. S. WIBES BOGTRYKKERI.

1870.

K-QH31
K7A2
B.of.
L.b

I.

Udreisen til Marseille 1821.

Naar jeg stræber saa oprigtigt og bestemt som muligt at angive for mig selv de Motiver, der dreve mig til at blive en Græklandsfarer, saa vilde de omtrent indeholdes i Følgende. Først følte jeg mig aldeles utilfreds med min Stilling i Kjøbenhavn. Jeg var Intet og syntes saa at sige Intet at kunne blive. Forældreløs, uden Velyndere og uden egentlige Venner, kunde jeg derimod tælle talrige Modstandere, for ikke at sige Fjender, hvilket, jeg tilstaaer det, især skyldtes min egen Ubesindighed. Til min Utilfredshed hjemme kom dernæst en stærk Lyst til at see mig om i Verden. Denne Tilbøielighed var for en Deel instinktmæssig, ligesom Trækfuglens, men havde vistnok i Læsning af Reisebeskrivelser fundet en mægtig Næring.

Ogsaa havde en Slags krigersk Begeistring bemægtiget sig mig og opflammedes daglig mere ved Avisernes (desværre altfor ofte løgnagtige) Beretninger om Kampene mellem Grækere og Tyrker. Grækerne havde jeg fra Skolen lært at venerere, og hvor kunde vel Den, der var tilbøielig til at kjæmpe for Frihed og Retfærdighed, finde en bedre Plads at stille sig paa, end ved Siden af de betrængte Grækere.

M372269

Mod disse Motiver til Bevægelse syntes den afgjørende Indsigelse at kunne stilles, at det ikke var mig muligt at tilveiebringe de til Reisen nødvendige Penge. Men her bedaaredes jeg af Avisernes idelige Fortællinger om, at der gjennem hele Tydskland, Schweitz og det sydlige Frankrig var oprettet Grækercomiteer, som ikke blot understøttede Philhellenerne med Reisepenge til Marseille eller Livorno, men ogsaa til Søes befordrede dem til Morea, hvor de, ifølge Comiteernes Overeenskomst med den græske Regjering, strax vilde blive indordnede i regulære Corpser og forpleiede som regulære Soldater. — Jeg troer hermed tilstrækkelig at have angivet, hvad der satte mig i Bevægelse.

Flere unge Mennesker havde i Kjøbenhavn tilbudt sig som Reisefæller, men faldt Alle fra, da Tiden kom, undtagen Stabell og en holstensk Student, Johansen, Broder til den senere Præst af dette Navn ved Kjøbenhavns tydske Kirke. Jeg havde solgt Alt, hvad jeg eiede af sælgelige Ting, for at erholde Midler til at begynde Reisen med. Stabell var endnu ikke istand til at reise, da han først af sin Fader skulde have en Pengesum udbetalt, jeg troer en Mødrenearv. Jeg gjorde derfor, da jeg ikke vilde vente længer, den Aftale med ham, at oppebie ham i Rostock, hvorfra, efter Aviserne, en stor Udvandring af Studenter, til hvilke jeg ønskede at slutte mig, skulde foregaae. — Den 3die September afgik jeg i Selskab med Johansen til Kiel med Dampskibet. Johansens Bekjendtskab havde jeg først gjort et Par Dage forud, da han opsøgte mig paa Regentsen for at aftale med mig om at deeltage i Reisen. Han havde studeret i Kiel og dernæst i Jena, hvor han endog havde naaet den Udmærkelse at blive Senior i Burschenskabet, og var nu kommen til Kjøbenhavn for her ved Hospitalerne at fuldende sit medicinske Studium. Han var en høi, smuk Karl paa en 23 eller 24 Aar, men, efter som jeg senere lærte ham at kjende, var det Ydre ogsaa det Bedste ved

ham. Allerede ombord paa Dampskibet havde han ingen Ro paa sig, før han fik arrangeret en Whist med nogle Probenreutere, hvorved de fleste af de meget sparsomme Reisepenge, han førte med sig, gik fløiten. I Kiel tilbragte vi kun et Par Timer, og det lod til, at Johansen ikke ønskede at vise sig offentlig, maaskee af Frygt for gamle Creditorer. Vi begave os snart paa Vandring mod Syd og naaede samme Aften Preetz, hvorfra vi den næste Morgen gik til Plöen gjennem smukke Egne, udmærkede ved Bøgeskove og Søer, og derpaa toge Veien til Lübeck, ligeledes gjennem behagelige Egne. Til Lübeck kom vi saa tidlig, at jeg kunde faae Leilighed til at see Mariakirken med dens »Dødningedands«. — Ved mine Samtaler med Johansen blev jeg vaer, at hans Uddannelse i alle Retninger var meget begrændset, hvilket syntes mindre at være en Følge af manglende Evner, end af Ligegyldighed for alt Videnskabeligt. Naar dette synes at staae i Modsætning til, at han havde været Senior ved Burschenskabet i Jena, saa maa jeg forklare, at til saadanne Poster udvælges ikke de, der have gjort størst Fremgang i Videnskab, men Saadanne, som ere mest kyndige i at føre Vaaben, hvad enten nu Universitetet har Steck- eller Hau-Comment*). At Johansen efter tydske Studenters Viis ved forefaldende Leiligheder

*) Ved nogle tydske Universiteter duelleres kun paa Stik, ved andre kun paa Hug. Deraf de ovenanførte Benævnelser. — Endnu maa mærkes, at Dueller ikke saa ganske sjelden fandt Sted imellem Burschenskab og Landsmandsskaber, eller Landsmandsskaber indbyrdes, hvorved tre eller fire Studenter paa hver Side, stundom vel endog flere, duellerede med hverandre. Denne Kamp paahvilede det Seniorerne eller Forstanderskabet at overtage, hvorved det altsaa blev nødvendigt, at sætte de bedste Kjæmpere i Spidsen for Forbindelserne, om de ogsaa i andre Henseender vare maadelige Subjecter. Som Bisag saae man ogsaa paa et godt Ydre, da de samme Personer ved alle høitidelige Optog maatte ride eller gaae i Spidsen for Forbindelsens øvrige Medlemmer.

var tilbøielig til at drikke dybt, forstaaer sig, og dette gav Anledning til Disput imellem os, idet jeg ikke vilde drikke mere, naar jeg havde stillet min Tørst, hvorimod Johansen, som fandt dette absurd, paastod, at man drak ikke for at slukke Tørsten, men for at blive lystig. Fra Lübeck marcherede vi til Wismar, en lille By af venligt og velhavende Udseende. Alle de nordtydske Byer ved Østersøen maae upaatvivlelig have megen Interesse for en Dansk, som Følge af deres stærke Forbindelse med og deres betydelige Indflydelse paa vort Fædreland i tidligere Dage. I Rostock mødte os den første Skuffelse, idet vi, al Spørgen uagtet, ikke kunde opdage nogen Student, som herfra agtede at afgaae til Grækenland.

Rostock er en levende og nærsom By, og det er bekjendt nok, at dets Universitet, der er ældre end det kjøbenhavnske, besøgtes stærkt af Nordens Studerende, selv længe efter at det kjøbenhavnske Universitet var oprettet. Endogsaa Den, hvis Læsning ikke strækker sig udenfor Holbergs Comedier, veed, at Magister Stygotius havde taget »Graden« i Rostock. Blandt Erindringerne fra denne By maa jeg udhæve, at Øllet, hvoraf der hver Dag ved Table d'hote i Hotellet sattes et Glas paa omtrent ½ Pot for hver Gjæst (ligesom Porter i England), var fortrinlig godt og gjorde mig vore Forfædres Begeistring for tydsk Øl begribelig.

Med Spænding ventede jeg hver Dag paa Stabells Ankomst. Vi havde allerede consumeret Mere i Hotellet, end vi vare istand til at betale, og Johansen kom frem med det smukke Forslag, at vi om Aftenen skulde kaste vore Randsler ud ad Vinduet, dernæst selv gaae ned, for at tage dem op, og derefter absentere os: en Fremgangsmaade, som ikke er ganske ubrugelig blandt tydske Studenter og i deres Sprog betegnes med det særegne Ord »Exkneifen« *). Dette For-

*) »Er ist exgekniffen«, hvilket betyder: han er reist hemmelig bort, uden at betale sin Gjæld, var et Svar, man undertiden fik, naar

slag kunde jeg dog ikke gaae ind paa, og den næste Dag ankom ogsaa Stabell og gjorde Ende paa vor Forlegenhed. Da vi af Aviserne havde seet, at der den 20de September vilde finde et Møde Sted af Studenter i den lille By Boitzenburg ved Elben i Anledning af Reisen til Grækenland, saa besluttede vi at begive os derhen ufortøvet, og afmarcherede i meget slet Veir til Schwerin, hvor vi ankom henimod Aften. Den næste Dag var der Marked i Byen, og Stabell, der ikke havde fundet Behag i Gaarsdagens Marche, fik Lyst til at kjøbe en Hest og en Vogn, for saaledes at fortsætte Reisen bekvemmere. Stabell og Johansen, der begge meente at have Kyndighed angaaende Heste og Vogne, gik altsaa ud sammen i denne Anledning, og det varede ikke ret længe, inden de vendte hjem med hvad man dengang hos os kaldte en holstensk Vogn, og med tilhørende Hest; vi tiltraadte nu snart i egen Equipage Reisen til Boitzenburg. Af Byen Schwerin saae jeg ikke Stort, formedelst det slette Veir; om Hertugen hørte jeg, at han kaldtes »Vater des Vaterlandes«, paa Grund af et ualmindelig stort Antal uægte Børn*). Boitzenburg naaede vi den 20de September, noget efter Middag, og fandt en ret smukt beliggende, net og efter Udseende velhavende lille By, beboet af Skippere, Fiskere og andre med Elbfarten forbundne Folk, hvorimod vi ikke kunde see eller opspørge de omtalte Studenter. Vi spadserede forgjæves omkring paa Gaderne, i

---

man spurgte om en Student, man savnede. »Sich festkneipen« betyder i samme Sprog, at man et Sted har fortæret Mere end man kan betale, og maa vente paa at blive udløst.

*) Hertugen skal have været en fortrinlig Skuespiller og deeltog i Berlin med den kongelige Familie i theatralske Øvelser, hvorved han skal have givet Mephistopheles i Goethes Faust til høi Grad af Fuldkommenhed. En Berliner-Epigrammatiker foranledigedes derved til følgende Linier:

»Als Fürst, als Mensch, als Krieger schofel,
Nur einzig gross als Mefistofel.«

det Haab, muligviis at lokke Philhellenerne ud af deres Tilholdssteder. Dog endelig traf vi i vort Værtshuus to Herrer, der vilde til Grækenland, den ene en Dandsemester fra Rostock, Stammler, en lille, pæn og velklædt Mand paa omtrent 30 Aar, den anden en Forstelev fra Ludwigslust, Ross, en opløben Person paa neppe meget mere end en Snees Aar, af temmelig ubehageligt Væsen og intet vindende Ydre. Vi besluttede at forene os til Reisens Fortsættelse, og da det nærmeste Sted, hvor vi efter Aviserne maatte vente at træffe Grækercomiteer, var Leipzig, hvor Professor Krug angaves at staae i Spidsen for en saadan, saa tog vor Vildgaasejagt denne Retning. Vi kom igjennem de gamle Byer Saltzwedel og Gardelegen, kjørte forbi Magdeburg, uden at besøge denne By, hvad ogsaa gjælder om Halle, og naaede Leipzig i Messetiden, hvilket havde til Følge, at det var meget vanskeligt for os at faae Logis. Den næste Morgen opsøgte jeg med Johansen Professor Krug, saa tidlig, det lod sig gjøre. Det var en allerede noget gammelagtig Mand, af fornem eller maaskee blot philosophisk Holdning. Han beklagede, slet ikke at kunne indlade sig med os; der var endnu ingen Grækercomitee kommen istand i Leipzig; maaskee, meente han, vilde vi finde en saadan i München, under Professor Thiersch's Auspicier. Nuvel, vi havde sagt A og maatte sige B, og forlode derfor i største Hast Leipzig, for at fortsætte Reisen mod Syd over Altenburg, Greitz, Plauen ind i Baiern. Vi betraadte dette Bjergland ved Hof, og hvor lidet glædelig vor Stilling end var, fandt jeg dog Fornøielse ved at klavre om paa Bjergene, ligesom ogsaa Menneskene behagede mig bedre end Nordtydskerne. Sproget her forandrede sig temmelig stærkt, saa at undertiden Misforstaaelser kunde opstaae. En Aften, da vi havde naaet den Kro, hvor vi tænkte at overnatte, og jeg underhandlede med Værtinden om vor Aftensmad, spurgte hun mig: »wolle Sie Händel«, hvilket jeg, efter nordtydsk Sprogbrug, meente

skulde betyde, om jeg vilde gjøre Klammeri i Huset, hvorfor jeg forbauset svarede: »Nei, bevares, vi ønske blot Aftensmad, og kan betale, hvad vi faae«. Værtinden rystede paa Hovedet og gik ud i Kjøkkenet, for strax at vende tilbage med en vel skoldet ung Høne, og forklarede mig saaledes haandgribeligt sin Mening. — Vi havde næsten naaet Regensburg en Middag, og bedede i en Kro noget udenfor denne By, da vi oplevede virkelige »Händel« i nordtydsk Forstand, idet Johansen og Ross kom i Mundhuggeri, hvilket gik over til Slagsmaal. Stabell har givet en temmelig falsk Beskrivelse af dette, hvilken jeg dog anseer det for aldeles unødvendigt at corrigere. Hovedsagen var, at vi her adskiltes fra vore to sidst tilkomne Reisefæller og aldrig mere saae dem. Rimeligviis have de taget Veien til Grækenland over Livorno. Om Ross hørte jeg Intet der; Stammler skal være død i Argos af Sygdom eller, som man ogsaa fortæller, ved Selvmord, foranlediget ved den ulykkelige og hjælpeløse Forfatning, hvori han befandt sig. Vort saaledes formindskede Selskab ilede nu med at naae München, hvor vi toge Logis i et af denne Byes utallige Bryggerier. Ved at henvende os til Prof. Thiersch fik vi ikke mere Trøst end hos Krug. Da vi besøgte ham, var han netop ifærd med at stige tilhest, og lignede mere en Cavalleriofficeer end en Professor. Det var en stærkt bygget Mand af Middelstørrelse, med rødt Ansigt, iført en Slags Militairfrakke og stive Ridestøvler med store Sporer. Han saae fast ud, som om han selv kunde have isinde at angribe Tyrkerne, men beklagede, at den baierske Regjering ikke vilde tillade ham at bemænge sig med Grækernes Affairer, hvorimod han trøstede os med, at vi i Stuttgart vilde finde en Grækercomitee. Der var i disse Dage meget Liv i München, da der blev afholdt en stor Fest for Landmænd med Dyrskuer, Hestevæddeløb o. s. v. Jeg kan ikke sige, at jeg just interesserede mig for disse Sager, hvorimod jeg benyttede Tiden

til Beskuelse af det fortræffelige kongelige Billedgalleri, den første større Samling af Malerier, jeg har havt Leilighed til at see. Om Aftenen søgte vi til en Studenterkneipe, hvor jeg fandt et ikke ringe Antal Studenter samlede i en stor Sal om et stort Bord, hver med et Glas Øl og en Skive Sigtebrød for sig; Brødet bestrøede de med Salt og spiste det til deres Øl. Jeg har ingensteds seet en saa tarvelig og maadeholden Forsamling af tydske Studenter som denne. I Augsburg fandt vi det absolut nødvendigt at skille os ved vor Equipage. At der ikke blev spundet Silke ved Salget af denne, behøver neppe at anføres; thi den hele Verden over forstaae de Kjøbende vel at benytte de Sælgendes Trang. Men Billighed fordrer imidlertid at tilføie, at hverken Hest eller Vogn kunde have forbedret sig ved en forceret Reise fra Schwerin til Augsburg. Fra denne sidste By brugte vi altsaa Apostlenes Befordring for at komme til Ulm, hvor vi traf endeel Studenter, mest saadanne, der vare Byens Børn og i Ferietiden vare vendte hjem. Med nogle af disse kom vi i Selskab, og jeg fik her først et Begreb om de tydske Studenters Commerseren; thi i München kunde slet ingen Commers siges at have fundet Sted. En af disse Studenter, ved Navn Müller, hvis Fader var Brygger, bød os hjem med sig for at smage Byens Øl. Han lod af en stærk Bryggerkarl sætte paa Bordet for os et Ølglas, som holdt et Anker eller 36 Potter, og dette opfordredes vi nu, syv eller otte Personer, til at tømme. Det baierske Øl er som bekjendt godt, og Ulmerne gjøre Fordring paa at brygge endnu bedre Øl end nogen baiersk By. Opgaven var derfor vistnok ikke let, og vi vare heller ikke istand til at løse den, uagtet vi, for at tækkes vor Vært, gjorde vort Bedste. En af de ulmske Studenter gjorde os opmærksom paa, at Professor Gräter, en stor »Dänenfreund«, var Rector ved Byens Latinskole, og at vi burde besøge ham, hvilket vilde gjøre ham en stor Glæde,

og hvortil Studenten, Gräters tidligere Discipel, tilbød sin Ledsagelse. Gräters Navn var mig bekjendt hjemmefra af Nyrups Skrifter, og jeg havde Intet imod at aflægge Visit hos en af den nordiske Literatur fortjent Mand. Vi bleve, som os forudsagt, modtagne med den største Hjertelighed af denne høist godmodige Mand, og skiltes fra ham, dog ikke uden først at have tømt et Glas Viin med ham, efter tydsk Maneer med Omarmelse og Kys. Vore Ulmervenner førte os omkring saavel i Byen som i dennes nærmeste Omegn for at divertere os, men Intet ydede mig saa megen Fornøielse som den herlige Domkirke, vistnok en af Tydsklands mest udmærkede Kirker, som ved sin sirlige Udarbeidelse ikke kan andet end vække Beundring. Ved at stige op i dens Taarn erholdt jeg ikke alene en vid Udsigt over Byen og dens Omgivelser, men overtydede mig tillige om, at den heelt igjennem eller lige til Spidsen er udført med den samme vidunderlige Fiinhed og Elegance.

Ved vor Afmarche til Stuttgart gave vore Ulmervenner os »Geleid« et Stykke paa Veien. I denne By blev endelig til Virkelighed, hvad hidtil kun havde foresvævet vor Phantasi, eller tydeligere: vi traf en Grækercomitee. I Spidsen for denne stod blandt Flere den berømte Digter Uhland og en Doktor Schott. Denne sidste var den egentlige Forretningsmand, med hvem vi kom i Berøring, og som tildeelte os en Reiseunderstøttelse. Jeg erfarede senere, at han havde fattet en Slags Godhed for mig. Det Par Dage, vi opholdt os i Stuttgart, tilbragte jeg for en stor Deel med at gjøre mig saa fortrolig som mulig med det dengang der udstillede Boisserie'ske Billedgalleri. Denne ypperlige Samling af ældgamle tydske og nederlandske Maleres Værker frembød meget Nyt, aldrig før anet, for mig. Det var naturligviis ikke blot Navnene van Eyck, Hemling, Mabuse o. s. v., der vare mig nye, men den hele Fremstillingsmaade var jo forskjellig fra Alt, hvad jeg hidtil havde seet af Malerier.

Hvad der bidrog til at gjøre denne Udstilling instructiv, var at en ung Konstner førte de Besøgende omkring og uafbrudt forklarede de forskjellige Malerier og fortalte deres Fata med en Veltalenhed, som vor Cancelliraad (senere Conferentsraad) Thomsen neppe kunde overtræffe. Jeg gjorde i dette Galleri et Par Bekjendtskaber, en Læge fra Elsas og en ung Würtemberger, som stode mig meget vel an; og jeg vil i denne Anledning notere, at det i mine Tanker maa betragtes som en af Reiselivets ubehagelige Sider, at man ikke saa sjelden stifter Bekjendtskab med Mænd, ret efter vort Hjerte, for efter et Par Timers Forløb at skilles fra dem for bestandig. Ved Table d'hote i vort Værtshuus traf vi sammen med Tübinger-Studenter, der, da de hørte vor Bestemmelse, bade os om paa Gjennemreisen at see ind til dem i Tübingen. Til denne Universitetsby ankom vi temmelig seent paa Eftermiddagen den 18de Oktober, Leipzigerslagets Aarsdag, og førtes strax af Studenter hen i en Kneipe. Her beværtede og underholdt de os den hele Aften, og, da Sengetiden kom, opkastede (om jeg tør bruge dette Udtryk) tre af dem sig til vore Værter, det vil sige, de førte os hjem hver i sit Logis, og indrømmede os deres Seng, medens de selv tilbragte Natten paa Sofaen; thi saaledes er Skik blandt tydske Studenter mod reisende Kammerater, og denne Skik fortjener vistnok al Berømmelse. Da vi den næste Morgen marcherede afsted, gave de os det sædvanlige »Geleid«, hvilket vistnok kunde undværes, men dog altid er ret behageligt, saa meget heller, som Værten gjerne pleier at bære sin Gjæsts Tornister indtil de skilles ad.

Vi marcherede nu mod Schweitz, som vi betraadte ved Schaffhausen en Søndag, temmelig tidlig paa Eftermiddagen. Jeg benyttede Leiligheden til at vandre ud til det saa hyppig omtalte Vandfald, og kunde i Mag besee det. Fra Schaffhausen lagdes Veien over Zürich. Da jeg, for at skyde Gjenvei, havde besteget et Bjerg og her ikke kunde finde

mig tilrette, henvendte jeg mig til en Bondekone, jeg mødte, for at spørge hende om Veien. Hun hørte opmærksom paa mig, uden at svare, og jeg gjentog derfor et Par Gange mit Spørgsmaal. Endelig udbrød hun: »Spricht der Herr denn kein Deutsch«, med Landets sædvanlige Strubetoner. Jeg meente at have spurgt paa saa godt Tydsk, som man kunde forlange, og hun antog, at jeg talede et fremmed Sprog. Jeg maatte altsaa selv søge min Vei, saa godt som jeg formaaede. — Inden vi naaede Zürich, var min ene Fod bleven angreben af en smertelig Hævelse, som gjorde mig Gangen besværlig. Imidlertid fortsatte vi den næste Dag Reisen mod Aarau, skjøndt med Langsomhed, da min Fod forværredes. Om Aftenen toge vi ind i en Kro et lille Stykke fra Aarau, hvor vi traf en Philhellener, en Rostokkerstudent. Da det viste sig, at de begge, Johansen og Rostokkeren, hørte til Burschenskabet, ja ydermere begge havde været Seniorer, bleve de snart gode Venner og indviklede sig i uendelige Burschenskabsforhandlinger. Da vi næste Morgen marcherede videre, blev Johansen med Rostokkeren snart kjede af min langsomme Gang og lode Stabell og mig tilbage. I smaa og for mig meget piinlige Dagmarcher naaede vi imidlertid Bern, hvor vi toge Logis i et af de mindre glimrende Hoteller, »Distelzwang«. Her traf vi ikke blot Johansen igjen, men forefandt omtrent et Dusin Philhellenere fra forskjellige Steder. Det var mig absolut nødvendigt at slaae mig noget til Ro her, for ved Hvile, i Forening med Badninger, at restituere min Fod. Johansen var meget munter og overgiven, men holdt sig saa meget som mulig fra Stabell og mig, og foretrak de nye Bekjendtskaber, blandt hvilke han rimeligviis har fundet et, der kunde være ham til Nytte; thi da to Dage senere de allerfleste af Philhellenerne droge bort, for over Livorno at søge Grækenland, saa drog Johansen med dem. Da jeg ikke senere har gjenseet Johansen og ikke oftere faaer Lei-

lighed til at omtale ham, skal jeg tilføie, at jeg ikke med Sikkerhed veed, om han er kommen til Grækenland, men han maa i alt Fald være vendt tilbage, da man har forsikkret mig, at han skal have endt sin Løbebane som Soldat i den hamborgske eller bremiske Krigstjeneste, hvor han afgav en meget smuk borgerlig Skildvagt. To Preussere, en Lieutenant Liptow og et meget ungt Menneske, som kaldte sig Baron von Rohrscheidt, vare med os to Danske blevne tilbage i Distelzwang, og vi levede meget broderlig sammen. Men da jeg i de første otte Dage maatte holde mig inde, tilbragte jeg mest Tiden med Læsning. Mod Slutningen af vort Ophold i Distelzwang indtraf der en Philhellener, Lasky, som vi snart kom i nærmere Forbindelse med. Denne Lasky var en ret mærkelig Personlighed, en athletisk Mand paa en sex-syvogtyve Aar, med et grimt Ansigt og kort afstudset sort Haar. Han havde tidligere tjent i Napoleons Armeer og havde en meget militair Holdning. Sidst kom han fra Jena, hvor han dog neppe havde beskjæftiget sig med Studeren. Han syntes meget godt om sig selv, men var især stolt af sin physiske Kraft. Han bar et Tornister saa stort og vægtigt, at ingen vandrende Smede- eller Tømmersvend deri overgik ham. Istedenfor en Ziegenhainer svingede han en solid Jernstok med Øxehammer i Enden, ved hvilken han maaskee ikke blot vilde betegne sin Styrke, men ogsaa geologiske Tilbøieligheder. Hans sædvanlige Reisedragt var en kort Trøie og Beenklæder af ubleget Lærred samt en Militairkasket; men han bar i Tornistret en fuldstændig og sirlig sort Klædning, som han altid fik frem og paa det Omhyggeligste fik udglattet, naar han vilde gjøre Visiter i en By. Han førte med sig en overmaade stor, sort Dogge, Dona ved Navn, som han paa Marchen pleiede at binde til sit Bælte ved en Snor. Da han var arriveret til Distelzwang, og havde taget Plads for at indtage nogle Forfriskninger, trak han dog

samtidigt en Bog op af Tornistret, for at benytte Tiden dobbelt, og begyndte at studere i denne et Kvarteerstid eller noget længer; men derpaa lavede han sig, efterat have talt noget med os andre Philhellenere, til at foretage en Spadseretour gjennem Byen. Sin Bog lod han ligge opslaaet paa Bordet, og jeg kunde ikke, saa snart han var kommen ud ad Døren, undlade at tilfredsstille min Nysgjerrighed angaaende Gjenstanden for hans Studium. Bogen var en Anviisning til den lille Krig og til Felttjeneste, og ved at gjennemløbe nogle Blade i den blev det mig klart, at Lasky, med al sin krigerske Holdning, dog ikke just havde nogen synderlig militair Dannelse. Da Lasky var kommen hjem fra sin Spadseretour, tog han atter, efter at have passiaret noget med os, fat paa »den lille Krig«. Det vil sige, han læste ikke, men han examinerede de Tilstedeværende i hvad han tidligere havde læst, hvorved han antog en faderlig Tone: »Sag mal, Kleiner! wenn . . . o. s. v., was wolltest Du denn thun?« Til denne faderlige Tone kunde han ved sin Alder, saavel som ved sin Størrelse være berettiget. Da jeg omtrent havde læst saa langt i Bogen, som han selv, bestod jeg Examinationen med Udmærkelse, hvorved Lasky fik Agtelse for mig og tiltroede mig militairt Talent*). Da han dernæst gik over til at aflægge adskillige Styrkeprøver med sin Jernstok og saae, at jeg var istand til at udføre enkelte af hans Kraftpræstationer, blev han virkelig velvilligt stemt imod mig.

Eftersom min Fod var helbredet, ønskede vi naturligviis atter at drage videre mod Syd, hvad dog kun blev os muligt derved, at vi af Grækercomiteen i Bern erholdt en Reiseunderstøttelse, og at tillige vor skikkelige Vært gav os Credit paa, hvad vi i den lange Tid havde fortæret hos ham.

---

*) I Kjøbenhavn havde jeg forresten læst Ewalds Bog om den lille Krig, Scharnhorsts militaire Lommebog og mere af den Slags.

Vi forenede os til Reisens Fortsættelse med Lasky, hvorimod Liptow og Rohrscheidt endnu bleve tilbage, for at vente Vexler hjemmefra*). Vi tiltraadte altsaa foreløbig Marchen til Lausanne. Lasky viste sig som en fortræffelig Fodgjænger, der altid under sit svære Tornister holdt sig rank som en Stage. Til Opmuntring for os Andre sang eller brølede han et eller andet Omkvæd som:

»Donnerwetter! Donnerwetter! Donner-Hagel, Donnerwetter!«

eller

»Nur langsam voran, nur langsam voran,
Dass die östreichsche Landwehr nachfolgen kann.«

Da Lasky viste sig fuldkommen bekjendt med Reiseforholdene, overlode vi ham gjerne baade at bestyre den fælles Kasse og at bestemme Reiserouten. I Lausanne holdt vi en Rastdag, men marcherede den følgende Dag langs Genfersøen til Genf. Her var en Grækercomitee, der ydede os et Reisetilskud, og vi traf tillige her et Par Philhellenere. Om den ene af disse, en ung Grev Buchwald eller Buchholz (jeg erindrer ikke rigtig Navnet), Søn af en forhenværende westphalsk Minister, kunde kaldes Philhellener, er meget tvivlsomt. Som demagogisk sindet Burschenskabsmedlem var han uenig med sin aristokratiske Fader og truede med at gaae til Grækenland; men jeg troer, at han aldrig kom længere end til Genf, hvor han, vel forsynet med Penge, levede flot. Den anden Philhellener var en nederlandsk Ritmester af det hæderlige Navn van Dyck, men forresten en temmelig maadelig Person, efter hvad jeg har havt Leilighed til at erfare om ham. Den sidste endelig var en

*) Liptow traf vi senere sammen med. Han gjorde Cour til vor Værts smukke Svigerinde og blev, inden han forlod Bern, formelig forlovet med hende. Om Rohrscheidt hørte jeg senere, at den Baron- eller Friherretitel, han førte, kun var en Usurpation, og at han egentlig var Urtekræmmersvend. Han skal senere have taget fransk Krigstjeneste, det vil sige, være bleven hvervet af franske Hververe i Schweitz.

nittenaarig, blond Hamburger, Ohlmeier, Maler (ikke Konstmaler) af Profession, men et meget skikkeligt og bravt ungt Menneske, og han gjorde Reisen med os videre. Da Lasky havde bragt i Erfaring, at en Diligence afgik fra Nantua til Lyon den næste Dags Middag, og tillige antog, at Reisen med denne i Frankrig gjordes billigere end tilfods, saa forlode vi Genf om Eftermiddagen og besluttede at marchere en Deel af Natten, for at kunne tilbagelægge vor Reiseroute til Nantua, omtrent en halv Snees Mile, i den bestemte Tid. Vi kom paa Veien i Kjævleri, idet vor firbenede Reisekammerat Dona rev en formodentlig drukken fransk Bonde overende, hvilket havde Kiv med Gensdarmen og en Maire tilfølge. Det kan overhovedet bemærkes, at man, i Modsætning til Forholdet i Tydskland, plages betydelig i Frankrig af Gensdarmernes idelige Pasundersøgelse og Visitation. De kjendte os øieblikkelig paa Gaderne, naar vi toge en Spadseretour, ikke blot paa vor Klædedragt, men, som de sagde, paa vore »tykke Ansigter«. Disse os uvante Tribulationer uagtet, naaede vi til rette Tid Nantua, for med Diligencen at afgaae til Lyon, hvor vi, efter en Nats Kjørsel, ankom den næste Morgen *). I denne store og smukke By maatte vi standse nogle Dage for at oppebie, at en Baad afgik til Avignon, langsad Rhonen, da dette var den billigste Befordringsmaade. Imidlertid leiede vi dagviis et Kammer med to Senge i et Hotel, og Lasky, som den i Forholdene Kyndige, gjorde de daglige Indkjøb af Levnets-

*) Jeg bør ikke forglemme at anføre, at vi under denne Kjørsel mistede vor Reisekammerat Dona. Lasky havde anbragt den paa Fodbrædtet bag Vognen, fastbunden med en tilstrækkelig lang Snor, men, ved at springe ned, maa den have indviklet sig i Snoren; thi paa et af de Steder, hvor vi bedede, fandtes den hængende stranguleret bag Vognen. Dette var et stort Tab for Lasky, thi han var ligesaa stolt af Dona, som af sin Jernstok og sit Tornister. Jeg kunde her føle Sympathi med ham, thi Dona var et Pragtstykke af en Hund.

midler hos Bagere, Spækhøkere o. s. v. Han var en god Oekonom, undtagen med Drikkevarer; thi han holdt ikke af et Glas Viin, men af adskillige, og blev gjerne siddende hele Timer over Flasken i Passiar med Kroværten, medens vi Andre søgte Sengen. Dette indskrænkede dog ikke hans Virksomhed; han var den næste Morgen paa Benene før nogen Anden og vækkede os til Reisen.

Endelig skulde Rhonebaaden tiltræde sin Reise. Vi vare neppe komne to Mile fra Lyon, før Skibsfolket begav sig i Land, for i en Kro ved Flodbredden at forfriske sig. Efter at have nydt endeel Drikkevarer, kom de i Klammeri med Skipperen, hvilket standsede den videre Reise. Formodentlig har Skipperen været dem Penge skyldig, og Folkene ikke villet gaae videre, før Gjælden var betalt. Vi nødtes altsaa til at søge tilbage til Lyon tilfods, og her leiede vi, i Forening med et Par tilkommende Philhellenere og nogle franske Herrer og Damer, en Vogn til vor videre Befordring. Philhellenerne vare den ovenfor nævnte van Dyck og en fra Paris hidkommen »Souslieutenant« Vielle.

Da vi ankom til den fordum pavelige By Avignon, toge vi ind i Hotellet »Palais Royal«, og bleve, som jeg hørte, indførte i det samme Værelse, hvor Marechal Brune nogle Aar tidligere, efter Waterloo-Slaget (d. 2den Aug. 1815), paa den mest kanibalske Maade blev myrdet, maaskee endog efter Regjeringens Tilskyndelse, da Morderne blev ustraffede*). Det i sig selv skumle Værelse bidrog til at oprøre Phantasien, ved Erindringen om denne Skjændselsdaad. Ogsaa i Avignon standsedes vi paa Gaderne, for at forevise vore Passer. Fra Avignon kjørte vi til Marseille over Aix; men jeg opholdt mig for kort Tid i denne sidste By, til at jeg kunde gjøre noget Bekjendtskab med dens Oldsager fra

*) Hvo som ønsker den nærmere Detail, denne Sag angaaende, vil finde den i »Causes politiques célèbres«, Tome IV.

Romertiden. Om Prospekter taler jeg ikke, saa meget mindre, som vi vare midt i Vinteren. Og Provences Produkter ere for velbekjendte, til at jeg behøver at berøre dem. De af dem, som dengang laae os nærmest og interesserede os mest, vare en stegt Kalkun og ristede Kastanier med et Glas Rødviin; Provence-Olie, Silkeorme, Parfumer o. s. v. vedkom os lidet.

II.

Opholdet i Marseille

og

Søfarten til Navarino.

Vi ankom til Marseille midt i November. Vort Selskab, det vil sige: Lasky, van Dyck, Ohlmeier, Stabell og jeg, toge ind i Gjæstgiverstedet »Malteserkorset«; men da vi fandt det for dyrt, nøde vi senere vore Maaltider i simplere Huse, hvor saavel Maden som især Vinen var langt billigere. Da vort Ophold her truede med at blive langvarigt, overløb den altid virksomme Lasky, der af de tydske Grækercomiteer var anbefalet til Indskibningscommissionen i Marseille *), denne sidste, og trængte paa Nødvendigheden af at sørge for de uformuende Philhelleneres Kost og Logis indtil Indskibningen. Det varede heller ikke ret længe, inden et Slags Caserne blev oprettet. Et forhenværende Privattheater af-

*) I Spidsen for denne stod det halv hamborgske halv franske Handelshuus: Sieweking, Tandon & Comp.

gav Lokalet. De nødvendige Halmmadratser og uldne Tæpper anskaffedes, og daglig udleveredes til Casernen et i Forhold til Philhellenernes Antal bestemt Kvantum Levnetsmidler, samt Brændsel til disses Kogning. Denne sidste Operation skulde Philhellenerne selv besørge skifteviis; dog var der En, en Østerriger Descheffy, der viste saa megen Lyst til og Dygtighed i Madlavning, at denne Sag næsten udelukkende overlodes ham. Da denne Caserne var kommen istand, tog jeg med endeel Andre Ophold der; og skjøndt Selskabet ikke var udvalgt, fandt jeg dog i det Hele taget Indretningen særdeles hensigtsmæssig. Van Dyck forsvandt snart aldeles fra vort Selskab. Ogsaa Stabell blev næsten usynlig. Han har i sin Bog meddeelt nogle Antydninger, jeg veed ikke, om jeg skal kalde dem mythiske eller mystiske, om sin Leveviis i Marseille; men jeg har aldrig kunnet gjennemtrænge dette Mørke, har aldrig seet eller blot hørt Navnet paa den Apenrader-Skipper, han omtaler, og endnu mindre kunnet trænge frem til de Donnaer, af hvis Gunst han brouter. Jeg saae ham kun af og til om Aftenen i det Kaffehuus (Café du Parc), hvor Philhellenerne mødtes, og da var han i Regelen drukken. Saalænge jeg logerede sammen med Lasky i det omtalte Hotel, gjorde denne mig en Aftenvisit, inden han gik tilsengs. Han var da gjerne stærkt illumineret af Marseille-Egnens stærke Vine; men han viste sig i denne Tilstand venlig og elskværdig og aabnede sit Hjerte. Snart fortalte han om sit udmærkede Billardspil, snart om sin Dygtighed i Fægtning, snart om den Lykke, han gjorde hos Damerne; thi ogsaa han meente, at det smukke Kjøn yndede ham. Engang gik endog hans Fortrolighed saavidt, at han fremtog et lille Bind Digte, som han havde ladet trykke, i Jena, tænker jeg. Dette havde nær kunnet give Anledning til Misforstaaelse imellem os; thi da han udhævede de Steder, der forekom ham selv de mest glimrende, og forlangte at høre min Mening om

dem, tog jeg min Tilflugt til en lille Nødløgn for at slippe ud af Klemmen: »Jeg taler vel ret flydende Tydsk, men Poesi, det er en anden Sag; jeg er ikke ret sikker paa, at jeg kan opfatte Poesi.« Dette optog Lasky næsten som en Fornærmelse, da hans Poesi var »af den allerklareste Slags«. Imidlertid bar han ingen Rancune til mig for min Smagløshed. Lasky tog ikke Ophold i Casernen, deels fordi han vistnok var i Besiddelse af nogle Penge, deels fordi det ikke passede med hans Plan at blive Anfører for den forestaaende Expedition.

Marseille forekom mig at være en særdeles interessant By. Naar jeg t. Ex. sammenligner den med Hamborg, der har en meget betydeligere Handel, og vel ogsaa et større Antal Indvaanere, saa maa jeg ubetinget tilkjende Marseille Palmen. Dens Beliggenhed ved Middelhavet, dens Havn, det Liv, som finder Sted paa Gaderne, de orientalske Klædedragter o. s. v. give uafbrudt Stof til Underholdning. Hver Dag indtraf friske Philhellenere i Marseille, og der var saaledes hver Dag Leilighed til at gjøre nye Bekjendtskaber. Den Maade, hvorpaa jeg levede i Marseille, var vistnok meget eensformig, men ingenlunde ubehagelig. Naar jeg havde reist mig fra min Madrats i Casernen og foretaget mine Afvadskninger, gik jeg gjerne gjennem Corsoen (Hovedgaden i Marseille) ned til Havnen. Mit Toilette var vistnok ikke glimrende; jeg var bestandig iført den samme forslidte sorte Dragt, hvori jeg forlod Kjøbenhavn, og som paa Reisen havde lidt endeel Ondt; en Studenterhue, som ogsaa havde mødt Modgang; Støvler, som neppe kunde hænge paa Benene; hvortil endelig kom et betydeligt Skjæg, da jeg underveis ikke havde anseet det for nødvendigt at barbere mig. Det kunde derfor hverken overraske eller fornærme mig, da jeg en Dag, idet jeg passerede to Gadedrenge, som sadde paa en Steentrappe, saae den ene af disse Gamins pege paa mig med Fingeren og hørte ham sige til sin Kammerat:

»C'est un vagabond«. Det generede mig heller ikke, naar jeg havde et Par Sous i Lommen, at omsætte dem mod en Klase Vindruer, og i al Mag fortære mit Indkjøb paa Gaden, uagtet en fransk Philhellener havde gjort mig opmærksom paa, at det ikke anstod et dannet Menneske at spise paa Gaden. I Havnen fornøiede jeg mig saavel ved den der herskende Livlighed som ved at betragte de mange Søuhyrer, Fiskerkonerne falbøde. Naar jeg havde naaet Havnemundingen, tog jeg Plads paa en af Klipperne udenfor denne, deels for at læse (jeg havde altid en Sallust eller Cæsar, eller anden lignende Bog i Lommen), deels for at betragte et Skuespil, jeg aldrig kunde blive kjed af: Bølgernes Skvulpen mod Klipperne. Naar Middagstiden nærmede sig, vendte jeg tilbage til Casernen for at deeltage i Middagsmaaltidet. Eftermiddagen tilbragtes atter med Læsen og Spadseren, saavel i som udenfor Marseille. Om Aftenen tyede jeg til Kaffehuset, hvor det var mig uformeent at tilbringe Tiden uden at fortære Noget. Jeg passiarede med andre Philhellenere eller hørte paa deres Passiar, saae paa Billardspillet (selv spillede jeg ikke), beundrede den meget pyntede og tillige smukke Dame, som præsiderede ved Bureauet, og som af adskillige Philhellenere blev stærkt courtiseret*), fornøiede mig endelig ved at høre de franske og italienske Sange, som en ung og tækkelig Harpespillerinde hver Aften pleiede at foredrage til almindelig Tilfredshed. Afvexling eller, om man vil, Kryderi erholdt Livet ved de

*) Man paastod om denne Dame, at hun handlede med sine Yndigdigheder, hvilket vel forresten gjælder om de fleste franske Kaffehuusdamer, saalænge de have Yndigheder tilbage. Men man sagde tillige, at hun gjorde sig meget kostbar. Blandt dem, der viste hende særdeles Opmærksomhed, var en høi, smuk, blond og velklædt Piemonteser, der gjaldt for Philhellener, men ikke fulgte os til Grækenland. Denne blonde Yngling skjar en smuk Nat Halsen over paa sin Lais og løb bort med hendes opsparede Penge.

hyppig forefaldende Dueller, der naturligviis afgave et rigt Materiale for Discurs.

Blandt de idelig ankommende Philhellenere maa udhæves to, der vare Befuldmægtigede fra de tydske og schweizerske Comiteer til at undersøge Forholdene og fremskynde Afskibningen. Den ene var en Lieutenant von Schmidt, en ung, blond Mand af aabent og venligt Væsen og en virkelig Philhellener, det vil sige en Mand, der var begeistret for Sagen, uden alle Bihensyn; ogsaa vandt han almindelig Tillid. Den anden var en Capitain von Ditmar, en meget fiin, beleven og venlig Mand, om hvilken dog Meningerne vare deelte. Dog, jeg veed Intet at sige imod ham. Begge afgik først med senere Expeditioner til Grækenland og faldt der, Schmidt ved Arta, Ditmar ved Mesolonghi.

Lidt senere ankom en tredie Philhellener, med hvem jeg har været saaledes i Berøring, at jeg nødes til at dvæle længere ved ham: det er Nordfriseren Harro Harring, jeg her mener. Han har senere udgivet en Slags romantisk Fremstilling af sit Liv, under Navnet »Rhonghar Jarr«, et Opus paa fire, temmelig svære Bind. I det fjerde af disse beskriver han sit Ophold i Marseille og omtaler en Mængde Philhellenere, dog med noget forandrede Navne, for at unddrage sig Ansvar. Ogsaa mig berører han (under Navnet Oyer), tildeels paa en saa ublid og tillige saa usand Maade, at jeg nødes til at berigtige ham. Hans første Yttring (S. 61) lyder saaledes: »Friseren var begjærlig efter at lære de to Danske at kjende, om hvilke han oftere havde hørt paa Reisen. Schmidt ledsagede ham til Casernen, hvor han traf Krøyer siddende paa sit Leie, fordybet i en gammel Classiker. Et uhyre Overskjæg gjorde Danskerens Træk i Begyndelsen ukjendelige; dog kjendte Harring ham snart, og erindrede deres Sammentræffen i Kjøbenhavn i Oehlenschlägers Collegium over Egmont og paa det kongelige Bibliothek. — Krøyer var bekjendt som en af de flittigste

Studenter i Kjøbenhavn, og hvad Harring der tilfældig havde erfaret om ham, var tilstrækkeligt til at vedligeholde en fordeelagtig Mening, som bestyrkedes ved Philhellenerens alvorlige Væsen. Krøyer bød ham ret hjertelig Haanden. Harring erkyndigede sig om hans Ledsager, Studenten Stabell*) og erfarede, at denne boede hos en dansk Skibscapitain, der hidtil havde sørget for hans Ophold. Sandsynligt, meente Krøyer, vilde de finde ham i Kaffehuset, og han gjorde sig derfor istand til at følge Landsmanden derhen«.

Mod alt Dette kan jeg ikke have meget at indvende. Harring fortalte mig selv, at det var Doktor Schott i Stuttgart, der havde anbefalet ham at opsøge mig, som en af de paalideligere Philhellenere, og gjøre mit Bekjendtskab. At jeg har truffet sammen med ham i Kjøbenhavn paa det kgl. Bibliotheks Læsesal, er fuldkommen rigtigt. Det havde heftet sig i min Hukommelse, fordi Inspecteuren paa Læsesalen, Moldenhawer, en ellers tilbageholdende Herre, havde behandlet ham usædvanlig venskabeligt, hvilket forudsatte tidligere Bekjendtskab eller Anbefaling. Det vilde være latterligt, om jeg vilde tage den Berømmelse, han tillægger mig, som en af de flittigste Studenter i Kjøbenhavn, til Indtægt. — Side 69 udtrykker han sig saaledes:

»Harring indlogerede sig nogle Dage senere i et »Chambre garnie« i Rue cours. Saasnart han havde fundet dette Logis, indbød han Studenten Krøyer til at dele det med ham. Denne vægrede sig, paa Grund af Pengemangel, hvorpaa Harring svarede, at han just derfor havde gjort ham Tilbudet, for at gjøre hans Ophold lettere og behageligere. Danskeren indvilligede, og Harring sørgede, saavidt det stod i hans Magt, for alle hans Fornødenheder«. — Dette er sandt, med Undtagelse af den sidste Sætning. Jeg deelte Seng med Harring, hvilket for saa vidt ikke kostede ham

*) Harring kalder ham Stall.

noget, som Leien blev den samme, hvad enten der laa En eller To i Sengen. Jeg vedblev at spise i Casernen og kostede ham aldeles Intet.

Jeg havde forresten kun liden Omgang med Harring; thi saasnart han var kommen i Klæderne om Morgenen, gik han strax ud, og jeg saae ham ikke uden maaskee om Aftenen i Kaffehuset. Hvorledes han tilbragte Dagen, fortalte han mig ikke. — Harring var en lille, spinkel Person, mørkhaaret, med ret smukt Ansigt, men med ubehagelig Stemme. Der var noget falskt og ubestemt i hans Væsen, som var mig imod. Snart jamrede han sig over sin Ungdoms Sygelighed og sin forsømte Opdragelse; snart hoverede han over sine Talenter og forsømte ingen Leilighed til at producere sig selv som Digteren eller Maleren Harring. Jeg kunde ikke fatte, hvad han, med sit svage Legeme, vilde i Grækenland.

Mellem Harring og Stabell var Stemningen langtfra venskabelig. Stabell paastod, jeg veed ikke med hvad Grund, at Harring hele Dagen løb om i Marseille og tiggede, idet han udgav sig for en Dansk og saaledes beskæmmede den danske Nation. Jeg maa tilstaae, at jeg havde Harring mistænkt for, at han ved Smaadigte og Skitser søgte at gjøre Penge, og drev dette, ikke som en øieblikkelig Tilflugt i stor Trang, men snarere som en regelmæssig Profession; han syntes næsten, som en Hamster, at samle Vinterforraad.

Nogle Dage efter Harring indtraf i Marseille en Philhellener, med hvem jeg kom i en varigere og venskabeligere Forbindelse; det var Berlineren Dr. phil. Frantz Lieber, som jeg en Aften stødte paa i Kaffehuset*). Han var en Mand af Middelstørrelse, eller maaskee snarere lille, velbygget,

---

*) Hos Harring fremtræder han hyppigt under Benævnelsen Berli.

mørkhaaret, af bleg, noget sygelig Ansigtsfarve*). Han nærmede sig til mig, og vi fandt snart en Overeensstemmelse i Anskuelser, som bevirkede yderligere Tilslutning. Vi vare Jevnaldrende, begge af alvorlig Stemning og begeistrede for Folkeslagenes Frihed og Velvære. Da Lieber tilbød mig at logere sammen med ham, foretrak jeg hans Selskab for Harrings.

Jeg maa ikke undlade at omtale en dansk Mand, som jeg traf i Marseille. Han var ikke Philhellener, men viste sig som en Ven af de danske Philhellenere. Han hed Ploug**), var et ungt Menneske, Søn af en rig Kjøbmand i Faaborg, og anbragt i et fransk Handelshuus for at blive bekjendt med Middelhavets Handel. Han opsøgte os paa vort Kaffehuus, da han var bleven underrettet om vor Ankomst, viste os megen Deeltagelse og Velvillie og førte os ikke sjelden hen i en af de bedre Restaurationer for at traktere os med et godt Aftensmaaltid. Ved disse Leiligheder var Antipathien mellem Harring og Stabell nær ved at bryde ud. Harring har ikke undladt at skildre Stabells Charakteer saa sort som muligt, og anfører Taler af ham, der kun vare lidet opbyggelige. Han giver mig i denne Anledning et Sidehug, idet han yttrer: »Krøyer spillede stedse Philosophen og tav«. Men jeg vidste altfor vel, at det ikke nyttede, at modsige Stabell, da han kun blev desto stærkere forhippet i et eller andet Forsæt eller i en yttret Mening, jo klarere man beviste ham hans Urimelighed. Harring tilføier ogsaa selv senere: »der manglede kun lidt i, at Stabells Forbittrelse

---

*) Lieber havde i en meget ung Alder deeltaget i den tydske Befrielseskamp mod Napoleon. Ved Bestormelsen af Namur fik han et svært Skudsaar, der var forbundet med et overordentligt Blodtab og lang Tid holdt ham i Hospitalet mellem Liv og Død Han blev vel fuldstændig helbredet, men mistede for bestandig den sunde Ansigtsfarve.

**) Harring kalder ham Ghloup.

gik over til Haandgribeligheder, og kun nogle kraftige Ord af den alvorlige Krøyer formaaede at give Samtalen en anden Vending.« Her indrømmer han jo selv, at jeg lagde Kapsun paa Stabell, naar han blev for slem. Jeg har altid, idetmindste til en vis Grad, kunnet styre kam, selv i hans vildeste drukne Bersærkergang; men maaskee var netop dette Anledningen til, at han hyppig trak sig bort fra mig og valgte andet Selskab.

Det var ikke blot egentlige Philhellenere, jeg mener saadanne, der agtede at gaae til Grækenland, der flokkede sig i Marseille, men ogsaa endeel andre Eventyrere, der ligesom søgte et Skjul mellem Philhellenerne. Endeel Franskmænd, der haabede eller søgte at fremkalde Opstand i det sydlige Frankrig, holdt her Sammenkomster, idet de udgave sig for Philhellenere; forfulgte Carbonarier søgte til Marseille, som et Sted, hvorfra de hurtig kunde vende tilbage til Italien. Ogsaa enkelte politiske spanske Flygtninge indfandt sig. Da jeg i en senere Tid forespurgte mig om adskillige formeentlige Philhellenere, som jeg havde kjendt i Marseille, men som ikke vare komne til Grækenland, berettedes mig, at den franske Regjering havde ladet endeel af dem arrestere og stille for en Krigsret. Et Par vare blevne skudte*); nogle sadde rimeligviis i Fængsel. Der blev imidlertid, som af det Følgende vil erfares, et tilstrækkeligt Antal Grækenlandsfarere tilbage.

Jeg har allerede ovenfor hentydet til Duellerne i Marseille og maa nu nærmere omtale et Par, som jeg havde Leilighed til at overvære. Det franske Politi ansaaes for at være strengt mod Duellanter, som det kom paa Spor efter, især naar Secundanter eller Chirurg manglede. Da de tydske Philhellenere, jeg omgikkes med, vidste, at jeg havde lagt mig lidt efter Lægevidenskaben, anmodedes jeg

*) En Franskmand Remi og en Genueser Brugnatelli navngaves mig.

nogle Gange om at fungere som Chirurg ved Dueller, hvorved de deels sikkrede sig Tavshed, deels undgik det Lægehonorar, de havde maattet betale en fremmed Chirurg. Jeg troede ikke vel at kunne nægte en saadan Begjering, hvorvel jeg følte og tilstod min indskrænkede Capacitet. Adskillige af disse Dueller bleve heller ikke tragiske, men snarere comiske; saaledes den intenderede Duel mellem en Friherre von Bieberstein*) og en polsk Capitain Jakobofski, om jeg husker ret. Partiet kjørte i to Vogne fra Marseille for at begive sig til den bestemte Plads. I den ene Vogn var Bieberstein, hans Secundant, Ritmester v. Byern, og jeg som Chirurg; i den anden Polakken, hans Secundant, den franske Ritmester Mignac, og maaskee endnu en Tredie. Vi mærkede paa Veien, at den anden Vogn, som var tæt bag vor, standsede, og hørte derpaa Raaben til os om ligeledes at standse. Da vi nu saae os tilbage, bemærkede vi, at Polakken var sprunget ud af Vognen og i største Hast rendte tilbage til Marseille, samt at Mignac med Møie steg ud (hans ene Fod var, som Følge af tidligere Saar, noget svag) og støttet ved en Stok humpede hen til os. Han explicerede nu, at denne »Jeanfoutre«, Polakken, var løbet sin Vei, imod hans Villie og til hans store Misfornøielse. Han kunde altsaa ikke fremstille ham paa Pladsen; men, dersom Bieberstein ikke fandt sig tilfredstillet ved denne Forklaring, saa følte han sig obligeret til at indtage Jakobofskis Sted som Duellant. Bieberstein takkede for denne Artighed, men var fuldkommen tilfredsstillet; og saaledes skiltes vi som meget gode Venner.

En anden blodløs Duel, som jeg opfordredes til at bivaane, var mellem en brunsvigsk Lieutenant Sander og en

*) En Würtemberger, Slægtning af en bekjendt Botaniker af samme Navn, en fed Mand paa omtrent 30 Aar, med glat rundt Ansigt, af jovialt Temperament. Harring har gjort mindre heldige Forsøg paa at skildre ham under Navnet Berberstein.

preussisk Lieutenant Krusemark*). De vare begge at regne som gamle Folk og havde lugtet Krudt paa mangen en Valplads; begge vare de afgjorte Drukkenboldte. Sander havde med sit hvide Haar og sine røde Kinder et ærværdigt Udseende og var upaatvivlelig en nøiagtig og dygtig Subalterneofficeer. Han havde tjent sig op fra Musketten og gjennemgaaet den engelske Peninsularkamp mod Napoleon. Men, efter hvad hans bedste Bekjendte paastode, gik han nu hver Aften tilsengs med en Bouteille Languedoc-Brændeviin, og reiste sig om Morgenen med en tom Trepægleflaske. Dog holdt han sig altid stram og ordentlig i Klædning. Krusemark derimod var en grim, rødhaaret og temmelig sjudsket Mand, men vistnok ogsaa en duelig Officeer. Hvad der havde foranlediget Strid mellem disse to gamle Kamphaner, veed jeg ikke. Da de ansaae det for en Yppighed at betale Vognleie, marcherede vi ud til »Château vert«, et Gjestgiversted udenfor Marseille, hvor Slaget skulde staae. Men det lykkedes Secundanterne (jeg erindrer ikke, hvem det var) at tilveiebringe Forlig og Venskab mellem de Stridende, som nu gik løs paa adskillige Flasker af den stærke Provenceviin, inden de vendte tilbage til Marseille.

En tredie Duel, og som virkelig fandt Sted, var imellem en preussisk Lieutenant Appel**), Brodersøn af en ikke ubekjendt tydsk Skribent af samme Navn, og en baiersk Capitain Krieger. Appel var Artillerieofficeer, af dannet Væsen en høi og ret smuk, blond Mand. Krieger var endeel ældre, ogsaa en ret smuk Mand, men uvidende og udannet i høieste Grad, og tillige dum. Dog var han af en meget godmodig Natur, saa Appel vistnok maa have tirret ham længe, inden han drev ham til Duel. Denne bestemtes at

*) Disse figurere begge hos Harring, den første som Ganders, den anden som Märker, men ere meget falsk tegnede.

**) Harring kalder ham Lepa.

skulle være paa Sabler, og vi begave os ogsaa her tilfods til Valpladsen. Appel bibragte sin Modstander et Hug i den høire Tommelfinger, hvorved han tabte Sablen og blev uduelig til Kampens videre Fortsættelse. Hermed var Duellen tilende; efterat jeg havde forbundet Krieger, vandrede vi tilbage til Byen.

Den fjerde Duel, jeg som Chirurg bivaanede, var mellem Lasky, som jeg ovenfor saa meget har omtalt, og en Genfer, en Major Chevalier, der skal have været Anfører for det hamborgske Militair, en fiin, beleven og meget velklædt Mand, som efter sin Levemaade maatte antages at være velforsynet med Penge. Lasky var ikke blot meget indbildsk, men tillige særdeles ærgjerrig, og arbeidede med al sin Kraft paa at blive Anfører for den til Morea afgaaende Expedition. Samme Hensigt havde Chevalier*), og da hans Væsen var langt mere vindende end Laskys, saa erhvervede han de fleste Stemmer til Overanførerposten, og drev nu paa, at Afreisen snarest muligt kunde gaae for sig. Men det er troligt nok, at det Parti, som var ham imod, har lagt ham saa mange Hindringer i Veien som muligt, og ved forskjellige Sammenkomster, som afholdtes, faldt lange Taler og haarde Ord. Lasky angreb stedse Chevaliers Bestyrelse, tilsidst saa haardt, at denne maatte forlange Tilbagekaldelse eller Duel. At tage sine Ord i sig igjen, var en Ting, som Lasky ikke indlod sig paa, hvorimod han var meget villig til at give Satisfaction med Pistolen. Han havde allerede forud duelleret med en athletisk Franskmand paa Stik og var kommen vel derfra. Laskys Secundanter vare Lieber og Liptow (hvilken sidste jeg har omtalt under Bern, og som

*) Hos Harring fremføres han som Venturier, og denne Forfatter omtaler ham stedse paa en hadsk og fjendtlig Maade, uden nogen Motivering. Jeg veed ikke, hvorledes Chevalier har tildraget sig Harrings Had.

kom til Marseille samtidig med Harring). Chevalier secunderedes af to Pariser-Studenter, der lode sig kalde Alphonse og Prospère, og som ved deres særegne Dragt og flotte Væsen vakte nogen Opmærksomhed. Vi kjørte denne Gang til den bestemte Plads udenfor Marseille. En Barriere paa fem Skridt afmaaltes og betegnedes med Stokke, og paa hver Side af denne afmaaltes igjen ti Skridt, der ligeledes betegnedes. Her stilledes nu de to Duellanter, altsaa 25 Skridt fra hinanden; naar det bestemte Tegn gaves, kunde de marchere mod hinanden og skyde, Enhver naar han lystede. De marcherede begge rask lige til Barrieren, ja lagde sig endogsaa ud over denne, hvorpaa Chevalier fyrede, dog uden Virkning, da hans Pistol klikkede. Secundanterne raabte øieblikkelig: »holdt!« De to Kjæmpere førtes tilbage til deres oprindelige Plads, Chevaliers Pistol ombyttedes, og Signalet blev givet paany. Atter marcherede de to Duelhelte med faste Skridt til Barrieren, og Chevalier aftrykkede atter sin Pistol, hvorefter vi saae Lasky styrte baglænds til Jorden*). Vi ilede naturligviis til, idet Lasky halvt bevidstløs, som man af hans Øine kunde slutte, søgte at reise sig i en siddende Stilling. Kuglen havde rammet ham paa den venstre Side af Hovedet, var gleden langs hen

---

*) Lasky havde forud sagt, at han ikke vilde skyde, før Chevalier havde affyret sit Vaaben. Visse Duellanter paastaae nemlig, at man i Duel med Barriere, idet man marcherer Modstanderen imøde, bør tage fast Sigte med sit Vaaben, men ikke fyre, hvorved Modparten let consterneres og skyder for tidligt og usikkert. Den ovennævnte Mignac fulgte en modsat Theori i en Duel, han i Grækenland havde med en Capitain Hobe. Duellanterne vare stillede 30 Skridt fra hinanden. Da Signalet gaves, sprang Mignac blot to Skridt frem og fyrede, hvorved Hobe fik en Kugle i Underlivet og døde et Par Dage efter. Men Mignac vidste, at han kunde stole paa sin Haand. — Saavel Lasky som Chevalier lagde forresten ved denne Duel for Dagen, at de vare i Besiddelse af et udmærket sundt og kraftigt Nervesystem.

ad Hjerneskallen, og havde aabnet Pericraniet til et stort gabende Saar, der viste den elfenbeenshvide Hjerneskal aldeles blottet. Saa hurtig som mulig blev et løst Bind anbragt, og vi slæbte nu Lasky til Karreten, for skyndsomst at naae Marseille. Her bragtes han til det Logis, som jeg deelte med Lieber og Liptow, og der sendtes strax Bud efter den nærmeste Læge. Men jeg har forglemt at anføre, at Lasky, strax efter at være bragt i Vognen, sank hen i en dyb, apoplectisk Snorken. Fremdeles, at vi ved Indkjørselen i Marseille skulde underkastes en Toldvisitation, der kunde medføre Ubehageligheder for os. Da vi kom til Stedet, kastede jeg en Kappe over Laskys Hoved og sagde til Visiteuren, der hørte hans Snorken, at vi havde drukket paa et Gjæstgiversted udenfor Byen, og at vor Kammerat havde taget for meget til sig. Dette fandt han saa rimeligt, at han uden videre Undersøgelse lod os passere.

Den tilkaldte franske Læge blev forfærdet over Laskys Tilstand og raadede os til saa hurtigt som muligt at sende ham paa Hospitalet; thi døde han i vort Logis, saa vilde dette foranledige en for os meget betænkelig Politiundersøgelse. Døde han derimod i Hospitalet, saa vilde Politiet ingen Notice tage deraf, saafremt ingen særegen Opfordring fandt Sted. Jeg svarede hertil, at vi dertil vare villige, men at Foranstaltningen altid vilde modtage nogen Tid, og meente, at fremfor Alting maatte et betydeligt Antal Igler anbringes paa Patienten, for om mulig at lindre Congestionen. Dette gik Lægen ind paa, skaffede hurtig Iglerne tilveie, og sørgede tillige for at træffe det nødvendige Arrangement, Hospitalet angaaende. Efterat Lasky var indlagt paa dette, besøgte jeg ham oftere der, og saae, at dettes Reenlighed, Orden, Luftighed, samt de fromme Søstres omhyggelige Pleie Intet lod tilbage at ønske. Lasky blev flere Gange trepaneret, og naaede ikke sin Helbred, medens vi vare i Marseille. Imidlertid skal han senere være kom-

men til fuld Kraft, og endog have opnaaet sit Ønske, at seile til Grækenland som Anfører for en Expedition af Philhellenere. Han endte senere ved Arta. — Chevalier forsvandt efter denne Duel, eller trak sig tilbage; jeg har ikke gjenseet ham.

Den sidste Duel i Marseille. jeg har at omtale, var mellem Stabell og Harring. Ligesom den første var den snarere en Comedie end en Tragedie. Begge disse to Herrer have i deres Skrifter vidtløftig omtalt denne Duel; det er imidlertid nødvendigt at tilføie enkelte oplysende Anmærkninger. Secundanterne, ligesom ogsaa jeg, der her atter skulde fungere som Chirurg, vare enige i, at man saavidt mulig burde forhindre Blodsudgydelse. Stabell ansaaes mere som et uvorent Barn end som en voxen Mand, og hans Tilbøielighed til Drik tilligemed hans trættekjære Sind gjorde det ønskeligt at tage saa lidt Hensyn som mulig til hans vilde Udbrud. Men da Haandgribeligheder havde fundet Sted, og en talrig Forsamling havde været tilstede, kunde Sagen ikke ganske falde bort. Secundanterne, paa Stabells Side Lieutenanterne Appel og Liptow, paa Harrings Side Doctor Lieber og den gamle Sander, fattede den Beslutning, hvori ogsaa jeg var indviet, at stille dem i passende Afstand og lade dem vexle et Skud, dog saaledes at Appel og Lieber, der ladede Pistolerne, skulde glemme at komme Kugler i dem. Liptow indfandt sig ikke ved Duellen, men sendte Afbud. Han havde faaet Samvittighedsskrupler og troede ikke, at det som Officeer kunde være ham tilladt at drive Spot med saa hellig en Sag som en Pistolduel. Da Pistolerne vare affyrede, og Secundanterne erklærede, at Sagen dermed burde have en Ende, men Stabell vægrede sig ved at anerkjende dette, vilde Lieber og Appel ikke have mere med Sagen at bestille og forlode Kampladsen, hvilket Harring skyndsomst efterlignede. — Naar Harring fortæller, at jeg paa Stabells Vegne udfordrede ham

(S. 109), og ligeledes et Sted nævner mig som Secundant, da ere begge Dele urigtige, og han modsiger sig desuden selv heri, idet han deels nævner Secundanterne, deels (S. 114) angiver: »Krøyer, som Læge, lagde sit Forbindtøi tilrette.« Deraf følger endvidere, at naar han længere hen i sin Bog omtaler mig som sin Fjende og som den, der havde ladet Pistolen imod ham, saa er dette i dobbelt Henseende falskt, saavel fordi Pistolen ikke var ladt, som fordi jeg slet ikke havde noget med Pistolerne at bestille. De øvrige utallige Skjævheder i Fremstillingen af denne Sag vil jeg ikke spilde Tid med at gjendrive, da de ikke personlig vedkomme mig. Dog er der et Sted af hans Memoirer (S. 117), som jeg holder det fornødent at meddele:

»Krøyer bragte samme Eftermiddag de Penge, som Harring tidligere havde forskudt Stabell, ligesom ogsaa størstedeels den Summa, som han selv havde nydt af ham. Friseren fandt Tilbagebetaligen i sin Orden, men beklagede den ædle Studenterforening i Kjøbenhavn, da han erfarede, at man havde oversendt en betydelig Summa til disse to, af hvilke den ene stod der som »»Wicht, Schuft und Schurke«« *), og den anden som hans Kompan.«

Foreløbig vil jeg kun bemærke, at naar Harring angiver, at jeg blot tildeels har tilbagebetalt ham, hvad jeg af ham havde oppebaaret, saa er dette enten falsk, eller kan kun antyde, at jeg ikke havde betalt ham noget for de faa Døgn, i hvilke jeg deelte hans Logis. Men dette faldt mig ikke ind, da det blotte Tilbud vilde have forekommet mig fornærmeligt, al den Stund jeg ikke anede, at jeg stod paa en fjendtlig Fod med Harring. For at oplyse dette,

*) Bedst kunde disse Skjældsord vel gjengives paa Dansk ved: Usling, Nidding og Skurk, men jeg har troet det rigtigt, at beholde Originalens Ord, for at jeg ikke skulde synes at gjøre Harring nogen Uret.

maa mærkes, at indtil Pag. 84 i hans Memoirer udtaler han sig om mig i det Hele taget paa en velvillig Maade, eller dog ikke fjendtligt; senere derimod søger han enhver Leilighed til at angribe mig. Der har paa dette Sted i Bogen været en Standsning i Trykningen, hvilken Harring selv antyder. Dette hænger efter min Formening saaledes sammen: Harring havde under sit Ophold i München erfaret, hvor haardt Stabell i sine »Hændelser« havde angrebet ham, og ønskede i den Anledning at anlægge en Injurie-Proces imod ham. Han havde gjort Bekjendtskab med en Lieutenant, senere Capitain, Krossing, som besøgte München paa Lithografiens Vegne, og havde anmodet denne, der syntes at interessere sig stærkt for Harring, om ved Tilbagekomsten til Kjøbenhavn at gjøre de nødvendige Skridt, og blandt Andet opfordre mig til at aflægge Vidnesbyrd for ham. Denne Commission underrettedes jeg om en Dag i Studenterforeningen af Cantoren Nicolai Krossing, Lieutenantens Broder (Lieutenanten selv erindrer jeg ikke at have seet). Jeg svarede, at jeg ikke vilde have noget at bestille med Kjevleriet mellem Harring og Stabell, men tilføiede meget letsindigt og uklogt, saameget mere som det var ganske unødvendigt: at jeg var mere tilbøielig til at vidne paa Stabells, end paa Harrings Side. Dette, erkjender jeg, var ikke blot uklogt, men tillige uretfærdigt, forsaavidt som Stabell altid havde været den Angribende og paa enhver Maade tirret Harring. Men skjøndt jeg ikke kunde agte Stabell, følte jeg dog mere Sympathi for ham end for Harring; medens jeg sammenlignede den første med en Tigerkat, forekom den anden mig som en spraglet Slange, der idetmindste var mistænkt for at have Gifttænder. Lieutenant Krossing har naturligviis in extenso underrettet Harring om mit Svar, og herved forklares den senere Fjendtlighed tilstrækkeligt. Thi hvad kunde ellers foranledige

Harring til, efter at have betegnet Stabell med de tre ovenanførte Ukvemsord, at erklære mig for hans Kompan*).

Følgen af, at jeg saaledes flere Gange, efter mine Kammeraters Ønske, overværede Dueller, var, at jeg betragtedes som Læge, og at Grækercomiteen i Marseille saa at sige paatvang mig en lille Medicinkasse, for i Sygdomstilfælde at bistaae Reiseselskabet. Ja jeg blev endog commanderet til, under Chevaliers korte Regjering, at inspicere de til Reisen indtegnede Philhellenere, og afgive Beretning om deres Sundhedstilstand. Heri fandt jeg mig, skjøndt det aldeles ikke var min Hensigt at optræde som Kvaksalver i Grækenland. Mine Protester uagtet, forfulgte Lægenavnet mig lige til Korinth, ja længere.

Under vort Ophold i Marseille byggedes i Havnen paa to Fregatter, for tyrkisk Regning. Det var et Divertissement at see, hvor rask Arbeidet skred frem under vort lange Ophold i Byen. En stor Deel af Philhellenerne beskuede disse Fartøier med Mistænkelighed, og fra flere Sider hørte man yttre den Formening, at dersom Fregatterne bleve færdige inden vor Afreise, saa vilde de vente paa os udenfor Havnen, og skyde os isænk eller tage os tilfange. Jeg saae den ene løbe af Stabelen, og skjøndt det ikke var noget nyt Syn for mig, var det dog stedse interessant, saa meget mere, som Havnens Smalhed hos den Ukyndige kunde vække den Formening, at Fartøiet ikke kunde løbe af Sta-

*) Hos Harring læses Pag. 91: »Studenten Krøyer lod det behage sig og smage sig hos mig. Jeg kjøbte ham den fornødne Armatur og sørgede for ham, saa at hans Broder ikke virksommere vilde kunne have sørget for ham. Han vilde allenfals selv bevidne dette.« Da Harring her appellerer til mit Vidnesbyrd, skal jeg aflægge dette: Harrings Linier ere aldeles løgnagtige. Han hverken bevæbnede mig eller beværtede mig, ja han bevæbnede ikke engang sig selv, thi det eneste Vaaben han, saavidt jeg veed, var i Besiddelse af, var en Sabel, han havde erholdt til Foræring af en Doktor Siewe-king.

belen paa den ene Side af Havnen, uden at sønderknuses eller løbe paa Grund paa den anden Side, hvad dog ingenlunde indtraf. Det kunde synes besynderligt, men tilhører ganske Handelslivet, at i samme By, ja man kunde sige samme Gade, beskjæftigede nogle Kjøbmandshuse sig med at expedere Philhellenere til Grækernes Hjælp, medens andre byggede Krigsskibe til at befordre deres Undergang. Havde det været Aktieforetagender, vilde maaskee samme Kjøbmand have deeltaget i begge Spekulationer.

Under den sidste Tid af mit Ophold i Marseille erholdt jeg et Brev fra Kjøbenhavn, fra min Ven, Christen Thaarup, hvorved jeg underrettedes om, at ved et Sammenskud i Studenterforeningen var en Sum tilveiebragt til Hjælp for os danske Philhellenere (egentlig dog kun, som Thaarup bemærkede, for mig). Af denne Sum var vor Gjæld til den brave Distelzwang-Vært i Bern betalt, og en Vexel paa 140 Specier var sendt til Handelshuset Sieweking, Tandon & Comp. i Marseille, til min Disposition. Dette Budskab var naturligviis i mere end een Hensende glædeligt. Da jeg indfandt mig hos Handelshuset, behandlede de mig, rimeligviis paa Grund af min slette Klædedragt, som en Tigger, der var kommen for at aftrygle dem et Femfrancsstykke. De udbetalte mig Beløbet i Sølv, dog først efter at have gjort et rigeligt Afdrag for Overfarten til Grækenland og for Forpleiningen i Kasernen. Som sagt, Afdraget forekom mig stort, men jeg kan ikke nøiagtigt angive det. Den næste betydelige Udgift af disse Penge var for Vaaben til Stabell og mig, Flint, Sabel, Pistoler og Dolk. Noget, dog kun det Allernødvendigste, anvendtes paa Klædningsstykker. Enkelte Bøger kunde jeg ikke undlade at kjøbe: et nygræsk Lexicon, en nygræsk Grammatik, Anakarsis's Reise i Grækenland samt et godt Kort over dette Land. Endelig anskaffede jeg en Forbindtaske, ikke for at agere Læge, men for i paakommende Tilfælde at kunne komme mig selv og

maaskee en eller anden Kammerat til Hjælp. En Kapot eller Kavai, saaledes som Skibsfolkene bruge dem i Middelhavet, havde jeg ønsket at anskaffe, men da jeg ved Forespørgsel erfarede, at den vilde koste 40 Francs, saa nægtede jeg mig denne Luxus. Jeg troede nemlig at burde beholde et Par Louisdorer i Reserve, for at møde de mulige Eventualiteter i Grækenland, og heri gjorde jeg vistnok vel, skjøndt jeg paa den anden Side maa tilstaae, at de kolde Vinternætter paa Morea stærkt lode mig savne den omtalte Kapot. Jeg har saaledes forklaret, hvorledes den mig tilsendte Gave blev anvendt.

Da Chevalier var traadt tilbage, blev et nyt Valg af en Anfører nødvendigt, og ved det tydske Parties Virksomhed faldt dette paa den preussiske Adelsmand, Ritmester Byern, en velvoxen Mand paa nogle og tredive, af fornem Holdning*). Det var dog egentlig kun Tydskerne, der erkjendte ham som Chef. De Franske saavelsom de sig til disse altid holdende Polakker anerkjendte vistnok kun som Hoved den ovenomtalte Mignac, en Mand, hvis Bravour Ingen drog i Tvivl, og som vandt Tilhængere ved et athletisk, imponerende Ydre, skjøndt svækket ved Saar fra Keiserkrigene. Han viste sig altid i en smuk Uniform**), skjøndt han ingenlunde var bemidlet; og hvorvel han, som gammel Militair, vistnok ikke var en Hader af stærke Drikke, saa nød han dog ikke mere end han kunde taale og iagttog altid Decorum. Han faldt senere i Slaget ved Arta, hvor han, efter hvad der fortælles, med sin Sabel skal have fældet syv

*) Han har senere med paaholdt Pen eller gjennem en tydsk Literatus udgivet: »Bilder aus Griechenland und der Levante; mit einem Vorworte von Professor Zeune.« Berlin, 1833. 8. Denne Bog kan kun bruges med stor Varsomhed, da den mest bestaaer af drukne Fantasier. See nedenfor nærmere om Byern.

**) Hans tydske Modstandere vilde ikke lade ham gjælde for Ritmester, men degraderede ham til Maitre d'armes.

Tyrker*), inden han, da hans Vaaben sønderbrødes, kunde overvældes af Fjenden.

»Der var ei mere Haab i Nøden,
Han stred for Selskab blot i Døden.«

De mange Kjevlerier, Kabaler og Sammenkomster, der fandt Sted i Anledning af Udnævnelsen til Anfører, interesserede mig aldeles ikke, og jeg undrog mig, saavidt muligt, fra Andeel i dem. Jeg indsaae, at mit Kjendskab til de paagjeldende Personligheder var for overfladisk til at afgjøre deres Anfører-Duelighed.

Jeg har ovenfor nævnet Polakker, og skal her tilføie, at tre deeltoge i vor Expedition. To af disse havde jeg allerede stødt sammen med i Schweitz, Ozinsky og Zigotsky; den sidste var næsten en Dreng, smuk, munter og godmodig. Harring har gjort nogle uheldige Forsøg paa at skildre ham under Navnet Vichozky. Ozinsky var nogle Aar ældre og af meget sygeligt Udseende, saa at han neppe syntes skikket til at udholde Krigens Besværligheder. Den tredie Polak endelig, Ulodofsky, var en gammel Underofficeer. — Af Franskmændene kan jeg, foruden Mignac, kun nævne hans »fidus Achates«, Freslon, en lille, snaksom og venlig Person; dernæst Seguin, en meget ung Student, eller maaskee en bortrømt Skoledreng, jeg tænker, fra Paris; og endelig Thomas, en ung Mand, en Slags Læge eller Kvaksalver, der fortalte mig, at han havde praktiseret stærkt paa Landet i Nærheden af Marseille. Han speculerede i den mig overdragne Medicinkasse, og foreslog mig senere i Navarino, »at vi to skulde forene os og i Selskab reise til Korinth, for der at oprette et Apothek. I Medicinkassen var der Lægemidler nok til at begynde med, og han forstod iøvrigt at lave Medicin af alle Markens Urter«. Jeg svarede ham, »at jeg ikke var kommen til Grækenland for at slaae Grækere

*) Andre sige endog ni.

ihjel.« — De øvrige Franskmænd kom jeg ikke i videre Berøring med, og kan ikke navngive dem. Paa den anden Side var jeg i Marseille i daglig Berøring med adskillige Franskmænd, som ikke deeltoge i vor Expedition, da Tiden kom.

Det langt overveiende Antal af dennes Medlemmer vare Tydskere. Af disse er der en stor Deel, som jeg ikke tidligere har faaet Leilighed til at nævne, og som jeg dog daglig traf sammen med i Kaffehuset. Blandt dem vil jeg først nævne Luprian (hos Harring Gumprian), en Brunsviger, fordi han havde været i Byen lige siden min Ankomst, og paa sin Maade spillede en Slags Rolle. Det var en smuk, athletisk Mand paa henimod de 40, aldeles uden Dannelse, skjøndt lidt affecteret og læspende. Han prætenderede Titel af Capitain, men jeg antager, at dette maa have været ved Landeværnet og ikke ved regulære Tropper. Han holdt meget af i sin store Slængkappe at antage imperatoriske Attituder, og kaldtes derfor stundom »König Luprian«. Penge havde han nok af, og var istand til at gjøre sig Livet i Marseille behageligt paa sin Viis, om Dagen i Kaffehuse og Restaurationer, om Aftenen enten i Spillehuse, hvor Lotterispil trak ikke faa Philhellenere hen, der havde Penge at spille bort, eller i »Café chinois«, en Dandsebod, der besøgtes stærkt af Marseilles offentlige Fruentimmer, og indvirkede magnetisk paa ikke faa Philhellenere. Jeg kan ikke omtale Luprian uden tillige at nævne hans Skygge, en mecklenburgsk Lieutenant Sickermann, som upaatvivlelig levede paa hans Bekostning. Med Undtagelse af et prægtigt Overskjæg (som ogsaa var hans Stolthed) var han et fuldkomment Nul, men bagved Luprian forøgede han dennes Betydning meget. Luprian var overhovedet af en godmodig Natur og samlede derved en lille Kreds omkring sig, hvortil Sander og Krusemark hørte. Hvad et Menneske som Luprian søgte i Grækenland, veed jeg ikke; men vist er det,

at han snarest muligt vendte tilbage igjen. Jeg hørte ham paa Morea yttre den Trudsel, at saasnart han gjensaae sit Fædreland, saa vilde han ikke skrive mod Grækerne, men etablere et Værtshuus og kalde det »Zum griechischen Laus«. Paa min Tilbagereise i 1823 saae jeg ham, jeg troer i Hildesheim, staaende i Porten af et Værtshuus, med Piben i Munden. Han tilraabte mig, da han først blev mig vaer, men da jeg var presseret, fik jeg kun Leilighed til at vexle faa Ord med ham, og fik ingen nærmere Kundskab om hans Fataliteter, eller om, hvorvidt det Værtshuus, i hvis Port han stod, var det, han tidligere havde truet med.

En preussisk Ingenieurlieutenant v. Reineck, der tidligere havde været ansat ved General Møfflings Stab, og ansaaes for en meget dygtig ung Mand, fortjener at nævnes, da han i vor Expedition var en af dem, der mest kunde have gavnet Grækerne, dersom de havde villet benytte ham. Skjøndt ung og vel forsynet med Penge, førte han et regelmæssigt og afsondret Liv, og saaes sjeldent eller aldrig i Kaffehuset. Maaskee var han noget adelsstolt, hvad hans tilbageholdne Væsen syntes at antyde. Et svært Sabelhug langs den ene Kind viste, hvad enten han havde faaet det i Krig eller Duel, at han havde været i Kamp*).

Dernæst skal jeg nævne Schrebian, en würtembergsk Lieutenant og tilligə Cand. theol., allerede lidt bedaget, men kraftfuld og jovial, med rødmusset, stærkt koparret Ansigt og Træk saa haarde, som de vare skaarne ud af Træ. Han fortjener at bemærkes, fordi han er blandt dem af Philhellenerne, der have udgivet Reisebeskrivelser**). Hans Bog

*) Han blev senere Maurokordatos's Adjutant og Svoger. Endnu 1826 var han i Grækenland.

**) C. M. Schrebians Aufenthalt in Morea, Attika u. s. w. Leipzig 1825. 8.

forekommer mig forresten meget ubetydelig og tillige kjedsommelig.

Endnu to Philhellenere vil jeg nævne, paa Grund af de store Ophævelser, Harring gjør i Anledning af dem, og det varme Venskab, han yttrer for dem. Den ene var vor ovennævnte Kok i Casernen, Descheffy, som Harring kalder Szessari; den anden en hamborgsk Sømand, Heine (hos Harring Heinecht), som lod sig kalde Styrmand. Denne sidste forekom mig at være en ganske almindelig Sømand, som tusinde og tusinde Andre; og med Hensyn til den Første holder jeg det for temmelig tvivlsomt, om han ikke var en simpel Spitsbub. Det er charakteristisk for Harring, at han i disse to har fundet sine bedste Venner, og er uudtømmelig i Lovtaler og Fantasier over dem, især hvad Descheffy angaaer.

Endelig kom da Afskibningstimen, efterat jeg havde tilbragt omtrent to Maaneder i Marseille. Vi gik ombord den 10de Januar 1822, temmelig seent paa Aftenen, efterat vi i Kaffehuset havde hørt, at General Nordmann netop skulde være ankommen til Byen. Maaskee kan dette have paaskyndet vor Afreise lidt, idet man har frygtet, at Nordmann skulde ville følge med og forlange Anførselen, hvilket kunde give Anledning til nye Stridigheder. Vor Expedition syntes beregnet paa 40 Deeltagere, men beløb sig kun til 36 eller 37; nærmere vover jeg ikke at bestemme Tallet. Det Fartøi, der skulde føre os, var hvad man i Middelhavet kalder en Bombarde, men gammel og i maadelig Tilstand. Skibsrummet, hvori paa Ballasten var udbredt et Lag Halm, indrømmedes Philhellenerne. Enkelte af disse havde Madrats og Tæppe, Andre en Kappe, de Fleste ingen af Delene. Den os medgivne Provision bestod af Skibstvebak, Bønner, Kartofler, Løg, Salt, Kjød o. s. v. samt Viin og Brændeviin. Madlavningen havde vi selv at besørge, og denne overdroges atter til Descheffy. Den næste Morgen efter Indskibningen

afseilede vi og styrede i Øst, langs den sydlige franske Kyst, henimod den italienske, indtil vi havde naaet Høiden af Capraia og Elba, hvorpaa vi styrede mod Syd. Men her fik vi Vindstille og maatte ligge et Par Dage og see os mætte paa disse Øer. Derpaa fik vi Vind, næsten mere end vor gamle Bombarde »Maria« kunde taale, hvilket havde tilfølge, at vor Skipper, for at Philhellenerne ikke skulde være til Hinder for Fartøiets Maneuvrering, beordrede disse ned i Rummet, og lagde Lugerne paa, saa at vi fordømtes til et Par Etmaals Mørke og yderlige Kjedsomhed, for ikke at tale om Faren. Madlavning kunde i denne Tid ikke finde Sted, og man maatte altsaa lade sig nøie med en Tvebak og en Snaps eller et Glas Viin. Bieberstein og Schrebian, Expeditionens to lystige Personer, søgte efter bedste Evne at opmuntre Selskabet. Efterhaanden bedagede Veiret sig; vi naaede Strædet ved Messina, der ikke er saa farligt nu, som det var i Oldtiden, idet den frygtelige Hvirvel paa den sicilianske Side, Charybdis, ikke længer skal være nogen Hvirvel, rimeligviis som en Følge af Jordskjælv, medens Faren endnu er tilstede paa den calabriske Side ved Scylla og andre Hvirvler. Efter at være komne vel gjennem Strædet, laa vor Cours ganske i Øst, og vi naaede vort Bestemmelsessted uden videre Fataliteter, skjøndt temmelig langsomt.

Jeg veed ikke, at nogen tidligere Expedition, end vor, er foretagen fra Marseille. Den Nordmannske fulgte hurtigt derpaa; thi da vi allerede i Midten af Februar i Tripolitza naaedes af Rygtet om Nordmanns Ankomst til Navarino, kan denne neppe have opholdt sig længere end en fjorten Dages Tid i Marseille, og maa tillige have havt en kort og gunstig Overreise. Stabell, som var tilstede i Navarino ved Nordmanns Ankomst, ansætter de ham ledsagende Philhelleneres Tal til 58. Men jeg frygter for, at hans Hukommelse har skuffet ham, og at Tallet er for høit. — Den tredie Expedition, som anførtes af Lasky, skal være afgaaet

fra Marseille den 22de Marts; hvor talrig den var, veed jeg ikke. — Endelig afgik en fjerde Expedition i de første Dage af Mai, under Anførsel af den ovenomtalte Ditmar. Antallet af Deeltagerne var kun 19*). Jeg har endnu kun hørt om een senere Expedition fra Marseille. Ved de omtalte fire befordredes 120—130 Philhellenere til Grækenland. Ved den femte befordredes ligesaa mange, som ved alle de foregaaende, nemlig 130. Den afgik fra Marseille i Slutningen af November med Skibet »Scipio«, under Anførsel af en Aventurier, Baron Kephallas, og seilede til Hydra**). — Om de fra Livorno afsendte Philhellenere har jeg aldeles ingen nærmere Efterretning kunnet finde. — Den første Expedition tæller de fleste Forfattere blandt sine Medlemmer, nemlig fem, eller næsten een Reisebeskriver for hver syv Philhellenere. I chronologisk Orden ere de: Lieber***), Stabell, Schrebian, Harring og Byern.

---

*) Underretning om denne Expedition gives i »Tagebuch einer Reise nach Morea im Jahre 1822.« Tübingen, 1824. 8. Den synes at kunne henegnes til de sandfærdigste Philhellenerberetninger.

**) Om denne handler: »Nachrichten über Griechenland von Heinrich Joseph Kiefer.« Mainz, 1823. 8. Den gaaer paa det Allerheftigste løs, ikke blot paa Grækerne, men paa den ovennævnte Kephallas og paa Commerceraad Hofmann i Darmstadt, der stod i Spidsen for Grækercomiteen der, og selv i Marseille havde besørget Indskibningen af denne sidste Expedition.

***) Han er med megen Skarphed bleven recenseret i anden Deel af: »Freiheitskampf der Griechen gegen die Türken.« Leipzig, 1822. 8.

III.

Dagbogsblade

fra

Grækenland i 1822.

Den 21de Januar 1822, tidligt om Morgenen, fik vi efter en ubehagelig Seilads paa ti Døgn Navarino-Bugten isigte. Betænker man Piinagtigheden af den temmelig lange Reise, de Flestes Uvanthed til Søen, de store Forhaabninger, Enhver smigrede sig med, hvad enten hans Hu nu stod til Frihed eller Tøilesløshed, til Ære eller Bytte, saa vil man let kunne forestille sig den almindelige Glæde. — Af Frygt for, at Navarino skulde være i Tyrkernes Hænder, vedblev vor Skipper at krydse udenfor Havnen. Dog dette kunde vor Utaalmodighed ikke længe finde sig i. Efter nogen Tid forgjæves at have bestormet ham med Bønner om at løbe ind, lod man ham vide, at vilde han ei styre Skibet i Havn, saa vilde vi. Han fandt sig i, hvad der ikke kunde være anderledes, dog maatte vi først skriftlig bevidne, at vi havde tvunget ham til at kaste Anker i Navarinos Havn. Hvad han egentlig frygtede for, kan jeg ikke afgjøre. Vort Skibspas lød paa Smyrna, af Forsigtighed, i det Tilfælde vi underveis skulde være blevne visiterede af tyrkiske Krigsskibe.

Saasnart vi vare komne indenfor den Snevring, som Klippeøen Sfagia (Sfakteria) danner i Forening med Moreas Bjerge, saae vi Navarinos store fortræffelige Havn udbrede sig for os. Inderst i denne laae sex Fartøier, to engelske Krigsbrigger og fire østerrigske Koffardimænd. Paa vor høire Haand hævede Byens Mure sig; langs med Stranden

løb en Mængde Grækere, som Nysgjerrighed havde kaldet hid. Saasnart Ankeret var kastet, holdt vi et Slags Raad og udvalgte Byern og Mignac til at gaae i Land, for at underhandle med Navarinos Commandant og forberede vor Modtagelse. Lieutenant Schrebian, en gammel theologisk Candidat, der som saadan havde Tillid til sin Kundskab i Græsk, tilbød sig at følge med som Tolk, men laante, til større Betryggelse, et nygræsk Lexicon af mig. Imidlertid kom en Baad, med et Par Officerer fra de engelske Brigger, til os. Efter nogle almindelige Spørgsmaal om Nyt, rykkede de frem med det, der vel egentlig havde forskaffet os deres Besøg: de ønskede at vide, hvad Hensigten med vor Ankomst var. Skjøndt vi vidste, at den engelske Regjering den Tid maatte ansees for Tyrkernes Allierede, og paa enhver Maade søgte at skade Grækerne, svarede vi dog uforbeholdent, at vi agtede at deeltage i Kampen for Grækernes Frihed. En af Englænderne tog Ordet og forsikkrede os, at vi snart vilde fortryde vor Beslutning; Grækernes Sager stode paa en meget slet Fod, og hele den græske Nation var ikke værd, at en brav Karl skulde sætte sit Liv i Fare for den o. s. v. Efter denne Expectoration forlode Englænderne os. Det led allerede hen mod Aftenen, og vor Forventning og Utaalmodighed havde naaet den høieste Grad, da endelig Schrebian og Bieberstein, der ogsaa var gaaet i Land, vendte tilbage til os. Omringede fra alle Kanter og overvældede med Spørgsmaal, varede det en Stund, inden de saae sig istand til at aflægge en ordentlig Beretning. De kunde ikke noksom rose den Maade, hvorpaa de vare blevne modtagne af Commandanten; de havde maattet drikke Kaffe og ryge Tobak hos ham (en noksom bekjendt og almindelig Høflighedsformular hos Grækere, saavelsom hos Tyrker). Han havde lovet den næste Morgen Kl. 6 at lade os afhente med Baade. Saalænge vi bleve i Navarino, vilde han forsyne os med alt Nødvendigt, og, naar vi reiste der-

fra, vilde han give os Heste, Veiviser og de nødvendige Anbefalinger. Han havde vel talt om Grækernes Fattigdom, men tillige forsikkret om deres Beredvillighed til at tilfredsstille alle vore Ønsker, saa vidt det var dem muligt.

Ved disse Efterretninger bleve Alle ligesom berusede af Glæde. Gesandterne maatte flere Gange gjentage deres Fortælling, og besvare utallige Spørgsmaal; og da der tilsidst intet mere var, enten at spørge om eller at svare paa, gjorde en af Philhellenerne i sin Glæde det uheldige Forslag, at forære Skipperen de Levnetsmidler, vi havde tilbage. Herimod udtalede jeg mig af flere Grunde: vi vidste endnu ikke, hvorvidt Løfterne gik i Opfyldelse, og Skipperen havde slet ikke paa Reisen vundet vor Tilfredshed, medens der paa den anden Side rimeligviis var Fattige i Land, hvem man hensigtsmæssigere kunde overlade vore Levninger. Forslaget gik imidlertid næsten eenstemmigt igjennem, og de, der havde medbragt Madratser eller Tæpper fra Marseille, forærede disse bort til Skibsmandskabet. — Det varede ikke længe, inden et andet, meget taabeligt Forslag fremsattes, nemlig at forsøge paa at tømme vort resterende Forraad af Viin og Brændeviin, hvilket ogsaa fandt Bifald. Jeg trak mig tilbage, saasnart man begyndte paa Iværksættelsen af denne Plan, der snart bevirkede betydelig Drukkenskab, som ledsagedes af Klammerier og endelig Slagsmaal. Stabell, Harring, Bieberstein og Heine toge Hovedroller, og det var kun med megen Møie, at de faa, der ikke havde taget Deel i Drikkelaget, kunde forhindre blodige Optrin, indtil endelig den exalterede Tilstand afløstes af Mathed, og Søvnens beroligende Kraft udbredte sig over den stormende Mængde.

22de Januar. Utaalmodigheden tillod ikke lang Hvile. Før Kl. 6 sade vi Alle færdige og ventede paa de Baade, der skulde afhente os. Den ene Time hensneg sig efter den

anden, og det var næsten bleven Middag, uden at vor Forventning fyldestgjordes. Forundrede over denne Behandling og kjede af at vente, lode vi Skibsbaaden efterhaanden sætte os i Land, og oppebiede nu udenfor Byen, at man skulde komme for at modtage os og anvise os Bolig.

Forgjæves vilde jeg stræbe at beskrive mine Følelser ved at betræde Grækenlands Jordbund. Vist er det, at jeg i dette Øieblik følte mig lykkelig. Det gamle Hellas's Herlighed og Berømmelse udgjød en magisk Glands over det nye, af Barbarer beboede og med elendige Ruiner bestrøede Land. Den yppige Vegetation i Dalene, medens Bjergtoppene vare hvide af Snee, de vildtvoxende Myrther og Citrontræer, de uhyre Cactus fængslede Opmærksomheden. Vi saae os snart omgivne af en Hob nyfigne Grækere, slanke, velskabte Mænd med mørke, interessante Ansigter og lynende Øine*). Den orientalske Klædedragt og de fremmede Sæder forstærkede det romantiske Indtryk. Alle Grækerne vare

---

*) Jeg maa her bemærke, at jeg kalder alle dem Grækere, som tale Nygræsk og bekjende sig til den græsk-catholske Religion. Men jeg veed meget vel, at det oftere er paastaaet, at der slet ingen Grækere eller Afkom af de gamle Grækere findes i Morea, idet Halvøen saa ofte er bleven erobret af Fremmede, især flere Gange af Albanesere eller Skypetarer, der, efterat have udryddet den græske Befolkning, selv have nedsat sig i Landet og antaget baade dets Sprog og Religion. Disse Skypetarer vare et vildt og krigersk Bjergfolk, der tjente Tyrkerne som Leietropper og ikke brøde sig om, hvilken Sag de fægtede for, naar blot Penge kunde erhverves. For at anføre et Exempel, saa beboedes Argos nu blot af christne Skypetarer. Selv om Øerne gjaldt dette tildeels; paa Salamis og Hydra vare kun Skypetarer at finde. Efter Moreiternes uheldige Opstand 1770 huserede disse Folk i hele ni Aar i Landet, brændte, myrdede og udøvede de afskyeligste Grusomheder, uden egentligt Had, men blot af naturlig Grusomhed og Vildhed. Den historiske Begeistring for Grækenlands nuværende Beboere maa vistnok kjølnes noget, naar man kommer til Overtydning om, at disse ikke ere Afkom af Oldtidens Grækere, men blot Grækerslagtere.

bevæbnede med en lang Flint', to sølvbeslagne Pistoler og en stor Kniv (Handsjar). De satte sig ned ved Siden af os med underslagne Been, holdende i den ene Haand Flinten, som de aldrig lægge fra sig, og i den anden en Rosenkrands, hvis Kugler de idelig lode løbe mellem Fingrene. Jeg vilde gjerne indlade mig i Samtale med dem og besvare deres utallige Spørgsmaal; men Udtalen af det nygræske Sprog, der er ganske forskjellig fra, hvad vi lære i vore Skoler, gjordè det i Begyndelsen næsten aldeles umuligt. Efterat nogen Tid var tilbragt med uheldige Forsøg, kom endelig Byern til os fra Navarino og forkyndte os, at vi denne Dag og den følgende skulde udhvile os, for i Overmorgen, i Forening med endeel Grækere, som man vilde trække sammen fra Omegnen, at storme Modon. Vi troede denne Beretning og glædede os over den. — Da endnu ingen Anstalter til vor Modtagelse mærkedes, anvendte jeg Tiden til at see mig om i Egnen, saa meget heller, som jeg var saa heldig at træffe en Zantiot, Vlastos, der talede Fransk og tilbød sig at ledsage mig. Vi vandrede i ringe Afstand fra Navarinos Port over Ruinerne af endeel Bygninger, hvilke, som min Ledsager fortalte mig, havde tjent Grækere til Bolig før Krigens Udbrud. Thi den Tid maatte ingen Grækere boe indenfor Navarinos Mure. Da de mange forbrændte Menneskebeen, som vare spredte paa dette Sted, opvakte min Forundring, forklarede Vlastos mig, at man efter Byens Indtagelse havde brændt et Par Hundrede fangne Tyrker her. Jeg spurgte, om det var alle de Fangne. »Nei, et langt større Antal, mest Kvinder og Børn, førte vi til Øen hisset«, svarede Vlastos, idet han pegede hen til Sfakteria. »Og hvad blev der da af dem?« — »I Begyndelsen bragte vi Levnetsmidler til dem, men da vi fandt det for bekosteligt, hørte vi op dermed.« — »Saa sultede de jo ihjel«, raabte jeg imellem Tvivl og Forfærdelse. — »Ja vist«, sagde han, idet han trak paa Skul-

drene. At det virkelig er gaaet saaledes til, er senere fra flere Sider blevet mig bekræftet.

Henimod Kl. 4 sendte Commandanten en Mand, der skulde føre os ind i Byen og anvise os vor Bolig. Denne var, som næsten alle tyrkiske Huse, bygget af Brædder, og den var ganske nyt opbygget, ja ikke engang aldeles fuldført, da Navarinos Beleiring havde afbrudt Bygningen. De fornemste Mangler ved dette Huus bestode i, at det hverken havde Tag eller Vinduer; Bræddegulvet, under hvilken en Stald fandtes, var gjennemboret af en Mængde Huller for at gjøre Værelserne luftige. Af Huusgeraad forefandtes aldeles intet, med mindre man dertil vilde regne en tyrkisk Slave, som vi fik til Opvartning. Foruden Kjøkken indehold Huset tre smaa Værelser, af hvilke vor Anfører, Byern, tilligemed Reineck og Bieberstein (alle tre høie Adelsmænd og vel forsynede med Penge) tilegnede sig det ene; de Franske, Italienerne og Polakkerre toge tilsammen et andet i Besiddelse; det tredie endelig blev Tydskerne og de faa Danskere tildeel. Da vi nu vare komne i Huus, ventede vi, at der skulde blive uddeelt Levnetsmidler iblandt os; men hertil gjorde Commandanten ingen Mine. Ved vort Indtog i Byen havde vi bemærket et Par Kaffehuse samt flere Viinudsalg og nogle Træboder, hvor tillavede Fødemidler, forskjellige Slags Fisk, Lever, Flæsk, Lammekjød, Alt stegt i Olie, var fremstillet tilfals. Men intet overlodes uden contant Betaling, og kun de færreste blandt os havde Penge. Medens disse gjorde sig lystige i Værtshusene, gik Resten og ærgrede sig og var især forbittret paa Byern, som, istedenfor at bryde sig om, hvorledes det gik os, sad med Benene overkors og drak. Da det imidlertid blev Aften, og der endnu ei var sørget for os, gjorde et Par Franskmænd sig fortjente af Selskabet ved at overløbe Commandanten saa længe, indtil han gav en Værtshuusmand Befaling at forsyne os med Viin og Brød paa offentlig Regning. Efterat

vi havde fortæret vort tarvelige Maaltid, begave vi os for Størsteparten hjem for at søge Hvile. Nætterne ere her meget kolde paa denne Tid af Aaret; vi havde hverken Madratser eller Dækkener, end ikke et Knippe Halm, hverken Brænde, Kul eller Kulbækken, og kunde altsaa ikke vente nogen behagelig Nat. Da vort Værelse, som rigtignok var det største i Bygningen, skulde rumme 22 Personer, kunde Enhver ikke gjøre Fordring paa større Plads, end han omtrent havde havt i Bombarden »Marias« Skibsrum. Man indrettede sig, som man kunde bedst. Jeg for min Deel satte mit Gevær i et Hjørne af Stuen, kastede min Randsel ved Siden af det og strakte mig derpaa, i Klæderne, henad Gulvet, med Hovedet hvilende paa Randselen. Vi vare for Størsteparten komne til Rolighed, da et Par forsinkede Kammerater vendte hjem og berettede os, at den badenske Trommeslager, Kollermann, mod Pant havde drukket sig pærefuld i Værtshuset og nu anrettede stor Molest, vilde banke Værten o. s. v. Denne Tidende var os meget ubehagelig, og der afsendtes strax Nogle, der skulde slæbe ham bort. Disse kom snart trækkende med ham, hvorpaa han blev bunden, for næste Dag at dømmes og straffes. Hermed var han meget utilfreds og overøste os med Strømme af Skjældsord, og da han anmodedes om at være rolig, for ikke at forstyrre vor Søvn, forsikkrede han, at vi ikke skulde faae Lov til at lukke et Øie, før vi havde løst ham. Med en Standhaftighed, som var en bedre Sag værdig, vedblev han at larme, bande og skjænde, indtil det blev besluttet at tildele ham en god Portion Fugtel. Efter at han havde modtaget denne af En af Selskabet, tav han nogle faa Minutter, men begyndte derpaa sit Uvæsen paany. En Anden reiste sig nu fra Gulvet og gjennemfugtlede ham nok engang, dog uden at Virkningen var varigere, hvorfor ogsaa en Tredie og en Fjerde maatte uleilige sig. Saaledes skiftedes man til at garve Trommeslagerens Skind, og Touren

kom ogsaa til hans Hjertensven, vor Reisekok Descheffy, som ingenlunde skaanede ham. Dette var mere, end Kollermanns Hjerte kunde bære; han brast i Graad og raabte: »Saa Du vil ogsaa slaae mig; belønner Du saaledes mit Venskab? Nu, saa vil jeg heller ikke skaane Dig. I maae Allesammen vide, at jeg i Marseille har seet Descheffy stjæle en Flaske Cognak i et Kaffehuus.« Efter denne Tale fik han ondt og maatte paa anden Maade udtømme sig, hvilket bevirkede, at han øieblikkelig faldt i en dyb Søvn og ikke mere foruroligede os for dennesinde.

23de Januar. Byern, den af Tydskerne valgte Anfører, var en indskrænket Mand, stolt, meget hidsig, stærkt hengiven til Drik. At Valget desuagtet faldt paa ham, var fordi han stammede fra en fornem Familie, havde været Ritmester i det preussiske Cavalleri, var decoreret med tre eller fire Ordener og ansaaes for rig. De, som kunde have været bedre skikkede til Anførerposten, misundte hverandre indbyrdes og vilde hellere overlade Posten til Byern, end til nogen Anden. Det var bestemt, at han skulde føre os til Senatet, fremlægge for dette vore Papirer fra Grækercomiteen i Marseille og underhandle med dette paa vore Vegne; og vi vare naturligviis forbundne til en vis Grad af Lydighed imod ham. Paa Søreisen havde vi naturligviis ingen Brug for ham; nu derimod var en Anfører høist nødvendig, for at holde Orden og sørge for vore Fornødenheder. Det overraskede os derfor, da han denne Morgen, efter at have ladet os sammenkalde, traadte frem med en meget fornem Anstand og erklærede, at da han følte, at man ikke skjønnede paa hans Bestræbelser for det almene Vel, saa nedlagde han nu Anførerposten. Hos Nogle — de, som herved saae sig befriede for alle Baand — fremkaldte denne Erklæring Glæde; hos Andre, der mente, at en slet Anfører var bedre end slet ingen, vaktes Bekymring. Denne forøgedes ved de Efterretninger, som en Augsburger,

Leopold Bogan, der kom tilbage fra Argos, Senatets nuværende Sæde, bragte os. Han var kommen til Grækenland med en tidligere Expedition, havde allerede opholdt sig her tre Maaneder og var vel orienteret i Forholdene. Han følte sig yderlig misfornøiet og ventede kun paa en gunstig Vind, for med et af de østerrigske Fartøier at afgaae til Triest. Summen af hans Beretninger var: Alting var i den største Uorden og Forvirring; en Regjeringsform var vel antaget, men Ingen adlød endnu; de Fremmede, med Undtagelse af de faa, som endnu havde nogle Penge tilbage, levede i den største Elendighed, da Grækerne ikke sørgede for dem; Grækerne vare i Bund og Grund slette, og det i hele Levanten gjængse Ordsprog, at man af een Græker kan gjøre to Jøder og endda faae en Spidsbub tilovers, holdt fuldkommen Stik; han raadede os derfor til at vende tilbage med Bombarden, som havde bragt os hid. Vi følte, at vi kun vare lidet tjente med Sandheden af disse Efterretninger, og de Fleste vare derfor strax enige i, at erklære dem for løgnagtige, ja vare endog saa uretfærdige mod den stakkels Augsburger, at de overvældede ham med Bebreidelser og paastode, at han maatte have opført sig slet, siden Grækerne havde behandlet ham slet. Dette hørte han med Taalmodighed og tilføiede kun, at vi nok vilde faae Troen i Hænderne. — Mod Aften bragte Grækerne os Viin, Brød og en Griis. Appetit manglede ikke, og Maaltidet blev, vor tvivlsomme Stilling uagtet, fortæret med megen Lystighed. Dernæst hendreves Tiden med Sang, og Navarinos Commandant sad et Par Timer og hørte med megen Fornøielse paa vore Viser.

24de Januar. Stormen paa Modon, som var berammet til idag, maatte opsættes, fordi de 800 Grækere, som i Forening med os skulde foretage den, endnu ikke havde indfundet sig. Ret vel var det, thi foruden at vi ingen Anfører havde, var der endvidere opstaaet Tvist imellem de

Tydske og de Franske, som endte med en fuldkommen Skilsmisse.

Navarino eller Neokastro, som Grækerne kalde Byen*), blev befæstet af Venetianerne, dengang de eiede Morea. Da Fæstningsværkerne ikke senere ere udvidede, ja ikke engang istandsatte paa de Steder, hvor de af Ælde ere sammenstyrtede, betyde de aldeles intet.**). Det Hele er kun en forfalden Muur med et Par Mørsere og nogle Kanoner. Tilmed mangler Byen ganske Vand. Under den Beleiring, som Tyrkerne her udstode, gravede de meget dybt derefter, og sluttede kun af Vandmangel en Capitulation, ifølge hvilken de skulde have Tilladelse til ukrænkede at drage bort med Familie og Eiendomme. Hvorledes denne Capitulation overholdtes, er ovenfor antydet. Efter Tyrkernes Tilintetgjørelse flyttede omtrent halvhundrede Grækerfamilier ind i Byen. Med 100 Mand europæiske Tropper vilde man til enhver Tid kunne indtage den, og at Modons Besætning ei har gjort dette, kan kun forklares af den latterlige Maade, hvorpaa Krigen fra begge Sider føres. Hvad der er sagt om Navarinos Fæstningsværker, gjælder ganske om Modons, og der er ingen Grund til at troe, at Artilleriet der skulde være bedre. Grækerne ansloge dens Besætning forskjellig, fra 800, 1000 til 1200 Mand. Men efter paalidelige Beretninger har den neppe beløbet sig til 600.

Om Natten bleve vi vækkede med den Efterretning, at Tyrkerne vare ved Portene. Vi grebe vore Vaaben og begave os strax op paa Muren, hvor vi ingen Fjender sporede, men heller ingen græske Skildvagter. Grækerne ere saa efterladne, som om Tyrkerne vare hundrede Mile borte.

---

*) Denne By ligger vel i den gereniske Hestestyrer Nestors Rige, men er ingenlunde det gamle Pylos, hvad ogsaa Navnet Neokastro, eller den nye Fæstning, antyder. Pylos laae nordligst i Bugten.

**) Dog skulle de i Midten af forrige Aarhundrede være blevne udbedrede af franske Ingenieurer.

25de Januar. Det vilde endnu ikke smage os i den temmelig stærke Nattekulde at sove paa Gulvet i vore Klæder, især da vi saae, at Grækerne havde Overflødighed af Madratser og Dækkener. Flere Gange anmodedes Commandanten om at sørge for os i denne Henseende. Men uagtet et heelt Magasin af det fra Tyrkerne ved Byens Indtagelse erobrede Bytte var under hans Opsyn, henholdt han os dog stedse med tomme Løfter.

Idag indløb Efterretningen om Korinths Indtagelse af Grækerne. Jeg hørte fortælle, at tyrkiske Drenge og Piger i Tripolitza falbødes til 6 Pjastre Stykket, dengang noget mindre end en Specie. Nysgjerrig for at vide, om en saadan Menneskehandel virkelig dreves, adspurgte jeg en Græker. Han, som troede, at jeg var kjøbelysten, bekræftede Sagen, men fraraadede mig tillige at kjøbe: »fordi jeg, naar Modon var indtaget (hvad jo ret snart maatte skee), kunde faae saadant Gods i Hundredeviis omsonst«. — Senatet skal vel have ladet udgaae Forbud mod Menneskehandelen, men det overholdtes ikke, end ikke i Senatets Sæde. Jeg vil her anføre, at medens jeg opholdt mig i Korinth, var Prisen for et smukt, ungt Fruentimmer 30 Pjastre, hvorimod smukke Drenge, efter græsk Smag, vare dyrere. Da de industriøse Grækere mærkede, at kun meget faa Philhellenere til dette Brug kunde disponere over 30 Pjastre, begyndte de at udleie deres Skjønne til moderate Priser; og hermed vare baade Eiere og Leiere (og maaskee ikke mindre Tyrkinderne) vel tilfredse.

26de Januar. Et Par Officerer foretoge en Recognoscering af Modon*). De overtalede nogle Grækere til at

*) Denne Fæstning ligger henimod to Mile fra Navarino og savner, ligesom Navarino, Vand, der maa hentes paa Æselsryg; den beherskes paa Nordsiden af Bjerge. Imidlertid har den en stærkere Beliggenhed end Navarino, idet den er bygget paa en i Havet udgaaende Klippespids, og dens Befæstning er bedre.

ledsage dem. Da de omtrent vare halvveis, saae de fra Bjergskraaningen, paa hvilken de befandt sig, nogle Tyrker nede i Sletten foran Modon, omtrent i en Afstand af 2000 Skridt. Ikke saasnart bemærkede Grækerne disse, før de raabte: »Tyrker! Tyrker!« og vilde til at flygte. Ihvorvel man søgte at gjøre dem forstaaeligt, at her slet ingen Fare var paa Færde, og uagtet der tilbødes et Par Grækere en Dukat for at gaae videre, vare de dog ikke til at bevæge, og Officererne maatte gaae tilbage med Grækerne, uden at have udrettet noget.

Om Eftermiddagen og Natten regnede det stærkt, og ingen Poster udstilledes. Da jeg spurgte en Græker, hvorfor de sædvanlige Poster vare forladte, svaredes mig: »Jeg kunde jo dog vel begribe, at der ingen Tyrker kom, saalænge det var saadant Regnveir.« Jeg bemærkede, at disse snavsede og pjaltede græske Bønder vare saa regnskye som den mest pyntede Dame hos os; det var ikke muligt at faae dem over Gaden, saalænge Regnen varede.

Inden Regnen begyndte, havde Artillerilieutenant Appel prøvet Kanonerne; og da han affyrede en Morteer, opvakte dette blandt Grækerne en stor Beundring, blandet med en god Portion Frygt.

27de Januar. En Capitain Nikolas var med nogle Tropper placeret et Stykke fra Navarino for at iagttage Modon og forhindre Tyrkerne fra at fouragere. Denne Bestemmelse opfyldte han imidlertid saa slet, at Tyrkerne idelig streifede lige hen til Navarino og et Par Dage før vor Ankomst havde røvet en Faarehjord, som de altid overdrivende Grækere ansloge til 3000 Stykker. Denne Capitano var, tilligemed sine Folk, idag kommen ind til Byen, hvor hele Dagen, ogsaa af Indvaanerne, tilbragtes med Drik*), maaskee i Anledning af

*) Grækerne blande aldrig Vand i Vinen. I Regelen skulle de moreitiske Bønder om Vinteren selv fortære al den Vin, de have produceret.

Korinths Indtagelse. Under den paafølgende Drukkenskab blev man uenig, og Grækerne forfulgte hverandre gjennem hele Byen med Handsjarer og Pistoler; hvor man gik og stod, hørte man Kuglernes Susen og Skrig af dem, som forfulgte og bleve forfulgte. Hist var en Gruppe samlet om en Saaret; her slæbte Nogle afsted med Den, der havde tilføiet Saaret. En Præst gik omkring, opmuntrende til Enighed og Ædruelighed, og uddeelte ved denne Leilighed vægtige Kindheste og Slag med et langt Piberør. Det Hele gav et i sit Slags ret charakteristisk Skuespil. Om Aftenen vare Grækerne endnu saa drukne, at de ikke kunde besætte de nødvendige Poster, hvorfor Commandanten lod os anmode om at gjøre Vagt for dem.

Det indsees let, hvor megen Nytte vi under gunstigere Omstændigheder kunde have gjort i Navarino. De faa græske Tropper skulde disciplineres; Fæstningsværkerne burde udbedres; der fandtes ingen Proviant i Byen til at udholde en Beleiring, skjøndt det var let fra Omegnen at forskaffe Levnetsmidler for flere Maaneder; Kanonerne manglede Lavetter, og der var blandt Grækerne ikke en eneste, som vovede at affyre en Kanon; Krudtet var slet, og i Krudtmagasinet foer man frem med grændseløs Uforsigtighed. Havde Commandanten i Navarino forstaaet at skaffe sig Lydighed blandt Grækerne, og havde vi besiddet en energisk Anfører, saa vilde de fleste af de paapegede Mangler for Størstedelen snart kunne være afhjulpne. Commandanten lod os lide Mangel paa Alt og brød sig ikke om os, uden i alt Fald som Vagt mod Tyrkerne, om disse skulde falde paa at storme. Hertil kom endelig den indbyrdes Uenighed mellem Philhellenerne, der vare deelte i flere fjendtlige Partier. Fire af dem havde allerede Dagen iforveien forladt Navarino for at begive sig til Argos, og flere vare tilbøielige til at tage samme Beslutning.

Ved Ankomsten hertil undrede jeg mig over, at Ingen

vilde give mig en Bid Brød uden Betaling, men nu var jeg alt vant til, at man, naar jeg vilde kjøbe Noget, spurgte om jeg havde Penge, og forlangte at jeg skulde betale, inden jeg fik Varerne. De fleste af os havde alt gjort Bekjendtskab med Grækernes Snedighed i Handel; thi for at leve, maatte de, som ingen Penge havde, sælge hvad de paa nogen Maade kunde undvære. De glimrende Lovpriisninger i Aviserne over Grækernes Tapperhed havde vi allerede fundet meget upaalidelige, uagtet vi ogsaa her i Navarino traf Pralere nok. En lille, jammerlig udseende, gammelagtig Græker roste sig saaledes af, at han ved Byens Indtagelse havde dræbt 9 Tyrker i mindre end et Kvarteer. En Karl paa en Snees Aar berømmede sig af, at i Tripolitza 16 vare omkomne for hans Haand. Ved at indhente nærmere Underretning herom erfarede jeg, at Sagen var rigtig nok, dog med den betydelige Modification, at Talen var om Tyrker, der havde capituleret. Den ovennævnte Zantiot, Vlastos, som havde været tilstede ved Navarinos Beleiring og Indtagelse, beklagede sig over Mangel, og da jeg erkyndigede mig, om han da ikke havde faaet Deel i Byttet, svarede han, at saalænge han havde sit Liv kjært, turde han ikke gjøre nogen saadan Fordring, thi Grækerne taalte ikke, at nogen Fremmed gjorde Bytte. Bekræftelse herpaa fik Philhellenerne snart af egen Erfaring. Da noget senere en af dem ved et Udfald fra Navarino havde skudt en Tyrk, deelte Grækerne strax for hans Øine den Faldnes Efterladenskaber, uden, hans Indsigelser uagtet, at indrømme ham det Mindste. Dette var et haardt Stød for de ikke faa Philhellenere, som vare lokkede til Grækenland ved Haab om Bytte.

28de Januar. Vi besluttede, 13 Stykker i Forening, at gaae til Kalamatta, hvor der var en Slags Senat for det sydlige Morea, og derfra, efter Omstændighederne, at fortsætte Reisen til Argos, som dengang endnu var Hovedsædet for Senatet. Da vi anmeldte vor Beslutning for Comman-

danten, fraraadede han os det med den Forsikkring, at vi ingensteds i Grækenland vilde faae det saa godt som i Navarino. Dette forekom os ikke meget rimeligt og rokkede i alt Fald ikke vor Beslutning, hvorfor han forsynede os hver med et skrevet Pas, hvilket især var mærkeligt ved sin Lidenhed, men desuagtet ved en Leilighed senere gjorde mig god Tjeneste. For at bringe vor Bagage til Kalamatta leiede vi en Hest; det forstaaer sig, at Driveren ikke vilde gjøre et Skridt, inden han forud havde faaet sin Betaling. Nitten Philhellenere bleve for det Første tilbage i Navarino. Blandt dem var Stabell. Han havde fattet saa varmt et Venskab for den ovennævnte Lieutenant Appel, at han ikke vilde forlade denne*).

Vi marcherede over vilde og øde Bjerge, uden denne Dag at møde noget Mærkeligt. Jeg fandt det temmelig besværligt at vandre paa de steile og ujevne Fjeldstier, belæsset med mine Vaaben, og vi maatte vade gjennem fem

---

*) Jeg vil her anføre, hvad der er blevet mig fortalt om de tilbageblevne Philhellenere. Deres Tal sank efterhaanden ved Udvandringer ned til syv; men disse faa skulle ikke destomindre have frelst Byen fra at indtages af Tyrkerne. En Skare fra Modon skal nemlig en Formiddag være kommen Navarino paa omtrent 1000 Skridt nær, uden at møde Grækere og uden at Nogen fra Byen havde bemærket dem. Tilfældigvis steg nu en af Philhellenerne op paa Muren og saae Tyrkerne nærme sig med langsomme og stadige Skridt (havde de ilet noget mere, vilde Byen vistnok have været tabt). Han styrtede ned og raabte: »Tyrker! Tyrker!« I et Øieblik var hele Byen i Bevægelse. Kvinderne og Børnene hylede, og Mændene vare aldeles raadvilde, da de ingen Mulighed saae til Flugt. Murene have for stort Omfang til at de kunne besættes, og Porten vár ikke engang lukket. De syv Philhellenere fattede den fortvivlede Beslutning at marchere mod Fjenden, og Grækerne gjorde en Dyd af Nødvendighed og fulgte langsomt efter. Da Tyrkerne saae, at Overrumplingen var mislykket, standsede de og begyndte at fyre; men efter nogen Skyden fandt de det rigtigst at vende hjem igjen.

iiskolde Bjergstrømme, der naaede os til Knærne eller midt paa Laaret. Efterat jeg havde forsøgt to af disse Strømme, og igjen var bleven tør da vi naaede den tredie, anmodede jeg, for ikke paany at blive vaad, vor barbenede Fører om at bære mig over. Hertil var han ogsaa villig, kun forlangte han Betaling derfor, og da jeg ikke vilde indlade mig derpaa, maatte jeg fremdeles vade. Mod Aften søgte vi Logis i et eenligt liggende Huus og kjøbte der af Bonden en Buk, som vi hurtigst muligt slagtede, stegte i Olie og fortærede. Dernæst kastede vi os paa Jorden, for at søge Hvile, dog saaledes, at vi skifteviis holdt Vagt for ikke at blive bestjaalne.

29de Januar. Vi vandrede først, ligesom den foregaaende Dag, over Bjerge og gjennem Strømme, men stege derpaa ned i en skovbevoxen Dal. I Grækenland bør man forsyne sig med Proviant fra det Sted, hvor man har overnattet, da man ofte tilbagelægger betydelige Strækninger uden at møde Mennesker. Dette havde vi forsømt og vare desaarsag dygtig forsultne, inden vi naaede den lille smukke By Nisa, som ligger paa en yndig og yppig Slette. Her saaes intet Spor af Krig, men derimod velklædte og fornøiede Mennesker, Overflødighed af Levnetsmidler og velforsynede Boder. I alle Gader slagtedes der, og næsten hver fjerde eller femte Huus var et Viinhuus. Jeg forundredes ved at see saa mange vaabenføre unge Mennesker drive ledige omkring, som om der ingen Tyrker gaves i Verden, hvorvel der kun et Par Mile borte fandtes to fjendtlige Fæstninger, Modon og Koron. Vi toge midlertidig Plads i et Kaffehuus og sendte En af Selskabet til Ephorerne for at melde vor Ankomst og udbede os Logis for Natten. Man svarede os, at vi kun skulde blive i Kaffehuset, og tilbød os tillige et Maaltid paa Byens Bekostning. Skjøndt vi allerede af egen Lomme havde tilfredsstillet den største Trang med Viin og Brød, afviste vi dog ingenlunde Tilbudet. Vi

beværtedes med kogt Riis, Æg, Viin og Brød. Efter Maaltidet besaae Nogle den smukke Omegn, medens Andre fremdeles prøvede Vinen i de forskjellige Viinhuse. Aftenen fordreves ved en Krukke Viin med at synge tydske Sange, der syntes at vinde meget Bifald hos de tilstimlende Grækere.

30te Januar. Tidligt forlode vi det skjønne Nisa og vandrede videre gjennem frugtbare Sletter. De herlige Omgivelser forøgede vor muntre Stemning. En frodig Vegetation frembød hvert Øieblik noget Nyt, snart et vildtvoxende Palmetræ, snart en uhyre Cactusplante. Foran os laae Mainas snedækkede Bjerge, som i Glandsen af den opgaaende Sol kastede det deiligste Purpurlys tilbage. Gjennem en stor Olivenskov ankom vi til Kalamatta*). De Forreste ventede foran Byen, for at vi samlede kunde drage ind og fremstille os for Ephoratet. Ved denne Leilighed glemte En af Selskabet en Pibe, men vendte, efterat have gjort omtrent halvhundrede Skridt, tilbage for at hente den; et Par velklædte Grækere havde dog allerede bemægtiget sig den, og vilde paa ingen Maade give den tilbage. Ephoratet, som vi strax søgte, tog ret høfligt imod os og anviste os til Logis et ledigstaaende, ødelagt, fordum af Tyrker beboet Huus. Da vi forlangte Dækkener for Natten, afslog man dette, fordi der nylig i Kalamatta havde grasseret en farlig Epidemi, og man frygtede for, at de disponible Tæpper kunde indeholde Smittestof. Vort Logis var overordentlig slet, ureenligt, Gulvet bedækket med væmmelige Pjalter og med store Masser levret Blod, hvilket tilkjendegav, at en Hob Tyrker maatte være blevne slagtede her. Man fortalte, at Kalamattenserne for kort Tid siden, opmuntrede af en Præst, Theodor (en dannet Græker, som havde studeret

*) Da vi vilde drikke af et rindende Vand nær Byen, afholdt vore Førere os, fordi der havde været kastet Tyrker i dette Vand.

i Gøttingen), havde skaaret Hovedet af et Par Hundrede fangne Tyrker; muligviis har det os anviste Huus ved denne Leilighed været brugt som Slagtehuus.

Hvad Tilstanden i Kalamatta angik, da saae man ligesaalidt som i Nisa Noget, der kunde antyde Krig, naar undtages endeel ødelagte Huse. Overalt viste sig den Driftighed, som pleier at charakterisere Freden. Torvene vare fulde af Bønder fra Maina, hvilke bragte alleslags Levnetsmidler og andre Handelsartikler til Byen. Udraaberne strøge efter orientalsk Skik fra Morgen til Aften op og ned ad Gaderne og falbøde kostbare Klædninger, Vaaben, beslagne med tykt Sølv eller Guld, prægtige Tobakspiber o. s. v. Ikke blot Bazaren, men alle Hovedstræderne bestode af lutter velforsynede Boder. I alle Gader fandtes Viinhuse, hvor ikke blot Landets Vine udskjænkedes, men selv fortræffelig Cyper- og Samos-Viin. Med Viinhusene var oftest forbunden Restauration, hvor man kunde blive beværtet med Kjød og Fisk, tillavet paa forskjellig Maade, med Supper, Riis og alleslags Grønt. Selv et Par Kagebagerier manglede ikke. Jeg saae her Bønder fortære en uhyre Mængde Kager, som de dyppede i Honning. Kaffehusene, hvis Antal var betydeligt, vare stedse fyldte med Mennesker, som med underslagne Been søbede Kaffe, røg Tobak og spillede Kort. Det var tydeligt nok, at vi her havde at bestille med Folk, som vilde nyde Fred og Frihed, men ikke vare tilsinds at kjæmpe for disse Goder. Ephoratet lod os ogsaa strax forstaae, at Korons og Modons Indtagelse ikke bekymrede dem, og at vi maatte vandre til Argos. Vor Beslutning var ogsaa allerede fattet i denne Hanseende. Vi forlangte blot, at man skulde tilstaae os et Par Heste til at bære vor Bagage, og midlertidig sørge for vor Underholdning, hvilket man ogsaa lovede os. Tiden fordrev jeg ret behageligt med at giennemstreife Kalamatta og dens smukke Omegn, og en Deel af Eftermiddagen tilbragte jeg i en Have af

nogle tusinde Orangetræer, behængte med utallige Frugter. Mig forekom dette Syn meget rigt og herligt, skjøndt jeg vel veed, at der er Andre, som ikke ville indrømme en saadan Indhegning af Appelsintræer nogen Skjønhed.

Om Aftenen bleve vi førte hen i et Spisehuus for at modtage et tarveligt Maaltid.

31te Januar. Vi begyndte allerede nu at hjemsøges af en græsk Landeplage, som var mig skrækkeligere end Hunger og Nattevaagen, og som gjorde at jeg væmmedes for mig selv, nemlig Utøi. Grækerne, høie og lave, ere saa befængte dermed, at man uagtet al Reenlighed og Forsigtighed ikke kan undgaae dette Onde. Man anseer det her for ligesaa naturligt at have slige Insekter paa sig, som at have Haar, og Ingen skammer sig derved*). Fra først af var det mig særdeles paafaldende at see selv de fornemste Grækere under Samtalen trække deres Skjorte frem, opsøge et Antal af de omtalte Insekter, lægge dem i den flade Haand og derpaa mase dem med Tommelfingeren af den anden Haand, og det med en Ligegyldighed, som om de

*) Hvad der i denne Henseende forestod os, saae jeg allerede den Dag, jeg satte Foden paa den græske Jordbund. Ved at betragte de tilstrømmende Palikarers Vaaben saae jeg i deres Bælte, ved Siden af Pistolerne, en tynd, trind Stok, ligesom en Ladestok; men den udvidede sig i den ene Ende til en langstrakt oval Plade, omtrent ligesom en Haarbørste. Istedenfor Børster var Pladens ene Side korsvlis betegnet med en Mængde temmelig tæt stillede Furer. Jeg kunde ikke forstaae, hvad Hensigten med dette Redskab monne være, og tilkjendegav min Nysgjerrighed, hvilken strax af Palikaren tilfredsstilledes; idet han greb om den tynde Stok, stak han Pladen ned langs ad sin Ryg indenfor Klæderne og bevægede den omkring der et Øieblik. Da han derpaa trak den op igjen, viste han mig adskillige, mellem Furerne fangede Insekter, og rystede dem ud paa Jorden. Det omhandlede Redskab viste sig altsaa at være en Pistolladestok i Forening med en Art Fælde og antyder, hvorledes det Comfortable fremtræder blandt de græske Palikarer.

kunde have pudset deres Næse. Paa Gader og Torve, i Kaffehuse og Spisekvarterer, overalt og til enhver Tid træffer man Folk, som beskjæftige sig med Insektjagten og gjensidig laane hinanden Bistand. I Husene seer man Fruentimmerne sidde med underslagne Been omkring en stor Kulpande, den Ene med Hovedet i den Andens Skjød. Naar en Græker ikke bruger Hænderne til at tælle Kuglerne i sin Rosenkrands, kan man næsten være sikker paa, at han anvender dem til den ommeldte Jagt, hvortil de ere lidenskabeligt hengivne. Jeg har oftere seet Grækere tilbringe hele Timer med at pille Utøi af Faar, Sviin osv., saa kjært er denne Tidsfordriv dem. Alt andet i Grækenland har jeg uden stor Besværlighed vænnet mig til; jeg lærte snart paa een Gang at udholde Hunger og forcerede Marcher; Grækernes Grusomhed rørte mig ikke mere; jeg lagde mindre Mærke til Elendigheden: kun dette ene blev mig stedse utaaleligt, skjøndt jeg foreraisonnerede mig selv, at disse Dyr vel ikke vare væmmeligere end alle andre Skabninger og havde samme Berettigelse. Men min Philosophi forlod mig, naar jeg, al Anstrængelse uagtet, ikke kunde befrie mig fra dette paatrængende Selskab, og jeg var nærved at fortvivle. Jeg maa tilstaae Sandheden, skjøndt til min Skam: jeg var svag nok til at hade Grækerne mere for disse Smaadyrs Skyld, end for de afskyelige Laster, jeg daglig havde Leilighed til at iagttage iblandt dem.

I Dag traf jeg sammen med tre Leipziger-Studenter, de to Tydskere, den tredie en Græker. De kom fra Argos og fra Senatet, havde alt været tre Maaneder i Grækenland og vidste ret god Besked med Forholdene. Det bedrøvede mig at høre dem bekræfte Alt, hvad Augsburgeren havde fortalt os i Navarino; og Grækeren gik ved denne Leilighed ligesaa tappert løs paa sine Landsmænd som Tydskerne. Deres Fortællinger om den slette Behandling, Philhellenerne nøde, vare afskrækkende. — Skjøndt Overeens-

stemmelsen i de Beretninger, vi havde modtaget fra forskjellige Sider, ikke vel tillod os at tvivle paa deres Sandhed, smigrede vi os dog med Haabet om hurtige Forandringer og opgave ikke Reisen til Argos.

1ste Februar. Den saakaldte Politimester i Kalamatta, en ubehagelig, pyntet og lapset ung Mand, skulde skaffe os Heste. Da vi idelig overløb ham i denne Anledning, ilede han hen paa Torvet og tog fem Heste fra nogle Bønder. Disse vare høist utilfredse dermed, uagtet Ephoratet lovede dem Betaling. Men da Politimesteren havde pryglet dem, beroligede de sig. Mod Middag droge vi afsted i Følgeskab med Hestenes Eiere, tre Bønder, der skulde tjene os som Førere. Da vi havde naaet en Landsby, omtrent halvanden Miil fra Kalamatta, saae vi os pludselig standsede af en stor Skare bevæbnede Bønder, der vilde fratage os Hestene. Vore Førere, som havde beredt os denne Modtagelse, begyndte nu at overøse os med Skjældsord og vilde kaste vor Bagage paa Jorden. Men da vi alle lagde Flinten an paa Bønderflokken (som paa sin Side alt havde taget samme Forholdsregel) og rev dem Tøilerne af Hænderne, vovede de ikke at standse os, skjøndt de vare os langt overlegne i Antal. For dog paa nogen Maade at hævne sig, tilraabte de os, saa længe vi kunde høre dem: »Kerata! Kerata!« et Skjældsord, som betyder baade Hornkvæg og Hanrei og er meget yndet blandt Grækerne. Uden at lade dette gaae os til Hjerte, marcherede vi videre. Efterat Førerne et Øieblik havde holdt Raad med de andre Bønder, forenede de sig med os, som om Intet var forefaldet. Hvorvel vi ingen Tro havde til dem, maatte vi dog overlade os til deres Veiledning, hvis vi ikke vilde vende tilbage til Kalamatta. De benyttede sig heraf til at lade os gjøre en stor Omvei (hvad vi først senere erfarede), saa at vi silde om Aftenen ikke naaede længere end til Skala, en Landsby omtrent tre Mile fra Kalamatta. Ephoratet

havde medgivet os en Indkvarteringsseddel, hvorfor vi, efterat have opsøgt Fogdens Huus, bankede paa og begjærede Logis. Fogden havde ikke Lyst til at vise sig, og en gammel Kjærling tilraabte os, at han ikke var hjemme. Men da vi vare forsikkrede om det Modsatte, og intet Værtshuus fandtes i Byen, vedbleve vi, trætte og sultne som vi vare, at banke. Omkring Fogdens Huus, som om næsten alle Husene i denne Landsby, var en høi Muur, vi ikke kunde overstige. Porten var tillige saa stærk, at vi ei kunde opbryde den, hvad vi ellers, stolende paa vor Indkvarteringsseddel, vilde have tilladt os. Vi anholdt flere Steder om Admission, men da Ingen vilde modtage os, vendte vi altid tilbage til Fogden og fornyede vor Banken, som Kjærlingen ledsagede med de frygteligste Forbandelser. Endelig lod Fogden sig tilsyne paa Muren med en Flint i Haanden og truede med at skyde paa os, dersom vi ikke forføiede os bort. Høilig forbittrede herover raadsloge vi, om man ikke skulde skyde Fogden, hvilket Mørket uagtet vilde have været os meget let. Denne Plan forkastedes imidlertid som uhensigtsmæssig, saa meget mere, som den ikke engang kunde hjælpe os til at komme ind i Huset. Medens vi nu her stode i Tvivl om, hvad vi skulde gribe til, kom endelig en Bonde tilstede, som for en ikke ganske ublu Betaling vilde give os Huusly. Eftersom vi maatte befrygte, at vore Førere om Natten kunde løbe bort med Hestene, og desuden havde Mistanke om, at vi mulig kunde blive overfaldne, saa skiftedes vi til at holde Vagt saavel over Huset som over Førerne.

2den Februar. Vort slette Leie overalt i Grækenland medførte det Gode, at det ikke kostede stor Overvindelse at løsrive sig fra det. Vor første Beskjæftigelse var at gaae omkring til Bønderne for at faae Brød tilkjøbs, hvilket vi høilig trængte til, da vi Aftenen iforveien havde maattet faste. Vi fandt ogsaa hvad vi søgte, skjøndt til

ublue Priser, og vandrede bort, meget utilfredse med Skalenserne. Da kun tre af Hestene krævedes til vor Bagage, vare de to øvrige Dagen iforveien skifteviis blevne benyttede af dem, der vare mindre gode Fodgjængere. Eftersom vi Alle endnu vare forfrosne fra Natten, havde Ingen Lyst til at ride, og en af Førerne drev derfor disse to Heste foran os. Uden at vi mærkede det, begyndte han at gaae stærkere til og gav sig derpaa, da han var kommen et tilstrækkeligt Stykke forud, pludselig til at løbe af alle Kræfter, bestandig drivende Hestene foran sig. Uagtet vi nu gjorde Jagt paa ham, kom han os dog snart af Syne. Men vi kunde ret vel undvære disse to Heste, og bekymrede os derfor ikke meget over deres Tab. Kun Byern, der netop havde kastet en prægtig Slængkappe paa en af dem, for at marchere lettere, tog sig det Tab, han her led, stærkt til Hjerte. Efter nogen Tids Vandring kom vi til et Bjergpas, hvor Veien først gik brat ned i Dybet og siden steilt op mellem Fjeldene. Sorgløse slentrede vi fremad, hver beskjæftiget med sine Tanker. Vi havde netop naaet Bunden af Passet og skulde til at klattre op paa den modsatte Side, da vi fra alle Kanter hørte et vildt Skraal og til vor Forbauselse saae Fjeldskraaningen paa begge Sider vrimle af bevæbnede Mænd. Selv om vi havde formodet et Overfald, vilde vi ikke have bemærket dem, da hver Enkelt holdt sig i Skjul bag en Busk eller et Klippestykke. Medens vi endnu vare i Tvivl om, hvad disse fremtittende Hoveder, de mange mod os rettede Flintepiber og dette Skraal skulde betyde, krøb en Parlamentær ned ad Skrænten, dog holdende sig i en ærbødig Afstand, af Frygt for at blive et Offer for vor retfærdige Forbittrelse. Da jeg var den eneste, som brækkede lidt paa det nygræske Sprog, var det mig derved i visse Maader paalagt at føre Underhandlingen (den theologiske Schrebian var ikke med os). Jeg nærmede mig altsaa forsigtig til Grækeren, med langsomme Skridt og med

en spændt Pistol i Haanden. Efter nogen Samtale, illustreret med de behørige Gebærder, begreb jeg, at Fjenden forlangte, at vi strax skulde udlevere Hestene, da man ellers vilde fyre paa os. For at meddele dette, vendte jeg tilbage til Kammeraterne, og nu paafulgte en Raadslagning. De Fleste stemte for, at vi uden videre strax skulde fyre løs paa Grækerne, men Andre modsatte sig dette, paa Grund af, at vi kun vare tretten, og Grækerne over Hundrede; at vi stode i en Fordybning, hvor det var lige vanskeligt at komme frem og tilbage; at det ikke var let for os at træffe Grækerne, som vare spredte paa Bjergskraaningen og for største Delen skjulte bag Stene, medens det næsten var en Umulighed, at vi, som stode sammen, ligesom paa Bunden af en Kjedel, og ikke kunde sprede os, ikke skulde lide betydelig ved Grækernes første Salve, hvor slet de end skjød. Vor endelige Beslutning blev, at vi vilde vende tilbage til et Huus, som laa noget foran Bjergpasset, og der, efter at have afpakket Hestene, udlevere dem. Grækerne vilde først ikke modtage denne Betingelse, men da de mærkede, at vi i modsat Fald vilde gaae til Yderligheder, indvilgede de. Vi vendte altsaa tilbage, og skjøndt vi, da vi havde naaet den frie Mark, igjen ansaae os for at være uden Fare og sikkre paa, at Grækerne ikke turde angribe os, opfyldte vi dog de indgaaede Betingelser. Uden Heste og Førere kunde vi ikke fortsætte vor Reise, og besluttede derfor at vende tilbage til Kalamatta. For at transportere vore Sager til Skala, en Vei af lidt mere end en Miil, maatte vi af Husets Eier leie en jammerlig Hest, for hvilken vi maatte forud betale Manden, der forstod at benytte vor Stilling, en Leie, som oversteg Værdien af dette usle Bæst. Den kunde ikke bære al vor Bagage, hvorfor vi bleve nødte til selv at slæbe saa meget som muligt, og desuagtet styrtede den flere Gange paa Veien, hvorved den mig anbetroede Medicinkasse blev sønderslagen og ødelagt, idet faste og flydende Medica-

menter blandedes imellem hverandre. — Ankomne til Skala, vilde vi strax leie et Par Heste for endnu samme Aften at naae Kalamatta, men vi kunde ingen erholde. Vi vare altsaa nødte til at overnatte her, idet Grækerne haabede at profitere af vort Ophold. Tilladelsen til at krybe ind, Natten over, i en ussel Hytte, betaltes meget dyrt, og nu slæbte Grækerne en Mængde Levnetsmidler sammen, som de tilbøde os. Men deres Priser vare saa uforskammede, at vi hellere vilde sulte, end yde dem den Fornøielse at snyde os. Bedragne i dette Haab, toge Grækerne Revanche ved at skjælde os ud og spotte vort Uheld i Bjergpasset. Det kostede os megen Overvindelse ikke at lade dem føle vore Vaaben.

3die Februar. Saa snart som muligt begave vi os til Kalamatta og opsøgte der den Mand, jeg har nævnet som Politimester, for at klage over vor Behandling. Men istedenfor at yde os nogen Trøst, overøste han os med Uartigheder, fordi vi vovede at komme tilbage og gjøre ham Uleilighed paany. Da vor Taalmodighed imidlertid var udtømt, og vi satte haardt mod haardt, faldt han strax til Føie og lovede at skaffe hver af os en Hest, at bringe den bortkomne Kappe tilveie, at straffe ikke blot vore Førere men ogsaa de andre Bønder, der havde fornærmet os. Vi vare godtroende nok til endnu at fæste Lid til hans Løfter, og imidlertid tilbød han os et Værelse i det saakaldte »Cancellaria« (nærmest vel Raadstuen) til Logis. De tre Leipziger-Studenter, som vi igjen traf paa, undrede sig over, at man ikke havde plyndret os, hvilket de kun tilskrev Grækernes Frygt for vore Vaaben.

4de Februar. Da Politimesteren endnu ikke gjorde Mine til at forkaffe os Heste, spredte vort Selskab sig omkring i Byen og søgte at fordrive Tiden som man bedst kunde. Nogle beredte sig til at gaae paa Jagt i Omegnen, og en Ephor, som bemærkede dette, gav dem det Raad,

ikke at nærme sig formeget til Maina, da de ellers ufeilbarlig vilde blive plyndrede af Mainotterne*).

Studenterne fra Leipzig havde hidtil foregivet, at de

*) Om det berygtede Maina vil det ikke være overflødigt at tilføie nogle Oplysninger, skjøndt jeg ikke besøgte Districtet. Østen for Kalamatta ligger en stor Olivenskov. Naar man har gjennemvandret denne, kommer man, i omtrent en Miils Afstand fra Byen, til Strømmen Apsara, der danner Mainas Grændseskjel. Siden 1780 laa dette District ikke længer under Paschaen af Tripolitza, men under Kaputan Pascha eller Storadmiralen, og bestyredes af en egen Embedsmand, Bach-Bagu, som dog almindelig kaldtes Bei. Landet er iøvrigt inddeelt i en Mængde Capitanarier, som ikke blot skulle gjøre hyppig Opstand mod Beien, men ogsaa indbyrdes felde paa hverandre. De skulle betragte sig som hele Verdens Fjender, og man beskylder dem for Ugjæstfrihed, Røveri, Mord, Løgn, Troløshed, ryggesløse Sæder, en haard Behandling af Kvindekjønnet, kort sagt alt muligt Ondt. Men ikke desto mindre ere de meget religiøse, og enhver af disse Røverbander, ja enhver Sørøverbaad skal have sin Præst, som absolverer de største Forbrydelser, vel at mærke, for Penge. Man fortæller, at Erkebiskoppen af Monembasia for ikke ret mange Aar siden foretog en Reise fra Kalamatta til Mistra, hvortil den korteste Vei fører gjennem et meget berygtet Bjergpas, Portene. Indbyggerne af den nærliggende Røverlandsby Pigadia vare paa deres Post og plyndrede ham paa det Fuldstændigste. Men disse fromme Folk nødte ham dernæst til at meddele dem Absolution i bedste Form for denne Misgjerning og aftvang ham desuden et skriftligt Løfte, at han ikke, naar han kom paa fri Fod, vilde banlyse dem, der havde plyndret ham. For en ikke ringe Deel leve Mainotterne af Sørøveri og af at plyndre strandede Skibe. Naar en Sørøver havde gjort sig ret berømt, og der førtes Klage af fremmede Magter, saa maatte Kaputan Pascha see at faae fat paa ham, og han endte da i Regelen sin Bane i Konstantinopel, i Galgen. At være Bei over Maina var et ret indbringende Embede, da hele Handelen gik igjennem hans Hænder, men, som andre høie Embeder i Tyrkiet, var det forbundet med nogen Fare; i Tidsrummet fra 1780 skulle fire Beier være blevne hængte paa Kaputan Paschas Galeier. At Mainotterne skulde være tapprere end andre Grækere, synes at være en Fordom; de kjæmpe blot forskandsede bag Klipper og i Baghold, hvor de ikke ere udsatte for stor Fare.

her i Kalamatta vilde afvente Oprettelsen af et philhellenisk Fricorps, men idag tilstode de, hvad de ikke tidligere havde vovet at yttre, at de blot ventede paa god Vind for at forlade Grækenland, og allerede havde accorderet med en Skipper.

Nu foregik der en Opløsning af vort trettentallige Selskab. Harring, der havde været 14 Dage i Grækenland, besluttede at vende tilbage til den cultiverede Verden og attacherede sig desaarsag til Leipzigerne, for at benytte samme Skibsleilighed*). Byern, der havde svoret Grækerne evigt Had for sin Kappes Skyld, vilde heller ikke opholde sig her længere, end til en passende Skibsleilighed frembød sig. Han forlod Cancellariet for at tage Logis i et Kaffehuus, og fæstede den Hamburger-Styrmand, Heine, til sin Oppasser, imod at betale dennes Passage. Saaledes sank vi fra tretten ned til ti; men da endnu fire, der hverken havde Penge eller Noget at sælge, bestemte sig til at vende tilbage til

---

*) Harring var allerede gaaet ombord, da vi, der søgte Senatet, forlode Kalamatta. Af hans 14 Dages Ophold i Grækenland tilbragte han sex Dage i Navarino, tre paa Veien fra Navarino til Kalamatta, og Resten i denne sidste By og dens Omegn. Naar han i sin »biographiske Skitze«, Kjøbh. 1863, S. 7, udtaler sig saaledes om sit Ophold paa Morea: »Jeg stillede mig i Frihedskjæmpernes Række under Vladopolis i Messenien, hvorfra jeg begav mig til Arkadien og derpaa atter tilbage til Maina. — Efter i nogen Tid at have deeltaget i Kampen, blev jeg syg af Typhus og reiste med flere Philhellenere fra Kalamatta til Ancona«, saa skal jeg til disse vildledende Linier bemærke, at Harring aldrig har tjent under nogen Vladopolis, aldrig sat en Fod i Arkadien, aldrig betraadt Mainas Distrikt, aldrig deeltaget i nogen Kamp, hverken i kortere eller længere Tid, og at han ved sin Afreise befandt sig saa vel som sædvanligt. Hans Typhus i Grækenland svarer til hans Malariafeber i Rom (see nedenfor). Jeg tænker, at man efter denne Prøve af hans Skitze vil indsee, hvor mistænksom man bør være med Hensyn til den øvrige Deel af Skriftet

Navarino (vor Herre veed, med hvilke Forhaabninger), saa reduceredes vi til sex, som i Forening vilde søge Senatet.

5te Februar. Philhellenerne vare spredte rundtomkring: En tog et Bad i Havnen, en Anden var paa Jagt, en Tredie handlede om en tyrkisk Pibe, et Par drak i et Værtshuus. Dog var endnu et Par Stykker tilbage paa Cancellariet, beskjæftigede med at pudse deres Vaaben eller lappe deres Klæder, da Politimesteren pludselig styrtede ind, ud paa Eftermiddagen, og forkyndte os, at han nu havde fire Heste til os, og nu maatte vi strax reise. Vi forestillede ham, at vi ei i en Hast vidste at finde vort øvrige Selskab og derfor ønskede at opsætte Reisen til den følgende Morgen, saa meget mere, som det allerede var blevet noget seent. Herover blev han meget utilfreds, og et langt Kjævleri paafulgte, hvilket endte med, at Bønderne, Hestenes Eiere, bestemte sig til at blive Natten over, hvorimod Enhver af vort lille Reiseselskab skulde betale dem en græsk Pjaster i Ventepenge.

En ubehagelig Begivenhed mødte mig endnu denne Aften. Jeg havde begivet mig hen til et Værtshuus for at nyde et sparsomt Aftensmaaltid, og sad, i Selskab med nogle Andre, med et Kruus Viin foran mig (man brugte den Tid ingen Glas i Grækenland, men nøiedes med Leerkruse, saavidt jeg trængte frem). Nu traadte den gamle, grimme, rødhaarede Preusser, Krusemark, ind, satte sig ved Siden af mig og forlangte et Kruus Viin. Han tømte strax dette til Bunden, tog derpaa mit Kruus og tømte ligeledes dette. Jeg betragtede Tingen som en slet Spøg, men nøiedes med at begjære et frisk Kruus. Men neppe blev dette sat for mig, før han ogsaa vilde tømme dette. Forbittret raabte jeg til ham: Du kan vel lade mig beholde min Viin! Du er jo allerede »wie ein Schwein besoffen«. Rasende sprang han op og hævede Haanden som for at slaae mig; men da jeg advarede ham mod nogen Haandspaalæggelse, be-

sindede han sig, udstødte nogle Trudsler og forlod Huset. Nogen Tid efter at jeg var kommen hjem i vort Logis, indfandt Krusemark sig, endnu mere beskjænket og rasende som et vildt Dyr. Han forlangte, at jeg nu strax skulde give ham Satisfaction paa Pistoler. Heldigviis havde han ikke selv nogen Pistol, og hans Forsøg paa at rive en af mine Pistoler ud af Beltet mislykkedes ham. Reineck, som var tilstede, søgte at mægle imellem os, men det var forgjæves at forestille ham Latterligheden af en Pistolduel i bælmørk Nat eller i et Værelse paa 8 à 9 Alen i Kvadrat, sørgeligt oplyst af en eneste Lampe. Herimod urgerede Krusemark, at han havde gjort Aftale med Andre om at marchere til Navarino næste Morgen, inden Solopgang, og derfor nødvendig maatte have Sagen afgjort endnu i Aften. At erindre ham om, at han selv var den Fornærmede; at det allerede i Marseille var blevet besluttet, og det ifølge vægtige Grunde, at ingen Duel mellem Philhellenere skulde tilstedes i Grækenland; at endelig Den, der blev saaret, vilde blive efterladt ene og hjælpeløs i Kalamatta for at omkomme af Mangel og Sult, om hans Saar ikke vare tilstrækkelige til at dræbe ham: alt dette var længe uden Virkning. Men da endelig Reineck truede med, at han vilde forlade Værelset og ene lade os udkjæmpe vor Strid, og Krusemark vel indsaae, at han som ubevæbnet kun havde maadelige Udsigter, saa beroligede det gamle Vildsviin sig. Jeg havde altid tidligere staaet i et venligt Forhold til Krusemark, og da han næste Morgen havde udsovet Rusen, skiltes vi meget fortroligt.

6te Februar. Tidligt om Morgenen, endnu ved Maaneskin, begyndte vi vor Vandring til det omtrent fem Mile fra Kalamatta liggende Leondari. Veien gik tildeels gjennem store Egeskove, tildeels over Floder og Bjerge og var temmelig besværlig. Det kunde vistnok oplive os noget, at Bjergene vare Grene af Taigetos, at Floden var Pamisos, og

at vi sine Steder havde Itome isigte. Men alle disse Navne, der fra min Barndom havde været mig saa kjære gjennem Lafontaines Aristomenes og Gorgus og som senere, ved Barthelemys Fremstilling af de messeniske Krige, vare opfriskede hos mig: alle disse Navne blegnede i den strænge Virkeligheds Belysning. Underveis kom vi til et saakaldet Derveni, et Vagthuus, nu indtaget af Grækere, tidligere af Tyrker, for at bevogte Passet mellem Messenien og Arkadien. Henimod Aften naaede vi Leondari, omtrent det gamle Leuktra, som ligger høit paa en Bjergaas. Før Krigen beboedes denne Flække blot af Tyrker; efter disses Forjagelse ere nogle faa Grækerfamilier flyttede ind. Vi vare heldige nok til her at træffe en fornem Græker, en Capitano, der med et Par Hundrede Mand var ifærd med at begive sig til Omegnen af Koron for at observere denne Fæstning. Han var prægtig klædt, prægtig bevæbnet og red prægtige Heste, maaskee Arabere. Paa hans Befaling fik vi Logis og Brød og den næste Morgen Heste. Uden hans Bistand vilde vi neppe have erholdt meget, eftersom Byens Folk forlangte Betaling af os for Laanet af en Træspand, hvormed vi af en Brønd havde draget en Spand Vand.

7de Februar. Idag vandrede vi til Tripolitza, gjennem Egne af særdeles Vildhed og Hæslighed. Man saae neppe et levende Væsen, ingen Hyrde med sin Hjord, ingen Fugl, som med sit Skrig oplivede Naturen; kun steile Fjeldskrænter og Afgrunde, tildeels ogsaa sumpede Flader, bestrøede med en utallig Mængde Klippestykker i en Forvirring, som om Forstyrrelsens Engel nyligt var skredet hen imellem dem, og ingen menneskelig Fod senere havde betraadt dem. Der herskede blandt disse rødgraae Klippemasser et Øde, som den klare og gjennemsigtige Himmel vel kunde belyse, men ikke opmuntre. Vi naaede ikke Tripolitza, som ligger vestlig paa en stor Høislette ved Foden af Bjerget Reino, før ud paa Natten, og havde megen Vanskelighed med, gjen-

nem de mørke, meget urene Gader, at finde et Logis, da Ingen vilde modtage os, saasnart de hørte at vi vare Fremmede og Kjættere. Langt om længe lykkedes det os at blive modtagne i et Værtshuus, hvor vi nøde Brød og Mælk og som sædvanlig tilbragte Natten udstrakte paa Gulvet.

8de Februar. Vi havde atter et Slags Held med os. Thi netop da vi vare i et heftigt Kjævleri med vore Værtshuusfolk, der affordede os en ublu Betaling for hvad vi havde nydt i Huset, kom en tydsktalende Græker til og tog sig af vor Sag; ved hans Mellemkomst bevirkedes en meget betydelig Nedsættelse i vor Regning. Den samme velvillige Græker førte os ogsaa til Ephoratet for at skaffe os Logis anviist, samt Levnetsmidler. Man gav os, ligesom i Kalamatta, Anviisning paa tomt staaende Tyrkehuse, men da disse, ligesom i Kalamatta, vare aldeles uden Bohave, kun forsynede med Pjalter og Blodpletter af de dræbte Tyrker, foretrak vi at blive i Cancellariet, en temmelig anseelig Bygning, hvor allerede et Par Franskmænd vare indlogerede. — Tripolitza var før Krigen Moreas Hovedstad og skal have havt en Snees Tusinde Indbyggere, uagtet den ligger paa den koldeste, mest øde og ubehagelige Plet i hele Provindsen. Man har villet udlede dens Navn deraf, at den skulde være opstaaet af ligesom en Forening eller Sammensmeltning af de tre gamle Byer: Tegea, Pallantium og Mantinea, jeg veed ikke med hvad Ret. En Pascha residerede her, og Byen indeholdt en Deel Rigdomme, hvilket kraftig ansporede Grækerne ved Beleiringen. Vi traf i Tripolitza en Capitano, Zachari, som vi haabede kunde udvirke noget for os. Han hørte til de dannede Grækere og havde opholdt sig en Tid i det civiliserede Europa; Reineck havde en Anbefalingsskrivelse til ham fra Adamantos Korai i Paris*).

*) Denne Capitanos rette Navn var Constantius Zacharias. Han var født i Tripolitza, men havde opholdt sig fjorten Aar udenlands

Han tilstod, at han var for svag til at gjøre noget for os i Almindelighed; men tilbød Reineck Plads hos sig som Adjutant for at ledsage ham paa et forehavende Tog mod Nord til Epirus og lede den hele Krigsførelse der; dette afslog dog Reineck. Vort Ophold i Tripolitza trak ud i flere Dage; vi kunde ingen Heste erholde til vor Afreise, og Ephoratet var ikke meget villigt til at tilstaae os Levnetsmidler, under Paaskud af at det var Fastetid. Noget Brød og Viin anvistes os dog, men for det Øvrige maatte vi selv sørge. Vi maatte altsaa ogsaa her gribe til at sælge, hvad vi bedst kunde undvære; og i enhver græsk By, som vi kom igjennem, efterlode vi saaledes Spor af at have været der. En af vort Selskab, en Underofficeer, paatog sig gjerne mod en lille Godtgjørelse at løbe omkring og falbyde de Sager, der skulde forhandles. Da jeg ogsaa var nødt til at sælge, betroede jeg, skjøndt ugjerne, til denne Mand mine Pistoler, et Arbeide af en berømt italiensk Vaabensmed og af fortrinlig Godhed. Der fandtes blandt den græske Soldateske i Byen en Kjøber, men denne vilde prøve Pistolerne, hvad Underofficeren bevilgede ham. Da nu Kjøberen fyldte Løbene med Krudt til Mundingen, for at forsikkre sig om deres Styrke, udholdt kun det ene Løb Prøven, hvorimod det andet sprængtes. Nu vilde Grækeren kun betale en temmelig lav Sum for den ene Pistol, og slet ingen Erstatning yde for den sprængte. Underofficeren opsøgte mig og meldte mig denne Ulykke; jeg bebreidede ham at have underkastet Pistolen en saadan Prøve og forlangte, at han skulde nøde Grækeren til Erstatning, men dertil havde han kun liden Lyst, og meente, at det vilde komme til at gjælde hans

---

og talte de fleste europæiske Sprog med stor Færdighed. Hertil kom, at han havde et behageligt Ydre og et indtagende Væsen, hvorimod det ikke er mig bekjendt, at han har vundet noget Navn som Anfører.

Liv, dersom han vilde trænge ind paa Grækeren. Da Underofficeren var en skikkelig, godmodig Mand, og jeg ikke ønskede at skille ham ved Livet, saa lod jeg mig nøie med hvad han kunde faae for den ene Pistol, og led saaledes et efter mine Forhold betydeligt Tab. De Dage, vi saae os nødte til at opholde os i Tripolitza, tilbragte vi tildeels med at spadsere omkring og besee Byen; tildeels i et Kaffehuus, der holdtes af en bereist Græker, som i fremmede Lande havde lært nogen Menneskeskik og derfor var tilbøielig til at vise os en bedre Behandling end Hjemmefødningerne. Jeg besøgte Paschaens forrige Pallads*), ogsaa endeel andre ødestaaende Tyrkehuse. I et Huus, hvis Dør var lukket, trængte jeg ind igjennem et Hul i Muren og fandt, foruden de sædvanlige Blodpletter, Gulvet i et Værelse bedækket med løse Papirer, der antydede, at en lærd Mand, en Effendi eller Kadi, kunde have boet her. Ved at see paa disse Papirer, der naturligviis vare mig ganske uforstaaelige, heftede min Opmærksomhed sig paa et meget stort Folioark, hvis Skrift forekom mig at være en udmærket Prøve paa orientalsk Kalligraphie; maaskee var det et Firman. Jeg tog det med mig og opbevarede det længe som Minde om Tripolitza.**)

I det Kaffehuus, vi besøgte, sad fra Morgen til Aften to gamle, fornemme Tyrker, Brødre, af ærværdigt Udseende, og røg deres Piber. Man havde rimeligviis opbevaret dem i Haab om Løsepenge; men deres Liv hængte saa at

*) Af dette var der imidlertid kun meget lidt tilbage. Flere Hundrede Tyrker havde nemlig ved Byens Indtagelse der søgt at forsvare sig, hvilket gav Anledning til at man stak det i Brand, og senere ødelagdes det yderligere af Bønderne, der siges at have hadet det som et Minde om Paschaens Vælde.

**) Man siger, at efter Tripolitzas Indtagelse udbredte sig almindelig Velstand over Morea, og at mere end 40 Millioner Francs derved kom i Grækernes Hænder; vist er det i alt Fald, at man saae en Mængde meget kostbare Vaaben iblandt dem.

sige i en Traad. Da netop i disse Dage Rygtet om en tyrkisk Flaades Ankomst naaede Tripolitza, bleve saavel disse som endeel i Byen spredte tyrkiske Kvinder og Børn samlede i et Huus, for, om Tyrkerne trængte frem, strax at kunne slagtes. To Tyrker, fortalte man, vare Dagen før vor Ankomst blevne henrettede. Som en ringe Modvægt mod den tyrkiske Flaades Ankomst, berettedes samtidig, at General Nordmann var ankommen fra Marseille til Navarino med 48 Philhellenere.*)

---

*) Skjøndt jeg ikke traf sammen med den würtembergske Cavalerigeneral Nordmann, maa jeg dog fortælle noget af, hvad jeg om ham har hørt. Det var kun et Par Dage efter hans Ankomst, at den ovenomtalte tyrkiske Flaade med 15,000 Mand nærmede sig Sydvestkysten af Morea, kastede Forstærkning ind i Koron og Modon, og derpaa seilede mod Navarino for at storme Byen. 1200 Mand bleve beordrede fra Omegnen at rykke ind i Navarino til Hjælp for Byen. Nordmann anordnede imidlertid Alt paa bedste Maade til Forsvar, hvorimod en Deel af Grækerne i Byen om Natten lode sig glide ned ad Murene og flygtede bort. Fra Modon rykkede fem eller sexhundrede Mand mod Navarino og stormede, men da Flaaden til al Lykke formedelst Modvind ikke kunde løbe ind, bleve de stormende Tyrker slagne tilbage, og da Flaaden nu seilede til Patras, var Navarino for denne Gang reddet. De 1200 Grækere, der skulde rykke tilhjælp, men var blevne standsede paa den anden Side af Bjergene, hørte ikke saasnart at Faren var forbi, før de marcherede ind i Byen for at forlyste sig med deres Brødre der. De bleve snart berusede og begik endeel Uordener. Om Aftenen fordrev de Skildvagten fra Nordmanns Magazin, opbrød dette og plyndrede dets Indhold, nemlig et Par hundrede Flinter med Bajonnetter, noget Krudt og endeel Brød. Derpaa droge de efter velforrettet Sag fornøiede bort. Nordmann var vel misfornøiet, men gav sig dog tiltaals. Da hans Pistoler nogle Dage senere bleve ham frastjaalne, skal han ogsaa have baaret denne Tilskikkelse med Taalmodighed. Men da Grækerne misbrugte hans Taalmodighed og ogsaa stjal hans Sabel, kom han i Harnisk og svor, at han vilde sprænge Krudttaarnet i Luften, dersom ikke Sabelen tilbageleveredes ham, hvilket bevirkede dennes Restitution, et aldeles enestaaende Exempel. Vel var

11te Februar. Om Eftermiddagen fik vi endelig af Ephoratet Anviisning paa to Æsler til at bære vort Reisetøi, og vi begave os ogsaa paa Veien, skjøndt Natten nærmede sig. Men vore smaabitte Æsler vare saa forsultne og elendige, at de neppe kunde bære sig selv og allerede i Tripolitzas Gader begyndte at styrte. Vi turde ikke vove os afsted med dem og vilde vende tilbage til Cancellariet, men der vilde man ikke modtage os; vi vare definitivt dimitterede. I vor Nød tyede vi til vor Kaffevært, som ikke blot tilstod os Nattely i sin Boutik, men lovede den næste Morgen at skaffe os en Hest, der kunde bære vor Bagage. Ja ydermere laante han os et Par Tæpper, saa vi for første Gang i Grækenland hvilede lidt bedre.

12te Februar. Vi erholdt den lovede Hest og begave os paa Veien til Argos. Vi havde vel i Tripolitza allerede erfaret, at det peripatetiske græske Senat var forflyttet fra Argos til Korinth; men dette forandrede ikke vor Reiseroute, da Veien til Korinth gaaer over Argos. Afstanden mellem Tripolitza og Argos er ikke mere end sex gode Mile, men tildeels temmelig besværlig. Vi marcherede et Par Timer gjennem Tripolitzas øde og ubehagelige Høislette, inden vi kom til de steile og uveisomme Bjerge. Her mødte os et Optrin af en ganske eiendommelig Charakteer. Pludselig sprang et Par bevæbnede Grækere frem af det Baghold, som havde skjult dem, og angave sig som

---

Nordmann af Senatet bleven udnævnt til Gouverneur over Navarinos District, men Indkomster have neppe været forbundne med denne Post, da han sagdes at gaae med Huller paa Albuerne og Skjorten ud af Buxerne. Da nu desuden Grækerne slet ikke adløde ham og Philhellenerne forlode ham, besluttede han sig endelig til at gaae til Senatet og blev senere Anfører for et Corps af Philhellenere. Han var anseet for en meget dygtig Ryttergeneral, men skal have været altfor tilbøielig til Drik. Han døde den 23de November 1822 i Mesolonghi, ikke i Kamp, men af Sygdom.

Pasvogtere, der skulde sørge for, at ingen Tyrker undkom fra Tripolitza, forklædte som Grækere, hvilket sagdes oftere at have været Tilfældet. Ved et skriftligt Beviis documenterede de deres Berettigelse til at anstille den fornødne Undersøgelse og forlangte, som Følge deraf, at vor Fører og en Græker, som havde givet sig i Følgeskab med os, skulde bevise, at de ikke vare omskaarne. Grækerne vægrede sig noget, men maatte krybe til Korset. Med Hensyn til os andre var det saa tydeligt, at vi ikke vare Tyrker, at ingen Documentation krævedes af os. Efter en besværlig Bjergmarche naaede vi om Aftenen en Khan, som ligger paa det nærmeste midtveis mellem Tripolitza og Argos. En Khan er som bekjendt en Bygning, bestemt til at give Reisende frit Huusly, tildeels ogsaa nogle Levnetsmidler. Alle Khaner i Morea stamme fra Tyrkerne, som overhovedet Indretningen er ganske orientalsk, idet man neppe i europæiske Lande finder noget Sidestykke til Khanerne, uden man med dem vil sammenligne Hospicerne paa de schweitzerske Alper og Fjeldstuerne paa Dovrefjeld. Et Par Grækere havde nu sat sig i Besiddelse af Khanen og gjort den til et Værtshuus; thi de krævede ikke blot Betaling for Levnetsmidler, men ogsaa for Natteleie. Her smagte jeg for første Gang den med Terpentin blandede Viin, som ellers er hyppig nok i Grækenland og som forekom mig næsten udrikkelig. Det skal være nødvendigt for Vinens Holdbarhed at tilsætte Terpentin eller at oversmøre de Gedeskindssække, hvori Vinen her alletider opbevares, indvendig med Terpentin.

13de Februar. Vi fortsatte nu Reisen, der fremdeles gik over Bjerge, indtil vi noget over en Miil fra Argos stege ned i en med Viinstokke bedækket Slette. Efterat vi havde vadet gjennem adskillige Bjergstrømme, mødte os det for Grækenland mærkelige Phænomen, en Steenbro over en Aa (Erasinus). For saa vidt de gamle vidtberømte Navne kunde

yde nogen Fornøielse, saa maatte man føle sig tilfredsstillet ved Reisen til Argos, idet vi kom gjennem Egne, hvor Hercules og Jolaus have vandret, og hvor den nemæiske Løve og den lernæiske Hydra have havt deres Tilhold. Efterat have naaet Argos, søgte vi strax gjennem Ephoratet at erholde Logis og henvistes til et Huus, som beboedes af en græsk Familie. Disse Folk vilde meget nødig admittere os, fordi de havde en stor Afsky for Kjættere; og overhovedet maa den slette Modtagelse, vi saa ofte mødte i Grækenland, for en stor Deel vistnok skrives paa Fanatismens Regning. Deres Religion indskrænker sig imidlertid saa temmelig til en idelig Anvendelse af Korsets Tegn, til lange Morgen- og Aftenbønner foran Husets Mariabillede og til uendelig Fasten. Af Aarets 365 Dage er der kun 135, som ikke ere Fastedage i den græske Kirke, og den romerske Kirkes Faste er ubetydelig i Sammenligning*). Grækerne synes at iagttage deres Faste med Strænghed, og Intet gjorde os carnivore Nordboere mere afskyelige i deres Øine, end at vi forlangte Kjød paa Fastedagene; vi søgte derfor stundom at undskylde os med, at vi som Soldater vare dispenserede fra Faste.**) Det nye Argos ligger vel paa samme Sted som det gamle, men indtager langtfra dettes Udstrækning. Før Krigens Udbrud havde Argos en 4—5000 Ind-

*) Efter en anden Angivelse have Grækerne 182 Fastedage og 115 Festdage. Altsaa er omtrent hveranden Dag en Fastedag, og hver tredie en Festdag; der bliver da kun 68 Dage tilbage, som hverken ere Faste- eller Festdage. Endnu værre forholder det sig med de stakkels Armeniere, der skulle have 270 Fastedage om Aaret.

**) Paa Grækernes Overtro er der ingen Ende: de frygte for Misundelse og for onde Øine; de troe at see det Tilkommende i Tegn, Ord og Drømme. Foruden Vampyrer og Varulve antages ogsaa en egen Slags Spøgelser, Pagania, med Æselhoveder og Abehaler; de streife omkring paa Markerne og forsamle sig i Maaneskin for at holde Maaltid, bestaaende af Frøer, Skildpadder og andre urene Dyr.

byggere. Vi forbleve et Par Dage i Argos; Ephoratet behandlede os ret velvilligt og forsynede os med Levnetsmidler, og vi havde alle det Held at blive forsynede med Tæpper af Folkene i vort Logis, saa at vi kunde hvile behageligt. — Den første Dag i Argos tilbragte vi mest med at rense os selv og vore Klæder, saa vidt det var muligt. Iøvrigt spadserede vi omkring for at besee Byen og tage enkelte Oldtidslevninger i Øiesyn. Vi krøb op til den gamle Fæstning (Larissa), fra hvilken en herlig Udsigt aabner sig. Det interesserede mig meget at besøge en tyrkisk Moskee samt et tæt ved Siden af denne liggende, med Cypresser omgivet, tyrkisk Munkekloster, hvor hver af Cellerne havde sin særskilte Kuppel, hvilket gav Bygningen en eiendommelig Charakteer. Den havde et venligt Udseende og var bekvem af Indretning, saa jeg tænker, at Dervischerne have levet her ret tilfredse.

Den 14de Februar naaede Efterretningen til Argos om den tyrkiske Flaades Ankomst til Moreas Sydkyst. Følgen deraf var almindelig Hylen af Kvinderne og blandt Mændene stor Drukkenskab.

Den 15de Februar var en Festdag, og vi kunde ikke faae Heste til Fortsættelsen af vor Reise. Jeg benyttede Leiligheden til at gjøre mig ret bekjendt med en stor tyrkisk Khan, som endnu var temmelig vel bevaret og i sin Indretning ganske svarede til de Beskrivelser, som Chardin og andre paalidelige Reisende i Orienten have givet af disse Bygninger.

Den 16de Februar om Morgen erholdt vi en Hest og afreiste strax til Korinth. Man har flere Veie at vælge imellem, og da vi tog den korteste, som ligger paa høire Haand og fører gjennem noget bjergagtige Egne, kom vi ikke til Mykene (nu Kravata), som jeg kunde have ønsket at besøge for Atreus's Skatkammers Skyld. Underveis saae vi en Hob bevæbnede Bønder, der efter vor Førers Udsi-

gende vare Røvere, som her pleie at passe de Reisende op. Vi undgik imidlertid at blive anfaldne af dem. — Foran Korinth ligger en stor Olivenskov. Med Hensyn til hvad jeg ovenfor har sagt om Moreas Vegetation vil jeg anmærke, for ikke at mistydes, at ikke alle dette Land tilhørende Træer ere smukke; saaledes navnlig Oliventræet, som jeg snarere finder hæsligt og som nærmest i Udseende kan sammenlignes med vore Piletræer. Men Mangelen af Skjønhed opveies fuldkommen ved Nyttigheden. Man anslaaer den aarlige Indtægt af et voxent Oliventræ til en Dukat, og et Par Tusinde saadanne Træer ere altsaa en ret smuk Eiendom. Ogsaa Figentræerne danne hist og her hele Skove og ere ligesom Olietræet uskjønne, men indbringende. Tørrede Figener og saltede eller friske Oliven ere saa at sige en daglig Føde for de næsten altid fastende Grækere, og jeg har været nødt til at deeltage i denne Næring, noget mere end jeg just ønskede det. Naar hertil føies Hvidløg og slet bagt Brød af Byg eller Mais, saa tænker jeg, at Grækernes fornemste Næringsmidler ere angivne.

Vi havde nu altsaa naaet Korinth og det idelig omflyttende Senat. Jeg mener, at Korinth, efter at den grundige Ødelægger Mummius havde fuldendt dens Plyndring og Forstyrrelse, dog maa have havt et langt pragtfuldere Udseende, end nu som Sæde for Senatet og Opholdssted for adskillige Capitainer og fyrstelige Personer. Den bestaaer kun af usle Rønner, der for en stor Deel ere ubeboede og halvt nedrevne*). Da Byen sværmede af Philhellenere, traf vi snart Folk, som vi kunde spørge om Nyt; om hvad Senatet sidst havde besluttet sig til; om hvorledes det behandlede Philhellenerne; om det vilde give dem Rationer

*) Korinth angives før Krigen at have havt 377 Huse, som dog laae noget adspredte i Grupper og strakte sig hen mod Veien, der fører til Akrokorinth.

og Lønning o. s. v. Svarene vare kun lidet tilfredsstillende, og Ingen vidste noget Sikkert om Senatets Hensigter, end ikke Senatet selv, som det syntes. Man maatte vente, for at see, hvorledes Begivenhederne vilde føie sig.

Da der var tomme Huse nok i Korinth, anviste Senatet ingen Kvarterer, men lod Enhver opsøge sig en Bolig efter eget Skjøn. Min Reisefælle Franz Lieber og jeg droge ind i et lille Huus, hvor allerede forud to tydske Officerer, en Würtemberger, Lieutenant v. Heppig, og en Hannoveraner, Lieutenant v. Specht, havde taget Bopæl. Den Sidste, en meget ung Mand, havde havt det Uheld, i en Duel at ihjelskyde en af sine Kammerater og var derfor bleven nødt til at expatriere sig. Om den Førstes vita ante acta veed jeg Intet. Han havde, ved en fornylig i Korinth forefalden Tyrkeslagtning, udrevet en tre- eller fireaarig Tyrkedreng fra Fordærvelsen; og denne levede nu med ham, som det syntes meget veltilfreds og uden at kjende det Tab, han havde lidt, eller den Skjæbne, han havde undflyet: en smuk, rødmusset lille Person, som blev pleiet paa det Omhyggeligste. Lieber havde, anden Dagen efterat vi vare ankomne til Korinth, kjøbt en syv- eller otteaarig Tyrkedreng, stærkt medtagen af Sult og Elendighed og af det ynkeligste Udseende, hvad maaskee havde vakt hans Medlidenhed. Hans Plan var at sende eller selv at bringe denne Dreng til Tydskland for at opdrages hos hans Søster, en Præstekone, i den christne Tro. Men han havde været noget sangvinsk i sine Forhaabninger og ikke tilstrækkelig overveiet sine Ressourcer. Vi vare altsaa sex i vor Caserne, Børn og Voxne tilsammentagne, og tilbragte her nogle Dage i Fred og Rolighed. Dog, det var snart forbi med Freden, og det var Middagsmaden, den vigtigste Begivenhed i det daglige Liv, som især gav Anledning hertil. Heppig og Specht ansaae sig begge for meget dygtige i Kogekunsten, og Lieber havde ogsaa i sit tidligere Krigsliv erhvervet

nogen Erfaring i denne nyttige Bedrift, hvorimod jeg maatte tilstaae, at jeg aldrig havde kogt saa meget som en Kartoffel. De tre omtalte Herrer skiftedes til at tilberede Middagsmaden; men nu forlangte Heppig og Specht, at jeg ogsaa skulde vise mig nyttig, ved at vadske Kjøkkentøiet op. Dette Forlangende kunde maaskee synes billigt nok i vor lille Republik, men uheldigviis var den Idee, at være deres Marmiton, mig meget anstødelig; og jeg erklærede, at jeg ikke havde noget imod, skifteviis at lave Middagsmad og skifteviis at vadske op, men derimod ikke vilde være Opvasker alene. Dette gav Anledning til Discussion, som fortsattes, da jeg var gaaet ud, mellem Heppig og Lieber, hvilken Sidste tog mit Parti. Discussionen blev heftig og synes endog at have taget Ende med Haandgribeligheder; nok er det, at Lieber og jeg, tilligemed Tyrkedrengen, forlode denne Caserne og droge ind i en anden, til et lidt talrigere Selskab. Denne beboedes nemlig af vor gamle Reisefælle, Lieutenant v. Liptow, og af to Brødre Fels(?), Leipziger-Studenter, som over Livorno vare komne til Grækenland; det var to muntre unge Mennesker, gode Kammerater og gode Sangere. Fremdeles af en Schweitzer, Professor Stäheli. Han havde været længe i Grækenland og forstod fuldkommen vel det nygræske Sprog, ligesom det gammelgræske. Endelig af en Franskmand eller rettere Corsikaner, en Captain Mari, tilligemed en ung Tyrkinde, som han ved Kjøb havde erhvervet. Denne Capitain, som efter Andres Paastand kun havde været Tambourmajor under Napoleon, var en dygtig lille Person, som i Keiserkrigene havde indøvet den Grundsætning, at Krigen maa nære Krigen, og nu practiserede den i Grækenland. Med et lille Parti Philhellener havde han fra Mesolonghi taget Veien langs Moreas Nordkyst til Korinth og underveis indlogeret sig, hvor han fandt det bekvemmest, uden at spørge og uden at betale. Naar Levnetsmidler manglede, skjød han

et Faar af den første Faareflok, han traf paa, og slæbte afsted med dette, uden at bekymre sig om Hyrdernes Indsigelser og Trudsler. For sig og sin Frue havde han i et Hjørne af Værelset opført et lille Stillads, som kunde gjælde for en Seng; vi andre hvilede paa Gulvet rundt om Kaminen eller Arnestedet, hvor, saavidt muligt, et stadigt Baal vedligeholdtes Natten igjennem. — De 14 Dage, jeg opholdt mig i Korinth, tilbragtes omtrent paa følgende Maade. Jeg stod temmelig tidlig op, da Leiets Beskaffenhed ikke forførte til at blive liggende længe, og begav mig gjerne hen til en lille Høi eller Forhøining i Byen, maaskee oprindelig kun en Mødding, hvorfra man havde en smuk Udsigt til Helikon, Parnas, den saroniske Bugt og mange andre Herligheder. Dernæst gjaldt det at forskaffe sig en Frokost, som gjerne nødes paa Gaden. Bjergene omkring Korinth frembringe endeel Orchisplanter, hvis Knoller indsamles af Bønderne, tørres og pulveriseres; af det saaledes erholdte Meel — Salep — koge de en Drik med Tilblanding af Honning. Med en stor Blikkande, fyldt med denne varme Drik, tog Bonden sin Plads paa et eller andet Sted i Gaden, som han ansaae for bekvemmest til Afsætningen, og begyndte nu at udskjænke den i smaa Spølkummer. Naar en Spølkumme var fyldt, gjorde han med to Fingre et Greb i en Blikdaase med stødt Ingefær og udbredte dette Kryderi over Drikken, som nu var færdig og meget velsmagende, naar man ikke tog Anstød af Bondens snavsede Fingre og hvad der ellers kunde være misligt ved Tilberedelsen. Ikke blot Smagen men Billigheden talede til Anbefaling for dette sunde Næringsmiddel; thi man betalte kun en Spølkumme med en Para, $^1/_{40}$ af en græsk Pjaster*). Da Bonden i

*) En Para, i Pluralis Parades, er en særdeles lille Mønt, oprindelig af Sølv, men i de senere Tider af saa slet Gehalt, at den strax bliver graa eller sortagtig og tillige saa tynd, at den kan sam-

Regelen kun var i Besiddelse af en eller to Spølkummer, saa forstaaer det sig, at Lysthavende maatte vente og for en Deel drikke af samme Kop. Paa lignende Maade foregik ogsaa Viinudsalget, uagtet der var særegne Viinhuse eller Restaurationer i Korinth. En Bonde bragte paa sin Hest een eller to Viinsække til Byen og begyndte strax, efter at have taget sin Plads, at udskjænke Vinen i Kruse eller Spølkummer. — Naar Frokosten var tilendebragt, forhørte man sig om Senatet uddeelte Rationer idag, om det var Kjøddag eller Fastedag, for derefter at tage sine Dispositioner. Man spurgte om Nyt, og Begjærligheden efter at fuldproppes med alleslags Rygter og Fortællinger var saa stor, at nogle lystige Hoveder blandt Philhellenerne morede sig med at opfinde alleslags Rygter til Bedste for de Godtroende. Jeg erindrer saaledes, at da Nordmanns Ankomst til Navarino med et Parti Philhellenere gav Anledning til endeel Omtale, digtede en munter preussisk Lieutenant, til Opbyggelse for en meget enfoldig baiersk Capitain, en Efterretning om en stor Seir, som Nordmann med sine Philhellenere havde vundet over Tyrkerne, hvorved en Pascha af tre Hestehaler var bleven fangen og et umaadeligt Bytte erobret. Den stakkels Bairer, som i sine trange Omstændigheder ikke tænkte paa Andet end Bytte, blev høist fortvivlet over at have forladt Navarino med os Andre og saaledes berøvet sig selv Leiligheden til at komme paa en grøn Green.

En stor Deel af Dagen tilbragte jeg med Spadseren, saavel i Byen selv som i dens Omegn. I Byen selv var

---

menlignes med et Fiskeskjæl. Første Gang jeg saae denne Mønt, havde jeg ondt ved at overtyde mig om, at det virkelig var Penge. De græske eller tyrkiske Pjastre ere sunkne betydeligt i Værdi siden 1822. Nu for Tiden, troer jeg, regner man omtrent 100 Pjastre paa et Pund Sterling eller fire paa en Franc, og en Para er altsaa kun $^1/_5$-$^1/_4$ af en dansk Skilling.

ikke Stort at see; dog stod endnu et Antal Søiler af et antikt Tempel*). Af nyere Bygninger tiltrak kun Levningerne af Kyamils Pallads sig min Opmærksomhed. Kyamil Beg (eller Bei) herskede før Krigen over det hele Korinthiske District**), og før ham havde en lang Række af hans Forfædre været i Besiddelse af det samme udstrakte Jordegods. Det var naturligviis meget rige Folk, og Kyamil havde et prægtigt Pallads, idetmindste efter tyrkisk Forestilling. Det bestod af mange Bygninger og udstrakte Haver, men nu var der ikke stort tilbage af det, uden et Badehuus og nogle Staldbygninger. Da Krigen udbrød, fangedes Kyamil; dog havde han forud havt Leilighed til at skjule sine Skatte. Men da noget senere Dram Ali trængte ind i Morea, og Grækerne maatte trække sig tilbage, gjorde Kyamil et uheldigt Forsøg paa at flygte, hvilket havde til Følge, at Grækerne skare Hovedet af ham og toge dette med sig paa deres Tilbagetog. En af Kyamils Hustruer skal have aabenbaret Dram Ali, hvor Kyamils Skatte vare skjulte, nemlig i en Brønd paa Akrokorinth, og han kom saaledes i Besiddelse af dem***). Saasnart Grækerne igjen vare Herrer i Morea, undlode adskillige Capitanoer ikke at underkaste saadanne Fanger, som de meente maaskee kunde give yderligere Oplysning om Kyamils skjulte Eiendomme, et piinligt Forhør, som endtes med Fangens Død. Det var ikke blot hans Huustyende og Tjenerskab, der behandledes saaledes, men ogsaa hans Koner og Børn. Jeg omtaler kun dette, fordi det tildeels fortsattes under vort Ophold i Ko-

---

*) Man kalder det Solens Tempel. Det er for en Deel saaledes indbygget i moderne Rønner, at man kun har ufuldkommen Adgang til det.

**) Kyamils Herredømme skal have været strængt nok, men dog skulle Grækerne have havt det bedre her end andensteds.

***) Man talte om 20 Millioner Francs; men hvo har talt dem?

rinth. Senatet tillod det vel ikke, ja forbød det vel endog, men havde ikke Magt til at hindre det. — Af Udflugter udenfor Byen foretoges en Mængde, saavel til Korinths østlige Havne, Kenchræ og Schønus ved den saroniske Bugt, temmelig langt fra Korinth, som til den vestlige Havn Lechæum, der ligger meget nærmere ved den korinthiske Bugt. Disse Havne besad kun enkelte Hytter og Magaziner, hvorfra Landets Producter udførtes. Hist og her fandtes vel enkelte Ruiner, saavel fra Oldtiden som fra Venetianernes Herredømme, men alt saa ødelagt, at det for en hurtig Undersøger ikke kunde have stor Interesse. Bedre behagede det mig fra Kenchræ at see over til Salamis og Ægina, eller at vandre langs Stranden, iagttage Bølgernes Bevægelser og samle enkelte smukke Rullestene eller Conchylier. Oftere besteg jeg det steile Bjerg, paa hvis Top Fæstningen ligger. Det var vanskeligt at faae Adgang til selve Fæstningen, og dette kunde især kun skee, naar den besøgtes af en eller anden af Ministrene. Men selv uden at trænge ind i Fæstningen havde man fra Bjerget storartede Udsigter til alle Sider. Ogsaa i Korinths Gader kunde man have Et og Andet at see: snart kom Prinds Ypsilanti ridende for at gjøre sig en Morgentour; snart marcherede en Capitano frem med sit skidne Følge; snart vandrede en Minister i beskeden Eensomhed*). Det ubehageligste Skuespil, som

*) Jeg følte for meget min egen Ubetydelighed og er af en for lidet paatrængende Natur til at jeg skulde vælte mig ind paa nogen af Ministrene. Men jeg havde dog flere Gange Leilighed til at see et Par af de dengang mest virksomme, Theodor Negris, som man kaldte Finantsminister, og Coletti, der fungerede som Krigsminister, begge to Mænd med Kundskab til europæiske Sæder og Sprog og derved skikkede til Forretningsførelse. Negris vakte Opmærksomhed ved hos de fremmede Artilleriofficerer at forespørge, hvad vel enhver af Malmkanonerne paa Akropolis kunde være værd i venetianske Dukater. Han synes mindre at anerkjende dem som Forsvarsmidler end som Meubler til at gjøre Penge af.

Korinths Gader frembøde, vare Menneskeslagtninger, af hvilke jeg var Øienvidne til to (dog maa erindres, at jeg kun taler om, hvad der foregik paa aaben Gade og ikke i Husene). Det var Fruentimmer, som ombragtes, begge efter mange Lemlæstelser og store Lidelser; det ene Fruentimmer en Tyrkinde, det andet en Negerinde. Negerinden drev omkring paa Gaden, halvdød af Sult, da Grækerne ved at kaste Steen paa hende fældede hende til Jorden. Nu samlede der sig en Skare omkring hende, og de tilstedeværende Philhellenere anmodede Grækerne om at gjøre Ende paa hendes Lidelser ved et Skud. Disse ansaae hende ikke for et Skud Krudt værd, og det varede længe, inden en Græker besluttede sig til at affyre sine Pistoler paa hende. Her saae jeg det mærkelige Phænomen, som jeg ved nærmere Undersøgelse overtydede mig om, at Kuglerne, der begge vare rettede mod Maven, ikke trængte igjennem, men kun frembragte to store Buler eller Svulste, hvilket jeg forklarede af Mavehudens Sammenskrumpning ved lang Sulten. En tydsk Vagtmester gjorde forøvrigt med sin Sabel Ende paa hendes Lidelser. — En Dag (den 22de Februar) fandt et stort Opløb Sted i Korinths Gader. Den berømte Nikitas havde hos Omegnens Bønder forlangt endeel Heste til sin Bagage. Bønderne, som herover vare opbragte, kom dragende ind i Byen i store Skarer for at kræve Nikitas til Regnskab. Der fandt et Sammenstød Sted mellem dem og en Deel af Nikitas's Folk, og Kampen begyndte, paa gammel Grækerviis, med Skjældsord. »Kerata!« lød fra alle Kanter. Nikitas kom til og fik, hvad der hyppigt skal hænde ham, Bersærkergang. Han trak sin Sabel, styrtede ind blandt Bønderne og saarede En af dem, hvorpaa Hoben trak sig tilbage. Men da Nikitas havde begivet sig hjem i sin Caserne, samlede Bønderne sig talrigere og underkastede Huset en formelig Beleiring. Endeel Skud faldt fra begge Sider, dog uden mærkelig Virkning. Krigsministeren Coletti gik til-

fældigviis igjennem Gaden, saae et Øieblik paa Tumulten og gik derpaa meget roligt bort, uden i mindste Maade at blande sig i Sagen. Philhellenerne derimod, der havde Godhed for Nikitas, fordi han var den eneste blandt Capitanoerne, som tog sig af dem, ilede til Hjælp med hvad Vaaben de havde, og jeg blandt dem. Jeg kom ind i Værelset til Nikitas, og fandt ham staaende ved Vinduet, skummende af Raseri og guul som en Citron, fyrende ud ad Vinduet paa Bønderne. Vor Tilkomst var forresten overflødig, thi Bønderne fandt det ikke raadeligt at drive Sagen videre, og trak sig tilbage*).

En daglig Eftermiddagsbeskjæftigelse havde vi i at skaffe Brændsel tilveie til vor Caserne. Saalænge der var øde Huse med Vinduesskodder, Trægulv eller andet let erhverveligt Træværk, havde Sagen kun ringe Vanskelighed; men da disse Sager vare consumerede, maatte man rive Tagene af Husene for at komme til de Lægter og Bjælker, der støttede Taget. Nu opstod der tillige Concurrence mellem os og de græske Palikarer. Naar vi havde faaet fat paa et godt Huus, kom disse ofte til, og vilde aftvinge os det, hvilket foranledigede

*) Nikitas er den eneste Mainot, saavidt mig bekjendt, der var uegennyttig og beredt til at gjøre Pengeopoffrelser for sit Fædreland. Han havde heller ingen Skatte samlet, og da der, i et Møde af Landets største Mænd, klagedes over Pengeforlegenhed, skal han være traadt frem med en meget kostbar, fra en Tyrk erobret Sabel, og have sagt: »See her min Eiendom, jeg offrer den til Fædrelandet«. Sit Tilnavn Turkofagos eller »Tyrkeæderen« skal han have erholdt af en Kamp, som forefaldt under Tripolitzas Beleiring i det vanskelige Pas ved Trochos eller Kakiskala (udentvivl det ovenfor omtalte Bjergpas mellem Tripolitza og Argos, hvor vi traf en græsk Vagt). Med 90 Mand skal Nikitas her have forsvaret sig i fem Timer mod 3000 tyrkiske Infanterister og 500 Cavallerister, nødt dem til Tilbagetog og derpaa, da 200 Bønder kom ham til Hjælp, have forfulgt Tyrkerne, frataget dem deres Bagage og nødt dem til en formelig Flugt. Dette maa næsten synes utroligt, men kan maaskee dog forklares af Terrainets Vanskelighed.

først Skjænderi og Skjældsord, dernæst Kasten med Stene; men vi seirede altid over Grækerne, naar det var kommet dertil. Da vi ingen Sav eller andre Redskaber havde, maatte vi slæbe Bjælkerne hjem hele, og saaledes anvendte vi dem paa Arnestedet, idet den ene Ende blev antændt, og Bjælken efterhaanden skjødes frem, naar et Stykke var udbrændt. Vor Søvn var ikke meget fast, efterdi det haarde, bare Gulv idelig nødte os til at dreie os fra den ene Side til den anden; og saaledes var der altid En eller Anden, der tog sig af Arnen. Et Par Gange havde vi Ildløs om Natten, idet Baalet tog fat i en Slags Tralværk over Kaminen, og det saae ud som hele Huset skulde gaae op i Luer, men Brandfolkene vare ved Haanden, og Ilden blev snart slukket. Heller ikke vilde vi have taget os det meget nær, om Huset, skjøndt ikke assureret, var afbrændt, da vi havde Haab om at kunne finde et ligesaa godt igjen.

Et meget ubehageligt Arbeide, som paahvilede Enhver af os, var at vadske vore Skjorter; jeg idetmindste fandt dette Arbeide meget trivielt. Vi kunde ikke gjøre dette en famille, det vil sige i vor Caserne, men maatte søge til den nærmeste Brønd i Byen. Vor Vei gik gjennem en Gade, som bestrøges af en græsk Caserne. Vi gik aldrig gjennem denne Gade, uden at Grækernes Kugler susede forbi os, formodentlig som Hævn for deres Nederlag ved Husene. Da de, som ovenfor bemærket, ikke sigte, men lægge Geværet ved Hoften, naar de skyde, var Faren just ikke stor, og det maatte kaldes et ulykkeligt Tilfælde, naar Nogen blev truffet. Men desuagtet bleve dog Palikarerne os derved kun mere ubehagelige.

Hvor fattig jeg var, undlod jeg dog ikke hver Dag, naar Bønderne kom til Torvs, at gaae omkring imellem dem og spørge, om de havde antike Mønter, Gazettas kalde de dem. Her var Talen for mit Vedkommende hverken om Guldmønter eller større Sølvmønter, men kun om saadanne,

hvis Metalværdi var ringe eller saa at sige ingen. Det lykkedes mig ogsaa for nogle faa Parades at erhverve nogle, blandt hvilke tre eller fire senere viste sig at være af videnskabelig Betydning.

Aftenen tilbragte vi regelmæssig i et Viinhuus med al Slags Passiar indbyrdes og med de Fremmede, som vi tilfældigviis der kunde træffe paa. Naar vi saa vilde hjem, tændte enhver sin Fakkel, det vil sige en tre til fire Alen lang Lægte, som Enhver havde kunnet forskaffe sig, og nu droge vi under høitlydende Sange hjem til vor Caserne, belysende Korinths sørgelige Ruiner.

Da jeg havde været omtrent 14 Dage i Korinth og forgjæves ventet paa, at Senatet skulde tage en eller anden passende Forholdsregel med Hensyn til Philhellenerne, overlagde jeg med Lieber vor Stilling. Vi fandt, at vi ved længere Ophold snart ganske vilde være uden Penge eller Effecter, som kunde forandres til Penge*). Vi havde kun een Klædning hver, den meget reducerede, hvori vi daglig gik og hvori vi hvilede om Natten; og vi kunde med Sikkerhed beregne, at den ved dette dobbelte Slid snart vilde være aldeles ubrugelig. Vi fandt det derfor nødvendigt at tænke paa Tilbagereisen, medens den endnu var os mulig. Vi havde ønsket at gaae til Athen, deels for ikke at forlade Grækenland uden at have seet denne By, deels fordi vi maaskee der hos de europæiske Consuler kunde finde nogen Bistand ved vor Tilbagereise. Men vi maatte opgive Athen,

*) Jeg solgte her mine sidste Bøger: en nygræsk Grammatik paa Fransk og Anakarsis's Reise i Grækenland, samt endvidere Vaudancourts Kort over Grækenland, der alle bleve kjøbte til Krigsministeren Coletti af en ung Græker, der stod i et eller andet Forhold til ham. Med Hensyn til Kortet betænkte Ministeren sig længe, om han skulde tillade sig denne Luxus. Det glæder mig at tænke paa, at jeg saaledes har ydet et lille Bidrag til Udbredelsen af Videnskab i Grækenland.

fordi der ingen directe Communication fandtes mellem den og Korinth, og det vilde være blevet os altfor dyrt at leie en Baad for os selv. Vi maatte altsaa beslutte os til at tage den modsatte Retning, nemlig til Mesolonghi. Da flere Skippere laae seilfærdige ved Lechæum, ventende paa føielig Vind til Salona, accorderede vi med En af disse om at tage os med. — Lieber indsaae Umuligheden af at føre sin svage Tyrkedreng med paa denne besværlige Reise og overgav ham derfor til Reineck, som lovede paa bedste Maade at sørge for ham.

2den Marts. Idag forlode vi endelig Korinth, kun lidet opbyggede af vort Ophold der, af Senatet og af hele det græske Væsen. Vor Casernefælle, Capitain Mari, der vidste Raad for Alt, havde skaffet os et Æsel tilleie for vor Bagage. Saa fornøiet jeg havde været ved at betræde Morea, saa tilfreds var jeg nu ved at forlade det, og jeg grublede underveis over, hvad Skjæbne der maatte forestaae de efterladte Philhellenere*). — Da vi kom til det Sted, hvor Far-

*) Philhellenerne udgjorde et meget blandet Selskab og, hvad allerede af det tidligere Anførte er tydeligt, et meget slet Selskab, hvad det største Antal angik. Man kunde paa dem anvende nogle Ord af af den hellige Hieronimus: »Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse laudabile est.« Ligesom Ulvene stundom følge efter Krigshære i Forventning om Rov, saaledes fulgte de Frihedens Faner; dog, det Samme gjaldt ogsaa om de allerfleste Grækere. De fornemste af Philhellenerne, som jeg traf i Korinth, vare en piemontesisk Oberst, Tarella, som senere anførte de regulære Tropper i Slaget ved Arta; endvidere en Oberst Dania, en Genueser, som senere kom til at anføre et af Philhellenere dannet Corps; endelig en forhenværende preussisk Stabsofficeer, Oberstlieutenant Delaunay. Han vendte i Begyndelsen af 1823 tilbage til Tydskland, og efter hans Beretninger indrykkedes en Artikel i Frankfurter-Overpostamts-Tidende af 13de Januar 1823, som blandt andre falske og løgnagtige Beretninger ogsaa indeholder den Paastand: »Hvo som begiver sig til Grækenland for Religionens og Menneskehedens Skyld og med det Forsæt, for disse at tilside-

tøierne skulde ligge, fandt vi ingen; vi kunde ikke gjøre os ret forstaaelige for vor Fører eller forstaae ham, og følte atter ret levende Ubehageligheden af ikke at være tilstrækkelig drevne i Landets Sprog. Efter nogen Tvivlraadighed besluttede vi at gaae videre, og kom endelig i Mulm og Mørke til Skibenes Liggeplads. Her havde vi nu først nogen Trætte med vor Æseldriver, som vilde snyde os, dernæst med nogle Søfolk, men kom dog tilsidst ombord paa et Fartøi, hvor vi bleve ret vel modtagne.

Den 3die, 4de og 5te Marts havde vi Storm og Modvind og kunde ikke komme af Stedet. Jeg havde saa megen Leilighed i disse Dage til at betragte Parnas og Helikon, at jeg var nær ved at blive kjed af det. En ny græsk

---

sætte alle egoistiske Hensyn, han finder en vid Mark til at anvende sine Kræfter med Nytte». Imidlertid vendte han atter tilbage til Grækenland og faldt 1825 ved Mesolonghi. De omtalte Mænd vare vistnok duelige Officerer i deres Vaabenart, men jeg troer ikke at træde dem for nær, naar jeg antager, at de forresten vare temmelig borneerte Gamasche-Helte. De Philhellenere, som havde høiere Titler, gjorde ogsaa i Regelen store Fordringer. I det Hele taget vare Philhellenerne aldeles vildledte af Avisskrivernes falske Artikler. Istedenfor en ordnet Regjering, organiserede Troppecorps, Leverandeurer og Hospitaler, traf de kun fanatiske Biskopper og gamle Røvercapitainer som Landets Styrere; og istedenfor Soldater skidne, pjaltede Bønder, som vilde indtage Fæstninger ved Hjælp af Processioner og vare meget tilbøielige til at flygte, saasnart de saae en Fjende. Grækerne vilde ikke gjerne ødsle deres Blod for Fædrelandet, men endnu nødigere deres Penge. Da Tyrkerne i saa lang Tid havde udsuget dem, saa vænnedes de til at skjule deres Rigdomme, med stor Haardnakkenhed at modsætte sig enhver Udpresning og stundom hellere at sætte Livet til, end at rykke frem med Pengene. Denne Paaholdenhed var nu saa at sige bleven constitutionel hos dem, saa at de end ikke for Fædrelandet vilde gjøre Pengeopoffrelselser; og kun høist enkelte ædlere Sjæle kunde løsrive sig fra denne Dragenatur Alt dette maatte vistnok øve en meget sørgelig Virkning paa Philhellenerne, hvortil endnu kan lægges den bestandige Uenighed mellem de græske Fornemme.

Landeplage fandt jeg desuden ombord, nemlig Myriader af Lopper; og skjøndt disse ikke ere slet saa væmmelige som de Parasiter, jeg tidligere har doleret over, saa kunne de, naar de rykke frem i tilstrækkeligt Antal, sætte et Menneskes Taalmodighed stærkt paa Prøve. Ved Havnen var en ussel Bondeby eller, rettere nogle faa Hytter, og Intet kunde her erholdes, saa at jeg disse tre Dage var indskrænket til Vand og Brød. En af Skibsfolkene fortalte, at de omkringboende usle Bønder ikke blot levede af Vand og Brød de 50 strænge Fastedage, men hele Aaret igjennem. Jeg veed ikke, om jeg derved fandt mig fuldkommen trøstet. Tiden maatte jeg fordrive, som jeg kunde bedst, ved at krybe omkring mellem Ruinerne og Klipperne. Jeg havde Leilighed til at høre græsk Sang og tyrkisk Sang, den første af Skibsmandskabet, den anden af nogle tyrkiske Slavinder fra Land; begge Slags forekom mig omtrent lige afskyelige.

Den 6te Marts naaede vi om Morgenen til Udhavnen eller Ladepladsen Skala, og vi maatte her betale vor Skipper ti Pjastre foruden den tidligere erlagte Fragt. Vi vare nu i stor Tvivlraadighed med Hensyn til Fortsættelsen af vor Reise; om vi skulde begive os til Galaxidi, en By ved Havet, eller til Salona ved Foden af Parnas. Vi bestemte os til det Sidste, leiede et Æsel og marcherede gjennem Krissadalen, omtrent halvanden Miil, for en stor Deel gjennem Olivenskove. Da vi nu havde naaet Byen og paany vare i Tvivlraadighed om hvor vi skulde begive os hen, og, idet vi henvendte Spørgsmaal til forskjellige Personer, atter maatte beklage vor mangelfulde Sprogkundskab, som gjorde det vanskeligt for os at erholde de fornødne Efterretninger, vare vi saa heldige at træffe paa en Mand, der i Klædedragt afveg noget fra Grækerne i Almindelighed og om hvem vi derfor formodede, at han kunde være en Fremmed. Til ham henvendte vi os derfor for at spørge om et Logis, og det viste sig da, at han var en Korfiot og talte Italiensk.

Hvad Logis angik, da sagde han, at vi skulde følge med ham; han førte os nu til en Barbeerstue, hvor det viste sig, at han var Barbeer og tillige »Dottore«, hvilket meget jevnlig følges ad i Grækenland. Navnet paa denne brave Mand, som gjorde sig meget fortjent af os, var Giovanni Batista Vio. Han havde i sin Bod to Drenge til at betjene de Kunder, som maatte indfinde sig; selv syntes han ikke længere at give sig af med Barberingen, skjøndt han tidligere under Tyrkerne havde besørget Beiens og andre fornemme Folks Rensning. Han bad os sætte os ned, og befalede sine Lærlinge at tage fat paa os. Hver af dem kom med et stort Vandbækken, en Kande med varmt Vand og et Stykke Sæbe. Efter at have svøbt os et Haandklæde om Skuldrene, skjænkede de Vand paa Hovedet af os, indsæbede derpaa Hoved, Ansigt og Hals, og begyndte nu at bearbeide os med Hænderne, overeensstemmende med den tyrkiske Frotteremaade. De udførte deres Dont med den største Behændighed i Forbindelse med Grundighed, og jeg veed aldrig at være bleven renset fuldkomnere og barberet behageligere end her. Efterat nu denne Operation var tilende, underrettede »il Dottore« Vio os om, at det var nødvendigt at gaae til Politiet. Dette undrede os meget, da Sligt ikke havde fundet Sted i de tidligere af os besøgte Stæder. Vort Orakel Mari havde paastaaet, at intet Pas behøvedes: »Vi ere frie Mennesker her i Grækenland«, sagde han, »vi kan komme og gaae som vi ville«; og vistnok levede han selv meget frit. Først fulgte vi imidlertid hjem med Vio, der foruden sin Bod havde et meget anstændigt Huus og nu beværtede os med et fortræffeligt Middagsmaaltid efter vor ufrivillige Sultekur. Efter Maaltidet gik vi til Politiet med vore europæiske Passer og med nogle græske Anbefalingskrivelser, som Lieber var forsynet med. Efterat man havde gjennemgaaet disse, fordrede man vore Passer fra Korinth, og da vi erklærede at vi ingen havde

og ikke havde anseet dem for nødvendige, blev der stor Allarm. Man erklærede os for Spioner, og begyndte et ordentligt Forhør. Ulykkeligviis havde Lieber foreviist en Anbefaling til Ypsilanti. Derved hængte de sig nu, og vilde vide, hvorfor han ikke i Korinth havde afleveret denne Skrivelse. Det vilde kun lidet have nyttet, om vi havde svaret, at vi havde anseet Ypsilanti som et Faarehoved, til hvem det ikke kunde nytte at henvende sig*). En forhenværende Skolemester, en gammel, tør og brunguul Person, der i Krigen var avanceret til Politimester, var meget streng imod os, og vi bleve paa begge Sider hidsige. Han spurgte, »om vi ansaae Grækerne for Skjelmer og Rebeller? Nei! de havde

*) Yttringerne om Demetrius Ypsilanti ere temmelig afvigende. Han ankom i Juni 1821 til Hydra med nogle andre Grækere. Han førte en Bestalling med sig fra sin Broder Alexander, hvorved han udnævntes til Overgeneral for alle Grækenlands Stridskræfter. Efter nogle Dages Ophold der begav han sig til Morea, og overtog Commandoen over den Armee, som belejrede Tripolitza. Man havde endnu ikke i Grækenland faaet Efterretning om, hvorledes det var gaaet Alexander; man troede, at Demetrius indførte betydelige Pengesummer, og viste ham derfor i Begyndelsen stor Udmærkelse. Men da man erfarede Alexanders ulykkelige Skjæbne, og tillige kom efter, at Demetrius kun havde medbragt 200,000 tyrkiske Pjastre, saa blev man kold imod ham, og Senatet reflecterede ikke paa alle hans Forslag om at organisere Armeen og indføre et planmæssigt System i Bestyrelsen. Demetrius var nogle og tyve Aar gammel og havde Rang som Oberstlieutenant i den russiske Armee, men havde ikke tjent i Felten. Et uheldigt Ydre var maaskee ogsaa til Skade for ham. Han var nemlig lille, mager, med en snøvlende Stemme, næsten skaldet, og syntes meget ældre end han virkelig var. Dertil kom, at han havde et koldt, noget frastødende Væsen. Hans Tilhængere roste ham imidlertid som modig, udholdende, aldeles ligegyldig for Fornøielser og kun besjælet af Kjærlighed for Grækernes Ære og Velfærd. Ogsaa skal han altid have opmuntret til Menneskekjærlighed mod de fangne Tyrker. I 1823 levede han i Tripolitza i Uvirksomhed, og skal daglig have nydt en Apanage eller Pension af 13 græske Pjastre, den Tid omtrent 2 danske Specier, som udrededes af Hydrioterne.

Orden og Love og forlangte disse Love respecterede.« Da jeg spurgte ham, hvorlænge de havde havt denne Orden: det var sex Dage siden vi forlode Korinth, hvor man fast daglig slog Mennesker ihjel, uden at Nogen bekymrede sig derom; ved Kalamatta vare vi blevne overfaldne, uden at have faaet nogen Fyldestgjørelse derfor: saa blev han endnu mere forbittret. Vi forlangte vore europæiske Passer respecterede, og dersom man ingen Pas agtede at give os i Salona, tænkte vi at reise videre uden at bekymre os derom. Men dertil sagde Politimesteren nei og forkyndte os Arrest. Politimesteren forlangte, at vi paa egen Bekostning skulde afvente nærmere Ordre fra Korinth og Areopagus, som jeg her først hørte omtale. Vio kjæmpede drabeligt for vor Sag, og Enden blev, at vi skulde følge hjem med ham, og at han skulde indestaae for vor Tilstedeblivelse, hvorpaa Sagen atter den næste Dag skulde foretages. Vio syntes meget bekymret for os, og antog vor Stilling for farlig. Dette hindrede dog ikke, at vi spiste med god Appetit og derpaa sov godt, da et herligt Leie var blevet os anviist, en Vederkvægelse, vi saa længe havde savnet.

7de Marts. Jeg gik tidligt om Morgenen paa Politikammeret og medbragte mit Pas fra Navarino, som jeg heldigviis havde opbevaret. Den foregaaende Aften havde jeg omtalt det, dog uden at man havde lagt Mærke dertil; men da jeg nu fremviste det, vare vore Sager paa een Gang i Orden; man forandrede Tonen imod os, ja opmuntrede os til at blive i Salona, idet man lovede os Guld og grønne Skove. I Cancellariet saae jeg den herværende Capitano, Panorias, en gammel og udslidt Mand, forhen Kleftes, som de fleste andre Capitanoer*). Men han ledsagedes af en

*) Panorias fra Amfissa skal have været en fortrolig Ven af Odysseus og, som en sand Kleftes, aldrig have aflagt sin Gedehyrdedragt. Da Dram Ali i 1821 gjennem Bøotien og Attika faldt ind i Morea.

Neveu, som var ung nok, kun ti Aar gammel, og dog førte et Par store Pistoler i Bæltet og sagdes at gaae med i Krig og være meget modig. Endvidere traf vi her sammen med en Græker, som om et Par Dage agtede at reise til Mesolonghi i Regjeringens Anliggender og tilbød os at følge med ham, et Tilbud, som ikke kunde være os andet end kjærkomment*). Da jeg senere drev omkring i Salona og spurgte om Gazettas, erfarede jeg, at Salget af disse her var forbudt, da man havde isinde at anlægge et Museum, hvilket høilig forundrede mig. Levnetsmidlerne vare tildeels meget billige i Byen. En Okka (to Potter) Viin kostede ti Parades, en stor Libra Olie 30 Parades. Med vor tilkommende Reisefælle samtalede jeg om Eftermiddagen. Han meddeelte, at hver Soldat i Salona havde 20 Pjastre om Maaneden foruden Rationer af Brød, Kjød og Viin, samt et Par Sko og en Kappe. Han havde smukke revolutionære Grundsætninger. Da Talen kom paa Kolokotronis's uhyre sammenrapsede Rigdomme, hvoraf han Intet havde afgivet til Statens Tarv, bemærkede han: »Ja, saaledes er det ogsaa her med vor Capitano Panorias, men det er ligegyldigt; naar vi have deres Penge nødig, saa skjære vi Halsen over paa dem« (denne sidste Sætning udtryktes ikke ved Ord, men ved at lægge den skarpe Kant af den flade Haand over Struben, hvilket er let forstaaeligt og hyppigt bruges i Grækenland).

Om Aftenen spurgte jeg vor Vært, hvorledes den græske Revolution var udbrudt. Han forklarede Forholdet saaledes: I Vostiza, hvor der intet Fort var, forsamlede Grækerne sig forrige Marts og forkyndte de derværende Tyrker, at de

---

drog Panorias foran ham og ødelagde alt for Fode, for at Tyrkerne ingen Levnetsmidler skulde finde.

*) Han hed Anagnosti og ventede at blive optaget i Areopagus; oprindelig var han Kjøbmand.

maatte forføie sig bort, da man ikke længere vilde lide deres Nærværelse. Et Par Fartøier indrømmedes dem til Befordring, og de afseilede for at begive sig til Patras, men ugunstig Vind drev dem til Salona. Da de i denne By bosiddende Tyrker, omtrent 1500, erfarede deres Landsmænds Skjæbne, begyndte de at behandle Grækerne usædvanlig haardt, og Byens Commandant, Ser Bei, sendte Bud til Constantinopel for at spørge, hvad han skulde gjøre med Grækerne. Man paastaaer, at det tilbagesendte Svar, som dog paa Veien opfangedes af Grækerne, skal have indeholdt Befaling til at nedsable disse. Nu samlede omtrent 7000 Grækere fra Salona og Omegn sig, og Tyrkerne nødtes til at trække sig tilbage i Fæstningen, hvor de holdt sig i tretten Dage, men derpaa af Mangel paa Vand maatte overgive sig. Man fordeelte dem nu blandt Grækerne i Salona og i Landsbyerne der omkring, og paa een Nat bleve de dernæst Alle dræbte. Naar jeg siger »Alle«, menes Mændene; thi ynkelige Skygger af Kvinder og Børn saae jeg vanke om i Byen, for langsomt at hensmægte af Sult og Elendighed. I Salona og Omegnen betalte hver Græker (Mænd, Koner og Børn) syv Pjastre i Kopskat (Kharadsch) og Tiende af Hjorderne, men Ali Pascha udpressede langt mere af dem, og dem, som ikke vilde eller kunde betale hvad han forlangte, lod han uden videre dræbe. Reiste Nogen til Constantinopel for at føre Klage, saa blev i hans Fraværelse hans Huus stukket i Brand og hans Familie dræbt; og i Constantinopel kunde han dog ikke trænge igjennem med sine Klager, paa Grund af Alis Bestikkelser. Nu havde endelig Hævnen rammet denne gamle Synder.

8de—10de Marts. Vi maatte drive et Par Dage omkring i Salona uden egentlig Beskjæftigelse, for at vente paa, at vor Reisekammerat Anagnosti kunde blive færdig med sine Tilberedelser; han opholdtes maaskee af en anden Græker, Nikolo, som skulde følge med. Imidlertid vil jeg

sige nogle Ord om vor brave Vært, Vio. Han var en ung Mand, kun 24 Aar, men saae langt ældre ud, paa Grund af sin Magerhed og bleggule Ansigtsfarve. Han havde tidligere paa Korfu været Sygeoppasser ved et engelsk Lazareth, men opgivet denne Stilling for at practisere i Salona, stolende paa de i Hospitalet erhvervede Kundskaber, der vistnok intet stort Omfang havde. Hans lægevidenskabelige Bibliothek indskrænkede sig til en italiensk Oversættelse af Tissot's »Avis au peuple« og et Skrift af Ramazzini, en Pharmacologi, tænker jeg, eller en Pharmacopee. Naar han blev kaldt ud i Omegnen for at besøge en Syg, hvad under vor Nærværelse indtraf, saa tog han, idet han steg tilhest, disse Bøger med sig, jeg tænker, for at indgyde sine Patienter Tillid og Respect, ved at vise dem, at han ligesom havde Sort paa Hvidt for hvad han anordnede. Fra de ioniske Øer forskrev han sine Medicamenter, thi enhver Læge i Grækenland giver ikke blot Raad, men leverer tillige Medicinen. At han lod sig betale forud, forstaaer sig af sig selv; thi den Læge, som afviger fra denne gyldne Forholdsregel, vil kunne practisere ti Aar i Grækenland, uden at have Indtægt af en halv Skilling. Dyr var han maaskee, men han havde ingen Concurrenter. Skjøndt denne Mand maaskee som Læge var mindre bifaldsværdig end i andre Henseender, saa vil jeg dog ingenlunde kalde ham en Charlatan; thi han havde i sit Væsen aldeles intet charlatanagtigt og syntes at practisere i al Uskyldighed og med fuld Overtydning om, efter Landets Leilighed, at være sit Kald voxen. — Vio var Catholik og havde just ingen Forkjærlighed for Grækerne; maaskee syntes han endog nok saa godt om Tyrkerne. Han var ankommen ene til Salona, men havde nu en Slags Familie paa syv til otte Personer, halvt Grækere og halvt Tyrker, i hvis Behandling han ikke syntes at vise nogen mærkelig Forskjel. Han syntes allerede at have erhvervet sig Formue, og hans Huus var vel

forsynet med Alt, hvad der i en bedre græsk eller tyrkisk Huusholdning behøves. Han spadserede omkring med os, førte os hen til Bazaren, hvor man saae ikke faa prægtig klædte Grækere, naturligviis i tyrkiske Klæder. Han indkjøbte selv hvad han fandt fornødent til Middagsmaaltidet, og tilberedte det ogsaa gjerne selv, siddende ned ved Arnestedet; jeg tænker, at man med langt større Sikkerhed kunde betroe sig til ham som Kok end som Læge. Han betragtede mig som sin Collega, thi Doctortitelen havde, latterligt nok, forfulgt mig fra Marseille gjennem Grækenland; og han viste mig som saadan megen Tillid og førte et Par af sine Patienter hen i sin Barbeerstue, for at jeg skulde tage dem i Øiesyn og afgive mit Skjøn over deres Tilstand. Han raadede mig venskabelig at nedsætte mig i Salona, hvor jeg som practiserende Læge vilde kunne have et godt Udkomme. Dette Tilbud maatte jeg tilbagevise, men jeg benyttede paa en anden Maade hans Venskab. Jeg havde viist ham en Forbindtaske, som jeg førte med mig for mit eget Brug, ikke for Executioner paa Andre, og han tilbød sig, da jeg vilde forlade Grækenland og altsaa ikke just havde Brug for den, at skaffe mig en Kjøber til den, hvilket jeg bifaldt. Han producerede ogsaa snart en ung Hjemmefødning af en Græker, der havde Lyst til Lægeprofessionen og syntes at nære den Tro, at han ved Erhvervelsen af en Forbindtaske havde gjort et stort Skridt fremad. Kjøbet blev let afsluttet til gjensidig Tilfredshed.

Vi havde oftere Leilighed til at see og tale med Anagnosti og Nikolo, der syntes vel ansete i Byen og nøde Gjæstfrihed; men der var endnu altid Hindringer for Reisen.

11te Marts. Lieber og jeg vilde nu ikke længere opsætte vor Afreise og begave os desaarsag til Cancellariet for at forlange Pas; men her mødte os atter Vanskeligheder fra Ephorernes Side og især fra den forrykte gamle Skolemester, som nødig vilde give slip paa os. Anagnosti

kom imidlertid til og var paa egen Haand villig til at sige god for os, ligesom han ogsaa trak Ephorerne tilside for særskilt at tale med dem, og saaledes tilintetgjordes Indsigelserne. Da vore Reisefæller endnu stedse tøvede, og allerede mere end den halve Dag var forløben, begave vi os paa Veien, blot ledsagede af en Fører, som maatte betales i dyre Domme Ved Afskeden fra vor Vært vare vi i megen Tvivl, om vi skulde tilbyde ham Betaling for Opholdet i hans Huus, men da han med største Kjærlighed og med Taarer i Øinene omarmede og kyssede os og bad os, at dersom vor Skjæbne skulde føre os til Korfu, vi da endelig vilde henvende os til hans Familie, bringe dem tusinde Hilsener og underrette dem om hans Stilling, saa vare vi fornøiede over, ikke at have fornærmet hans gjæstfrie Sind ved at byde ham Betaling, og lode os nøie med at give hans Barbeerdrenge rigelige Drikkepenge.

Da vi vare komne et lidet Stykke udenfor Salona, førte en besværlig Sti os op ad Bjerget Vedruntza. Vi vandrede forbi Ruinerne af et Castel fra Venetianernes Tid, som omtrent skal ligge paa det samme Sted som det gamle Delfi. Senere paa Dagen indhentedes vi af Anagnosti og Nikolo, der vare tilhest og ikke blot, som i Salona, bare Pistoler i Bæltet, men ogsaa en Flint over Skuldrene og en lang Sabel ved Siden. Ogsaa Eierne af de Heste, hvorpaa de red, og vor Fører vare væbnede med Flinter. I vort Selskab var fremdeles en ung Græker, Angelo, paa 23 eller 24 Aar, der kunde betragtes som en Slags Tjener hos vore Reisefæller. Han havde før Krigen gjort mangfoldige Røvertog med Panorias og kjendte hver Sti imellem Bjergene. Det var en meget høi, slank Person, væbnet fra Top til Taa og bedre klædt end almindelige Palikarer, rimeligviis som Følge af heldigt Røveri. Vort Tog sluttedes af en Mand fra Salonas Omegn, som drev et Par Mulæsler foran sig, belæssede med Oliesække. Han vilde følge med os til Mesolonghi

for at afsætte sin Olie og bar ligeledes Flint paa Nakken. Denne stærke Bevæbning skyldtes ikke Frygt for Tyrkerne; hvorvel Lepanto havde tyrkisk Besætning, kunde vi ikke vente at træffe Tyrker, da vi, istedenfor at følge Kystveien, gjorde en meget betydelig Omvei over Bjergene: — det var græske Røvere, man frygtede, de saakaldte Klefter. I alle Grækenlands mindre tilgjængelige Bjergegne have saadanne Folk huseret fra umindelige Tider, og de rose sig tildeels af, at de ingensinde have anerkjendt Tyrkernes Herredømme og aldrig have betalt Kharadsch, hvorimod de bestandigt havde opluret og udplyndret reisende Tyrker (leilighedsviis ogsaa Grækere*). — Om Aftenen i Mørke naaede vi en Landsby, hvor vi skulde overnatte. Anagnosti standsede ved de første Huse og sagde til os, at vi maatte banke paa her for at faae Logis. Nogle Fruentimmer lukkede op, hvorpaa Anagnosti underrettede dem om, at Lieber og jeg vare Fremmede, som ønskede Natteleie. Strax smækkede de Døren i for Næsen af os og begyndte at skjælde og forbande os**): vi vare ikke Christne; de vilde ikke være en halv Time under Tag med os. Vi forsikkrede, at vi vare virkelige Christne, og Anagnosti anvendte sin Veltalenhed for os, dog forgjæves. »Ja! bliv I kun ved at banke, saa komme I nok tilsidst ind« sagde han, og gik derpaa bort

*) De ere imidlertid fromme nok og skulle sine Steder have Capeller mellem Klipperne, hvor de uden Frygt for Overrumpling kunne høre Messe og overgive sig til Fromhed. Man skal i disse Capeller have fundet ex voto'er ophængte ved Alteret, samt andre kostbare Gaver fra de fromme Stimænd. Selv Ali Pascha, som med al Kraft forfulgte Røverne, afholdt sig dog fra deres Capeller og Gaver. Mange af disse Klefter leve i græske Folkesagn.

**) Grækerne ere meget stærke i Forbandelser. Dog bør mærkes, at der gives fromme og velopdragne Folk, som indskrænke sig til meget tamme og anstændige Eder: ma to psomi, ved Brødet; ma ta matia mu, ved mine Øine, og andre Formler af samme Slags.

med Nikolo og Angelo for selv at finde Logis. Oliehandleren og vor Fører havde allerede i Forveien forladt os. Vi vare nu her slemt i Knibe; mørkt var det, saa at man ikke kunde see en Haand for sig; hver Gang vi bankede, fik vi intet andet Svar end græske Skjældsord, og jeg havde allerede taget Sæde paa en Steen i taalmodig Fatning, medens min Ven mumlede noget mellem Tænderne om »griechische Bestien«. Endelig hørtes Fodtrin. Det var Palikaren Angelo, det syntes forundret over at finde os udenfor endnu. »Hvor er Anagnosti og Nikolo?« spurgte jeg. »I deres Logis.« »Kan vi da ikke gaae hen til dem?« gjentog jeg. »Nei, der er ingen Plads, men I skal nok komme ind her«. Han forlangte nu, at man skulde lukke op; men da dette blev afslaaet, sprængte han med Lethed den svage Dør, og vi traadte nu ind blandt de forfærdede Fruentimmer (Mænd var ikke i Huset), der skræppede som en Flok Gjæs. Angelo bragte snart Rolighed tilveie ved Grovhed, opmuntrede os til at vælge hvilken Plads vi vilde ved Arnestedet, og befalede de Ydmyge at give os Spise, hvorpaa han gik. Men ikke saasnart var han ude af Hytten, før Kvinderne begyndte deres Skjænden paany og ingen Mad vilde give os. Jeg strakte mig derfor henad Steengulvet ved Ilden og faldt snart, indlullet af græske Kvinders Forhaanelser, i en dyb Søvn.

12te Marts. I Dagbrækningen vækkedes vi af Angelo, vare strax paa Benene og tillige reisefærdige, da vi intet Toilette havde at gjøre. Ved Enden af Landsbyen traf vi vore Reisefæller samlede. Anagnosti spurgte, hvorledes det var gaaet os, og da han hørte, at vi ingen Aftensmad havde faaet, loe han ad os og sagde, at de græske Bønder maa man altid først give en god Dragt Prygl og dernæst underrette dem om hvad man ønsker af dem (en ægte orientalsk Grundsætning). Efter nogle Timers Marche gjordes Holdt for at spise Frokost; men Lieber og jeg vare aldeles uden

Fødemidler. Anagnosti og Nikolo, som vare forsynede med et heelt stegt Lam, tilbøde os noget af deres Forraad, hvilket vi vare nødte til at modtage. Længere op paa Dagen kom vi igjennem en Landsby, hvor jeg hørte en Hane gale og deraf fik Haab om, at Levnetsmidler maaskee kunde erholdes tilkjøbs. Da jeg henvendte mig til en af Indvaanerne og spurgte, om han vilde sælge mig Viin, fik jeg det sædvanlige benægtende Svar hos Grækerne: Uchhh!*) »Sælg mig da noget Brød«. Fremdeles den samme Benægtelse. »Æg da«; atter Nei. Paa denne Maade gik det mig hos alle dem, jeg henvendte mig til, ikke, som jeg formoder, fordi der var Mangel paa Levnetsmidler, men fordi man havde slette Tanker om min Christendom. Idet jeg forbittret ilede videre for at naae mit Selskab, og trængte igjennem en Busk, bemærkede jeg ved min Fod et sig langsomt bevægende Dyr; det var en Skildpadde, omtrent en halv Alen lang. Glad styrtede jeg mig over den, og uagtet den med Næb og Kløer stræbte at forsvare sig, fik jeg den dog, ved Hjælp af en god Snor, jeg havde hos mig, snart surret saaledes, at jeg bekvemt kunde slæbe af med den. Da jeg naaede vor Karavane, yttrede Grækerne en heftig Afsky og spurgte mig, hvad jeg vilde med dette Dyr? — »Spise det«. — »Fy! det er jo et ureent Dyr«. — «Ja, det kan man ikke tage Hensyn til paa Reiser«, svarede jeg, idet jeg gik videre, uden at agte paa deres Anmodninger om at slippe Skildpadden løs. Ved Middagstid blev der gjort Holdt. Anagnosti og Nikolo fjernede sig et lille Stykke, for at fortære deres Forraad i Eenrum. Oliehandleren og Førerne havde paa hele Veien plukket spiselige Urter og opbevaret disse. Nu fortærede de dem, tilligemed

*) Jeg veed ingen bedre Maade for Betegnelsen af den hvislende Strubelyd, der ledsager Grækernes χ, nei, idet Hovedet tillige bøies stærkt tilbage.

et Stykke elendigt Maisbrød. Angelo, som underveis havde samlet Snegle, fik inden to Minuter et Baal antændt af tørre Grene, og beskjæftigede sig nu med at stege sine Snegle. Jeg vilde benytte mig af Leiligheden til ogsaa at faae min Skildpadde stegt, men Grækerne raabte, at det vilde vare for længe, vi maatte strax bryde op igjen; og virkelig begave de sig saa hurtig paa Veien, at Angelo end ikke kunde faae sine Snegle ret stegte. Da vi ikke denne Aften kom til nogen Landsby, maatte vi være glade ved at finde Ly i en tom Faarefold. Levnetsmidler kunde ikke erholdes uden i al Fald noget for os uspiseligt Maisbrød.

13de Marts. Vor Vei blev stedse vildere og besværligere. Den Sti, vi fulgte, var bogstavelig kun nogle Tommer bred, bedækket med løse Stene, som tildeels rullede ned i Havet under Mulæslernes Fødder. Paa nogle Steder var Stien endog bortskyllet; paa andre Steder maatte vi vade over Strømme, der fra Bjergene over os styrtede sig ned i Havet under os. Saaledes vandrede vi den hele Dag, indtil vi ud paa Aftenen paa en Bjergtop naaede en Landsby, af den ovenfor omtalte, af Klefter beboede, Slags. De tolv eller fjorten Huse, hvoraf den bestod, vare fjernede vidt fra hverandre, forsynede med Skydehuller og udgjorde hver for sig ligesom en lille Fæstning.*). Anagnosti og Nikolo syntes her vanskeligt at kunne forskaffe sig selv et Natteleie. Oliehandleren og Førerne vidste ikke, hvor de skulde tye hen og vi tilbragte flere Timer uden at finde noget Tilflugtssted, indtil man endelig, efter lang Banken, optog os i et Huus. Vi havde her Lykken med os, thi jeg antager, at det var Høvdingen eller Anføreren for dette Røversel-

*) I Midten af Vinteren skulle disse Huse, paa Grund af deres Beliggenhed paa en Klippetop, være udelukkede fra indbyrdes Samkvem, hvorfor de maae være forsynede med den nødvendige Vinterproviant, ligesom de ogsaa hvert skulle have en Haandmølle og en Bagerovn.

skab, som viste os Gjæstfrihed. En kjæmpemæssig Olding med langt, hvidt Skjæg og et strengt, alvorligt Ansigt sad paa den ene Side af Arnestedet, medens den anden Side indtoges af et Par yngre (dog ikke unge) Mænd med meget uheldige Physiognomier. Det var tydeligt nok, at den Gamle var Herre i Huset, og de Yngre aabnede ikke Munden, uden naar han tiltalte dem. Os tillod han at tage Plads ved Arnestedet og behandlede os med en Overlegenhed eller snarere med en Foragt, som om vi havde været Skildpadder eller andre urene Dyr. Imidlertid syntes han dog, efter at have talt lidt med os, at blive lidt gunstigere stemt, og gav Fruentimmerne, som befandt sig i et andet Værelse og kun sjelden lode sig see, Ordre til at skaffe et Maaltid tilveie for os; og vi fik snart en Aftensmad, som i vor forsultne Tilstand forekom os meget velsmagende. Det viste tillige, at den Gamle var en velhavende Mand, hvis Huus var rigelig forsynet baade med Levnetsmidler og Huusgeraad efter Landets Skik. Opvartningen besørgedes af en 16- eller 17-aarig Dreng. Hvad Natteleiet angik, da forblev Enhver Natten over paa den Plads, han havde indtaget om Aftenen. Selv den hvidskjæggede Olding laa udstrakt ved Arnen i sin hvide Vadmelskappe*) paa en lille Træforhøining. Skjøndt jeg langtfra forstod halvt hvad han sagde, havde jeg dog af hans Samtale med de Yngre fattet, at den tildeels handlede om tidligere Røverexpeditioner. Jeg sov just ikke rolig den Nat, thi jeg følte mig i Løvens Hule, og havde saaledes Leilighed til at bemærke, at den Gamle heller ingen rolig Søvn havde, idet han ideligt reiste sig op og ligesom grundede paa Et eller Andet.

14de Marts. Vi forlode vor gjæstfrie Røver, vel for-

*) Jeg veed ikke, hvorvidt Udtrykket Vadmel kan benyttes om de græske Kapper, da disse før en stor Deel eller ganske ere af Gedehaar.

nøiede med Modtagelsen, og uden at nogen Betaling afordredes os. Anagnosti og Nikolo havde ikke villet oppebie os, og vi indhentede dem først senere. Atter havde vi den Ærgrelse, at Anagnosti spottede os, fordi vi ikke havde forlangt Levnetsmidler med paa Veien af vor Vært; indtil vi kom til Mesolonghi, tilføiede han, vilde ingen være at erholde. Vi marcherede hele Dagen paa farlige Stier, ligesom den foregaaende Dag, og traf vel Hjorder, men ingen Byer. Et Par Gange vadede vi over Floden Euenus, som nu hedder Fidari. Natten tilbragtes i en Skov under aaben Himmel, men ved et stort Baal. Heldigviis solgte Oliehandleren os en lille Portion Viin, da vi ellers maatte have undværet baade Spise og Drikke; thi med det utaalelige Maisbrød kunde selv den skarpeste Sult ikke forsone.

15de Marts. Veien var i Begyndelsen steil og farlig, men efter nogle Timers Marche kom vi ned i den Dal, ved hvis Udløb mod Havet Mesolonghi ligger *). Det var over Middag, da vi naaede denne By. Vi havde ondt ved at faae et Logis i Byen; thi Gjæstgiversteder var der ikke, og til Ephoratet kunde vi ikke henvende os i denne Anledning, da vi kun vare komne for at søge os en Skibsleilighed. De to første Nætter gav en Handelsmand fra Triest os Tilladelse til at ligge paa Gulvet i hans Bod, men den øvrige Tid af de omtrent 14 Dage, vi tilbragte her, havde vi vor Bolig i den forrige Paschas Pallads eller Seraglio. Mauro Kordatos havde med sit Følge i nogen Tid opholdt sig her **),

---

*) Henimod tre Mile vesten for Lepanto, der dengang, som ovenantydet, var besat af Tyrker.

**) Mauro Kordatos kom til Grækenland omtrent samtidig med Demetrius Ypsilanti. Han medbragte nogle Vaaben til Mesolonghi, hvor han landede, samt adskillige Haandværkere, der kunde være til Gavn ved Krigens Førelse; dog vare disse næsten alle igjen vendte tilbage. Denne græske Prinds roses meget af Voutier, som havde staaet i nærmere Forhold til ham, men hvormegen Vægt der tør

men nu var han borte, og den store Bygning beboedes blot af en fransk Vaabensmed og en Græker, saa der var rigelig Plads ledig*). At vi maatte lade os nøie med et tomt Værelse, uden nogen Slags Meublement, det forstaaer sig. — Mesolonghi ligger ganske paa en Flade, ja tildeels i en Sump, hvorfor Nogle holde Climaet her for pestilentialsk, medens Andre paastaae, at Luften renses af en Nordvestvind, som blæser om Eftermiddagen. Vist er det, at der var mange Syge, medens jeg opholdt mig der, og jeg saae fire eller fem Læger, der syntes at have temmelig meget at bestille. Mesolonghi skal oprindelig kun have været et Fiskerleie og er en ganske ny By, bygget paa et Jordsmon, der ligger lavere end Havet, men beskyttes mod dette ved en Slags opskyllet Dige. Udenfor Mesolonghi er saa grundt, at man neppe kan komme frem med fladbundede Smaabaade, og at Fartøierne maae ankre henimod en Miil sydvest for Byen ved nogle Smaaøer, Vasiladerne. Mesolonghi er vel temmelig folkerig**), men ellers, som mig syntes, et usselt Hul, og naar Grækerne stundom behage at kalde det »det lille Venedig«, saa er dette i betydelig Grad en Euphemisme. Byen ligger godt for Udførselen af Landets Producter, og Indbyggerne syntes at have erhvervet sig Velstand, uagtet Ali Pascha, saalænge denne gode Mand levede, anvendte et meget kraftigt Udsugelsessystem paa dem. Da Mesolonghi

---

lægges paa Voutiers Roes, tør jeg ikke afgjøre. Han forekommer mig at være en baade overfladisk og partisk Skribent, hvad desværre gjælder om næsten alle, der have optegnet noget om den græske Frihedskamp.

*) Dog opbevaredes her ogsaa en tyrkisk Fange, en Aga fra Candia, Jusuf Paschas Fortrolige, ved Navn Omar. Han var bleven fangen af Grækerne ombord paa et zantisk Fartøi, under engelsk Flag. Jeg veed ikke, om det var paa Grund af denne Omstændighed, at man ikke havde vovet at dræbe ham, eller om man maaskee ventede Løsepenge.

**) Man sætter sædvanlig Indbyggernes Antal til 4 à 5000.

saa mange Gange er bleven beleiret, og saa Meget om disse Beleiringer er blevet talt og skrevet, vil det ikke være overflødigt at bemærke, at Voldene ikke vare andet end et Brystværn under Mandshøide; og hvad Gravene angaaer, da sprang jeg hver Dag over dem, naar jeg søgte udenfor Byen*). Naar der tales om langvarige Beleiringer og haardnakket Modstand af Fæstninger i Grækenland, saa maa man erindre den jammerlige Krigsførelse. En Beleiring kan let vare i ti Aar, ligesom Troias, thi hele Sagen bestaaer i, at nogle hundrede Mand, eller flere, opstilles som et Observationscorps paa et gunstigt Sted, en Miils Vei fra Byen, for at hindre Tilførsel. Undertiden, naar endeel Palikarer ere strømmede til fra Omegnen, eller flere Capitanoer have forenet sig, rykker man frem mod Muren, dog i forsigtig Afstand, og begynder nu fra begge Sider at skyde. Men i Almindelighed bliver Ingen eller kun ganske Enkelte trufne**), uagtet Flinterne ere langtskydende. Naar man saaledes har vexlet endeel Skud, trække Angriberne sig tilbage, og en lang Stilstand følger atter. At gjøre Anfald om Natten bruges ikke; thi endnu hersker de homeriske Heltes Grundsætning: det er godt at adlyde Natten. Kun naar Vand aldeles mangler, eller Besætningen er halvdød af Sult, capi-

*) Graven om Mesolonghi var 7 Fod bred og fem Fod dyb. Volden, der tildeels var af løse Stene, havde fire Fods Høide og neppe tre Fods Tykkelse.

**) Thi enhver bruger den Forsigtighed, at skjule sig bag Buske og Klipper, eller lægge sig fladt ned paa Jorden bag en lille Forhøining af opstablede Stene (saadanne Forhøininger kalde de Tamburi). Bergenseren Lyder Montagne de Fasting, som i Venetianernes sidste Krig paa Morea stod i Republikens Tjeneste, har allerede for halvandet hundrede Aar siden gjort opmærksom paa, at Grækerne ere en Nation, man i Krig ikke kan forlade sig paa (Historie om den sidste venetianske og tyrkiske Krig. Kjøbenhavn 1720. 8).

tulere de Beleirede og blive da gjerne slagtede, efter Landets Skik og Brug.

Om mit Ophold i Mesolonghi er just intet Mærkeligt at melde. Jeg drev omkring paa Gaderne eller sad i Byens eneste, stærkt besøgte Kaffehuus og hørte paa Passiaren, eller streifede omkring i den dog temmelig uinteressante Omegn. Granattræernes Blomstren i store Indhegninger og den travle Færdsel af mangfoldige smukke Fiirbeen behagede mig imidlertid som Antydninger af den blidere Aarstid.

Jeg gjorde her Bekjendtskab med en engelsk Læge, der havde studeret i Göttingen og meget færdigt talede Tydsk. Efter Tilendebringelsen af disse Studeringer havde han været Militær-Læge og i endeel Aar fulgt med de engelske Tropper til Canada, til Cap og rundt omkring i Colonierne. Men kjed heraf havde han nu opholdt sig en Tid i Grækenland som privat Practicus. Han var en smuk Mand paa nogle og Tredive, og paa europæisk Viis elegant klædt. Han foragtede i høieste Grad Grækerne, hvorimod han roste Tyrkerne, især nogle af deres Paschaer. Han havde længe opholdt sig hos Kurschid Pascha i Tripolitza og anførte, som et Exempel paa dennes Billighed og Retfærdighed, følgende Begivenhed: Lægen havde behandlet en af Kurschids Janitscharer, som, efter at være helbredet, nægtede at betale eller fandt Regningen for høi; Sagen forelagdes Kurschid, der afgjorde den saaledes: »Kan Du bedømme de Lægemidler, Du har faaet, om det havde været Hundeskarn eller stødte Diamanter; hvor tør Du da ræsonnere over Prisen? Betal derfor, hvis Du ikke vil have Bastonade«. Bemeldte Englænder kjendte Grækerne altfor godt, til at yde dem den ringeste Hjælp uden Forudbetaling, og han holdt sine Varer i høi Priis. »Mine Studeringer«, sagde han, »have kostet mig 10,000 Colonnati (spanske Pjastre), og jeg vil have Pengene ud af dem igjen.« Han forbandede en græsk Læge, Trikupi, der behandlede alle Syge, som vilde betroe sig til ham, med Aare-

ladning (rimeligviis havde han ingen Medicamenter) og udførte denne Operation for den billige Priis tolv Parades, men derfor ogsaa, som en sand Sangrador, gjentog Operationen desto hyppigere. Englænderen gik altid med Pistoler i Lommen og havde nylig produceret dem for Ephoratet selv. Han var nemlig bleven indkaldt for dette, fordi han havde staaet i for nær Forbindelse med et græsk Fruentimmer. Efter Landets Anskuelse var dette en saa stor Forbrydelse, at Huset, hvor Sligt var forefaldet, maatte nedrives, og Doctoren skulde enten betale Husets Værdi eller arresteres. I denne Anledning skal han, efter eget Sigende, for Ephoratet have udtalt, at han betragtede dem alle som sodomitiske Sviin og Intet vilde betale, men derimod nedskyde hvem der søgte at arrestere ham; hvorhos han fremtog sine Pistoler af Lommen. Grækerne turde ikke gaae til Yderligheder mod en Englænder, saa meget mindre, som Grækernes store Fjende, Sir Thomas Maitland, endnu herskede paa de ioniske Øer (han døde først 1824). Endnu skal jeg med Hensyn til denne Læge anføre, at han havde bragt en neapolitansk Policinello med sig som Tjener, en gammel, mager og elendig Mand, som vedblev her i Grækenland at spille Policinello. Naar han, hvad oftere hændte, maatte opsøge sin Herre paa Gaderne eller i Kaffehuse, traadte han altid frem med Policinels Gebærder og afgav en Forlystelse gratis.

En anden Læge, som jeg her lærte at kjende, var Züricheren Maier. Han gjaldt for Dr. med., men jeg tvivler paa, at han var mere end Stud. med. Han havde været en kort Tid paa den græske Flaade, men practiserede nu i Mesolonghi og syntes at slaae sig ret godt igjennem. Ogsaa syntes den daværende Commandant i Mesolonghi at tage sig af ham. Han talte vel om at ville vende tilbage til sit Fædreland, naar han havde erholdt sit Tilgodehavende for den paa Flaaden anvendte Medicin; men han har senere

forandret Tanke, giftede sig i Mesolonghi samme Aar eller i Begyndelsen af 1823, og faldt under Mesolonghis Beleiring 1825, ved det sidste Udfald.

I Kaffehuset havde jeg ogsaa Leilighed til at gjøre Bekjendtskab med nogle prægtig klædte suliotiske Capitanoer, Kosta Petros og Tharsini, der havde været tilstede ved Indtagelsen af Tripolitza og naturligviis gjorde et godt Bytte. Men næste Dag kom store Skarer Mainotter dragende ind i Byen og vilde have Deel i Byttet, og da de ikke paa anden Maade kunde erholde dette, anfaldt og plyndrede de deres Landsmænd. Heller ikke Sulioterne gik fri; de maatte trække sig tilbage, og Petros mistede to Fingre. — En Italiener, saavidt jeg veed, en Anconitaner, opholdt sig ogsaa paa den Tid i Byen og var beklædt med en Capitanos Værdighed. Han havde tidligere været Kaper, havde staaet i Ali Paschas Tjeneste og anført et Par Kanonbaade; men disse havde Tyrkerne taget fra ham, og nu førte han Krig paa Grækernes Side. Han havde bragt henimod en halvandet hundrede Mand sammen og forsynet dem med Vaaben, for at krige mod Tyrkerne nord for Mesolonghi; men hans Tropper vare for største Delen deserterede og havde taget Vaabnene med sig. Nu havde han ikke mere end 30 jammerlige Mænd, hvoriblandt sex stakkels udtærede Franskmænd, der havde gjennemgaaet en svær Sultekur i Mesolonghi, og to ligesaa elendige Ungarer.

Jeg havde temmelig god Leilighed her til at studere Grækernes Væsen og Manerer, i Mangel af bedre Beskjæftigelse. Jeg taler dog her kun om Mandfolkene, thi af Fruentimmer seer man kun de allersimpleste: Bønderkoner, der komme til Byen for at sælge eller kjøbe, Tjenestepiger o. s. v. Mændenes Liv er ganske offentligt, det vil sige, de tilbringe næsten hele Dagen paa Gaden, hvad Climaet en stor Deel af Aaret tillader dem. Detailhandlerne anbringe de Vinduesskodder, hvormed de om Natten lukke deres Bo-

der, om Dagen foran disse ligesom et Bord, og her sidde de med underslagne Been og ryge deres Piber. Torvet var altid fuldt af velklædte Folk, som deels tilbragte Tiden med Politiceren, deels med at gjøre Cour til unge Mennesker, hvis Overmod og Forfængelighed lyste af enhver Mine. En fordums Fortrolig eller Minister hos Ali Pascha, som nu havde begivet sig hertil, rimeligviis for at spille en Rolle, saaes dagligt paa Torvet tilligemed sin Tsibukschi*), en bleg Dreng paa tretten eller fjorten Aar. Han ansaaes upaatvivlelig for den fornemste Mand i Mesolonghi (Alexis Noutza troer jeg han hed)**). Naar han sad paa Torvet og drak sin Kaffe, behøvedes ingen Introduction til ham, og den mest pjaltede Græker kunde frit tiltale ham som sin Ligemand. Det var ingen styg Mand, men han havde det mest onde Ansigt, jeg nogensinde veed at have seet, og som derfor er blevet staaende i min Hukommelse.

Dersom jeg havde havt Penge tilovers, kunde jeg have faaet den berømte Søhelt Miaulis at see, da han laa med sine Skibe en Miils Vei fra Byen; men at leie en Baad for at sætte mig ud til Flaaden, var en Luxus, jeg maatte nægte mig. Derimod saae jeg omsonst og uden Betaling en Søn af Kolokotronis, der af Faderen var sendt hid for at skaffe Proviant til Flaaden. Denne Søn var en hæslig, skiden og uvoren Dreng paa omtrent 17 eller 18 Aar; men

---

*) Saaledes kaldes den Dreng, der bærer Tobakspiben og Tobakspungen efter en fornem tyrkisk Herre, samt fylder og antænder Piben, naar forlanges. Den her omtalte skal have været Ali Paschas Ganymed og som en Slags Arvegods være gaaet over til Noutza.

**) Han havde under Ali Pascha hersket over Districtet Zagoris 42 græske Landsbyer, var denne Tyran aldeles hengiven og beæredes af ham med Titel af Søn. Det var først efter Alis Død at han forenede sig med Grækerne, hvis Frihed han hidtil havde kjæmpet imod. Han blev endnu samme Aar paa en Reise dræbt i et Bjergpas, uden at man bestemt har kunnet udfinde, hvem der havde lagt Baghold for ham.

han havde gode Klæder og gode Vaaben*). Efter hans og hans Ledsageres Foranstaltning bleve endeel Øxne drevne ind i Mesolonghi fra de nordligere Districter og indespærrede i Seraillets store Gaard. Da denne næsten var fyldt, begyndte man Slagteriet, til stor Moro for den unge Røver og hans Følge. Oxerne bleve naturligviis skye, da de saae hvad det gjaldt om, løb forvildede omkring, og hver enkelt maatte fanges. Dette var en stor Fornøielse for den unge Herre og hans Følge, og de kunde ikke have været gladere, om det havde været Tyrker.

Min sædvanlige Næring i Mesolonghi bestod i tørre Figener og tørt Brød, samt Vand. Man siger, at Figener skulle være et usundt Næringsmiddel og forvolde Febre. Mig bekom de meget vel. Stundom afvexlede denne Føde med Fiske, stegte i Olie, eller med Blæksprutter, hvilke Fødemidler sædvanlig kunde erholdes hos en græsk Kok. For dem, der ikke have spiist Blæksprutter, vil det være oplysende at tilføie, at disse hæslige Dyr i Smag have nogen Lighed med Hummer, men dog ere endnu haardere i Kjødet og altsaa endnu mere ufordøielige. — Min 23aarige Fødselsdag indtraf under mit Ophold i Mesolonghi, men jeg havde ikke Leilighed til at gjøre nogen Stads af denne Dag. Den 29de Marts indløb Efterretning om, at Tyrkerne i Salonik og Omegnen havde dræbt 1200 Grækere. Dette lagde en betydelig Dæmper paa de herværende Grækeres sædvanlige sorgløse og velfornøiede Væsen. — Ikke faa Fartøier laae færdige paa Reden, for i Nødstilfælde at føre Flygtninge bort. Med et af disse, som ikke alene skulde føre flygtende Grækere, men tillige en Ladning Salt til Ancona, besluttede vi at gjøre Følgeskab, saa meget heller, som alle Havne i Middelhavet efterhaanden lukkedes for de fra Grækenland tilbagevendende Philhellenere.

*) Man fortæller at han anførte 3000 Mand. Faderen til denne Yngling var saa uvidende, at han neppe kunde skrive sit eget Navn.

(I November 1822 beleiredes Mesolonghi af Tyrkerne, dog uden Held. Atter 1823, mod Aarets Slutning, underkastedes Byen en frugtesløs Beleiring af Mustai Pascha. — I de første Dage af 1824 ankom Digteren Lord Byron, Grækernes store Haab, til Mesolonghi. Men han døde allerede i April samme Aar af en feberagtig Sygdom. I Begyndelsen af 1825 undergik Mesolonghi en Beleiring og kom den 23de April i Tyrkernes Hænder. Ved denne Leilighed faldt, foruden nogle tidligere omtalte Mænd, ogsaa to af mine Bekjendte, Capitain v. Liptow og Oberst v. Ditmar.

IV.

Reisen til Ancona

og

Opholdet i Quarantainen.

Den 30te Marts 1822, om Eftermiddagen, begave vi os (Lieber og jeg) ombord paa det til vor Afreise bestemte Fartøi. Vi maatte være paa Pletten, fordi Fartøiet laa saa langt fra Byen, uagtet man først vilde lette Anker den næste Morgen. Vi havde en lang Aften til at beskue Havet rundt omkring os. Jeg fandt, at Mesolonghi, seet i denne Afstand og i Maaneskinsbelysning, havde et langt venligere og mere indbydende Udseende, end ved en nærmere Betragtning; dog dette er noget, som gjælder alle orientalske Byer. Et meget smukt og interessant Skuespil

frembød flere Hundrede fra det omliggende Land og Øerne kommende Fiskerbaade, som fiskede med Blus og saaledes oplyste hele Havet. Lyset trækker Fisk, men især Blæksprutter, op i Vandskorpen, hvor Fiskeren stikker dem med sin Harpun. Naar Blæksprutten er taget af Harpunen, giver Fiskeren dette modbydeligt udseende Dyr et kraftigt Bid i i Hovedet, inden han kaster den i Baaden. Derved bedøves den og forholder sig rolig, da den ellers vilde krybe ud af Baaden igjen.

Den 31te Marts lettedes Ankeret og vi seilede, mellem Øerne Ithaca og Santa Maura, ud i Middelhavet. Henimod en Snees Grækere, Mænd, Kvinder og Børn, hørende til tre Familier, vare med som Passagerer, foruden to forhenværende Philhellenere. Alle laae vi sammen i Rummet paa Saltladningen, men Grækerne havde Tæpper eller Kapper at ligge paa, hvad Lieber og jeg meget savnede; thi vi vare ni Døgn om denne korte Overfart, idet vi bleve anfaldne af Storm, som nødte os til at søge Ly under en af Øerne ved den dalmatiske Kyst. Under Stormdagene at være indesluttet i Rummet med disse Grækere, som alle bleve søsyge og expectorerede sig i Saltlasten (for ikke at tale om andre Ting), gjorde endvidere Reisen meget ubehagelig. At Saltladningen, inden vi naaede Ancona, høilig kunde trænge til at raffineres, vil man let indsee, men det syntes ikke at skade Afsætningen. Endelig vare vi uselige Philhellenere meget slet provianterede. Vi havde blot kunnet forsyne os med noget Brød af maadelig Beskaffenhed, samt nogle Hvidløg, et Næringsmiddel, som jeg høilig detesterer. Grækerne vare meget velforsynede, havde endog ført et Par levende Faar med fra Mesolonghi og levede høit, naar Veiret var godt. Jeg saae dem i Marmor-Riveskaale at tilberede complicerede Saucer, der maaskee stammede fra Apicius's Tid. At de ikke tilbøde os at dele disse Herligheder, behøver neppe at tilføies. Jeg var tilsidst saa forsulten, at jeg ikke kunde

lukke Øinene, uden at drømme om Gjæstebud og prægtige Anretninger. Det var mig derfor høist glædeligt, den 8de April at naae Ancona og saaledes see Ende paa disse Ubehageligheder.

Vi bleve hurtigt indførte i Quarantainebygningen, hvor vi skulde tilbringe 40 Dage, og jeg befandt mig i denne Tid meget vel tilfreds og klagede ingenlunde, som Reisende almindelig gjøre, over den lange og kjedsommelige Quarantainetid. Vi bleve vel alle henførte i den samme Quarantaineafdeling; men denne bestod af flere Bygninger med store, rummelige Værelser, og et saadant erholdt Lieber og jeg, hvor vi kunde afsondre os aldeles fra det øvrige Selskab. Foran Bygningerne var en stor Gaardsplads til at spadsere og trække Luft i, og at denne var omgivet med en høi Muur, generede mig slet ikke. Jeg fandt her Hvile efter en urolig Omflakken og var istand til definitivt at befrie mig fra den græske Landeplage. Vort Værelse var vistnok tomt, men vi erholdt til Leie en stor, med Maisblade udstoppet Madrats og en lignende Hovedpude; endvidere et lille Bord og to Stole. Den første Dag lod vi os bringe Spise fra en Restauration i Byen. Men da vi mærkede, at dette vilde falde os for dyrt og tillige erfarede, at der tidligt hver Morgen indfandt sig Quarantainebetjente, som modtoge Ordre til Indkjøb af Levnetsmidler og andre Ting, saa besluttede vi, selv at besørge vor Madlavning, og anskaffede dertil et Par Leerpotter og dito Tallerkener. Hver Dag erholdt vi saaledes vore Levnetsmidler, vor Brændsel, vor Viin tilbragt, altsammen af bedste Kvalitet og til billigste Priser. Om der intet andet er at rose i Kirkestaten, saa skal visselig dens Quarantainevæsen af mig berømmes. Vi erholdt to Potter Viin (en Bocal) for tre Bajokker eller Sous; vor Guardian underrettede os om, at den rigtignok var dyrere i Byen, men at Quarantainevæsenet paa Grund af tidligere indgaaede Contracter, var istand til at levere

den billigere. Det var en let Landvin, som ikke lod sig udføre, men af en meget behagelig Smag og særdeles tilfredsstillende for os, som ikke havde nogen stor Øvelse i at nyde stærke Drikke. Det italienske Hvedebrød var saa fortræffeligt, især umiddelbart efter det slette græske Bygeller Maisbrød, at man allerede deri kunde finde en daglig Anledning til Tilfredsstillelse. Vor Guardian, en Mand hen i de 30, var en meget høflig og godmodig Fyr; jeg vil ikke sige, at han var en dannet Mand, men han var klædt og opførte sig som en saadan.

Om Anvendelsen af vor Tid traf vi følgende Ovreenskomst: Lieber havde ikke Lyst til at lave Mad, hvorimod jeg var villig dertil. Om Formiddagen lavede jeg altsaa Mad, og om Eftermiddagen vadskede Lieber Potterne. Lieber var i Besiddelse af en italiensk Grammatik af Meidinger, og i denne studerede han om Formiddagen, medens jeg derimod gjorde mine italienske Studier om Eftermiddagen. Naar nu hertil føies den fornødne Motion i Gaarden og nu og da Passiar med Grækerne, naar det convenerede os, saa henglede Dagene ganske blideligt. Jeg reusserede i den Grad som Kok, at jeg ikke blot tilfredsstillede Lieber, men at endogsaa Guardianen, der ingen Tid turde opoffre til at lave Middagsmad og som var inderlig kjed af bestandig Brød og Lactuca, indkom med Supplik til os om at maatte dele vort Middagsmaaltid imod at udrede $^1/_3$ af Omkostningerne, hvad vi gjerne indrømmede denne godmodige og venlige Mand. Heraf sees iøvrigt, hvor overilede de Herrer v. Heppig og v. Specht i Korinth havde været ved at udelukke mig fra den dem saa vigtige Madlavning. Dog, det er maaskee ikke den eneste Gang, at mine Evner, ogsaa udenfor culinariske Materier, ere blevne ringeagtede.

Nu nogle Ord om de tre Grækerfamilier, som deelte Quarantainen med os. I Spidsen for den første var en rig Kjøbmand fra Mesolonghi, med tyk Hængebug og et for-

drukkent Ansigt (om han drak, veed jeg ikke; jeg taler kun om hans Ansigt). Han var meget indbildsk og opblæst, men tillige, som det forekom mig, temmelig indskrænket, dog maaskee ikke i Handelssager. Foruden Kone og adskillige hæslige Børn havde han tre Tjenestetyende, hvad noksom antydede hans Rigdom: to Piger, af hvilke den yngste neppe var mere end fjorten Aar og meget smuk, og en femten- eller sextenaarig Dreng, Demetrius, ligeledes særdeles smuk, med et Ansigt, der meget nær lignede Dominichinos »Johannes«. Han var, saavidt jeg forstod, en Slags Contoir- eller Kramboddreng og stammede fra det zagoritiske District. — Et Vedhæng til denne første Familie var den anden, bestaaende af en gammel Skolemester med Kone, Børn og en ældgammel Svigermoder. Denne Skolemester skulde vaage over Opdragelsen af den rige Mands Børn. Iøvrigt var denne Familie stille og melancholsk og viste sig næsten aldrig udenfor sit Værelse. — Den tredie Familie endelig bestod af en Kjøbmand (men fattig) fra Janina, med Kone og Børn. Han havde tidligere været bosiddende i Neapel, dernæst opholdt sig flere Aar i Janina, som han nu, efter Ali Paschas Død, forlod, for atter at begive sig til Neapel. Om han havde staaet i noget Tjenesteforhold til Ali, veed jeg ikke, men han kunde fortælle meget, som vel var værd at høre, om denne strenge Herre. Hans ældste Søn, en lang, opløben Laban paa en Snees Aar, var en fuldkommen Græker, skjøndt han fra Opholdet i Neapel kjendte italienske Sæder og Skikke. Han søgte at indsmigre sig hos den smukke Demetrius, hvilket jo var ganske i sin Orden efter græsk Viis, og for at underholde denne fortalte han allehaande om det italienske Liv og kunde ikke noksom udhæve Latterligheden af, at Mænd i Neapel gjorde Cour til Fruentimmer. At vise Venlighed og Opmærksomhed mod et Fruentimmer, det forekom ham ganske at stride mod Naturens Orden. Han syntes forøvrigt at have modtaget en

streng Opdragelse af Faderen. Thi naar denne kaldte paa ham, slap han øieblikkelig hvad han beskjæftigede sig med, brølte »Effendi« (min Herre) og ilede skyndsomst til Faderen for at modtage dennes Befalinger.

Da vi saa temmelig havde gjennempløiet Meidinger, skrev jeg til den danske Consul i Ancona og anmodede ham om at laane mig en god italiensk Bog. Han sendte Deninas »Revolutioni d'Italia« i fire Octavbind, og dette Værk blev nu Gjenstand for vort skiftevise Studium. Naar jeg stundom tvivlede om Meningen af et eller andet Ord, henvendte jeg mig i Begyndelsen til vor Guardian; men han rystede paa Hovedet, bankede sig med Fingrene paa Panden og tilføiede: »Capo duro, Signore«. Efter et Par Gange at have hørt denne Falliterklæring, plagede jeg ham naturligviis ikke videre. Han var maaskee ligesaa uvidende som den gamle Kolokotronis eller hvilkensomhelst anden Røver, men han erstattede i alt Fald sin Uvidenhed ved et godt Væsen og fremfor alt ved en honnet Charakteer.

Vi havde ikke været ret mange Dage i Quarantainen, før Skolemesterens bedagede Svigermoder døde. Dette opvakte Frygt hos Grækerne for at Quarantainetiden skulde blive forlænget, og efter Anmeldelsen af Dødsfaldet indfandt naturligviis Quarantainelægen og Nogle af Quarantainecommissionen sig som snarest, for at udforske, om her var et Pesttilfælde. De stillede sig paa en Slags Altan over Døren i Quarantainemuren, og nu skulde Liget bringes hen under denne, til nærmere Undersøgelse. Jeg saae, hvor ulykkelig vor stakkels Guardian var, og hvor nødig han vilde berøre Liget, hvorfor jeg tilbød ham min Hjælp ved at bringe dette til Stedet, og paatog mig at forevise det Nødvendige. Jeg, som havde fungeret ved Obductionsforretninger paa Frederiks Hospital og nu senere havde seet Lig nok i Grækenland, havde ingen overdreven Frygt for at komme i Berørelse med en Død, og viste Quarantainelægen tydelig nok,

at ingen Pestbylder eller andre ydre Tegn paa denne Sygdom var tilstede; hvorhos jeg udtalte den Mening, at den gamle Kone var død af Alderdomssvaghed i Forbindelse med Søsyge, hvoraf hun var bleven stærkt paavirket. Lægen fandt sig tilfredsstillet med min Forklaring, og da ingen senere Symptomer af Sygdom fremtraadte i vort Indelukke, blev vor Quarantainetid ikke forlænget.

Senere mistede vi vel et Medlem af vort Quarantaineselskab, dog ikke ved Døden. Den rige Græker havde solgt sin Saltladning, og Fartøiet skulde nu efter hans Bestemmelse vende tilbage til Mesolonghi for at indtage en ny Ladning. Han sendte sin Factor Demetrius med det, og denne fik saaledes, idetmindste for denne Gang, intet af det italienske Liv at see.

Den ene Dag forløb forresten i Quarantainen omtrent som den anden, og jeg skal derfor ikke længere opholde mig ved denne Anstalt, uagtet jeg altid vedbliver at henregne den til de behageligere Minder af mit Liv.

V.

Reisen fra Ancona

og

Opholdet i Rom.

Da vi forlode Quarantainen, førte vor Guardian os til et Privatlogis hos en gammelagtig Jomfru. Vi forbleve kun en Dags Tid i Byen og anvendte Tiden for en stor Doel til nogle nødvendige Indkjøb og til at gjøre Accord med en

Vetturino om vor Befordring til Rom. Jeg aflagde naturligviis en Visit hos den danske Consul, for at tilbagelevere ham hans Denina og takke for Laanet. En vanskelig Sag for os at faae arrangeret, var Paspaategningen. Vi havde fast besluttet at reise til Rom, men paa Politikammeret erklærede man os med stor Bestemthed, at ingen Philhellener kunde faae Pas dertil. Her vare gode Raad dyre. Ved at see nærmere paa et Kort over Italien fandt vi imidlertid paa en Udvei. Postveien fra Ancona til Rom og fra Ancona til Florents er i en meget betydelig Strækning den samme. Vi lode altsaa vort Pas visere til Florents, hvad Politimesteren Intet havde at indvende imod, og forbeholdt os in mente, naar vi kom til Skilleveien, som paa den høire Side førte til Florents, paa den venstre Side til Rom, da atter at gjøre Politiet et Besøg, erklære, at vi havde forandret vor Reiseplan og ønskede vore Passer viserede til Rom. Det er høist rimeligt, at man, ubekjendt med vor Kvalitet af Philhellenere, Intet vilde have derimod, hvad ogsaa senere fandt fuldkommen Bekræftelse. At reise med Vetturin var den Tid, da endnu ikke Jernbaner existerede i Italien, vistnok baade den bekvemmeste og billigste Reisemaade. Man accorderede med Vetturinen om i et bestemt Antal Dage at bringe de Reisende til et bestemt Sted; hvorhos han tillige har at sørge for disses Logis og Kost underveis. Man kjører i en bekvem Vogn, faaer en god Seng og god Føde med tilhørende Viin, uden at være udsat for at blive snydt af Værter eller kjævles med disse om Betalingen. Vetturinerne ere meget respecterede i Værtshusene. De betragtes som disses store Velyndere, og Intet er for godt for dem, ligesom de ogsaa pleie at spise ved samme Bord som de Reisende. Paa den anden Side er Vetturinens Fordringer til den Reisende meget beskedne. Vi havde accorderet med vor Vetturin, at han i syv eller otte Dage skulde bringe os til Rom og lægge Veien over

Loretto, hvor vi ønskede at see det hellige Huus. Vi fandt det overraskende, at Vetturinen, efter at vi vare blevne enige med ham, tog to Scudi op af Lommen og stak os hver en af dem i Haanden, istedenfor at hos os den Leiende pleier at give paa Haanden. Men hvert Land har sine Skikke.

Det forstaaer sig, at jeg spadserede omkring i Ancona, fornøiede mig over den smukke Havn, undrede mig over den Masse Grækere, som her sværmede omkring o. s. v. Men jeg vil ikke opholde mig ved, hvad man i mangfoldige Reisebeskrivelser, og selv i Geographier, finder tilstrækkelig Oplysning om.

I Loretto ventede mig et Skuespil, som jeg hverken før eller senere har oplevet og som gjorde et uudsletteligt Indtryk paa mig. Den religiøse Begeistring, hvormed et Antal Pillegrimme paa Knæ krøb omkring i la santa Casa, var aabenbart saa sand, og saa dybt følt, at den maatte virke ind paa selv mindre troende Sjæle. Det Betydningsfulde i det gamle Ord, at Troen flytter Bjerge, blev mig her ret indlysende.

Den næste Dag naaede vi Macerata. En tyk og meget jovial italiensk Kjøbmand deelte Vognen med os. Han bidrog ved sin Passiar til at forkorte Tiden for os, men jeg omtaler ham dog især, fordi jeg gjennem ham først lærte at kjende et Træk i den italienske Levemaade. Han overnattede i samme Værelse som vi. Efterat han havde klædt sig af indtil Skjorten, trak han ogsaa denne af og fremviste sin store laskede Krop med stor Ugeneerthed, inden han strakte sig i Sengen. Vi undrede os herover, men han meente, at det var nok at slide paa Skjorten om Dagen; Sliddet paa Huden kostede ham Intet, og han opmuntrede os til at følge den samme Oeconomi. Senere har jeg havt Leilighed til i Rom at see, hvorledes hele Familier af de simplere Classer fulgte denne Skik, Mand, Kone og Børn.

Rullegardiner vare dem en ukjendt Luxus, og at slukke Lampen, inden de foretoge denne Blottelse, vare de aldeles ubekymrede for, saa at Gjenboerne havde god Leilighed til at studere deres Anatomi. Fra Macerata kjørte vi til Camerino, derfra til Foligno, samt over Spoleto og Terni til Civita Castellana, den sidste Dagsreise før Rom. Her maatte vor Pasaffaire bringes i Rigtighed, hvilket skete uden al Vanskelighed. Jeg vil Intet sige om de paa denne Reise passerede Byer, da jeg kun saae lidet af dem, idet vi saa at sige kjørte den hele Dag; og at udbrede mig i de sædvanlige Declamationer over henrivende Landskaber, klar, gjennemsigtig Luft og lignende Herligheder, finder jeg saa yderlig forslidt og saa lidt stemmende med min Natur, at jeg helst afholder mig derfra, skjøndt jeg haaber, ligesaa godt som et andet prosaisk Menneske, at kunne see og føle hvad der er skjønt.

I de sidste Dage i Mai kom jeg til Rom. Jeg følte mig meget lykkelig ved at betræde denne By og fandt deri ligesom en Erstatning, eller endog ligesom en Lindring, for det mislykkede Grækertog, skjøndt jeg paa den anden Side ikke var blind for det Fortvivlede i min oeconomiske Stilling og alle de Ubehageligheder, som nødvendigviis deraf maatte flyde.

Dr. Lieber, der under et tidligere Ophold i Dresden havde gjort Bekjendtskab og sluttet Venskab med mange unge Konstnere, af hvilke nogle nu vare i Rom, havde fra Quarantainen i Ancona skrevet til Rom til en af disse, og blandt Andet anmodet ham om at forskaffe os et Logis. Dette var bleven besørget hos en gammel, tyk romersk Enke, og til dette lode vi os nu strax kjøre hen. Det næste Fornødne var, at betale Vetturinen. Efter at jeg havde givet ham hans Haandpenge tilbage og betalt den accorderede Fragt, føiede jeg endnu dertil en Scudo i Drikkepenge (»per la buona mano«, som det hedder), hvilket fore-

kom mig ganske anstændigt for en fattig Djævel som mig. Men nu stod den elskværdige Vetturin paa een Gang i Fyr og overdængede mig i det Uendelige med Skjældsord og Forbandelser, jeg tænker, i Haab om et afpresse mig endnu idetmindste een Scudo. Men da jeg uden Molest kunde høre hans Ukvemsord, der tildeels endog vare lærerige, og derimod ikke, uden at molestere mig, kunde betale ham mere, saa lod jeg ham rolig snakke, indtil han var træt og med en afsluttende Forbandelse forlod Huset. Jeg anfører dette, fordi det giver et Indblik i den italienske Charakteer. Da jeg nemlig en fjorten Dages Tid senere tilfældigviis kom til det Sted i Rom, hvor Vetturinerne holde sig, og min Kudsk netop stod paa Torvet, blev han mig neppe vaer, før han ilede hen til mig med de venskabeligste Gebærder, spurgte om jeg skulde reise noget Sted hen og tilbød sig at kjøre mig til Verdens Ende. Jeg har oftere oplevet saadanne Optrin med Italienere og betragter denne i Begyndelsen overraskende Heftighed som Noget, der tilhører Nationen, ligesom sorte Haar og en brunlig Ansigtsfarve.*)

Intet var mere presserende for mig i Rom end at stille mig under Beskyttelse af den danske Chargé d'affaires, Professor Brøndsted, eller, som han foretrak at kalde sig, »il Cavaliere« Brøndsted**). Jeg opsøgte altsaa snarest muligt denne lille, føre, men meget agile Mand i hans Huus.

*) Det er ikke blot simple Folk, som ere ødsle med Skjældsord. Jeg var Vidne til, at et Par velklædte Damer, som i Følge med en lille Hund spadserede i Corsoen, paa samme Maade anfaldt en tydsk Konstner. Hunden kom ham imellem Benene, saa han nær var falden, hvorfor han sparkede til den. Øieblikkelig begyndte Damerne: »O, brutto ladro« (o, du hæslige Røver) o. s. v. Til Lykke havde Kunstneren lange Been, ved hvis Hjælp han snart kom ud af Skudvidde.

**) I England, Frankrig og Italien gjør enhver Bønhas, der giver Undervisning i et Sprog eller hvadsomhelst, endog Taskenspilleri, Fordring paa Professortitlen; hvilken derfor ikke er meget respecteret.

Da jeg meldte, at jeg kom fra Grækenland, syntes han meget forbauset og spurgte mig, hvad jeg vilde her og om jeg havde Penge til at leve af. Da jeg benægtede dette sidste, udbrød han i Veeklager over min Ubetænksomhed og over al den Ulykke, jeg derved havde udsat mig for. For at berolige ham, foranledigedes jeg tilsidst til den Yttring, at Smaafolk, som *vi*, ikke vare udsatte for at døe af Sult; det var kun store Folk, som Cervantes og Camoës, der maatte frygte en saadan Skjæbne. Denne Yttring var nu baade impertinent og usand, da det er bekjendt nok, hvilket uhyre Antal af »Smaafolk«, der i denne bedste Verden ere døde af Sult. Men den beroligede ham imidlertid fuldkomment, thi han gik nu over til andre Gjenstande og tiltalede mig paa Nygræsk. Jeg svarede ham saa godt jeg kunde, men gjorde ham tillige opmærksom paa, at jeg havde været for kort Tid i Grækenland til at erhverve nogen stor Kundskab i Sproget. Hertil var han saa god at indrømme, at Sproget var meget vanskeligt og at han selv, sine Forstudier uagtet, ikke kunde haandtere det ret, før han havde været et heelt Aar i Landet. Jeg bad ham om at laane mig et Exemplar af Pausanias, men han beklagede, at han kun besad een Udgave, hvilken han ikke vel kunde undvære. Derimod tilbød han at føre mig hen i Bibliotheket i Maria sopra Minerva og introducere mig der, hvorved jeg da paa Stedet vilde kunne benytte hvad Bøger jeg ønskede. Dette udførte han ogsaa virkelig een eller to Dage senere, og dette, foruden Besørgelsen af mit Pas, er al den Bistand, jeg af den danske Gesandt i Rom har modtaget; end ikke en Kop Kaffe eller et Glas Viin kan føies til, uagtet han undertiden gjorde smaa Aftenselskaber for Danske, hvorom Andre fortalte mig.

Ligesom jeg havde henvendt mig til Brøndsted, saaledes maatte naturligviis min Reisekammerat Lieber henvende sig til den preussiske Minister Niebuhr. Han fandt en bedre

Modtagelse hos denne berømte Lærde, uagtet han hørte til de sorte Faar og i Berlin havde været fængslet som Demagog. Niebuhr tog ham strax i Huset til sig som Lærer for en sex- eller syvaarig Søn, og jeg blev saaledes skilt fra min Reisefælle, som jeg fra Marseille til Rom havde været forenet med. Men jeg saae ham imidlertid jevnligt, ja næsten daglig, da han deeltog i Excursioner til Gallerier og Kirker i Forening med tydske Konstnere. Lieber havde strax i Rom indført mig hos sine Venner og Bekjendte blandt disse, og de behandlede mig som deres Kammerat. Ogsaa havde Lieber omtalt mig fordeelagtigt for Niebuhr og bevirkede derved, at denne tog sig af mig.

Mit Logis hos den tykke Romerinde var temmelig simpelt. Jeg deelte Værelse, dog ikke Seng, med en Leietjener, der stammede fra Tivoli. Dette unge Menneske gjorde sig al Flid for at være forekommende og behagelig, og tilbød mig endog at indføre mig hos sin Familie i Tivoli. Dog, dette Bekjendtskab blev snart afbrudt, idet jeg en Dag blev overrasket ved et Besøg af den preussiske Gesandtskabspræst, der meddeelte mig, at han var bemyndiget til at anvise mig et Logis og tillige for det Første et maanedligt Gehalt. Jeg fulgte ham hen i det nye Logis, to smukke og vel meublerede Værelser paa første Sal i et lille, men meget anstændigt udseende Huus. En italiensk Konstner fortalte mig senere, at min unge og tækkelige Værtinde var en Præsteskjøge, det vil sige en Skjøge for romersk-catholske Geistlige, der oftere skulle danne lignende Foreninger. Dog dette vedkom mig forresten slet ikke, da jeg ifølge den Levemaade, jeg førte, slet ikke kom i Berøring med hende. Jeg stod temmelig tidligt op, for at begive mig til det ovenmeldte Bibliothek, der aabnedes daglig Kl. 8; og her tilbragte jeg et Par Timer. Bibliotheket hører til et Benedictinerkloster, og da jeg af nogle Opslag erfarede, at der blev holdt daglige Forelæsninger over Theologi for Novicerne,

blev jeg nysgjerrig efter at høre disse, hvad heller slet ingen Vanskelighed mødte. Det var fra 10—11 eller fra 11—12, at Forelæsningstiden faldt. De holdtes paa Latin, og jeg behøver maaske neppe at sige, at jeg ingen stor Opbyggelse fandt, hverken ved Theologiens Behandling eller ved Latiniteten. Jeg gjorde strax Bekjendtskab med Novicerne, som viste sig meget venskabelige, idet de naturligviis smigrede sig med det Haab i mig at see en Proselyt. De stammede fra forskjellige Lande, nogle deriblandt fra Irland, men forekom mig just ikke at være meget opvakte*). Efter at have forladt Klosteret, begav jeg mig gjerne til et eller andet aftalt Møde, for at besee et Galleri, eller til Thorvaldsens Værksteder, hvor jeg har tilbragt mange Timer. Mit Middagsmaaltid indtog jeg, paa et Par Undtagelser nær, stadig hos Lorenzo, en halvgammel Italiener, meget velbekjendt blandt de yngre tydske Konstnere. Hans Kneipe eller Osteria var meget simpel. Han var selv baade Vært, Kok og Opvarter, men

*) Det Argument, som de unge Helgene især anvendte for at bevirke min Omvendelse og som de selv ansaae for uafviseligt, var taget a tuto (fra det Sikkre): Protestanterne antage, at man kunde blive salig i enhver Kirke; Catholikerne derimod nægte dette og paastaae, at ingen Frelse kan naaes udenfor Catholicismen; det Sikkre er altsaa at holde sig til denne. Efter at jeg nogle Dage havde bivaanet de omtalte Forelæsninger, modtog jeg en Indbydelse fra Klosterets Superior til at besøge ham paa hans Værelse. Jeg lod mig føre derhen og fandt for mig en høi, middelaldrende Mand med et værdigt Væsen, som modtog mig med Venlighed. Vi toge Plads og samtalede om forskjellige Gjenstande, og blandt andet yttrede Superioren det Haab, at det var Trang til at søge min Frelse, der havde ført mig til Klosteret; hvortil jeg gav et undvigende Svar. Jeg blev forresten tracteret med en Kop fortræffelig Chokolade og regaleret med et Par italienske Omvendelsestractater, hvorhos Superioren tilbød sig at forklare alle Vanskeligheder og løse alle Tvivl. For ikke at vække for store Forhaabninger, trak jeg mig efterhaanden tilbage fra Klosterforelæsningerne.

Maden var god og Selskabet godt. Freund og andre Konstnere, som arbeidede i Thorvaldsens nærliggende Værksteder, vare stadige Gjæster her. Efter Middagsmaaltidet begav jeg mig hjem, for at anvende de Timer, man i Rom pleier at hellige til Siestaen, til Læsning. At jeg var istand dertil, skyldte jeg Freund, der som en Slags Major domus hos Thorvaldsen ogsaa havde Opsyn over dennes (rettere Zoegas) Bogsamling og deraf laante mig de Bøger, jeg ønskede. Jeg fik saaledes, for at anføre et Exempel, Leilighed til at gjennemlæse Tiraboschis voluminøse »Storia della Letteratura Italiana«. Mod Aften gik jeg hen i en eller anden Osteria, hvor tydske Konstnere havde Tilhold, for at nyde Aftensmaaltidet under Passiar. Skikken medfører, at man hos en Pizzicarolo (det vil sige Spækhøker) indkjøber for to eller tre Bajocchi Spegeskinke eller Parmesanost, som man medbringer i Osteriet, der leverer Brød og Viin. Inden man forføier sig hjem, tager man gjerne, især i Sommertiden, en kortere eller længere Spadseretour, for at nyde den afkjølede Aftenluft*). Jeg opholdt mig i Rom paa den varme Tid af Aaret og fandt vistnok Heden stærk, men den havde ingen Indflydelse paa min Helbred. Jeg forsømte ikke nu og da at tage et Bad i den gule Tiber, men skjøndt jeg dengang var en god Svømmer, havde jeg dog nær sat Livet til ved Svømningen, da jeg en Dag kom ind i en Strøm eller Hvirvel, som jeg længe ikke kunde arbeide mig igjennem. Da det endelig lykkedes mig at naae Flodbredden, faldt jeg afmægtig omkuld og maatte ligge en Stund, inden jeg formaaede at gaae hen til det Sted, hvor jeg havde efterladt mine Klæder. I det Huus, hvor jeg logerede, boede ogsaa en ung tydsk Konstner, Lindau,

*) Selv Selskaber af simple Folk, Mænd og Kvinder, vandre, spillende paa Guitaren, omkring i Rom i de deilige Sommernætter. Over de skjønne Solnedgange udbrede næsten alle Reisende sig.

Søn af en temmelig bekjendt Literatus og Oversætter i Dresden. Med denne vakkre og behagelige Mand kom jeg i daglig Berøring. Han ansaaes for en af de dygtigste blandt de unge Konstnere, og Thorvaldsen benyttede ham oftere til at udføre Tegninger for sig*).

Ved min Ankomst til Rom traf jeg meget snart sammen med Harro Harring, der, som ovenfor omtalt, havde forladt Morea efter 14 Dages Ophold. Vi stødte sammen mellem tydske Konstnere, hilsede hinanden som gamle Bekjendte og stode, saalænge Harring opholdt sig i Rom, ikke paa en venskabelig, men paa en meget god selskabelig Fod med hinanden. Harring har i sin »Rhonghar Jarr« givet en aldeles usandfærdig Fremstilling af Forholdet mellem os, og tildeelt sig selv den samme ophøiede Rolle, som han gjennem hele denne lange Bog søger at antage. I fjerde Deel, Side 399, fortæller han: »Da jeg havde været nogle Uger i Rom, fik jeg et Brev fra Dansken Krøyer i Quarantainen i Ancona. Jeg har tidligere fortalt, hvad der var forefaldet imellem os. Siden Duellen i Marseille**) havde vi ikke vexlet noget Ord med hinanden. Han skrev nu til mig, som om der aldrig havde fundet noget Fjendskab Sted imellem os, og bad mig nu i hans trængende Nød at sende ham en Understøttelse. Jeg havde i dette Øieblik ingen rede Penge tilovers, og ilede til en Kammerat, en Maler fra Mecklenburg, i det Haab, at denne kunde hjælpe. Demagogen Dr. Lieber havde tilfældigviis i samme Anliggende skrevet til ham, og jeg opfyldte middelbart min Quasi-Landsmands Bøn.«

I det her Anførte er der saa at sige ikke et eneste sandt Ord. For det Første har jeg ingen andre Breve

*) Jeg har senere seet Arbeider af ham paa Charlottenborgs Konstudstillinger.

**) Vel at mærke, med Stabell.

skrevet i Quarantainen, end det ovenomtalte til den danske Consul om at laane en Bog. Dernæst vidste jeg aldeles ikke, at Harring var i Rom, før jeg selv kom dertil. Endvidere var det mig jo fuldkommen bekjendt, at Harring blot levede af Plattenslageri og havde Møie nok med at sørge for sig selv. Havde jeg villet skrive til Rom, saa havde jeg naturligviis henvendt mig til Brøndsted, den danske Gesandt.

Han beretter fremdeles samme Sted: »En Aften, da vi, et talrigt Selskab, i Schleiers Bolig læste en tydsk Tragedie fordeelt i Roller, hvad undertiden pleiede at skee under Afvexling med mimiske Forestillinger, blev jeg kaldt ud af Værelset, og begge mine Fjender, thi ogsaa Dr. Lieber havde paa Morea adskilt sig fra mig, stode for mig. Jeg førte dem ind i Selskabet og tog Danskeren hjem med mig i min Seng. Vi sov sammen, ligesom forhen i Marseille, da han endnu ikke havde ladt Pistolen imod mig.«

Atter her er saa at sige Alt usandfærdigt. Vi traf sammen i et Konstnerselskab, men bleve ingenlunde introducerede af Harring. Jeg havde allerede mit Logis og trængte ikke til Harrings Seng. At jeg ikke havde ladt nogen Pistol imod ham, er allerede ovenfor fortalt.

Harring var kun meget ilde anseet blandt de tydske Konstnere, der tidligere havde kjendt ham i Dresden. De betragtede ham som en Dagdriver, der intet Alvorligt vilde bestille, men derimod gjerne vilde tage Deel i alle Forlystelser. Han omgikkes derfor ogsaa kun lidt med de øvrige Konstnere, der behandlede ham koldt. Han førte vel altid en Skitsebog med sig, som ogsaa indeholdt endeel Udkast, men af Malerarbeider veed jeg ikke, at han udførte andet end sit eget Portrait, om det ellers blev fuldført. Han inviterede mig hjem til sig for at see dette, og med Undtagelse af, at han havde flatteret sig selv stærkt, syntes det at være et ret dygtigt Arbeide. Ogsaa skulle baade

Thorvaldsen og Brøndsted have tiltroet ham Talent. Han følte sig imidlertid snart utilfreds i Rom og greb nu til det Middel, han synes at have benyttet ved mange Leiligheder med god Virkning — han blev syg, og følte sig angreben af den romerske Sommerfeber, hvilket gav ham Anledning til fra Sygehuset at tilskrive sine Patroner, især vel Brøndsted*), og udvikle sin beklagelige Stilling. Han synes heri at have været heldig, thi kort efter blev han saavidt restaureret, at han kunde forlade Rom. — Harrings Begeistring er altid konstlet. Han forenede religiøst Hykleri med gemeen Sandselighed og kvindagtig Forfængelighed.

---

*) I det omtalte Skrift, Side 380, fortæller han om sit første Møde med Brøndsted: »Denne ædle Mands første Svar var, at han allerede havde hørt Harrings Navn af hans høie Velgjørers, Arveprindsen af Danmarks Mund; og ikke uden Overraskelse og Glæde hørte Harring Gesandtens inderlige Velvillie og oprigtigste Deeltagelse i hans Skjæbne, hvilken saameget mindre overraskede Brøndsted, som han selv i Hellas havde maattet kjæmpe med Begivenheder lig dem, der havde truffet Harring. — Han tilbød sig øieblikkelig at skride til Gjerning i Alt, hvad foreløbig kunde lette og behageliggjøre Harrings Ophold, og tilbød ham, dersom han var i Pengeforlegenhed, eller maatte komme i saadan, ubetinget at henvende sig til ham. — Harring fandt faa Taknemmelighedens Ord, men dybt ind i hans Sjæl trængte Billedet af denne Menneskeven, der indtil den sidste Time af hans Ophold i Rom viste sig som ved den første Hilsen, og i flere Breve, hvilke Harring har opbevaret som Klenodier, indtrængende lagde ham sine faderlige Raad paa Hjerte.«

Finder man en betydelig Forskjel mellem den Modtagelse, Harring nød af Brøndsted, og den ovenfor omtalte, som blev mig tildeel, saa er den meget let at forklare: jeg var ikke anbefalet til Gesandten af Prinds Christian (senere Christian d. 8de).

Harring har fundet det rigtigt, i sin Bog at omtale Thorvaldsen med megen Berømmelse. I Rom derimod talte han ilde om ham, fordi Thorvaldsen ikke vilde laane ham Penge.

Harrings Sygdom i Rom blev af flere end mig betragtet som reen og bar Comedie.

Snyltegjæstvæsenet syntes ham medfødt. Dog, jeg vil endnu engang komme til at omtale ham.

Lige fra min Barndom har jeg, uden at besidde det mindste Anlæg til de skjønne Konsters Udøvelse, dog følt en stor Begjærlighed efter at see Malerier. Som Skoledreng besøgte jeg meget flittig de to Malerisamlinger, som den Tid stode aabne for Publicum, Wests og Moltkes. Jeg studerede tillige Cataloget over Wests Samling, for at sætte mig ind i Konsthistorien, og benyttede Skoleferierne til paa det kgl. Bibliotheks Læsesal at gjøre mig bekjendt med et eller andet Kobberværk (t. Ex. Rafaels Loggier). Man vil altsaa let kunne forestille sig, med hvilken Begjærlighed jeg stræbte efter at see om ogsaa kun en ringe Deel af Roms uendelige Konstskatte. Alt kommer her paa en Maade den Reisende imøde. Kirkerne staae aabne hele Dagen; Privatgallerierne ere tilgjængelige mod en ubetydelig Afgift til Tjenerskabet, hvilken, naar man har forenet sig til et Selskab, kun beløber sig til nogle faa Bajokker for den Enkelte. De offentlige Samlinger sees uden nogen Udgift, og deraf maa det vistnok forklares, at jeg oftere har truffet hele Bønderfamilier i Vaticanet, skjøndt vistnok den italienske Konstsands ogsaa kan komme i Betragtning. Hertil kommer endvidere, at de berømte Konstneres Ateliers kunne besøges uden al Introduction. Jeg kunde saaledes besøge Thorvaldsens Ateliers uden at være ham forestillet, kunde vandre fra det ene til det andet (han havde en fem til sex Stykker) og opholde mig der flere Timer, uden at Nogen bekymrede sig om mig. Jeg blev imidlertid snart bekjendt med Thorvaldsen, hvad enten jeg selv introducerede mig eller blev indført af Freund, som jeg tidligere havde lært at kjende hos Spiseværten Lorenzo. Thorvaldsen behandlede mig med den ham eiendommelige godmodige Ligefremhed; men vi havde ingen Berøringspunkter sammen (uden i alt Fald min Beundring for ham som Konstner), og skjøndt jeg

næsten daglig saae ham, indskrænkede jeg mig dog gjerne til en blot og bar Hilsen, for ikke at synes paatrængende. Maaskee holdt Thorvaldsen sig ogsaa lidt tilbage, da han vidste, at jeg kom fra Grækenland, og frygtede for, at jeg à la Harring skulde gjøre Angreb paa hans »Cassette«. Thi han var jo, som bekjendt, temmelig paaholdende. For at anføre et Exempel, saa beklagede Lindau sig over, at han fik en meget knap Betaling for de Tegninger, han udførte for ham. — Jeg har deels i Florents, deels i Rom havt Leilighed til at see nogle af Michel Angelos Billedhuggerarbeider, og i Kirken Maria sopra Minerva kunde jeg saa at sige hver Dag i al Magelighed beskue hans Christusstatue. Men det forekom mig, at han som Billedhugger stod meget betydeligt under Thorvaldsen.

Det Bibliothek, jeg daglig benyttede, skylder jeg endnu en kort Omtale. Det stod aabent en betydelig Deel af Dagen, hvilket maa henregnes til den gode Side af Klosterbibliotheker, hvor Arbeidskraft aldrig kan savnes. Antallet af Bibliotheksbetjentene, Munke og tjenende Brødre, var saa betydeligt, at Udlaanet hurtig kunde besørges. Bogmassen var anseelig, men Alt i den fuldkomneste Orden. Til Veiledning for de underordnede Tjenere ved Bogudlaanet vare de forbudte Bøger paa Ryggen betegnede med eet, to, indtil tre Kors, alt eftersom de vare mere eller mindre farlige. Det var mig meget uventet, da jeg forlangte et Bind af Fabricii Bibliotheca græca, at erfare, at denne Bog var prydet med tre Kors, hvilket havde til Følge, at den tjenende Broder først maatte henvende sig til Overbibliothekaren, for at erfare, om den kunde udlaanes til mig. Da denne hørte, at jeg var en Hæretico, bevilgede han mig Brugen af den. »An dem ist nichts zu verderben« *).

Endnu to Landsmænd havde jeg i Rom, foruden de tid-

*) Goethes Müllerinn.

ligere nævnte. Maleren Koop, som jeg havde kjendt lidt til i Kjøbenhavn, gjorde jeg en Visit. Han levede hos og med en Madam Thrane, en Snedkerenke fra Kjøbenhavn, og førte vistnok en meget sørgelig Tilværelse, ikke blot fordi hans Indkomster vare smaa, men især fordi det upaatvivlelig stedse blev tydeligere for ham, at han ikke kunde trænge igjennem som Konstner. Han var en flittig og arbeidsom Mand, men besad neppe noget stort Talent. De Malerier, jeg har seet af ham, synes mig kolde og maniererte. — Hillerup endelig var, ligesom Harring, halv Maler og halv Digter, men i begge Retninger kun middelmaadig.

Jeg beæredes engang med en Indbydelse til Middag en famille hos Niebuhr, der ogsaa kunde regnes til Landsmænd, da han var født i Kjøbenhavn, havde levet der adskillige Aar som Embedsmand og udgivet Skrifter paa Dansk. Hans Bearbeidelse af Roms ældste Historie var mig bekjendt fra Kjøbenhavn; men nu lærte jeg, Ansigt til Ansigt, at kjende denne dybe og skarpsindige Lærde. Han var en mager Mand af Middelstørrelse, med noget sygeligt eller svagt Udseende, dengang 44 eller 45 Aar. Hans Charakteer beskrives af dem, der have kjendt ham bedre end jeg, som retskaffen og tillige fast, hans Væsen som elskværdigt. Maaskee udtalte han sig noget skarpt om andre literære Mænd; men jeg holder mig for overtydet om, at han altid strengt har talt i Sandhedens Interesse*).

I den korte Tid, Kirkestaten var forenet med Frankrig, gjorde denne i flere Retninger de betydeligste Fremskridt. Fortræffelige Foranstaltninger vare trufne og Planer til mangfoldige Forbedringer udkastete; men da Landet atter kom tilbage til den pavelige Tøffel, saa vendte ogsaa al gammel

*) Efter hvad Lieber meddeelte mig, havde Niebuhr yttret for ham, at Brøndsted ikke var en Lærd, men kun en Dilettant, og Altonaeren Arendt erklærede han for en raa Charlatan.

Uskik og Slendrian tilbage. Der er vel dem, som yttre andre Anskuelser og mene, at dersom Frankrig ikke havde maattet tilbagegive de bortførte Konstværker, dersom Paven ikke mere var bleven Pave, saa vilde Rom være sunken ned i Armod og Elendighed og kun fremstillet en Hob Ruiner i pestsvangre Omgivelser. »Ak, hvor sørge dog de bortrøvede Guder og Heroer i det yppige, blodduftende Paris«, klager den pathetiske Frederikke Brun. Vistnok var det beklageligt for Rom at miste en Deel af de fortræffeligste Konstværker, men hvor lidet var dog det, Franskmændene kunde bortføre, imod det, de maatte lade blive tilbage. De kunde hverken bortføre Peterskirken eller Engelsborg eller Cestius's Pyramide, eller Tusinde og atter Tusinde andre verdensbekjendte Herligheder. Om det ogsaa er sandt, at næsten alle Romere leve af de Smuler, som falde fra de Fremmedes Bord, lige fra Eccellenza'en, der bortleier sit prægtige Pallads, for selv at tage til Takke med et Tagkammer, indtil Rufferen, der staaer paa Gadehjørnerne ved Piazza di Spagna og tilraaber den forbigaaende Fremmede: »Commanda niente, Signore!« saa er det dog saa langt fra, at den franske Bestyrelse vilde have medført Malariens Forøgelse i det folketomme Rom, at man endog ene af denne havde kunnet vente Malariens Udryddelse, ikke blot i Rom, men i den omgivende Campagna. Og at Armoden vilde være bleven større, synes just ikke nødvendigt, da Munkevæsenets Indskrænkning og Industriens Oplivelse ganske vilde have forandret Landets Udseende. Saasnart Adskillelsen fra Frankrig havde fundet Sted, vrimlede ikke blot Rom, men ogsaa de andre Byer, igjen af Munke*), Landeveien af Røvere;

*) Man erindre det gamle barbarisk-latinske Vers:

Edit Nonna, edit Clerus,
Ad edendum nemo serus;
Bibit ille, bibit illa,
Bibit servus cum ancilla.

Det er den talløse Geistligheds tilsvarende Consumtion, som for-

og saaledes var det i den Tid, jeg opholdt mig i Rom. Vel havde Kirkestaten i Cardinal Consalvi en ikke kraftløs Styrer, der især søgte at indskrænke Banditvæsenet, men dog ikke ret kunde blive færdig dermed. To Røvere bleve guillotinerede ved Castel St. Angelo i den Tid, jeg var i Rom. Hele Røverbyer fra Appenninerne bleve slæbte hid, og Mændene sendte paa Galeierne, medens Konerne dreve omkring i Rom som Skjøger. De hyppige Mord, som forefalde saavel i som udenfor Rom, bidrage stadig til at vedligeholde Banditternes Mængde; for at undgaae Guillotinen eller Galeierne, søger Morderen gjerne til Bjergene og blive Røver. Ved Folkefester, hvor Mange af den lavere Stand ere samlede og hvor der tillige bliver drukket, ere Mordene saa at sige regelmæssige. Jeg saae i et af Thorvaldsens Ateliers et Par italienske Marmorarbeidere begyndte et Skjænderi. Strax tilraabte de Øvrige dem, at de skulde lægge Meislerne, eller hvad Jern de havde i Hænderne, fra sig, naturligviis for ikke at anvende dem til Blodsudgydelse. Man træffer idelig paa Knive med en Jerndup i Enden, for at de ikke skulle kunne benyttes til at stikke med. Efter Blomsterfesten i Genzano kom et Par Landmænd i Strid; En af de Tilstedeværende, en gammel Mand, tog Andeel i Striden, hvilket han viste derved, at han med en Vognstang gik bag ved den ene af Parterne og bibragte ham et Slag i Hovedet, saa at han styrtede omkuld som en slagtet Stud, hvorpaa den Gamle forføiede sig bort. Ingen gjorde Mine til at gribe ham; kun En af de Tilstedeværende raabte: »O, Du gamle Nar!« (O, pazzo vecchio che sei). — Banditterne i Kirkestaten skulle næsten alle være gifte Folk, med Huus, Jord og Kvæg. Uden at man just kan kalde

---

armer Landet. Ellers kunde man til Nød taale, hvad Voltaire et Sted har doleret over, »at velnærede Geistlige trampe paa Catos Grav og Æmilius's Aske«

dem uniformerede, vise de dog megen Overeensstemmelse i deres Klædedragt, have blaa Vest med mange Sølvknapper, blaae Buxer, en høi, spidspullet Hat med røde og hvide Silkebaand osv. De ere, ligesom de græske Røvere, fromme Folk og bære i et Baand om Hatten en Sølv-Reliquieæske, der har Form af et Hjerte og i drevet Arbeide viser Madonna med Christusbarnet. — De Røvere, som Consalvi lod henrette, bleve tillige parterede eller deelte i fire Stykker, der ophængtes, hvert Stykke paa sin Pæl, langs Landeveien, hvor et Røveri var forefaldet.

Om den ovenfor nævnte Altonaer, M. F. Arendt, hørte jeg adskilligt i Rom, som han Aaret i Forveien havde besøgt. Det hører til «Curiosities of litterature« og kan maaskee hjælpe til at begrunde en Dom over denne Mand. Han besøgte i Rom strax Thorvaldsen, der lovede at følge ham hen til en eller anden Gjenstand, han specielt ønskede at see. Han var klædt paa det nærmeste som en Tigger, i en til Fødderne rækkende, tæt sammenknappet gammel Frakke, der i mange Lommer indeholdt hans Eiendomme, deriblandt ogsaa det hele Oplag af hans trykte Skrifter (han har aldrig publiceret noget Skrift, som udstrakte sig over eet Ark, og sædvanlig udgjøre hans Artikler kun et Par Sider). Thorvaldsen bemærkede, at hans Hat manglede Puld, en Mangel, som ikke er uvæsentlig i et solbeskinnet Land som Italien, og tilbød ham derfor en gammel Hat. Denne modtog han gjerne, satte den strax paa Hovedet og begav sig nu med Thorvaldsen paa Veien, bærende den defecte Hat under Armen. Da Thorvaldsen opmuntrede ham til at kaste denne bort, svarede han, at den dertil var for god, da den meget vel kunde anvendes til et Par Sandaler. Men da den generede ham, vilde han dog for Øieblikket skille sig ved den, hvorpaa han sprang ind i den nærmeste Boutik og bad om Tilladelse til at sætte denne Hat her til han kom tilbage, hvad den høflige Italiener i Boutikken indrømmede ham. —

Han aflagde vistnok her et smukt Beviis paa Sparsomhed, men man har et andet, som er nok saa stærkt. Prinds Christian (Christian d. 8de) var den Tid i Rom, og Arendt gjorde naturligviis sin Opvartning, hvorved han havde Leilighed til at anmærke, at han stod i Begreb med at vandre til Neapel i Anledning af en videnskabelig Undersøgelse. Han modtog dertil af Prindsen en Understøttelse af tyve Scudi eller Specier; men da han skulde til at reise, fandt han det misligt at tage saa mange Penge med sig, hvilket kun udsatte ham for at blive plyndret. Han deponerede derfor 14 Scudi hos Thorvaldsen, idet han meente, at de sex maatte være fuldkommen tilstrækkelige til Reisen frem og tilbage samt til Opholdet i Neapel. Og virkelig, da han kom tilbage, havde han kun forbrugt fire Scudi, og førte to med sig igjen til Rom. — Jeg har ofte, ved at tænke derover, misundt ham denne Konst eller Indsigt, eller hvad man vil kalde det, til at reise næsten uden Penge, men jeg har aldrig kunnet naae den. — At Arendt imidlertid, naar Leilighed gaves, ikke var nogen Foragter af god Kost, har man Exempler nok paa. En dansk Familie, som den Tid opholdt sig i Rom, havde indbudt de derværende Danske (og Holstenere) til et Aftenselskab. Man beskjæftigede sig med at besee forskjellige Konstsager, og imidlertid ombares der en Bakke med fyldte Punscheglas. De Øvrige hængte endnu ved Konstsagerne, medens Arendt derimod beskjæftigede sig med Punschebakken og tømte det ene Glas efter det andet, saa at Gjæsterne, da de ogsaa vilde smage Drikken, kun fandt de tomme Glas. Jeg refererer kun hvad der er fortalt mig af Freund, hvis Vidnesbyrd jeg anseer for aldeles troværdigt. Den Maade, han brugte for at tiltvinge sig Adgang hos Folk, der ikke ønskede at admittere ham, var eiendommelig nok. Han indfandt sig saa tidligt om Morgenen, at han kunde vente at finde de Paagjældende hjemme, og forlangte at anmeldes af Tjeneren. Hvad enten

nu denne svarede, at Herren var ude, eller ikke staaet op endnu, saa gjorde dette ingen Forskjel. »Nuvel, jeg har Tid til at vente«, svarede Arendt rolig og satte sig ned paa Trappen, idet han fremtog et af sine Værker til Studium eller vel endog et lille Brød og en halv Flaske Viin, for at vise, at Beleiringen var alvorlig meent. Dette skal gjerne have bevirket, at den Beleirede overgav sig paa Naade og Unaade. — Som bekjendt havde han ogsaa vandret endeel i Danmark, og jeg erindrer fra mit Regentsliv, at jeg flere Gange af Præstesønner fra Provindserne har hørt om hans Besøg i deres fædrene Præstegaard og den Skræk, han havde indjaget deres Mødre ved sine store Fordringer og ved sin Grovhed, naar han ikke fandt sig tilfredsstillet. Jeg vil slutte disse Bidrag til en Skildring af ham med nogle Linier af et Brev, skrevet af Botanikeren Martin Vahl, den 1ste December 1798, til Hofman Bang: — »Da jeg taler om Haven (den botaniske), saa maa jeg underrette Dem om en Nyhed, som ikke kan falde Dem besynderlig, da De mere end een Gang har hørt saadanne Daarskaber begaaes i vort kjære Fædreneland. Landstrygeren Arendt, der forsikkrede, at alle botaniske Reiser i Norge og Finmarken vare mislykkede, ventes her tilbage med sin hele Samling, som bestaaer i — 70 Frøarter af meget almindelige Planter. Exellencerne ere blevne satte i en yderlig Forlegenhed, hvorledes de skulle belønne en saa mageløs Flid; og langt om længe, formodentlig ved at raadføre sig med gode Mænd, skulle de efter-Rygtet have besluttet at ansætte ham ved Haven som Lector og Gartner. Holbøll kommer da nok til at trække paa Landet. Dog maa jeg sige Dem, min Ven, at skulde dette Forslag virkelig gjøres, og jeg faaer Leilighed til at sige et Ord deri, saa skal jeg ikke frygte at tale«. Saavidt om Arendt, som Niebuhr holdt for en Charlatan, som Vahl kaldte en Landstryger, og som Nyerup har givet en Gratistplads i sit Literatur-Lexicon.

Sommertiden ansees vel for en ugunstig Tid i Rom, formedelst Tyrannen Malaria; men den begunstiger for saa vidt den Fremmede, at paa denne Tid Gallerierne altid ere aabne, medens de i hele Carnevalstiden holdes lukkede. Ogsaa forefalde adskillige store Fester om Sommeren, saasom Peter- og Paulsfesten, ved hvilken den saa berømte Illumination af Peterskirken finder Sted, og tillige det udmærkede Fyrværkeri paa Toppen af St. Angelo afbrændes. Ogsaa indtræffer den smukke Blomsterfest i Genzano. — Da jeg havde tilbragt et Par Maaneder i Rom, havde jeg beskuet en stor Deel af de vidunderlige Konstværker. Jeg havde endog seet Coloseum i Maaneskin; jeg havde bivaanet Tyrefægtning i Amfiteatro d'Augusto; jeg havde hørt Castrater synge i Peterskirken, men havde ikke Forstand derpaa. Jeg havde modtaget den pavelige Velsignelse paa Pladsen foran Palazzo Ruspigliosi, ligesaagodt som den øvrige forsamlede Mængde, kun at jeg manglede Troen. Jeg havde moret mig ved Palicordas Marionetter, de berømte Burattini, der udmærkede sig saavel ved Vittighed, som ved morsomme Fagter. Ikke uden betydelig Interesse havde jeg beskuet flere uhyre Processioner af Roms talløse Munke i deres forskjellige Uniformer. Trasteverinerne eller Romerne paa den anden Tiberbred, der i visse Maader udgjøre en egen Slags Folk, havde jeg tilbørlig taget Øiesyn. De fornemste Villaer omkring Rom havde jeg besøgt, og ikke mindre de nærmeste Landsbyer, Albano, Genzano, Nemi o. s. v. Kort, jeg havde seet nok og burde tænke paa at flytte Vandringsstaven videre. Jeg talede om denne Sag med Lieber, og nogle Dage senere meddeelte han mig, at han fra sit Hjem havde modtaget en lille Pengesum, som han, ifølge sin Stilling i Niebuhr Huus, ikke havde Brug for, og som han derfor tilbød mig tillaans til at begynde min Hjemreise. Jeg modtog hans Tilbud, men staaer i den Tro, at det egentlig var Niebuhrs Ædelmodighed, som jeg skyldte denne Hjælp.

Vel indsaae jeg, at jeg ikke vilde kunne naae meget langt med disse Penge, men til Livorno eller Genua antog jeg, at de kunde bringe mig; og paa et af disse Steder haabede jeg at finde en dansk Skipper, med hvem jeg mulig kunde vende hjem. Da jeg stod i Begreb med at reise, underrettede Freund mig om, at Thorvaldsen ventede, jeg skulde tage Afsked med ham, saaledes som de Danske, der kom til Rom, pleiede. »Han vil da«, tilføiede Freund, »vise Dem sine Gemmer og forære Dem et Par af disse.« Jeg var villig til Afskedsbesøget, men forbeholdt mig hos mig selv, ikke at berøve ham nogen Gemme. Jeg indfandt mig paa beleilig Tid og blev modtaget paa det Venskabeligste. Ogsaa kom Gemmerne snart for Dagen, og Thorvaldsen foreviste mig dem med Tilføiende af en eller anden oplysende Bemærkning. Da vi vare komne til Enden, busede jeg, for at undgaae Foræringen, frem med den noget uhøviske Bemærkning: »Ja, disse Smaasager ere gode nok i deres Slags, og man vilde vistnok i et Land som Danmark, der er saa fattigt paa Konstskatte, sætte Priis paa dem, men her i Rom, hvor der er en saa overvældende Fylde af de ypperligste Konstværker, her føler man mindre for dem«. Efter denne Bemærkning tænkte Thorvaldsen ikke paa nogen Foræring, men skiltes fra mig med en Omarmelse og et Kys*).

Fra Brøndsted, som jeg dog oftere var truffen sammen

*) Da Thorvaldsen senere kom til Kjøbenhavn, stødte jeg aldrig tilfældigt sammen med ham, og har heller ikke fundet mig foranlediget til at aflægge ham nogen Visit. Jeg har altid været en Hader af den Paatrængenhed, der stormer ind paa berømte Mænd for at kunne rose sig af deres Bekjendtskab. Jeg har imidlertid havt Leilighed til at erfare, at Thorvaldsen erindrede mig fra Rom og paa en gunstig Maade har udtalt sig om mig til den gamle Jonas Collin. Han respecterede mig, fordi jeg havde Respect for »les beaux yeux de sa cassette«.

med*), tog jeg ingen Afsked, men nøiedes med at sende ham mit Pas til Paategnelse. De politiske Uroligheder, som paa den Tid fandt Sted gjennem hele Italien, og Østerrigernes strenge Fordringer til Reisende gjorde det nødvendigt, at Passet blev paategnet af flere fremmede Gesandter i Rom. Ingen af dem tog Penge for Paategnelsen, undtagen Schweitzer-Gesandten, som foregav at denne Skat skulde anvendes til fattige Schweitzere, der kom til Rom. Point d'argent, point des Suisses.

Da jeg den 16de eller 17de August imod Aften forlod Rom med en Vetturin, nød jeg den Ære, at de unge tydske Konstnere, jeg havde havt daglig Omgang med i Rom, min Ven Dr. Lieber og Freund ledsagede mig til Vognen og toge Afsked med mig. Da jeg ikke senere gjensaae Lieber, skal jeg her anføre nogle Noticer om ham. Han havde været en meget hengiven Discipel af Jahn, den saakaldte »Turnvater«, og blev i 1819 fængslet som Demagog. Efter fire Maaneders Fængsel løslodes han, men relegeredes tillige fra Berlins Universitet, hvor han før Fængslingen havde studeret. Uagtet han nu levede et stille og afsondret Liv, plagedes han dog idelig af det preussiske Politi, hvorfor han forlod sit Fædreland for i nogen Tid at opholde sig i Dresden, hvorfra han senere begav sig til Marseille. Uagtet den preussiske Gesandt i Rom var underrettet om hans Conflicter med det preussiske Politi, viste han ham dog, som allerede omtalt, den største Velvillie**). Med Niebuhr vendte

---

*) Ved et af disse Sammentræf viste jeg ham de faa græske Mønter, jeg havde samlet. Han antog tre af disse som nye for Videnskaben og ønskede at eie dem. Jeg var aldeles villig til at afstaae dem, men da han ikke vilde modtage dem som en Foræring, og jeg ikke vilde sælge dem, saa beholdt jeg mine Mønter, og han sine Penge.

**) Sammenligner man hermed den ovenomtalte Modtagelse, jeg nød hos Brøndsted, vil man finde denne Sidstes Landsmandskab noget

han tilbage til Tydskland, men fængsledes der atter af det preussiske Politi. Niebuhrs Indflydelse udfriede ham, men da han truedes med en ny Arrest, flygtede han 1825 til London og begav sig 1827 derfra til Nordamerika. Her var han ansat som Professor i Historie og Statsoeconomi ved Columbia Collegiet i Syd-Carolina i 1845. Hans senere Skjæbne er mig ubekjendt. I Nordamerika udviklede han en temmelig rig Forfattervirksomhed. Jeg vil dog her kun anføre hans »Reminiscences of G. B. Niebuhr«, hvori han søgte at reise sin Velgjører et Minde. — Harring omtaler ham flere Steder (S. 93, 137 o. s. v.) paa den haanligste Maade, uden at motivere sit Had. Men jeg forklarer det, og troer ikke jeg feiler, deraf, at han har affordret Lieber Vidnesbyrd, ligesom mig, i den Stabellske Sag, og erholdt et afslaaende Svar.

VI.

Reisen
fra
Rom til Heidelberg.

Mit Selskab i Reisevognen var en Greve, Capitain i Pavens Garde, en græsk, i Triest etableret Kjøbmand og dennes Commis eller Krambodkarl. Greven havde en 13- eller 14-aarig Page med sig, men denne holdt sig hos Kud-

koldt. Sammenholder man yderligere dermed den Maade, hvorpaa Philhelleneren Stabell i Constantinopel modtoges af den danske »Chargé d'Affaires«, Baron von der Hübsch, der dog ikke var hans Landsmand, synker Brøndsted ganske ned under Frysepunktet.

sken. Selskabet var behageligt nok, og Greven viste ikke ringeste Spor af Stolthed eller Tilbageholdenhed. Han var ifærd med at gjøre en lille Feriereise til sin Hustru, som opholdt sig i Spoleto. Veien var i en temmelig lang Strækning den samme, som jeg havde passeret fra Ancona til Rom. Men Bedestederne faldt saaledes, at jeg fik Leilighed til at see Meget, som ved min tidligere Reise var undgaaet mig. I Civita-Castellana var imidlertid ikke stort Andet at see end en Mængde fængslede Carbonarier, og dette Skuespil var kun lidet behageligt. Veien fra denne By til Narni gaaer igjennem smukke Egne, tildeels Olivenskove, og man kommer til en stor, af August opført Bro, af hvilken der er gjort meget Væsen. I Narni var netop en Fest, jeg veed ikke i hvilken Anledning, og jeg nød om Aftenen gratis et stort Fyrværkeri. — I Terni standsede vi allerede ved Middagstid, og jeg benyttede Eftermiddagen til, i Selskab med den ovennævnte Handelsbetjent, at gaae ud til Vandfaldet og ret besee det af Hjertenslyst. Saavel Vandfaldet som den hele Egn behagede mig særdeles godt, og jeg havde et varigere Indtryk deraf end af det Schaffhausenske. Ved Spoleto finder man en ikke uinteressant Vandledning, skjøndt den ikke er antik. I Spoleto skiltes jeg fra mit Reiseselskab, først fra Greven og hans Page. At Greven, efter italiensk Skik, tog Afsked fra mig med Omarmelse og Kys, fandt jeg ikke besynderligt; men at Pagen gjorde de samme Fordringer, var mig lidt uventet, skjøndt jeg paa Veien af og til havde talt med denne muntre Dreng. Da Kjøbmanden og hans Commis den næste Morgen afreiste, inden jeg var staaet op, holdt de det for nødvendigt at komme ind i mit Sovekammer og give mig Accolladaen i Sengen, hvilket viser, at denne i Italien maa henregnes til god Opdragelse. Jeg tog Tornisteret paa Ryggen og marcherede til Assisi, hvor jeg ankom henimod Aften, udmattet af Sommerdagens Hede. Da jeg saae mig om efter et Gjæstgiversted, og i en Slags

Forstad, jeg passerede igjennem, forespurgte mig hos en i Huusdøren staaende Kone, svarede denne, at jeg gjerne kunde erholde Logis hos hende, om jeg ønskede det. Efter at have lagt mit Tornister, nydt nogle Forfriskninger og hvilet mig lidt, gik jeg ud for at see lidt af Byen, som ligger særdeles smukt i en frugtbar Egn. Byen forekom mig venlig og behagelig og har en særdeles stor Kirke, hvoraf jeg dog denne Aften, da Mørket faldt paa, kun saae det Ydre. Jeg traadte ind i et Kaffehuus, for at nyde en Portion Is, hvilken, som bekjendt, ikke i Italien betragtes som en Luxus, men snarere som en Nødvendighedsartikel, og derfor sælges til moderate Priser. Da jeg havde fortæret min »Gelata« og begav mig paa Veien hjemad, mærkede jeg, at et Par Italienere, som i Kaffehuset havde iagttaget mig, fulgte efter; da vi naaede hen mod Forstaden, begyndte de at overvælde mig med Skjældsord. De ansaae mig for en »Austriaco« efter mit Udseende, og Østerrigerne vare hadede i Italien som Edder og Forgift*). Da jeg var aldeles ubevæbnet — jeg havde ikke engang en Stok i Haanden — og hverken ønskede min maadelige Klædedragt eller mit dengang taalelig gode Legeme bedærvet af carbonaristiske Stiletter, saa lod jeg, som jeg slet ikke forstod deres fjendtlige Sindelag og fortsatte i Tavshed min Gang. Jeg naaede ogsaa mit Logis uden at blive videre molesteret. Men her maatte jeg i visse Maader undergaae den Blodsudgydelse, jeg troede paa Gaden at have undgaaet, idet hele Natten igjennem Væggetæger dryssede ned over mig

*) Jeg havde paa Dagmarchen søgt ind i en Hytte ved Veien for at faae noget at drikke. Mændene saae i Begyndelsen mistænkeligt paa mig og spurgte mig, om jeg var »Austriaco«. Men da jeg benægtede dette, og forklarede dem, til hvilken ganske forskjellig Nation jeg hørte, vendte den italienske Godmodighed og Venlighed strax tilbage.

fra Loftet, tykt som et Sneefog, og mishandlede mig saaledes, at jeg var Fortvivlelsen nær. Saa tidlig det blev Dag, stod jeg derfor op, kun lidet forfrisket, og bestilte en Hest til Perugia, men gik, inden denne ankom, hen for at see det Indre af Kirken »Santa Maria degli Angeli«, hvilket vel var Umagen værd og opmuntrede mig betydeligt. Da jeg er en jammerlig Rytter, vandt jeg just ikke meget ved at ride, men kom imidlertid tidligt til den smukke og smukt beliggende By, der har en af Italiens skjønneste Domkirker og desuden er berømt for sine smukke Fruentimmer. Her traf jeg et godt Gjæstgiversted, og Værten, en bereist Mand, der nogle Aar havde været Kaffevært paa St. Domingo, forskaffede mig endnu samme Aften en Befordring til Florents med en Karre, som skulde hente Kjøbmandsvarer der, jeg troer Hamp. Vi kjørte først ved Mørket fra Perugia, men bleve snart ledsagede af et prægtigt Maaneskin, der nu og da gav os Leilighed til med største Tydelighed at see en Fjerdedeel af en Røver ophængt paa en Pæl ved Veien. Man har en gammel Historie om en Reisende, der led Skibbrud paa en Kyst, hvor han frygtede for at være kommen blandt Vilde, indtil endelig Synet af en Galge beroligede ham, idet den viste, at han var blandt civiliserede Folk. Ogsaa vi havde i denne Henseende Syn for Sagen; desuden var jeg for min Deel rolig nok, da jeg saa at sige Intet havde at tabe (cantabit vacuus coram latrone viator). Men min gamle Kudsk, som havde et svært Pengebælte om Livet, var dødelig angst og meente, at hvormange Røvere der ogsaa var parteret, saa kunde der gjerne være et Par Stykker tilbage, der vilde gjøre sig en Fornøielse af et hævne deres Kammerater. I den mørke Nat standsede vi ved et eensomt liggende Værtshuus nær Pavestatens Grændse. Her fandt jeg langt bedre Modtagelse og Beværtning end jeg paa et saa eensomt Sted kunde vente. Noget Plageri med Visiteren og Pas-

undersøgelse fandt Sted den næste Morgen, inden vi kunde fortsætte Reisen gjennem Toscana. Veien gik gjennem frugtbare og veldyrkede Dalstrøg, over Byerne Cortona og Arezzo. Om begge disse har jeg kun faa og svage Erindringer; kun yeed jeg om Arezzo, at hverken Byen eller Folkene vandt mit Bifald. Desto bedre behagede det mig i Florents, hvor jeg ankom den 28de August. Jeg tog Logis i samme Værtshuus, hvor min Karrekudsk pleiede at logere, altsaa paa et meget simpelt Sted, hvad mine Finantsers Tilstand tilraadede mig, men hvor jeg iøvrigt fandt mig tilfreds baade med Logiet og med Beværtningen. Jeg fik her først Oplysning om, hvorfor »Lingua Toscana in bocca Romana« ansees som det bedste Italiensk; thi hvor rigtigt det florentinske Sprog end er, saa har det sine Afvigelser i Udtalen, der ere forkastelige. K-Lyden gjengives saaledes ved H eller en stærk Aspiration, og jeg hørte min Værtinde, der med stor Nonchalance og meget hyppigt kryddrede sin Tale med Eden »Cazzo«, altid udtale dette Ord »Hazzo«.

De desværre altfor faa Dage, jeg tilbragte i Florents, anvendtes næsten ene til Beskuelsen af Billedgallerier, Kirker, Paladser, Statuer, og overhovedet alle Slags Konstsager. En Yndlingsbog, som jeg i Kjøbenhavn gjentagne Gange havde gjennemstuderet med den største Tilfredsstillelse, var Benvenuto Cellinis Autobiographi, og det var mig nu en usigelig Glæde at sidde i Orgagnas fortræffelige Loggia mellem Donatellos »Judith«, Benvenutos »Perseus« og Giovanni da Bolognas »Sabinerinder«, og i Hukommelsen recapitulere Benvenutos Fortælling om de Anstrengelser og Besværligheder, Perseus's Støbning havde kostet ham, om hans Fjendskab med Baccio Bandinelli o. s. v. Lige overfor Loggien reiser sig det vældige Palazzo Vecchio, som ogsaa oftere beskjæftiger Benvenuto og vækker mangfoldige historiske Minder. Det er ved Indgangen til dette Palads, at Michel Angelos »David« indtager den ene Side, medens

Bandinellis »Hercules, som dræber Cacus« er funden værdig til at stilles paa den anden. Foran disse Bygninger udstrækker sig den Storhertugelige Plads, som er forsynet med et stort Springvand og adskillige Billedhuggerarbeider. At sidde i den omtalte Loggia og skue ud over Pladsen med dens Bygninger, forekom mig, saavel om Dagen som i Maaneskin, at være en stor Nydelse. Ikke mindre Glæde forskaffede naturligviis det storhertugelige Galleri mig, uagtet Massen af de der samlede Konstskatte er saa stor, at den overvælder ved et kort Ophold, og kun ved et langt kan studeres. Her, som overhovedet i Byen Florents's andre Samlinger*) bliver man først i Stand til at danne sig en Forestilling om den italienske Konst før Raphael. Jeg tilbragte i dette Galleri saa megen Tid, jeg kunde, det vil sige, saalænge det stod aabent. At jeg offrede tilbørlig Opmærksomhed paa Domkirken »Santa Maria del Fiore«, med dens høie Campanile og det ved Ghibertis Broncedøre verdensberømte Battisterio, behøver neppe at anmærkes. Jeg saae overhovedet saa meget, som Tidens Korthed tillod mig. Bygningskonsten antager tildeels i Florents en eiendommelig Form ved Strenghed og Soliditet, og nogle af de gigantiske Palladser have et næsten fæstningsagtigt Udseende. Ved Florents maa jeg forøvrigt ikke alene tale om Syn, men ogsaa om Gjensyn. Jeg traf nemlig der den unge Polak Zigotsky, som jeg foran under Marseille har nævnet, og som jeg sidst havde seet i Korinth. Han havde fundet en Slags Ansættelse i et florentinsk Handelshuus.

Jeg forlod Florents den 31te August om Aftenen, for at kjøre hele Natten igjennem med en Diligence. Til Pisa kom vi i Morgenstunden, men opholdt os der saa kort, at jeg saa at sige Intet fik at see af denne mærkelige By. —

---

*) For Exempel den Samling, »Academia delle belle Arti« har anlagt, og den i Kirken Santa Maria novella.

Til Livorno naaede jeg den 1ste September omtrent Kl. 9 om Morgenen. Da min Hensigt med at besøge denne By var at søge en Skibsleilighed til Hjemmet, opsøgte jeg snarest muligt den danske Consul Marassi, en Italiener, som Navnet antyder, og Vice-Consulen Holstebro, der ligesaa tydeligt ved sit Navn betegnedes som Dansk. De viste mig al Høflighed, men destoværre var Maalet for min Reise aldeles forfeilet, da ingen Leilighed til Danmark forefandtes; jeg maatte altsaa beslutte mig til at søge en saadan i Genua, og foretrak Søveien som den billigste. I Livorno stødte jeg hændelsesviis paa Harring, og er nødt til at omtale ham, da han i sin saa ofte nævnte Bog, 4de Bd., Side 400, yttrer: »Jeg traf min Kammerat Krøyer igjen i Livorno og søgte at lette ham hans Reise. — Punktum.« Det Sande her er, at jeg stødte paa ham paa Gaden (jeg troer ved en Antiquar, der falbød sine Bøger under aaben Himmel), og vi hilste paa hinanden som gamle Bekjendte, der intet Udestaaende havde. Han indbød mig at følge hen med sig til en Schweitzer-Kjøbmand, med hvem han syntes at staae paa en fortrolig Fod, og hvor jeg blev tracteret med et Glas Viin og Frugt. At han paa anden Maade har søgt at lette mig Reisen, er mig ikke bevidst*).

---

*) For ikke oftere at vende tilbage til denne ubehagelige Gjenstand, vil jeg her tilføie, at den danske Consul i New-York, da jeg 1854 opholdt mig et Par Dage i denne By, spurgte mig, om jeg havde seet Harro Harring. Da jeg benægtede dette, spurgte han mig, om jeg ikke vilde besøge ham, hvilket jeg atter benægtede. Da han nu tilføiede, at det vilde være den »stakkels« Harring kjært at gjensee en gammel Bekjendt, saae jeg tydeligt, at Consul Bech af Harring havde faaet den Commission at tilveiebringe en Forsoning imellem os. Men jeg svarede, at jeg ikke ønskede at komme i nogen Berøring med Harring, hvorover Consulen syntes at blive fornærmet. Som bekjendt, har Harring en halv Snees Aar senere besøgt Kjøbenhavn, men forskaanede mig denne Gang for Tilnærmelsesforsøg.

De to Dage, jeg var i Livorno, hengik ret behageligt, uagtet Byen hverken af Konst eller Videnskab har stort at fremvise. Jeg besøgte Havnen og morede mig ved det levantiske Liv. Jeg tog engang igjen et Bad i Havet. Jeg talede i Quarantainen med et Par fra Orienten hjemvendende Philhellenere, Schrebian og Bieberstein, og lod mig roe ud til et engelsk Linieskib paa Reden for at besee det, og fandt Alting reent og skinnende, saa det var en Lyst. Det var første Gang, jeg besøgte et Linieskib, og jeg kunde ikke andet en beundre den Disciplin, der holdt saa mange raae Mennesker i den fuldkomneste Orden.

Den 3die September om Morgenen afgik jeg til Genua med en »Feluca«, som førte en Ladning Appelsiner til denne sidste By. Appelsinerne, som ikke vare pakkede i Kasser, men fyldte Rummet, ligesom ofte i vore Æbleskuder, vare bestemte til i Genua at anvendes til Iis. Denne Ladning kom meget tilpas for os Reisende, som paa den hede Sommerdag kunde fortære saa mange vi vilde af disse Frugter, for en billig Priis. Naar jeg siger »vi«, saa er det fordi et Par unge Englændere vare ombord. De vare dog ikke Selskab; thi, som Englændere i Almindelighed, viste de sig repulsive og utilbøielige til at gjøre Bekjendtskab. Vinden var god og vi naaede samme Aften Genua »la superba«, et Tillægsord, denne By vel kan fortjene, saavel for sin Beliggenhed som for sine Pragtbygninger. Jeg tog Logis i et tydsk Hotel, »Hotel Gebner« kaldet, efter Værtens Navn. Det var et virkeligt Pallads, som var leiet og anvendt til denne, noget vanhellige Brug. Jeg befandt mig ret vel her, deels fordi jeg traf sammen med nogle tydske Handelsreisende, hvis Bekjendtskab jeg havde gjort i Rom, deels fordi Værten, Gebner, en ganske ung og tillige omgjængelig Mand, gjorde sig Flid for at divertere mig og spadserede omkring med mig. Fremfor Alt opsøgte jeg det danske Consulat, som bestod af en gammel Consul, eller maaskee

Generalconsul, Moralet, og en 21-aarig Vice-Consul, Pio Felix Scribani, en fortræffelig ung Mand, hvis Omgang var mig høist behagelig. Han talte temmelig godt Dansk, hvad meget overraskede mig; og da jeg spurgte ham, hvorledes han havde lært dette, fortalte han, at han ingen anden Veiledning havde havt end Holbergs Danmarkshistorie, som han havde forskaffet sig gjennem en af de paa Genua farende Skippere. Uden et meget betydeligt Sprogtalent var dette neppe muligt. Da han erfarede, at jeg kom fra Grækenland, lagde han ingen Skjul paa, at han var en ivrig Carbonaro, og gjorde mig bekjendt med en anden Carbonaro, en Apotheker og dygtig Chemiker. Jeg havde ondt ved at faae dem til at troe, at jeg, skjøndt Philhellener, ikke havde staaet i nogen Forbindelse med Carbonarier, og at de Ceremonier og Haandtryk, hvormed de aabenbare sig for hverandre, vare mig ganske ubekjendte. — Der var forresten i Genua ingen Skibsleilighed for mig at finde, og jeg var desaarsag meget ilde stedt, da jeg var saagodtsom pengeløs. Jeg benyttede imidlertid Tiden til at see, hvad der i Genua kunde sees. Dog denne By staaer med Hensyn til Konstsager uendeligt tilbage for Florents. Med Undtagelse af Paladserne i Strada Balbi nuova og nuovissima, der egentlig kun udgjøre een, skjøndt krummet Gade, og et Par Kirker, har den øvrige By kun lidet Tillokkende. Paladserne indeholde, deres øvrige Pragt uagtet, kun faa Konstskatte, og disse ere vanskelig tilgjængelige. Men en Uendelighed af smukke Udsigter kan man nyde, saavel fra Havnemoloen og dens Fyrtaarn, som især fra Bjergskrænterne bag Byen. Gebner førte mig op til disse og tracterede mig tillige i et Værtshuus der med en italiensk Nationalret, som hidtil var mig ubekjendt: Champignons, fricaserede i Olie. Dog maa jeg tilstaae, at jeg satte mindre Priis paa den, end paa Italienernes daglige Maccaroni. De smaa genuesiske Østers fandt jeg derimod fortræffelige, og den mousserende

Asti-Viin, som man udenfor Sardinien neppe kjender noget til, havde ligeledes mit Bifald.

Dog, hvorledes skulde jeg komme videre? Det var den alvorlige Tanke, som uafbrudt forfulgte mig. Jeg besluttede mig til at gjøre et Laan hos den rige Consul Moralet, hvilket det ogsaa lykkedes mig at erholde, deels fordi Scribani paatog sig at tale min Sag, deels fordi Consulen var en gammel Ven af min Grandonkel, Hans Krøyer, der tidligere havde faret paa Middelhavet og af hvem han kunde vente at erholde Laanet tilbagebetalt. Jeg begik kun den Feil at laane for lidt, hvilket jeg snart kom til at fortryde. Jeg tog den Bestemmelse, at forsøge Tilbagereisen over Alperne gjennem Schweitz, og afreiste den 8de med en Diligence til Mailand, i Selskab med en ung tydsk Doctor, Rudolfi (en Brodersøn af den bekjendte Naturforsker), to Munke og en Borgerkone fra Mailand, der med sin store Filthat paa Hovedet havde et meget martialsk Udseende. Dog det er, som bekjendt, en almindelig Skik i det nordlige Italien, at Fruentimmerne af den lavere Classe bære Mandshatte. Da i den nordlige Deel af Italien det piemontesiske District og de italienske Smaastater, hvor Østerrigerne gjorde deres Herredømme gjældende, ideligløb ind imellem hinanden, saa vare de Reisende idelig plagede med Visitation og Passenes Viseren, og Visitationen var saa streng, at hver Krog i et lille Tornister gjennemsøgtes, hvert Blad Papir bekiggedes, og især enhver Bog vakte Betænkeligheder. Det kostede mig megen Umage at faae Lov til at beholde en lille Sallust og en Tacitus, jeg førte med mig; vil man ikke betale Drikkepenge, bliver man opholdt. Kort sagt, de to nævnte kronede Hoveder udøvede et sandt Tyranni mod de Reisende. — Da vi havde naaet Pavia, opfordredes vi strax i Værtshuset til at sende vore Passer paa Politikammeret. Jeg sad ved Middagsbordet, eller rettere Aftensbordet, og manglede ikke Appetit til at fortære min Føde,

da jeg pludselig af en Cameriere blev underrettet om, at jeg strax maatte begive mig paa Politikammeret, eftersom mit Pas ikke var i Orden. Jeg ønskede naturligviis ikke at gaae, før jeg havde spiist; men man betydede mig, at jeg gjorde bedst i at gaae strax, da jeg ellers var udsat for at blive arresteret. Jeg løsrev mig altsaa fra Maaltidet og ilede paa Politikammeret, hvor jeg erfarede, at en Misforstaaelse havde fundet Sted og at det var den tydske Dr. Rudolfi, der burde møde. Da jeg kom tilbage til Gjæstgivergaarden, var Maden fortæret og Bordet ryddet, og jeg maatte enten undvære et Maaltid eller betale særskilt. Foruden ved denne Pas-Nidkjærhed, gjorde Datidens Herskere i Italien sig i høi Grad latterlige ved den Iver, hvormed de lode borttage alle Inscriptioner, Navnetræk eller Vaaben, hvormed Bygninger, Arbeider o. s. v., som vare udførte efter Napoleons Ordre, vare betegnede, og anbragte deres eget Navnetræk istedenfor. De bleve, deres Stræben uagtet, som overhovedet de fleste Regenter, kun et Slags Milepæle i Historien, der blot kunne tjene til Orientering, medens Napoleon altid vil blive regnet blandt Historiens Bygmestre. Selv i genealogiske Calendere nævntes Marie Louise blot som Moder til Frants Karl, medens Napoleon blev forbigaaet med Taushed. At tale om Lombardiets frugtbare og veldyrkede Sletter, om de kjæmpemæssige Viinranker, der slynge sig op ad Elmetræer (eller, efter gamle Digteres Udtryk, ere gifte med Elmetræer), holder jeg for overflødigt. Om Bygninger vil jeg kun bemærke, at jeg, ved i Tanken at sammenholde Universitets-Bygningen i Pavia med den kjøbenhavnske, som den var i 1821, omtrent fik et Indtryk, som om man sammenholdt Palaierne paa Amalienborg med den nu heldigviis forsvundne Brokkensbod.

Til Mailand kom jeg den 10de September, og tog atter her Logis hos en tydsk Gjæstgiver, en Reichmann, der havde et meget stort og meget besøgt Hotel. Ved det talrige

Table d'hôte saae man, foruden en Mængde almindelige Reisende, ikke faa tydske Studenter og mange stramme østerrigske Officerer. De tydske Studenter ere gjerne store Fodgjængere, og elske i Ferietiden at gjøre Vandringer, som de tildeels udstrække paa en næsten utrolig Maade. Jeg gjorde i Rom Bekjendtskab med tre tydske Studenter, fra Göttingen tænker jeg, som havde foresat sig Neapel som Maalet for deres Feriereise; de naaede virkelig dette Maal, og jeg saae dem atter ved Tilbagekomsten til Rom. Imidlertid kan ved saadanne lange Expeditioner let et Semester gaae i Løbet, især naar den Reisende »kneiper sig fast« og maa vente paa Løsepenge fra Hjemmet. Hvad der tildeels trækker tydske Studenter til det nordlige Italien, er Vinen. I de bedre Hoteller i Italien betales Table d'hôte med tre Livres, hvorfor ikke blot et temmelig stort Antal Retter serveres, men Gjæsten tillige kan drikke saa megen Viin, han vil, uden yderligere Betaling. Hos Reichmann var der den Indretning, der fandt stort Bifald hos de tydske Studenter, at man, naar man havde tømt den Flaske, der var sat ved hver Couvert, lagde den ned paa Bordet, hvorpaa en Opvarter strax ilede til med en fuld Flaske og tog den tomme bort. Det var saa bekvemt, gik saa roligt for sig, og vakte slet ingen Opsigt.

Noget af det første, jeg saae og saa at sige var nødt til at see i Mailand, var den uhyre Domkirke. Omtrent for 400 Aar tilbage, eller noget længere, begyndte de mailandske Hertuger at opføre dette hvide Marmorbjerg, men kunde ikke komme tilende dermed. Selv Helgenen Carlo Boromeo maatte lade det staae ufuldendt. Det var atter den vanhellige Corsicaner, der maatte fuldføre Værket. Dens Ydre er høist imposant, hvad der endog kan indvendes mod Stilen; naar Solen beskinner denne Bygning, udsender den en Glands, som Synet ikke kan taale. Dens Indre virker alvorligt, ja selv strengt og nedtrykkende. — I Refectoriet

til »St. Maria delle Grazie« saae jeg Leonardos Nadvere, det vil sige, hvad Tidens Tand har levnet af denne. For at faae et tydeligt Begreb om dette Konstværk, maa man tye til Rafaellis Mosaikcopi, som opbevares i Videnskabernes og Konsternes Pallads. Jeg tilbragte en ikke ringe Deel af min Tid i den rige og fortræffelige Konstsamling, som dette Pallads gjemmer.

Bestandig i Selskab med Dr. Rudolfi marcherede jeg fra Mailand til Como. Vi ankom der temmelig seent og besluttede desaarsag at anvende en Deel af den næste Dag til at besee denne berømte Sø (Byen selv syntes ikke at have mange Mærkeligheder). Vi leiede altsaa en Baad til at roe ud med os, og begunstigedes af et meget smukt Veir, medens Reisende ofte paa Comosøen blive desappointerede ved Regn og Taage. Vi besøgte Plinius's Villa, saae Villa Giovi, den engelske Dronnings forhenværende Opholdssted, og overhovedet Alt, hvad vi troede kunde være værdt at see. Inden vi den næste Morgen kunde forlade Byen, havde vi en haard Kamp med den optrækkerske Vært og bragte ham først til Rimelighed, da han saae det var vor faste Villie at gaae til Politiet med ham. Vi fortsatte vor Vei til Lago Maggiore, ikke blot med den Hensigt at sætte over Søen, men tillige for at aflægge en kort Visit paa de feeagtige Øer Isola bella og Isola madre. — Herfra gik nu Reisen ad Napoleons Simplon-Vei til Domo d'Ossola, den sidste By i Italien, og som endnu i alle Retninger viser italienske Manerer og Levemaade. Det herlige Arbeide, Napoleon her har ladet udføre, maa den hele Verden anerkjende, og det er ofte nok beskrevet. At en kjæmpemæssig Broncestatue af Keiseren, som skulde pryde Veien, hvor den nærmer sig Mailand, holdtes skjult i denne By og ikke kunde beskues af Reisende, er maaskee mindre bekjendt. Da jeg havde naaet Hospitset ud paa Eftermiddagen, søgte jeg til dette, ikke just for Aftensmadens og Logiets Skyld,

men for at lære denne smukke Indretning at kjende. Jeg følte mig næsten begeistret for denne simple og dog saa behagelige Bolig, hvor Alt viste den største Reenlighed og Orden, og hvor den Reisende behandledes med den største Opmærksomhed. Selv det forekom mig høist priseligt, at en af Brødrene sætter sig tilbords med den Reisende, for at dele Maaltidet med ham og holde ham med Selskab. — Fra Hospitset gik min Vandring til Leuk, der ligger i en dyb Dal, ligesom paa Bunden af en Kjedel, og er bekjendt for sine varme Bade. Skjøndt den egentlige Badetid var forbi, tog jeg dog et Bad, og besaae saaledes den, som mig syntes, temmelig simple Badeanstalt. Dette lille Sted faaer om Sommeren et meget smilende Udseende ved det smukke Græstæppe, som bedækker de omgivende Bjerge; men til sine Tider er Dalen udsat for Laviner. — Fra Leuk fører en Bjergsti over den høie Gemmi ind i Bernerlandet, og denne havde jeg besluttet at følge. Min Reisefælle Rudolfi var deserteret fra mig, det vil sige, han var staaet meget tidlig op om Morgenen og havde begivet sig paa Veien uden at underrette mig derom. Dog, det var en kjedsommelig Person, saa der var altsaa ikke meget tabt med hans Selskab. Jeg begav mig altsaa alene paa Veien, men der var egentlig ingen Vei. Da jeg havde marcheret et Par Timer op ad Bjerget, vidste jeg saa at sige hverken ud eller ind; men, efter nogen Tids Forløb, da jeg havde speidet omkring til alle Sider, blev jeg en Vandringsmand vaer, som jeg strax tyede hen til. Det var en fattig Bonde, mellem 50 og 60, som paa Ryggen bar en Sæk med 50 Pund Uld. Han mere end erstattede mig Rudolfi. Thi jeg havde, da det var smukt Solskinsveir og temmelig varmt, følt mig meget misfornøiet med mit ingenlunde tunge Tornister; men da jeg saae denne gammelagtige Mand rask stige op ad Bjerget med sin Uldsæk paa Ryggen, skammede jeg mig for min Blødagtighed, jeg, som kun var 23 Aar gammel. Først hen-

imod 4 eller 5 om Eftermiddagen naaede vi Toppen af Bjerget og det der anlagte Værtshuus, hvor vi nøde en Forfriskelsesdrik og derpaa snart fortsatte vor Vandring ned ad Bjerget. Dog — jeg maa ikke slippe Værtshuset, uden at anmærke, at det nok er i dette, Werner sætter Scenen for den i sin Tid berømte Skjæbnetragedie »Den 24de Februar«. Det var næsten bælgmørkt, inden vi naaede ned til den ved Foden af Bjerget liggende Landsby, Kandersteg, hvor jeg tog mit Natteleie, og derpaa næste Morgen vandrede videre til Bern. Her ankom jeg den 20de eller 21de September, efter min Beregning, og søgte naturligviis strax til det venlige Distelzwang. Her fandt jeg Alt, hvad jeg kunde ønske, kun ikke Penge til at betale med; thi det lille Laan, jeg havde optaget i Genua, var nu allerede forbrugt. Jeg tilbragte et Par Dage i Bern i en aldeles nedtrykt Tilstand, Nat og Dag grublende paa, hvad jeg skulde gribe til, og uden at kunne finde nogen passende Udvei. Endelig blev jeg paa den tredie eller fjerde Dag pludselig overrasket ved Ankomsten af min gamle Reisekammerat Stabell, samt en anden ung Philhellener, Brinkmann, der ikke tidligere var mig bekjendt*). De vare netop i samme Forfatning som jeg, eller, med andre Ord, havde ikke en Skilling i Lommen. Da de havde hvilet sig en Dag eller to, og vi ingen anden Udvei kunde finde, besluttede vi os endelig til at anmode vor Vært om Credit paa vor Fortæring, og om Laan af nogle faa Gylden til at begynde vor videre Reise med, hvad denne gode Mand heller ikke nægtede os, men hvad Stabell, i sin Beretning aldeles har forbigaaet. Stabell fortalte, at

*) Stabell angiver, at denne Brinkmann var kommen med os til Grækenland, men, efter paa det Omhyggeligste at have randsaget min Hukommelse, troer jeg sikkert at kunne paastaae, at jeg ikke har seet ham i Marseille, paa Bombarden Maria, eller i Grækenland. Han er rimeligviis ankommen et Par Uger senere, med Nordmanns Expedition.

han i Mailand havde gjort Bekjendtskab med nogle tydske Studenter fra Heidelberg, der, som han sagde, havde inviteret ham til deres By, og som vistnok vilde modtage ham med Forekommenhed. Han vilde derfor see at naae Heidelberg, og da jeg, saa at sige, intet Valg havde, men var nødt til at vandre mod Nord, til jeg styrtede, besluttede jeg at tage samme Vei. Jeg følte Hjemvee saa godt som en Schweitzer, ikke fordi noget Godt ventede mig i Hjemmet, men fordi jeg ikke saae nogen Mulighed i at blive her. Jeg havde vistnok ofte Leilighed til med Zinklars-Visen at sige:

Da ønsked sig Dansken hjem igjen
Han var ei ret lystig tilmode.

Vi vandrede altsaa fra Bern over Solothurn til Basel. Om Solothurn har jeg slet ingen Erindring, derimod adskillige fra den sidste By. Vi logerede i en jammerlig Hververkneipe, hvor pyntelig klædte Hververe recruterede for den franske Armee. Lieber havde fra Rom adresseret mig til et Par Professorer ved Baseler-Universitetet, ligesom han Preussere og Demagoger, der havde maattet flygte fra Hjemmet og her havde fundet et Tilflugtssted. Deres Navne, saavidt jeg erindrer, var Jung og Schnell, begge, tænker jeg, Jurister. Jeg gjorde Visit hos dem og blev af Schnell, som var gift, indbuden til Middag, hvortil ogsaa Jung indfandt sig. Hvad her overraskede mig, skjøndt jeg vel vogtede mig for at lægge min Overraskelse for Dagen, var Beværtningens store Simpelhed. Den hele Anretning bestod nemlig i et stort rundt Leerfad, fyldt med Kjød og Kartofler. Meublernes Simpelhed svarede omtrent til Beværtningen, og Alt tydede paa trange Kaar, hvad imidlertid hverken Professoren eller hans Frue, en dannet Berlinerdame, syntes at have den allerfjerneste Forestilling om. De gjorde ingen Slags Undskyldninger og opførte sig, som de aldrig havde kjendt nogen anden Tilstand. Det gjorde et høist velgjø-

rende Indtryk paa mig, at befinde mig blandt Folk af saadant Mod og Charakteerfasthed, at de rolig gave Slip paa alt Andet, for at kunne følge deres Grundsætninger. — Jeg saae iøvrigt Intet i denne By, uden Ting, som utallige Gange ere beskrevne eller omtalte: Domkirken o. s. v. — Da vi havde forladt Bern, bleve vi tillige snart forladte af Brinkmann. Han havde rimeligviis en Spareskilling, som han har troet ikke at kunne gjøre Brug af, uden at gjøre os deelagtige i denne, og som han helst vilde anvende paa sig selv; han tog derfor pludselig Afsked fra os, under Paaskud af, at en anden Reiseroute vilde være hensigtsmæssigere for ham. Stabell og jeg fortsatte altsaa Reisen til Freiburg, hvor jeg havde en Anbefaling til en Professor Schultz, en Mediciner og, skjøndt Berliner, ikke nogen Flygtning. Jeg tilbragte en Eftermiddag og Aften med ham, idet han først førte mig hen i Domkirken, hvor vi ledsagedes af Universitetets Professor i de skjønne Konster, der førte os overalt omkring i denne udmærkede Bygning, saavel oppe som nede, samt udpegede og forklarede Alt for mig. Fra Kirken førte Professor Schultz mig til sit Hjem, hvor jeg tilbragte Aftenen med ham og hans ganske unge Berliner Frue. Han syntes at være fornøiet med sin Stilling her og klagede kun over, at han blandt sine Indtægter ogsaa havde 1200 Flasker Viin in natura aarlig, og ikke saae sig istand til at consumere disse, end ikke med Hjælp af sin unge Ægtefælle. Og paa den anden Side fandt han det ikke passende for en Professor at sælge Viin. Dog dette hører til de meget smaa Elendigheder i Livet. — Fra Freiburg vandrede vi til Kehl, hvor vi opholdt os nogle Timer, for at jeg kunde faae Tid til at gaae over Rhinbroen og see lidt af Strassburg, især Byens Domkirke. Derfra gik det atter videre nord paa, over Baden, Rastadt og Karlsruhe.

Man maa forresten ikke troe, at denne Vandring gjennem smukke og frugtbare Egne var meget behagelig. En

Morgen maatte jeg saaledes, da vi skulde betale vor Fortæring i Værtshuset, lægge mit Tornister paa Bordet, trække dets Indhold frem, og bede Værtinden deraf at gjøre sig betalt (jeg erindrer ikke, om Stabell havde et Tornister, men i alt Fald har det Intet indeholdt, som kunde sælges). Hun blev i Førstningen misfornøiet, men heldigviis var der blandt andre Sager en Vest af meget gammeldags, tærnet Silketøi, som jeg havde ført med mig fra Kjøbenhavn (paa Regentsen var den bekjendt under Navnet »Caleidoskopvesten«) og ikke havde havt Anledning til at benytte paa Reisen, hvorfor den havde ligget uforstyrret paa Bunden af Tornistret. Her kom den til Hjælp, thi Værtinden betragtede den med Velbehag, og var tilfreds med at tage den for vor Fortæring. — En anden Dag, da vi havde marcheret flere Timer, uden at have nydt Frokost og uden at have nogen klar Forestilling om, hvorledes denne skulde tilveiebringes, naaede vi en lille By. Idet jeg saae mig omkring til alle Sider, bemærkede jeg i et Vindue en Borgerkone, og rettede til hende det Spørgsmaal, om der var nogen Jøder i Byen. Dette besvarede hun med et andet Spørgsmaal: om jeg vilde sælge Noget. Jeg tilstod strax, at jeg nok kunde ønske at sælge et Par Skjorter, da jeg var i Trang for Penge. »Maaskee kan De blive af med dem her«, sagde hun, »thi min Svend (det var en Smedekone) kan behøve et Par pæne Skjorter, og jeg skal derfor kalde paa ham.« Det varede heller ikke længe, inden en kjæmpemæssig Smedesvend kom ud af Huset; vi stillede os nu paa Gaden ved Siden af en Post, for at drive vor Handel, og Skjorterne bleve trukne frem. Uagtet mine Skjorter ikke syntes for Smedekjæmpen at være stort andet end Kraver, saa kom vi dog til Handel og skiltes veltilfredse fra hinanden. — Endelig gik en Dag min Nød saa vidt, at jeg ikke vilde havt Kræfter til at fortsætte Reisen, hvis jeg ikke var truffen sammen med en venlig Landsbypræst. Han beværtede mig meget anstændigt

og vilde endog give mig en Tærepenge med paa Veien, hvilket jeg dog afslog. — Saadanne uendelige Ydmygelser havde min ubesindige Reise ført med sig, og jeg behøver vistnok ikke at forsikkre, at jeg, da vi endelig naaede Heidelberg, var inderlig kjed af saadan Reisen.

VII.

Heidelberg.

October 1822 til August 1823.

Vi havde altsaa naaet Heidelberg med megen Møie og Besvær. Det var omtrent i Midten af October. Stabell opsøgte strax sine Studentervenner fra Mailand, for at høre deres Raad, og da dette stemte overeens med hans Tilbøielighed, fulgte han det gjerne. Det bestod i at forblive et Semester i Heidelberg, skrive hjem efter Penge og imidlertid at leve paa Credit. Thi i de tydske Universitetsbyer findes den vidunderlige Indretning, at en Student kan erholde saa at sige Alt paa Credit. Da jeg ikke saae nogen Mulighed til for Øieblikket at komme videre frem, Vinteren stod for Døren, og jeg kun var sommerklædt, dreves jeg til at lade det beroe ved samme Beslutning; og jeg leiede derfor i Forening med Stabell et tarveligt Logis hos Sæbesyder Wagner ved Torvet i Heidelberg. Det var en Slags Trøst, at Gjælden blev mindre derved, at vi deelte dette lille Logis; men jeg skal ikke nægte, at jeg ofte har følt det haarde Tryk hvile paa

mig af den bittre Sandhed: at man ved at laane eller tage paa Credit uden bestemt Udsigt til at kunne betale, ikke handler meget bedre, end Den, der stjæler eller røver paa Landeveien, skjøndt Lovene rigtignok betragte den Sidste med større Strenghed end den Første. Med Logiet fulgte en Slags Frokost, bestaaende af omtrent en halv Pægl kogt Mælk med et lille Franskbrød. Skjøndt denne Frokost var meget knap, saa vænnede jeg mig dog til at lade mig nøie med den, og at tage min Revanche ved Middagsmaaltidet. Dette nød jeg ved Table d'hôte i et Gjæstgiversted. I hele denne Egn langs Rhinen ere Byerne opfyldte med Gjæstgiversteder, naturligviis paa Grund af de mange Reisende. Hvert Gjæstgiversted pleier at have et Table d'hôte, hvor Maden ikke blot er rigelig, men tillige, efter min Mening, meget god og forholdsviis meget billig, især da en »Schoppen Landwein« indbefattes under Maaltidet. Hvad Aftensmaden angik, da nød jeg meget ofte slet ingen, eller indskrænkede mig i alt Fald til et Glas Øl og et Stykke Ost og Brød.

Skjøndt jeg logerede sammen med Stabell, saae jeg ham ikke stort mere end under Opholdet i Marseille. Jeg maa erindre om, at ved de tydske Universiteter fandtes to Classer af Forbindelser mellem Studenter: Landsmandsskaberne og det saakaldte »Burschenschaft«. Mellem disse var der Principforskjellighed, saa at de mange Landsmandsskaber, skjøndt ofte indbyrdes uenige, altid betragtede Burschenskabet som deres fælles og naturlige Fjende. Stabells milanesiske Venner hørte til et Landmandsskab, jeg tænker Borussia, og med dem besluttede han at leve og commercere. Jeg derimod, som altid havde følt Interesse for Burschenskabsideen, vilde kun holde mig til dette Samfund. Ingen kunde være Medlem af Burschenskabet, uden at være tydsk og Christen. Imidlertid kunde Fremmede, saavelsom Jøder, »holde sig til Burschenskabet«, som det kaldtes, og staae under dets Beskyttelse. Saadanne kaldtes ogsaa, om

jeg ikke husker feil, »Renoncen bei der Burschenschaft«. — For atter at vende tilbage til Stabell, saa gik han ud om Morgenen, saasnart han var kommen af Sengen, og kom ikke hjem før seent paa Aftenen, naar jeg allerede havde begivet mig til Ro. Dagen over kunde vi ikke træffes, da de forskjellige Forbindelser søgte forskjellige Kneiper.

Nu kom jeg til et vanskeligt Problem: hvorledes skulde jeg passende beskjæftige mig. Jeg maatte naturligviis studere, det kunde ikke være anderledes, men Forelæsninger kunde jeg ikke besøge, thi disse ere blandt de enkelte Ting, man ikke ved de tydske Universiteter kan faae paa Credit. Man kan, som det kaldes, hospitere, det vil sige, komme som Gjæst to eller tre Gange ved et Cursus; men indfinder man sig oftere, uden at have betalt sit Honorar, saa vil man blive bortviist af en Pedel, ja maaskee endog straffet. Jeg benyttede denne indskrænkede Tilladelse til at hospitere hos Creutzer, Paulli, Leuckart og Flere; men en saa stakket Dands er snart sprungen. Universitetet har et berømt Bibliothek, som om Hverdagene var aabent nogle Formiddagstimer. Jeg kunde vel ikke faae Bøger tillaans af dette, hvilket kun kunde skee ved Caution af en af Universitetets Professorer, og de give meget nødig en saadan; men jeg kunde læse paa Stedet, uagtet et ordentligt Læseværelse rigtignok savnedes, og jeg benyttede mig rigelig heraf. I Regelen tilbragte jeg et Par Formiddagstimer paa Bibliotheket, og blev saaledes lidt bekjendt med de to Professorer, som forestode dette, Kaiser og Mone. Men jeg maatte have nogle faa Bøger til at studere i hjemme, og for at kunne erholde disse besluttede jeg mig til at sælge mine tidligere omtalte græske Mønter til Professor Creutzer, som var en ivrig Møntsamler. Jeg besøgte ham derfor en Dag, og fortalte ham, at jeg var i Besiddelse af tre Mønter, som Brøndsted havde erklæret for nye, og som jeg vilde skille mig ved. Creutzer var yderlig forekommende og forsikkrede,

at han slet ikke tvivlede paa, at Mønterne vare nye, naar Brøndsted havde udtalt dette; kun, tilføiede han, maatte han beklage, at han ifølge sin pecuniaire Stilling ikke kunde byde uden en tarvelig Erstatning for dem. Jeg maatte, som Følge deraf, overlade ham selv at bestemme Godtgjørelsen, og denne blev en Dukat, samt nogle Doubletter af ubetydelig Værdi. Creutzer var en grim, gammelagtig Mand, med en rød Paryk; ved at hospitere paa hans Forelæsninger havde jeg tillige erfaret, at han hørte til de ikke faa tydske Professorer, der søge at lokke Tilhørere til sig ved at sige Vittigheder. Med den erholdte Dukat begav jeg mig nu hen til en jødisk Antiquar, for muligviis hos denne at erholde nogle for mig passende Bøger. Efter en omhyggelig Prøvelse af hans Bogforraad faldt endelig mit Valg paa de tre følgende: Blumenbachs bekjendte naturhistoriske Haandbog, i den sidste Udgave, Gatterers Afrids af Chronologien, og samme Forfatters Afrids af Diplomatiken. Efter dette Indkjøb havde jeg endnu nogle Lommeskillinger tilbage. Til dette Bibliothek fik jeg senere Leilighed til at føie Gallands franske Oversættelse af »Tusind og een Nat«, der skulde tjene som Morskabslæsning ved Siden af de alvorligere Studier. Blumenbach begyndte jeg nu saa at sige at lære udenad, og Gatterers Haandbøger studerede jeg »mit heissem Bemühn«, idet jeg tillige paa Bibliotheket søgte videre Oplysning i »L'art de vérifier les dates«, hos Mabillon o. s. v. Noget senere kom jeg paa en Spadseretour i Berøring med en Grev Jennison, der opmuntrede mig til at beskjæftige mig med Entomologi. Denne Jennison var en Descendent af Stuarterne og havde været Capitain i fransk Tjeneste. Hans Forældre og Sødskende levede her i Heidelberg, rimeligviis af en Pension et eller andet Steds fra, og hos dem opholdt han sig; men for at skaffe sig en lille Fortjeneste samlede han Insekter samt Land- og Ferskvandsbløddyr, og bragte gjennem Boghandelen sine Sam-

linger ud blandt Publicum. Af ham erholdt jeg tillaans det Bind af Cuviers Règne animal, hvori Latreille behandler Leddedyrene, og kunde saaledes forskaffe mig en Slags Oversigt over denne store Mands Methode.

De første Maaneder, jeg opholdt mig i Heidelberg, omgikkes jeg overmaade sparsomt med Studenter. Et Par Bekjendtskaber gjorde jeg imidlertid, som vare mig nyttige derved, at jeg fik en eller anden Bog tillaans, for Exempel Goethes »Faust«, der, skjøndt gjennemtygget i Kjøbenhavn, dog aldrig tabte sin Interesse for mig. — To unge græske Studenter logerede i Huus sammen med os, og da de hørte, at vi vare tilbagevendende Philhellenere, gjorde de os strax et Høflighedsbesøg; men, jeg tilstaaer det, de bleve modtagne saa koldt, at de snart trak sig tilbage, uden senere at søge Fornyelse af Bekjendtskabet.

Endeel Tid tilbragte jeg med Spadseren, deels i Slotshaven og oppe ved Slottet, hvis Ruiner ere saa bekjendte for deres Skjønhed og stærkt tiltrak mig, saavel om Dagen, som om Aftenen i Maaneskin, deels i den meget smukke og afvexlende Omegn. En meget gammel Student (det vil sige paa nogle og tredive Aar) ved Navn Wippermann havde nærmet sig til mig i det Gjæstgiversted, hvor jeg spiste til Middag, og vi spadserede mangfoldige Gange sammen, fordybede i philosophiske Disputer; og saaledes, som han spadserede med mig, saaledes fortalte han, at han adskillige Aar tidligere havde spadseret med en Landsmand af mig*), som dengang opholdt sig i Heidelberg. Denne Wippermann var iøvrigt en meget gaadefuld Person. Han syntes intet Fag at studere og overhovedet Intet at bestille, viste sig jevnlig blandt andre Studenter i Værtshusene om Dagen, aldrig derimod om Aftenen, og deeltog aldrig i nogen Studentercommers, hvorfor ogsaa Mange med Haan saae ned paa den

*) Conferentsraad Hansen i Rentekammeret og Universitetsdirectionen.

gamle Wippermann. Jeg formoder, at han var en Slags Particulier, der foretrak at fortære en indskrænket Formue i en Universitetsby fremfor i Hjemmet. — Jeg kom ogsaa til at gjøre et løst Bekjendtskab med en Altonaer, Tauffer, i Anledning af en »Skandal« eller Tvist, hvori jeg var bleven indviklet ved Spisebordet, jeg mindes slet ikke i hvilken Anledning. Da jeg havde hørt Tauffer omtale (han havde tidligere studeret i Kiel og der gjort endeel Opsigt), og jeg Ingen ellers vidste at henvende mig til, opsøgte jeg ham paa hans Bopæl og forelagde ham min Casus, med Bøn om, »at han som Landsmand vilde secundere mig«. Jeg var nemlig endnu dengang saa eenfoldig i politisk Henseende, at jeg betragtede Altonaerne som tydsktalende Danske; men Tauffer viste mig strax tilrette: »han skulde med al Fornøielse secundere mig, men maatte tillade sig at bemærke, at vi ikke vare Landsmænd.« Trætten blev iøvrigt forligt, og jeg blev senere meget gode Venner med min Modstander, en ung Rhinlænder ved Navn Kurtz. Tauffer var en vældig Duellant, uagtet hans Udseende var saa elendigt og svageligt, som om han ved hvert Skridt skulde segne; men han havde Ansigtet fuldt af Smaaskrammer, som vidnede om tidligere Kampe. Mod Enden af Semestret (til den Tid opsattes ofte Duellerne) udfægtede han paa een Dag tre »Skandaler« med tre ansete Kjæmper og gav dem alle »Anschiss« (det vil sige, saarede dem). Mig viste han iøvrigt al Venlighed. Han forelæste mig sine Digte, som vare indhyllede i et ægyptisk Mørke, og som jeg vanskelig kunde begeistres for; ja, han indbød mig endogsaa engang til et stort Theeselskab, ved hvilket han, i Anledning af en fremmed Students Ankomst, beværtede et Dusin Kammerater med fiin Thee og fiint Hvedebrød. Dette er det eneste Theeselskab, jeg har oplevet i Heidelberg.

De tydske Universiteter have vel et »Amtmandskab«, der skal styre Studenterne, men i det daglige Liv og indbyrdes sty-

res de af deres »Comment«, tildeels ældgamle Vedtægter, der ere gaaede i Arv fra den ene Studentergeneration til den anden, næsten lige fra Universitetets Begyndelse. Formiddagen tilbringes for en stor Deel med at høre Collegier; Eftermiddagen og Aftenen hendrives derimod af Mangfoldige i Kneiper. Adskillige, som ikke ynde Forelæsninger eller kun nyde disse med stor Moderation, tilbringe en større eller mindre Tid af Formiddagen paa Fægtesalen (Fechtboden) for at øve sig i Hugning, under Veiledning og Tilsyn af gamle og prøvede Kamphaner. Udflugter gjøres ikke blot i Ferien, men ogsaa ellers, forsaavidt Finantserne ville tillade det, og Heidelberg er ogsaa i denne Henseende meget heldigt beliggende, idet to større Byer, Mannheim og Carlsruhe, med Lethed kunne naaes. Den første af disse Byer søgtes meget, især for sit Theater. — Det er især i Kneiperne, at den ovenomtalte Comment daglig fremtræder. Som bekjendt drikke de tydske Studenter meget, og de drikke tillige efter visse Regler. Den hos os i Fortiden brugelige Skik at drikke til Pægls, idet de store Drikkekar vare mærkede med Pægleafsætninger: denne Skik skriver sig fra Tydskland og er endnu brugelig ved de tydske Universiteter. Øllet sættes frem i Glas paa en halv Pot eller en »Schoppen«, og man tildrikker sin Nabo eller Gjenbo en halv Schoppen, eller netop en Pægl, med Ordene: »einen halben Schoppen vor«. Her kan først gjøres den almindelige Bemærkning, at et eget Sprog har udviklet sig hos Studenterne, som ikke, eller kun ufuldstændigt, forstaaes af den Uindviede*), og hvad nu specielt Drikkecommersen angaaer,

*) Jeg skal anføre et Par Exempler paa dette Sprog. »Peck« betyder Uheld i Spil, Dueller o. s. v., »Sau« derimod Held eller nærmest hvad vi kalde Svinelykke. Hvad »Prügel« betyder, veed Enhver, der kjender lidt Tydsk, men at »Thonprügel« er Benævnelsen for en Kridtpibe, er mindre bekjendt.

saa pleier, naar denne begynder, en Magister bibendi at udvælges (jeg har glemt hans Benævnelse hos de tydske Studenter), som skal paasee, at Alt foregaaer overeensstemmende med Commenten, og hvortil, forstaaer sig, en af de bedste Drikkehelte udvælges. Landsmandsskaberne drikke stærkere end Burschenskabet, skjøndt der dog ogsaa blandt dette er en Mængde Biboriusser. En ung Mand, som jeg kun kjendte under Navnet Hofmeister, hvilket var ham tillagt, fordi han var Hovmester for en adelig Mecklenburger, nød sædvanlig den Ære at præsidere ved Commersen og viste sig værdig dertil, idet han gjerne ved Indtrædelsen i Kneipen, forlangte en »Viertel Bier«, en Krukke paa otte Potter, som han satte ved Fødderne, for stadig at fylde sin Schoppen. Hvor gammelt det i Tydskland er at hædre Drankere, viser nogle slette Vers af Herman Veigeres Oversættelse af »Reineke Vos« fra 1560:

»Ingen agtes duelig, men holdes i Vanære,
Uden han i Drik en Mester kan være.«

Og fremdeles:

»Hvilken til Hove meget drikke kan,
Bliver snart Foged og en afholden Mand«.

Samme »Hofmeister« har jeg imidlertid aldrig seet drukken, men altid stiv og alvorlig, som det en Hovmester kunde sømme. Naar en Student til en anden har rettet sin »halben Schoppen vor«, og denne har modtaget Udfordringen, tømmer den Udæskende sin Pægl, viser Glasset frem og siger »sitzt«, hvorpaa den anden løfter sit Glas, siger »ich trinke nach«, tømmer sin Portion og siger »sitzt«. Men stundom modtager den Udfordrede ikke Indbydelsen paa en halv Schoppen, hvorimod han svarer »ganzen nach« *), hvilket betyder, at han vil drikke en heel Schoppen med

*) Dette kaldes »Steigern«, et Udtryk, som ligeledes bruges ved Dueller.

den Anden. Den Udfordrende maa nu enten kalde tilbage (»ich revocire«) eller ogsaa drikke en heel Schoppen, inden den Anden rører sit Glas. Naar En allerede troer at have faaet nok eller ikke har Lyst til at drikke, maa han henvende sig til Magisteren med de Ord: »ich erkläre mich«, og behøver da ikke at modtage nogen Udfordring, men kan heller ikke drikke Nogen til; dog dertil tyer man nødigt, thi, som Veigere fremdeles siger:

»Ingen den Anden i Drik vil vige.«

Naar Commersen har varet saaledes en halv Times Tid, begynder den at yttre sin Virkning paa Deeltagerne, der idelig løbe ud; en stor Kneipe faaer saaledes Lighed med et Dueslag. Dog hermed er Sagen endnu ikke tilende. Ogsaa her møder Veigere med et Parallelsted:

»Slig Last er til Hove saare gjænge;
Thi findes de tidt vaade i deres Senge.«

En stor og stærk Student paa 22 eller 23 Aar, som almindelig gik under Navnet Blase eller Blasius*), var i den sidstomtalte Categori. Da jeg en Formiddag vilde besøge ham, men ikke traf ham hjemme, undredes jeg over at finde Vinduer og Døre aabne, og Sengklæder og Lagener

*) Han hed egentlig Schwetzche og var Søn af en Boghandler i Halle eller Leipzig, men hans tykke Basunblæser-Ansigt med fremstaaende Kjæber og den fremstaaende Mave, som han allerede havde erhvervet sig, havde tildraget ham ovenstaaende Cognomina. Da jeg først stødte sammen med ham, kaldte jeg ham Blasius, som jeg hørte Andre kalde ham; men han henvendte den Bemærkning til mig, at det var en Frihed, han kun indrømmede sine gode Venner, at bruge dette Navn, og, dersom Fremmede anvendte det, kunde han let »einen dummen Jungen drauf setzen«, eller, paa Dansk, lade en Udfordring følge derpaa. Jeg svarede, som naturligt var, at jeg antog Blasius som hans rette Navn, men forresten var villig til, at kalde ham med hvad Navn, han selv ønskede. Han optog mig forresten snart blandt dem, der havde Lov til at sige Blasius; og, som af det Følgende vil sees, syntes selv Tjenestepigen at besidde denne Ret — dog henhørte hun maaskee til hans nærmere Venner.

hængte udenfor Vinduerne. Jeg spurgte Tjenestepigen, hvad dette betydede, og fik det Svar: »Ach! heute haben wir wieder grosse Wäsche; Herr Blase hat sich unrein gemacht«. Denne Blase havde en »Leibfuchs« *), Doll, en ganske ung Dreng, som han allerede havde bragt lige saa vidt. — Da Drikkecommenten fastsætter bestemte Regler for Drikningen, saa forebygger den vistnok i mange Tilfælde Uenighed og er saaledes til Gavn med Hensyn til Forholdet mellem Medlemmerne af samme Forening. Men den kan ikke hindre Dueller mellem Medlemmer af forskjellige Foreninger, idet ikke saa faa Studenter ansee Dueller som en Nødvendighedsartikel, eller som Noget, de maae have for at være rigtig respectable Studenter. Naar der er blevet drukket stærkt, gaaer stundom En eller Anden, som føler Aanden over sig, hen i en fjendtlig Kneipe, for at søge Klammeri, hvad naturligviis med Lethed kan erholdes. De ældre Studenter opmuntre tildeels de yngre dertil. Jeg hørte den omtalte Blase sige til sin Yndling: »Döllchen! solltest dich doch mal aufthun«, hvoraf Meningen var, at vælte sig ind paa En eller Anden af Landsmandsskaberne for at faae en Duel; thi »sich aufthun« betyder i Studentersproget at vise sig fra en hæderlig Side. — Naar Medlemmer af Burschenskab og Landsmandsskab tilfældig støde sammen i en Kneipe, søge de strax at drikke hverandre under Bordet og anvende for Alvor Kræfterne derpaa. For ikke at undergaae den Skam at blive overvunden, sendes undertiden Bud efter en eller flere sikkre og paalidelige Drankere. Jeg saae i Heidelberg en gammel Schwaber blive benyttet paa denne Maade, medens han ellers høist sjeldent kom tilsyne. Ved

*) »Fuchs« kaldes en ung Student i den første Studentertid. »Leibfuchs« bliver han med Hensyn til en ældre Student, der fatter særdeles Godhed for ham og omhyggelig opdrager ham til Drik, Hugning o. s. v.

en haardnakket Kamp hørte jeg ham tilraabe sine Kammerater: »Trinkt doch, um Gottes Willen! trinkt! Sonst saufen die Kerle mich zu Tode.« Og han besad maaskee Aandsstorhed nok til at devovere sig for Burschenskabets Ære. — Ved store Ølkampe bygges der Pyramider. Ølket bringes ind i Seltzervandskrukker; disse lægges, eftersom de tømmes, ned paa Bordet, og saaledes kan snart en Pyramide dannes, idet et Dusin øvede Øldrikkere i en Times Tid eller to uden stor Vanskelighed reise en Pyramide med ti Krukkers Grundlinie, eller paa 54 Krukker*).

Det andet Hovedpunkt, hvori Commenten viser sin daglige Indflydelse ved at regulere Studenternes Forhold, er Duelbestemmelserne. At duellere kaldes almindeligt i Studentersproget »sich pauken«, og denne Deel af Commenten betegnes altsaa passende ved Paukcomment. Enhver Forbindelse driver iøvrigt paa, at Medlemmerne øve sig i at bruge Vaaben; saavidt jeg veed, har hver Forbindelse sin egen »Fechtboden«, hvor Medlemmerne øve sig under Opsyn af Seniorätet. Enhver Forbindelse har endvidere sine Vaaben, som benyttes ved Dueller, samt de forskjellige Bandager, der efter Commenten udfordres. Man har nemlig stræbt at gjøre Duellerne saa lidt farlige som muligt, og derfor bliver den Duellerende iført et Slags Skjødskind eller Buxer (»Paukhosen«) af vatteret Skind, som beskytte hele Underlivet; Handsker, der sikkre Pulsaarerne; et eiendommeligt Bind om Halsen, som sætter Carotiderne i Sikkerhed; Kaskjet paa Hovedet: kort sagt, saa mange Beskyttelses-

*) Man maa imidlertid ikke troe, at det blot er Studenterne, der drikke. Ogsaa blandt Borgerskabet findes der Virtuoser. En lille tyk Hyrekudsk udpegedes som den, der paa een Aften havde drukket 106 Schoppen eller 53 Krukker.

Borgere og Bønder have og lært denne Konst,
Drukkenskab allevegne har god Gunst,

siger Veigere.

midler, at der kun bliver faa Steder tilbage, som kunne saares. Det Vaaben, der bruges, er overmaade langt og smalt, og kan ikke let frembringe betydelige Saar; hvortil kommer, at man maa være vel øvet i Brugen af det, for ikke at træffe med Fladen istedenfor med Eggen. De almindelige Dueller ere saaledes ikke stort andet end en Børneleg; at stikke med »Schlägeren« er naturligviis strengt forbudt. En Secundant for hver af de Kjæmpende staaer hos, med Schlägeren i Haanden, for at standse Striden, naar det synes nødvendigt. Duellen er afdeelt i tolv »Gänge«. Saasnart en af Secundanterne troer, at et Hug har rammet, raaber han Holdt, og adskiller med sin Schläger de Stridende, for at undersøge, om der findes et Saar af mere end en Tommes Længde, som gaber og bløder (klafft und blutet). Er et saadant tilstede, raaber han: »Anschiss«, og Duellen er dermed tilende; i modsat Tilfælde fortsættes den, indtil de tolv »Gänge« ere tilendebragte. Naar et Hug falder efter at der er raabt Holdt, hvad der i Stridens Hede let kan skee, saa kaldes dette et »Nachhieb« og regnes ikke; og dersom et Hug skulde træffe paa et Sted, der ligger udenfor de vedtagne Grændser, f. Ex. et Been, saa kaldes det et »Sauhieb« og betragtes heller ikke som Duellen vedkommende. Af saadanne Barnedueller, som de her beskrevne, havde jeg to i Heidelberg, den første med en Rhinlænder, Matzen, jeg erindrer aldeles ikke i hvad Anledning. Vi vare begge lige ukyndige i Schlägerens Brug*), hvorfor Huggene faldt flade, idet vi gik rask ind paa hverandre og hamrede løs af al Kraft; jeg veed aldrig af at have faaet

*) Vel havde jeg i Kjøbenhavn modtaget Underviisning i Hugning, men deels staaer denne Underviisning hos os, som jeg troer, temmelig lavt, deels er Methoden ganske forskjellig fra den tydske, saa at det Ubetydelige, jeg havde lært, ikke kunde komme mig synderlig til Nytte. I Heidelberg besøgte jeg aldrig Burschenskabets Fægtesal. Jeg foretrak Universitetets Bibliothek.

en bedre Dragt Prygl end ved denne Duel, og jeg er vis paa, at det Samme maa have været Tilfældet med min Modstander, saa at Benævnelsen »pauken« her vistnok var paa sin rette Plads, da vi hamrede løs, ligesom paa Pauker. Vi havde allerede fuldendt de tolv Gänge, og Secundanterne havde raabt Holdt, da jeg fik et skarpt Hug i Hovedet, der havde alle Betingelserne for et »Anschiss«, undtagen at det kom lidt for seent, og saaledes blot var et »Nachhieb«. Æren var altsaa reddet, efter den tydske Comments Grundsætninger, men jeg havde at udrede til Burschenskabets Kasse en Kronthaler, og til Paukdoctoren, som forbandt mig, to Kronthalere, hvilket for mig var værre end Svie og Smerte. — Min anden Duel var med en Schweitzer, Hühnerwadel, der havde kaldt mig »Fuchs«, idet han paastod, at nok saa mange Aars Studium i Kjøbenhavn ikke toges i Betragtning ved et tydsk Universitet. Dette vilde jeg nu ingenlunde indrømme, som nedsættende for det kjøbenhavnske Universitet, og satte derfor »einen dummen Jungen« paa Gjentagelsen af Fornærmelsen. Da han atter brugte Ordet Fuchs imod mig, var Duellen altsaa færdig. Denne fuldførtes gjennem alle tolv Gänge uden Blodsudgydelse. — Uagtet der nu saaledes ved Commenten er truffet hensigtsmæssige Foranstaltninger til at gjøre Duellerne saa lidet farlige som muligt, saa kan dog Den, der ønsker det, let løsrive sig fra denne barnagtige og insipide Duelleremaade ved hvad i Konstsproget kaldes »Steigern«, og som betyder Opflyttelse i en høiere Rang eller Grad. Denne bestaaer deri, at man besvarer den modtagne »dummer Jung« med et »infamer Hundsvott«, hvilket har til Følge, at Duellen maa foregaae uden Bandager og med krumme Sabler, der give langt betydeligere og farligere Saar end Schlägeren, eller ogsaa paa Pistoler. De Saar, som med Schlägeren tilføies, falde gjerne i Ansigtet, og ere i Regelen af saa ringe Betydning, at de snarere betragtes som Prydelse end som Vansiir, undtagen

maaskee af Theologer, som kunne frygte deri at finde en Hindring for geistlig Ansættelse. Den betydeligste Ulykke, der foraarsagedes ved Schlägeren under mit Ophold i Heidelberg, var, at en Student mistede Næsen eller Næsetippen. Man fortalte, at Duellantens Pudel, som var tilstede, sprang til i det Øieblik, Næsetippen faldt til Jorden, og slugte den; dog turde dette maaskee kun være en Witz. Kun een Pistolduel forefaldt, medens jeg var i Heidelberg; det var imellem en Capitain Martins, en smuk Mand paa omtrent tredive, og en ung Liflænder, Drachenfels. Jeg kjendte dem begge, idetmindste af Udseende, da vi spiste ved samme Middagsbord. Martins blev skudt igjennem Kroppen og døde et Par Dage senere. Drachenfels, som naturligviis maatte flygte, begav sig til Strassburg, hvor han omtrent to Maaneder senere dræbtes i en Duel paa Stik.

Dueller, selv i den mildeste Form, ere naturligviis strengt forbudte, og det academiske Senat, med Amtmandsskabet, gjør sig al Flid for ved Pedellernes Hjælp forud at opdage og hindre Dueller, deels ved Spioneren i Kneiperne, deels ved Patrouilleren o. s. v. Ogsaa kan det vel stundom hænde, at en Duellant, som helst vil være udenfor Legen, selv gjør Anmeldelse til Vedkommende. I saa Tilfælde lure Pedellerne paa de Implicerede, og træde pludselig frem, naar Sagen skal begynde. Duellantpartiet bliver, som det i Commentsproget hedder, »abgefasst«, og føres frem for den academiske Amtmand, som affordrer de Skyldige Æresord paa, at de ville lade Sagen fare; nægte de dette, saa har man i Carceret et ret godt Remedium mod saadan Gjenstridighed. Det er for at undgaae Pedellernes Paapassenhed, at man ofte opsætter Dueller til Slutningen af Semestret, og mange Dueller kunne da forefalde paa een Dag paa et eller andet længere fraliggende Sted.

Efter at have omtalt den Maade, hvorpaa Commenten regulerer Drik og Dueller, skal jeg fortælle, hvorledes den

bestemmer Forholdet mellem Studenter og Philistre. Alle, som ikke ere Studenter, ere Philistre (Professorerne dog vel undtagne); men man tillægger dog gjerne de yngre Philistre, især Haandværkssvende, den særegne Benævnelse »Knoten«. Paa disse Philistre see nu Studenterne ned med den allerdybeste Foragt, og al indbyrdes Splid blandt Studenter forsvinder ligeoverfor Philistrene. Troer nogen Student sig fornærmet af sin Huusvært eller forurettet af en Handlende eller Haandværker, saa foredrager han sin Klage for den Forbindelse, Burschenskab eller Landsmandsskab, hvortil han hører. Naar Klagepunkterne ere undersøgte, og Klageren har givet sit Æresord paa deres Sandfærdighed, erklæres den Anklagede i »Verschiss« (eller, med et pænere Ord, i »Verruf«). Beslutningen meddeles alle Studerende, og Ingen maa paa nogen Maade indlade sig med den Bansatte, inden Forbuddet er hævet. Viser en Gjæstgiver mindre Høflighed mod Studenterne, saa truer samme Skjæbne ham. Men endnu værre gaaer det dem, som sætte sig til Modværge mod en Student og, mishandlede med Slag, ville slaae igjen. Thi da gjenlyder hele Byen snart af det forfærdelige: »Burschen heraus.« Inden fem Minutter ere flere Hundrede Studenter samlede, og nu gaaer det løs paa Forbryderens Huus. Et saadant Skuespil oplevede jeg i Heidelberg, men det var heldigviis snarere comisk end tragisk. Klokken var alt henimod 12 om Natten, da man i den lange Hovedgade, som gaaer midt igjennem Byen fra Ende til anden, hørte Skriget »Burschen heraus«. Øieblikkelig styrtede Studenterne hobeviis ud fra de utallige Øl- og Viinhuse; lidt senere kom nogle faa, som enten havde været i Sengen eller i Hjemmet beskjæftigede med Studeren. Anledningen til Larmen var, at nogle Studenter paa Hjemveien fra et Høstgilde, en halv Miils Vei fra Heidelberg, vare blevne afpryglede af nogle Haandværkssvende. Ikke saasnart havde man erfaret dette, før hver Student ilede

hjem for at hente Vaaben, og derfra ud paa Valpladsen. Ved Porten, som førte ud til denne, havde den academiske Amtmand stillet sig med sine Pedeller, og modtog hver udvandrende Studenterklynge med en Tale, hvori han forestillede dem, at han allerede havde taget fortræffelige Forholdsregler til at afstraffe Forbryderne, og at de Herrer Studenter kun udsatte sig for Ubehageligheder ved at tage sig selv tilrette o. s. v. Et Øieblik hørte man paa hans Tale, udbrød derpaa i en Skoggerlatter, tilraabte ham et: »Schlafen sie wohl, Herr Amtmann!« og ilede under Syngen og Støien videre. Strax kom en ny Klynge, Amtmanden holdt atter sin Tale, blev atter udleet, og saaledes gik det, saalænge der endnu var Studenter tilbage i Byen. Da alle vare dragne ud, vandrede Amtmanden og Pedellerne bag efter. Man naaede snart til Bondebyen, hvor Slagsmaalet var forefaldet, men fandt Alt i den dybeste Ro. Studenterfolket var dog ingenlunde tvivlraadigt; man bankede hele Bondebyen op og requirerede Lygter. Den bælgmørke Nat havde hidtil skjult Skuepladsen. Desto morsommere var det nu, at overse Studentervrimlen i de forskjelligste og eventyrligste Paaklædninger, der ere de tydske Studenter egne, støiende blandt Bønderhusene. Alle vare de bevæbnede, dog forskjelligt; En havde kun en Ziegenheiner, en Anden en Rapir, en Tredie en Sabel, en Fjerde en Flint o. s. v. Deri stemmede de ret godt overeens, at de fleste vare temmelig drukne. Bønderne forsikkrede, at Haandværkssvendene alt for længe siden var borte; men da man ikke havde mødt dem paa Veien, saa troede man dem skjulte i Haver eller Grøfter. Man spredte sig altsaa for at søge. Efterat endeel Studenter en Tid lang havde hoppet om paa Markerne som Lygtemænd, idet hvert Øieblik En forsvandt i en Grøft, og en Anden kom frem af en anden Grøft, blev man kjed af disse frugtesløse Bestræbelser og samlede sig atter i Bondebyen. Der foresloges nu at vælge en anden Vei, nemlig Huusvi-

sitats, hvilket Indfald med Glæde blev modtaget, og man begyndte strax med det nærmeste Huus. De unge Jurister vare især meget virksomme her og fandt ikke ringe Tilfredsstillelse i at kunne vise deres respective Talenter til at kunne optage Forhør. Efterat man nu havde gjennemsøgt hele Byen, gjort Tusinde naragtige Spørgsmaal og faaet ligesaa mange naragtige Svar, men ingen Forbryder fundet, kom Amtmanden med sine Pedeller. Efterat han atter havde formanet og atter var bleven udleet, indsaae imidlertid Studenterne, at der denne Nat ikke var videre at gjøre uden blot at drikke noget mere. Man styrtede altsaa hen til Kroen, som langtfra kunde rumme den hele Hob, og drak i en Hast en urimelig Mængde Øl, hvorved Drukkenskaben betydelig forøgedes. Efter disse Gjerninger drog Studenterfolket, da Klokken omtrent var tre om Morgenen, syngende og veltilfreds tilbage til Heidelberg. — En saa lystig Ende havde denne Fart; dog gaaer det ikke altid saa godt. Oftest blive ved slige Leiligheder nogle Mennesker lemlæstede og et Huus demoleret. »Men hvorfor taales Sligt?« spørger man. Universiteterne gjøre omtrent derimod, hvad de efter de bestaaende Forhold kunne. Studenterne maa betale den Skade, de have anrettet; nogle sættes i Carcer, ja en og anden af de Værste relegeres endogsaa. Men Studenterne betale gjerne hver et Par Gylden for at hævde deres formeentlige Friheder. De Incarcerede ansee sig for den gode Sags Martyrer, og de Relegerede spadsere til et andet Universitet. — Man maa erindre, at Tydskland har en stor Mængde Universiteter, der for største Delen ere henlagte i smaa Byer, med en halv Snees Tusinde Indbyggere eller derunder. Disse Byer leve saa at sige ene og alene af Universiteterne; Borgerne vide dette meget vel, og Studenterne ikke mindre*). Hvor uafhængige Studen-

*) Ved et Exempel, taget fra Heidelberg, vil det tydeliggjøres, hvor

terne ere af Borgerne, er let at indsee; mindre klart kunde det synes, hvorfor Borgerne paa en Maade ere blevne Studenternes Livegne og ikke kunne løsrive sig fra dem. Dette maa deels forklares af den Enighed, hvormed Studenterne bekjæmpe ethvert fremmed Indgreb i deres formeentlige Rettigheder, deels af den store Mængde Universiteter, der ofte kun ligge faa Mile fra hverandre, og concurrere i at trække Studenter til sig. Vil man et Sted tage strengere Forholdsregler mod Studenterne, saa vandre disse alle bort og sætte Universitetet i »Verschiss«, og det kan da ikke besøges af nogen ærekjær Student. — Angaaende de relegerede Studenter have vel de tydske Universiteter truffet den indbyrdes Overeenskomst, at ingen Student, som er relegeret fra et Universitet, kan optages ved et andet, men det er let at omgaae denne Bestemmelse.

Stabell havde imidlertid faaet en Vexel hjemmefra og var bortreist. Født Tusinde Aar tidligere, kunde denne vilde Svend upaatvivlelig have afgivet en god Viking; eller, dersom han havde søgt Nordamerikas Prairier, maaskee blandt Rødhuder og Squahs have sikkret sig en hæderlig

---

anseelig en Indkomst der tilflyder Borgerne i Universitetsbyerne gjennem disse Institutioner. Heidelberg har omtrent 600 Studerende. Naar vi antage, at hver af disse fra Hjemmet modtager 500 Gylden om Aaret, saa er dette snarere for lavt end for høit ansat; thi hvorvel nogle Enkelte maa lade sig nøie med mindre, saa er der Mange, der have langt mere. Til denne faste Indtægt, om jeg saa maa sige, af 300,000 Gylden, kommer endnu den Gjæld, som næsten alle Studenter gjøre, og som de enten betale ved Afreisen eller, efter Overeenskomst, fra Hjemmet. Det er vanskeligt at anslaae denne, men at den maa udgjøre et ikke ubetydeligt Item i Regningen, vil Enhver, der kjender de tydske Universiteter, indrømme. Lægge vi nu hertil Professorernes, den academiske Amtmands og andre ved Universitetet ansatte Embedsmænds Lønninger, saa tør man nok antage, at 400,000 Gylden aarlig gjennem Universitetet overrisle Heidelbergs 10,000 Indbyggere.

Existents, dersom det var lykkedes ham at bevare sin Skalp. Da jeg allerede forlængst havde opfattet Stabells Charakteer saaledes, kunde hans Bortreise ikke være noget egentlig Tab for mig; men dog blev derved i en betydelig Grad min Længsel efter at komme tilbage til Danmark forøget. Jeg følte, at jeg Intet havde at bestille i Heidelberg, hvor henrivende dette Opholdssted forresten kunde være, og at ingen Udsigter der kunde aabne sig for mig. Jeg var ufornuftig nok til at betragte det som en uretfærdig Skjæbne, at jeg ikke skulde være istand til at undslippe af mit Fængsel. Jeg sank dybere og dybere ned i mørke Grublerier, som jeg hverken ved Læsen eller ved trættende Spadseretoure kunde vinde Seir over. Hertil kom, at mit Forhold til mine Creditorer ved Stabells Bortreise var blevet mindre behageligt, idet de, fordi jeg havde logeret sammen med ham, i visse Maader ansaae mig ansvarlig ogsaa for hans efterladte Gjæld, og naturligviis vare mindre tilbøielige til at udstrække Crediten. Jeg begyndte snart, for at fordrive Sorgen, at blande mig mere mellem Studenterne, skjøndt Kneipelivet ingen Tillokkelse havde for mig. Jeg har aldrig røget Tobak og altid havt Afsky for Drukkenskab; men Drik og Tobak ere jo Sjælen i Kneipelivet; ikke engang en Avis erindrer jeg at have seet paa disse Steder.

Omtrent ved denne Tid kom et Par Philhellenere til Heidelberg og forskaffede mig en øieblikkelig Adspredelse. Den ene var en gammel Kammerat fra Bern, Marseille og Grækenland, Preusseren Liptow. At han var kommen tilbage for at see til sin smukke Kjæreste, Lisette, i »Distelzwang«, var naturligt nok. Den anden Philhellener var en svensk Ritmester, Sass, en smuk Mand paa de Tredive, som jeg ikke tidligere havde kjendt. Han havde i Heidelberg paa Gjennemreisen opsøgt en Slægtning, en preussisk Student Sass, og denne, som hørte til Burschenskabet, havde ført ham til mig, i den Tro at et Møde vilde være os begge

kjærkomment. Vi gjorde en meget behagelig Kjøretour sammen langs Neckaren til et Par af de ved denne Flod saa herlig beliggende Smaabyer. Om denne svenske Ritmester, der var en i Omgang meget behagelig Mand, har jeg aldrig senere kunnet erfare noget.

Det var nu omtrent den bedste Sommertid, og Studenterne søgte meget ud af Byen. Burschenskabet havde en Sommerkneipe, omtrent en Fjerdingvei fra Byen, paa den anden Side af Neckaren, og her holdtes i Regelen Aftenmøderne. Der var endvidere et Værtshuus, ligeledes paa den anden Side af Neckaren, men i Retning af Mannheim, der tiltrak ikke Faa af Burschenskabet; men da der ene, eller næsten ene, blev drukket Viin i dette Huus, faldt det kostbarere at besøge*), Endelig var der en lille Landsby,

*) Som bekjendt studere undertiden Smaaprindser ved de tydske Universiteter, og af Grever og Baroner er der en Mangfoldighed. Dog det er Pengene, der her, som overalt, gjøre Forskjellen, og Den, som har den største halvaarlige Vexel, er omtrent den Fornemste. Saadanne fornemme Folk holde Heste og foretage daglige Ridetoure, medens de menige Burscher gaae tilfods. Et andet Tegn paa Overlegenhed er at holde store Hunde, Buldogger, Vindspillere o. s. v., der ikke koste saa lidt Aaret igjennem. De ledsage Herren paa hans Ridetoure, ja endog i Kneiperne, og det er en Hovedfornøielse at hidse disse store glubske Dyr sammen, der ofte i deres Kamp udgyde mere Blod end Herrerne i deres sædvanlige Duelier. Men det forstaaer sig, at Eieren af en seierrig Hund føler sig meget smigret ved sit Dyrs Tapperhed. Mangfoldige holde Pudeler, Enkelte lade sig nøie med Køtere, for dog at have en Hund. Ved denne Leilighed mindes jeg en vis Holstein, som blev dimitteret fra Roskilde Skole, og som jeg een Gang eller to havde seet i Kjøbenhavn, hvorfra han dog snart begav sig til tydske Universiteter. Han var til min Tid i Heidelberg og dybt indviet i Øllivet. Han var i Besiddelse af en meget lille Hund, en Bolognéser, tænker jeg, som han elskede høilig og deelte Seng med. En Morgen blev den funden død i Sengen hos ham, og strax fra Formiddagen af gjennemløb det Rygte Byen, at Holsteins lille Hund var druknet i Sengen hos sin Herre.

Handschuchsheim, en halv Miil fra Byen, hvis Kro yndedes meget og afgav et Slags Villegiatura nu og da for Medlemmerne af Burschenskabet. Man fandt her et upaaklageligt Natteleie, en meget god Kost og, ovenfor Byen, en Skov af Kirsebærtræer, hvori man ikke blot kunde spadsere, men ogsaa uhindret nyde saa mange af de fortræffelige Kirsebær, som man ønskede. Naar Middagstiden kom, vendte man tilbage til Kroen for at nyde sit Maaltid, om Eftermiddagen spilledes Kort, om Aftenen commerserede man lidt og røg Tobak, men gik imidlertid meget tidligt og i temmelig ædru Tilstand til Sengs. Saaledes var det idylliske Landliv, man førte hos den tykke Fætter i Handschuchsheim. Om Fætter var Mandens Navn eller blot et Øgenavn, skal jeg ikke kunne sige; men vist er det, at det var en høist pudsig Figur: meget lille, umaadelig tyk, allerede tilaars, stærkt skaldet og med fremstaaende Hummerøine; altid i en lethargisk eller halvt sovende Tilstand. Hans Gjæster havde sørget for at faae ham lithographeret, men jeg er desværre ikke i Besiddelse af dette Portrait, der kunde tjene til at levendegjøre for mig nogle af de behageligere Dage af mit Heidelberger Liv.

Imod Slutningen af Mai 1823 modtog jeg en Vexel hjemmefra, hvis Beløb satte mig istand til at betale min hele Gjæld, ogsaa for min Immatriculering ved Universitetet, men jeg beholdt kun meget lidt tilbage til Hjemreisen, som imidlertid blev paaskyndet ved følgende Begivenhed.

Det var ved et Høstgilde, som afholdtes i det ovenmeldte galantere Værtshuus udenfor Heidelberg, og ved hvilket en stor Mængde Studenter vare tilstede. I Selskab med et Par Andre var jeg gaaet derud om Eftermiddagen, havde taget min Plads som Tilskuer og faaet en Schoppen Viin for mig. Efter at jeg havde staaet i nogen Tid og seet paa Dandsen, og det i melancholske, men aldeles fredelige Betragtninger, faldt et Par Studenter af Landsmandsskaberne

paa at gjøre »Skandal« med mig. En Adler fra Altona, en stor og tyk Person, løb stærkt paa mig, maaskee i det Haab, at rive mig overende; og da jeg herover brummede, raabte han »dummer Jung«, hvilket jeg besvarede med et »infamer Hundsvott«. Dette vakte Opsigt hos de Herrer af Landmandsskaberne. Nu fremtraadte den anden, en Hannoveraner, van Decken, og den samme Scene gjentoges atter nøiagtig. Saaledes havde jeg ganske uventet paa een Gang to alvorlige Dueller. Det var paa ingen Maade Vinen, som foranledigede denne »Steigerung« fra min Side. Jeg har tidligere omtalt, at de sædvanlige Dueller forekom mig barnagtige, skjøndt Commentens Indskrænkninger kunne være hensigtsmæssige nok, hvor man, saa at sige, regner Dueller til det daglige Brød. Selv følte jeg mig mere tilbøielig til at unddrage mig Commenten og vælge en alvorligere Duelform, hvor jeg kunde vente at møde mine Modstandere under mere lige Forhold. Hertil kom, at jeg var i en meget mørk Stemning, »ou un danger devient une bonne fortune«. — Den næste Dag tilbød en ung Polak, en Greve, hvis Navn jeg har glemt, at være min Secundant og arrangere det Nødvendige for mig, hvad jeg med Tak modtog.

Netop i disse Dage, jeg tænker mod Slutningen af August, kom to Landsmænd gjennem Heidelberg, begge Kjøbenhavnere og begge Theologer. Jeg kjendte dem fra Hjemmet, Dr. Rudelbach dog ikke nærmere, men med den anden, Licenciatus H., var jeg bleven Student, havde jeg gjennemgaaet den fortræffelige Exerceerskole, havde jeg daglig Sommeren igjennem svømmet paa Christianshavn, kort sagt: vi vare gamle Dusbrødre. Han havde stor Lyst til at kjende det tydske Studentervæsen og spurgte mig, om jeg ikke kunde føre ham hen i en Kneipe, hvor han kunde see lidt af Commersen, uden at tage Deel i den eller udsætte sig for Noget. Dette lovede jeg ham; og efter Aftale med en

5—6 Bekjendte bragte jeg ham i en Kneipe, hvor han satte sig ene ved et Bord, medens vi andre ved et andet begyndte vor Commerseren, drak »vor und nach« og opreiste en beskeden lille Pyramide til Ære for den Fremmede. Hermed var han meget vel tilfreds, og forføiede sig hjem, rimeligviis for at optegne denne mærkelige Begivenhed i sin Dagbog.

Min polske Secundant kom til mig for at underrette mig om, at der var skeet en Angivelse til Amtmandsskabet, ifølge hvilken jeg kunde vente at blive sat i Carcer for at hindre de paatænkte Dueller. Han raadede mig derfor at kjøre til Mannheim snarest muligt og der oppebie Modpartiet, som da den næste Morgen Kl. 10 skulde indfinde sig, for at Duellerne kunde gaae for sig. Dette havde jeg Intet imod; og da mine to Landsmænd, som netop vare i Begreb med at forlade Heidelberg for at kjøre til Mannheim, hørte at jeg ogsaa agtede mig derhen, tilbøde de mig en Plads i deres Vogn, som jeg modtog, efterat jeg i al Hast havde faaet et lille Tornister pakket. Saaledes saae jeg altsaa Mannheim, som jeg ikke tidligere havde besøgt. Jeg har kun meget faa Erindringer om denne By, rimeligviis fordi jeg havde andre Ting at tænke paa. Rudelbach og H. tilbragte Aftenen i Theatret. Jeg, som ikke havde Raad til en saadan Udgift, blev hjemme og gik tidlig tilsengs. Den næste Morgen kom, og Rudelbach, der, saavidt jeg veed, vilde til Strassburg for at gjøre Bekjendtskab med opvakte Geistlige, tog tidlig bort. H. derimod, som havde et andet Formaal, opsatte sin Reise lidt, af Nysgjerrighed for at see Enden paa Duellerne, som han vidste forestod; og jeg ventede nu ogsaa hvert Øieblik at see mine Modparter. Men jeg fik dem ikke mere at see; hvorimod min polske Greve henimod Kl. 10 ankom tilhest med den Efterretning, at der Intet kunde blive af Duellerne, efterdi den Vogn, hvori mine Modstandere vare placerede, lidt udenfor Heidelberg, paa Veien til Mannheim, var bleven stoppet (i Studentersproget

»abgefasst«) af Universitets-Pedellerne og havde maattet vende tilbage til Heidelberg, hvor baade Duellanter og Secundanter vare bragte for den academiske Amtmand og havde været nødte til, saafremt de ikke foretrak at incarceres, at give deres Æresord paa, saalænge de studerede ved Heidelbergs Universitet, ikke mere at befatte sig med disse Dueller. Der havde altsaa fundet en Angivelse Sted, og jeg er af den Mening, at denne mere eller mindre directe er udgaaet fra en af mine Modstandere, som helst vilde være fri for Duellen. Min Secundant underrettede mig tillige om, at jeg, dersom jeg vendte tilbage til Heidelberg, efterdi jeg betragtedes som Ophavsmanden til »Skandalerne«, strax vilde blive puttet i Carceret, og ikke blive løsladt, før jeg havde aflagt samme Løfte som de Andre. Min Secundant, der paa sin Side havde gjort Alt, hvad der kunde fordres af ham, red tilbage til Heidelberg. Hvad jeg nu skulde foretage mig, blev det min egen Sag at overveie. H., som nu havde tilfredsstillet sin Nysgjerrighed og som havde bestilt en Vogn til Frankfurt, tilbød mig Plads i Vognen. Skjøndt jeg ikke vidste, hvad jeg skulde foretage mig i Frankfurt, var jeg dog der nogle Mile nærmere Hjemmet, og jeg steg derfor i Vognen med H.

VIII.

Hjemreisen
fra
Heidelberg.

Motivet for min Reise fra Mannheim til Frankfurt er ovenfor angivet. Da vi underveis bedede, indhentedes vi af en anden Vogn, som kom fra Heidelberg, med to Frank-

furter-Studenter, Brødrene Spies, der vilde tilbringe Ferien i Fædrenehjemmet. De gjentoge for mig den samme Fortælling, som min Secundant havde overbragt mig; Duellerne vare forbi; at vende tilbage til Heidelberg vilde være urimeligt. Jeg fortsatte altsaa med større Beroligelse Reisen, men vilde forgjæves søge at sige noget om de gjennemreiste Egne, da mine Tanker blot vare rettede mod Hjemmet. Efterat vi havde naaet Frankfurt, gik H. i Theatret; for at være mere bekvem der, spændte han et stort og tungt Pengebælte af, som han bar om Livet, og nedlaasede det i et Chatol, som stod i Værelset. Jeg, som ikke kunde tænke paa Theatret, lod mig nøie med en tarvelig Spadseretour gjennem Frankfurts Gader, over Mainbroen o. s. v. Saae jeg end ikke meget, eller opbevarede jeg end ikke meget af det Sete, saa kom jeg dog til den faste Beslutning, at jeg den næste Dag vilde marchere mod Nord, saa langt jeg kunde naae, og holde Modet oppe til det Yderste. Jeg stod tidlig op den næste Dag, da jeg havde en lang Dagsreise for mig, idet jeg tænkte muligt at naae Universitetsbyen Giessen. Ogsaa H. kom paa Benene, for at tage Afsked med mig. Jeg betalte i hans Nærværelse min Værtshuusregning og var nu færdig til at marchere. »Men har Du Penge til at reise for, Krøyer?« sagde H. i en sørgmodig Tone. »Ja, jeg har disse fjorten Kreutzer, som Du saae, jeg fik igjen paa en Kronthaler.« — »Stakkels Krøyer, hvad skal der blive af Dig?« — »Ja det er vanskeligt at sige forud.« — »Ja, jeg kan ikke hjælpe Dig«, tilføiede han med næsten grædende Stemme; »jeg kan ingen Penge faae, før jeg kommer til Paris, og jeg har ikke mere end jeg behøver til Reisen derhen«. — »Nei, nei, Enhver er sig selv nærmest«, sluttede jeg, og begyndte min Marche, fulgt af hans »Lykke paa Reisen«*). Jeg havde en varm Dag at

*) For at tage Afsked med min Ven Licenciaten vil jeg tilføie, at jeg en halv Snees Aar senere mødte ham en Formiddag paa Øster-

marchere i, anvendte underveis alle mine 14 Kreutzer paa Mælk og Brød, og naaede ikke Giessen, før Mørket begyndte at falde paa. I Giessen søgte jeg strax det nærmeste Værtshuus, lod mig give et Aftensmaaltid, og gik snart tilsengs, for at hvile efter min Spadseretour. Den næste Morgen spadserede jeg omkring for at see Byen og Universitetsbygningen; det traf sig netop, at der afholdtes en Universitetsfest (jeg tænker Doctor-Promotioner eller Sligt); og jeg havde derfor god Leilighed til at see Byens omsværmende Studenter, der heller ikke undlode at tage mig, som en fremmed Fugl, tilbørlig i Øiesyn. Medens jeg saaledes flanerede, blev en Burchenschafter fra Heidelberg, som ogsaa var ankommen Aftenen i Forveien, mig vaer, og kom strax hen til mig. Han var fra Breslau, var i Begreb med at vende hjem til sin Fødeby, og hed, om jeg ikke husker feil, Gram. Jeg havde ikke kjendt meget til ham i Heidelberg, thi han var en stille og studerende Person, som kun sjelden kom tilsyne; men han viste sig, efter tydske Studenters Skik, meget venskabelig imod mig. Vi talte om Duellerne, som han vidste Besked med, og han spurgte, hvor jeg agtede mig hen. Jeg svarede ham, at jeg, om muligt, vilde see at naae Göttingen, men ingen Penge havde. Han sagde mig, at han om Eftermiddagen agtede at gaae til Universitetsbyen Marburg, og indbød mig til at følge med, saa kunde vi nærmere overveie, hvorledes jeg skulde komme

---

gade (han var bleven Præst paa Sjælland). Han ilede hen til mig og raabte: »Ei! Krøyer, er Du der? Jeg har vel længe vidst, at Du var kommen tilbage, men det fornøier mig, selv at see Dig. Du var saa ilde stedt, da vi sidst skiltes ad.« — »Ja vist, jeg var meget ilde stedt.« — »Men fortæl mig dog, hvorledes Du bar Dig ad, for at komme hjem«. — »Det vilde blive for vidtløftigt her paa Gaden«, svarede jeg, »lad os opsætte det til en anden Gang.« Og dermed tog jeg Afsked fra ham. Denne »anden Gang« kom aldrig, thi jeg har ikke senere seet ham.

videre. Dette modtog jeg; men jeg havde ligesom en Klods om Benet, nemlig min Værtshuusregning. Jeg gik tilbage til Værtshuset, forlangte at tale med Værten, meddeelte ham den ubehagelige Nyhed, at jeg ingen Penge havde, og indbød ham til af mine meget faa og smaa Eiendomme at gjøre sig betalt. Dette syntes just ikke at smage ham. Skjøndt jeg ingen gangbar Mønt var i Besiddelse af, havde jeg dog en Pung med de af mig oftere omtalte antike Mønter, og gjorde ham opmærksom paa disse. Han udbad sig en Times Tid til Betænkning, hvilken jeg tilstod ham og gik imidlertid ud for med Gram at aftale, naar vi skulde marchere, og hvor vi skulde mødes. Da jeg kom tilbage til Værten, havde han raadført sig med et Par Studenter, der logerede i Huset hos ham; og en af disse havde erklæret sig villig til at tage Mønterne og klarere min Regning. Saaledes var denne Knude løst. Men jeg var tillige berøvet en Fornøielse, som vore Væringer i sin Tid synes at have sat stor Priis paa, nemlig at bringe græske Mønter til Norden. — Vi kom meget seent til Marburg og begave os til en Burschenskabskneipe, hvor vi strax paa Grund af Burschenskabsbaandet nød gjæstfri Modtagelse og Velvillie (jeg, som kun var Renonce under Burschenskabet, kunde efter Commenten ikke bære dette Baand). En af de tilstedeværende Burscher traadte frivillig frem som Vært for Gram, en anden for mig, og de sørgede nu paa det Omhyggeligste for at forsyne os med Spise og Drikke, samt med Nattelogis, idet de indrømmede os Sengen og selv laae paa Sophaen. Den næste Morgen førte de os rundt omkring og søgte overhovedet paa bedste Maade at divertere os, indtil vi toge Afsked fra dem. Gram havde gjort mig det meget venskabelige Tilbud at bestride Omkostningerne for mig til Gøttingen, imod at jeg der tilbagebetalte det Udlagte, hvilket jeg haabede at gjøre ved et Laan. — Vi vandrede gjennem ret interessante Egne til Kassel, hvor vi tilbragte en Eftermid-

dag og en Nat, og derfra over Minden til Gøttingen, som jeg naaede en af de første Dage i September. Saasnart vi vare traadte ind i en Burschenskabskneipe, bleve vi modtagne, beværtede, indlogerede o. s. v. ganske ligesom i Marburg. Dette var nu vistnok fortræffeligt, men det vanskelige Problem, at skaffe Penge tilveie, stod endnu tilbage, og da jeg ikke havde en eneste egentlig Bekjendt i Byen, var det mig vanskeligt at udfinde, hvor jeg skulde henvende mig med Haab om et heldigt Udfald. Endelig faldt det mig ind, at en ung Holstener eller Friser, Hempsen (? jeg er ikke sikker paa Navnet), som jeg et Par Gange havde seet i Kjøbenhavn, var bleven ansat i Gøttingen som Docent i orientalske Sprog. Ham besluttede jeg mig til at opsøge, og hans Godhed skylder jeg et Laan af tre Louisdorer, som jeg lovede at udbetale til hans Fader, en gammel Coffardicapitain i Kjøbenhavn. Og med stor Besvær har jeg opfyldt denne Forpligtelse, om end kun ved maanedlige Afdrag af 5 Rdlr.; thi jeg havde tilvisse kun lidet til at betale Gjæld med. — Jeg var altsaa nu i Stand til at refundere den brave Gram hans Udlæg, og til ene at vandre videre mod Nord. Dog havde jeg Følgeskab et Stykke, idet min gøttingske Studentervært, en spæd Dreng paa en 17—18 Aar, gav mig »Geleid« og absolut vilde bære mit Tornister, indtil vi skiltes ad. Jeg havde iøvrigt en mindre behagelig Marche, idet vedvarende Regnveir faldt ind, og Veiene næsten bleve ufremkommelige. — I Hildesheim traf jeg paa en Bekjendt fra Heidelberg, et vakkert ungt Menneske, i hvis Selskab jeg havde tilbragt adskillige Dage i Handschuchsheim. Han førte mig strax til sin Fader, Byens Commandant, Oberst Kuckuck, der modtog mig venskabeligt og indbød mig til Middag. Jeg omtaler dette, fordi denne Oberst havde været paa Sjælland med de engelske Tropper 1807, og under Maaltidet meddeelte Allehaande om Forholdene dengang. Om Livjægerne erindrer jeg den Bemærkning af ham, at

de havde været altfor forvovne, saa at Hannoveranerne stundom, saa at sige mod deres Villie, havde været nødte til at nedskyde dem. — Fra Hildesheim lagde jeg Veien over Celle, hvor det vedvarende slette Veir nødte mig til at søge en Plads i Diligencen, med hvilken jeg naaede Harburg og den ubehagelige By Hamburg, der af vittige Hoveder er betegnet som Tornen i Danmarks Hæl, en Lignelse, som nu, da Danmark ikke blot har mistet Hælen, men hele Benet, ikke længere passer. I Kiel gjorde jeg en Visit hos Johan Ludvig Heiberg, som da var Professor der i det danske Sprog; jeg havde hørt ham forsvare sin Disputats de Calderone i Regentskirken, men er aldrig senere kommen i Berøring med denne udmærkede Mand.

For at komme til Kjøbenhavn maatte jeg endelig af Dampskibsfartens Bestyrer udbede mig en Overfart paa Credit, hvilken han, som en Bekjendt af min gamle Grandonkel, Hans Krøyer, villigt tilstod mig.

Nu først kunde jeg betragte mit i saa mange Henseender ubehagelige Tilbagetog som fuldført; og da jeg stod ombord paa Dampskibet, kunde jeg med de betrængte Grækere juble: Thalassa! Thalassa! — Jeg gik iland i Kjøbenhavn den 26de September 1823.

IX.

I Kjøbenhavn

September 1823 til Marts 1827.

»Chi va e torna fa buon viaggio«, siger et italiensk Mundheld. Jeg troer at dette retteligst kan udlægges saaledes: Den, der foretager en farlig Reise og vender hjem

med Liv og hele Lemmer, maa siges at have reist heldigt. Hvad mig angik, da var jeg legemlig ubeskadiget og havde ingen Defect af Lemmer; men var jeg reist fattig ud, saa kom jeg endnu fattigere tilbage, og hvad jeg nu skulde gribe til, var vanskeligt at bestemme.

Fra Dampskibet begav jeg mig op i Studenterforeningen, for muligviis der at træffe Bekjendte, som kunde orientere mig lidt i de kjøbenhavnske Forhold. Jeg traf ogsaa adskillige gamle Kammerater, som i Anledning af min Tilbagekomst foranstaltede et lille Symposium. Næste Morgen besøgte jeg min ældste Broder, Musikeren Hans Krøyer, for hos ham at indhente de mig fornødne Underretninger. Meget beleiligt beroede der hos ham sex eller otte mig tilhørende Specier. Ved dem blev jeg i Stand til i en fjorten Dage at see mig om i Kjøbenhavn, om Noget skulde frembyde sig for mig.

Ogsaa Stabell traf jeg strax sammen med. Han troede at maatte gjøre mig Undskyldninger, fordi han havde udgivet sine Hændelser: »Det tilkom jo egentlig mig, som den ældste og som Den, der var bedst skikket dertil; men det var i Dyrehavstiden, og han havde stor Lyst til at more sig i Skoven; derfor havde han skrevet nogle Blade, solgt sit Manuscript til Reitzel og levet lystigt.« Hertil svarede jeg ham, at han slet ikke skulde lægge sig denne Sag paa Hjerte, thi jeg vilde dog ikke have udgivet nogen Reisebeskrivelse. Stabell meente endvidere, »at Halvdelen af Honoraret, som han havde modtaget, egentlig burde tilfalde mig, men han havde for længe siden sat hver Skilling til.« Jeg maatte lee ved den Tanke, at Stabell skulde have gjemt Penge til mig, han, der ligesom Skrædersvenden hos Heine, naar han havde een Groschen i Lommen, altid havde Tørst for to. Overhovedet følte jeg mig dengang med Hensyn til Reisen tilmode som en flaaet Ræv, og ønskede snarere at skjule mig end at stille mig frem paa Forundringsstolen.

Var der noget, som mishagede mig, saa var det kun, at Stabell ved sin Publication havde henledet Opmærksomheden paa denne bedrøvelige Odyssee.

I en af de første Dage efter min Hjemkomst aflagde jeg Besøg i min Onkels Familie. Kammerraad Gottlieb, tidligere Capitainlieutenant i Søetaten, nu Toldcontrolleur i Kjøbenhavn, var gift med min Moders Søster, og jeg pleiede, før min Reise, nu og da at komme i Familien. Jeg blev modtaget med megen Venlighed, og man tilbød mig endog, daglig at indtage mit Middagsmaaltid med Familien. For et Menneske med en saa god naturlig Appetit, som jeg dengang var i Besiddelse af, var dette vistnok ingen Ubetydelighed. Men endnu heldigere for mig var Følgende. Den ældste Søn i Familien var Discipel i Metropolitanskolen og tillige dødelig forelsket i en ung og smuk Pige. Han ønskede derfor snarest muligt at blive Student, for saaledes at komme Giftermaalet lidt nærmere, og overhængte Forældrene om at tage ham ud af Skolen og lade ham blive privat dimitteret. Dette gav Anledning til, at man spurgte mig, om jeg vilde paatage mig denne Dimission. En saadan Tro havde jeg ikke ventet at finde i Israel og overraskedes betydeligt derved; hvad dog ikke hindrede mig i øieblikkelig at gaae ind paa et Forslag, der for et Par Aar sikkrede min Existents i Kjøbenhavn.

Jeg var nu atter i Ro. Om Formiddagen forlod jeg saa at sige aldrig mit Logis. Jeg tilbragte da Tiden deels med at give min Elev Underviisning, deels med mine egne Studier. Min Elev maa jeg rose som et meget vakkert, sædeligt og flittigt ungt Menneske, ikke just med særdeles udmærkede Evner, men dog tilstrækkelig begavet til at naae, hvad han ønskede. Jeg læste alle Discipliner med ham, og ingen Anden havde nogen Deel i hans Dimission. Hvad mine egne Studier betræffer, da vare disse temmelig vexlende, som jeg senere skal forklare. Naar Middagstiden kom,

begav jeg mig til Familien for at dele dens Maaltid; efter dette gik jeg ofte bort nogle Timer, men mangen Gang forblev jeg der ogsaa med det Samme. Dette blev altid Tilfældet, da Familien om Sommeren tog en Leilighed paa Blegdamsveien; jeg forlod dem da ikke før Kl. 9½ eller 10 om Aftenen. Aftenen tilbragtes gjerne med at spille en Skillings eller maaskee Toskillings Whist med min Tante, min Onkel og en eller anden fjerde Person, eller en Piquet med min Onkel. Disse Beskjæftigelser ledsagedes af et godt og rigeligt Aftensmaaltid og forekom mig ingenlunde saa insipide, som man maaskee vilde troe. Desuden holdt jeg af at omgaaes med Familiens Børn, endskjøndt de vare meget yngre end jeg. Efter et Mellemrum af otte eller ni Aar førte jeg nu igjen et næsten fuldstændigt Familieliv og befandt mig meget vel derved. Den lille maanedlige Summa, der foruden de øvrige Agréments var mig tillagt for min Fætters Underviisning, var tilstrækkelig til at betale mit tarvelige Logis, min Støvlepudser, min Vask og andre Smaaudgifter. — Saa prosaisk denne Opregning maa synes, berører den dog kun Ting, som man nødig savner, skjøndt man ikke sætter stor Priis paa dem, naar man har dem. Jeg var tilfreds med min rolige Tilstand, og min Lyst til Studering oplivedes paany.

Neppe to Maaneder efter min Hjemkomst modtog jeg et Brev fra Göttingen i Anledning af den i Heidelberg afbrudte Duel. Da det tydske Studentersprog kan være vanskeligt at forstaae for den Uøvede, meddeles Brevet her i nøiagtig Oversættelse.

Göttingen 18de Nov. 1823.

»Paa min Fætters Vegne, Studiosus van der Decken, med hvem De i Heidelberg har contraheret en Skandal, som endnu ikke er tilendebragt, skal jeg meddele Dem Følgende:

Saavel han som den ligeledes i Sagen indviklede Studiosus Adler bleve kort fra Heffenheim, hvor de havde sat Dem Stevne, standsede (abgefasst) af Pedellerne og førte tilbage til Heidelberg, hvor de begge maatte givé Universitetsdomstolen deres Æresord paa, at de ikke under deres Ophold i Heidelberg vilde fortsætte denne Duel (loszugehen). Min Fætter har imidlertid forladt Heidelberg og er fra en Reise for nogen Tid siden ankommen her, hvorfor han nu er fritagen fra sit Æresord og derfor ønsker snart at see Sagen tilendebragt. I denne Anledning stiller han Dem nu disse Alternativer: enten om kort Tid, midtveis mellem Kjøbenhavn og Heidelberg, hvor Skandalen blev contraheret, at bestemme Tid og Sted til at afgjøre Sagen, i Overeensstemmelse med den skete Udfordring: eller ogsaa, da dette er forbundet med mange Besværligheder, at revocere Deres Hundsvott. Men i ethvert Tilfælde udbeder jeg mig snarest muligt en bestemt Beslutning fra Dem.

T. van der Decken.«

Jeg havde nylig med yderste Besvær og efter en høist piinagtig og i flere Henseender ubehagelig Reise naaet mit Hjem og, hvad mere er, jeg havde fundet en tilfredsstillende Stilling, idetmindste for en Tid. Og nu opfordredes jeg ved dette Brev til selv at nedbryde denne Stilling og vandre tilbage, hvor jeg saa kummerlig havde vandret frem. Skjøndt det ikke ligefrem er udtalt i Brevet, saa synes dettes Mening dog at være at trække mig til Göttingen eller til Nærheden af denne Universitetsby. Sagen var i og for sig selv umulig for mig, jeg havde ikke en Skilling at anvende til denne Tilbagereise og vidste Ingen, hos hvem jeg kunde optage et Laan til den. Thi at henvende mig til Kammerraad Gottlieb for at underrette ham om, at jeg paa ganske ubestemt Tid agtede at overlade hans Søn til sig selv, og bede ham laane mig de fornødne Penge dertil,

vilde jo være Daarekisteværk. Forresten, dersom mine Modstandere strax efter »die Abfassung« udenfor Heidelberg havde fulgt efter mig, vilde de have truffet mig i Göttingen eller andensteds underveis, hvor vi paa det Bekvemmeste havde kunnet vider nos querelles. Men i det Sted foretrak de at gjøre en Feriereise mellem Semestrene og inviterede mig nu til at opsøge dem, nu, da de havde Leilighed. — Hvad det andet Alternativ angaaer, da behagede det mig lige saa lidt som det første. Det kunde ikke falde mig ind at tage min Hundsvott tilbage, da de ikke mæle et Ord om først at tage deres »dummer Jung« tilbage. De havde aldeles uden nogensomhelst Anledning væltet sig ind paa mig, og jeg saae ikke mindste Grund til at vise dem Galanteri. Jeg besluttede derfor, efter moden Overveielse, slet ikke at besvare Skrivelsen. — Jeg meddeelte dette Brev til enkelte af de Studenter, jeg den Tid havde mest Omgang med. En af dem blev meget begeistret og meente, at det var nødvendigt at modtage Indbydelsen, hvorved han, der aldrig i sit Liv havde havt Kaarde i Haand eller affyret et Skud, tilbød sig at assistere, naar jeg vilde tage ham med. Denne Gjæk kunde ikke begribe, at Spørgsmaalet for en stor Deel kun var et Pengespørgsmaal, og at jeg, naar jeg ikke kunde drive Penge op til at reise alene, endnu mindre kunde føre en Secundant med mig, ved hvem Reiseomkostningerne fordobledes. Thi min begeistrede Ven var selv fattig som en Kirkerotte, og kunde kun ved alle Slags Plattenslagerier holde Hovedet over Vandet. Men han var i en fortvivlet Grad Elsker af at gjøre sig vigtig.

Stabell kom paa en Maade til at gribe ind i mine Forhold. Efter gammel Skik gjorde han ved alle Leiligheder Klammeri, ogsaa i Studenterforeningen, hvor der dannede sig et stærkt Parti imod ham. Han blev der uenig med en anden Literatus, Ove Thomsen, jeg veed ikke i hvilken Anledning, og da han ikke fik Lov til i Forenin-

gens Local at afslutte sit Klammeri, passede han Thomsen op paa Gaden og skal der have bibragt ham nogle Slag med sin Ziegenhainer. Herved forbedredes Stemningen imod ham just ikke. Jeg var selvfølgelig meget langt fra at billige Stabells raa Fremfærd, men kunde dog ikke bekvemme mig til, ifølge vort tidligere Forhold, at slutte mig til hans Modstandere. Jeg besluttede derfor at trække mig tilbage fra Foreningen, saa meget mere, som jeg bemærkede, at ogsaa jeg havde et Parti at kjæmpe imod; og saaledes ophævede jeg efterhaanden al Forbindelse med det Institut, hvis Stiftelse nogle faa Aar tidligere havde beskjæftiget og fornøiet mig saa meget. Paa Regentsen kom jeg saa at sige aldrig efter min Hjemkomst. Mine gamle Kammerater vare flyttede bort; jeg kjendte Ingen der, og der var altsaa Intet, som kunde drage mig derhen. Saaledes blev min Omgang med Studenter meget indskrænket.

Mine Studier vare, især i Begyndelsen, mest historiske og tillige philologiske, da det en Tid lang forekom mig hensigtsmæssigt at forberede mig til den saakaldte store philologiske Examen. Jeg begyndte ogsaa paa at oversætte enkelte interessantere Biographier af Plutarch, saadanne naturligviis, som Tetens ikke havde oversat; ogsaa enkelte Stykker af Diodorus Siculus og Flere. Senere fik jeg den fortvivlede Idee, at læse til theologisk Embedsexamen. Jeg kalder denne Idee fortvivlet, fordi den saa lidet harmonerede med den totale Skepsis, som dengang besjælede mig. Jeg læste ogsaa virkelig Testamentet, ledsaget med Commentarer, især til Paulus; ja jeg besøgte endog nogle af den gamle Hornemanns theologiske Forelæsninger. Dog alt dette blev i visse Maader til Intet, eller kom ikke til nogen Slutning, idet jeg stedse sprang over fra det Ene til det Andet. Jeg erindrer saaledes, at, da jeg var kjed af Theologien, tog jeg pludselig fat paa Ariosto og gjennemlæste hans rasende Ro-

land fra Ende til anden, hvad neppe ret mange kjøbenhavnske Studenter have gjort. Kort sagt, jeg læste Meget og mange Slags, men netop derfor vilde intet Heelt forme sig.

X.

Den første Norges-Reise.

I Begyndelsen af 1827 var min Stilling meget ubehagelig. I de næsten halvfjerde Aar siden Hjemkomsten fra Grækenland havde jeg ikke kunnet bane mig nogen Vei eller aabne mig nogen Stilling og var omtrent saa ene og forladt som den Dag, jeg traadte iland fra Dampskibet: vistnok for største Delen ved min egen Skyld. Jeg grublede forgjæves over min Tilstand; men et lykkeligt Tilfælde kom mig til Hjælp. Boghandler Jakob Riise, som først havde været min Kammerat i den ugudelige Borgerdydsskole og senere min Lærer i den reformerede, havde faaet i Commission fra en gammel Ven, Rectoren ved den latinske Skole i Stavanger, at forskaffe ham en Adjunct. Han tilbød mig denne Plads, hvormed var forbunden en maanedlig Gage af 21 norske Specier og fri Overreise; og jeg modtog Posten med Glæde. Tidligere havde jeg havt Tilbud om en Lærerplads i Throndhjem, men havde ikke indladt mig derpaa, da mine Forhold dengang vare lidt gunstigere.

Skjøndt det endnu var fuld Vinter, søgte jeg strax en

Skibsleilighed, men fandt ingen directe til Stavanger, hvorimod en Skipper fra Laurvig var villig til at medtage mig til dette Sted, hvorfra, som han forsikkrede mig, altid paa denne Tid af Aaret kunde findes Leilighed til Stavanger. Inderlig kjed af Kjøbenhavn gik jeg snarest muligt ombord (d. 9de Marts 1827); men da Vinden holdt sig ugunstig, maatte jeg kjede mig hele fem Dage, inden vi, d. 14de Marts, endelig kunde lette Anker og seile Sundet ud. De to følgende Dage krydsede vi for Modvind i smukt, men meget koldt Veir. Vandet, som skyllede ombord, blev strax til Iis, saa at hele Dækket snart forvandledes til en Glidebane; ogsaa Tougværket blev for en Deel iisklædt. Vi mødte megen Driviis og stødte om Natten paa et Stykke, saa stort, at det rystede i hele Fartøiet. Den 17de Marts sagdes vi kun at være en halv Snees Mile fra Laurvig, og jeg haabede at naae denne By om Natten eller den følgende Morgen; men Vinden gik om Eftermiddagen om til Nord og blev snart til en rygende Storm. Jeg havde ondt ved at holde Varmen, helst da vi manglede Brænde, og der altsaa kun sjeldent og sparsomt blev fyret i Kakkelovnen. Jeg hørte i Køien, hvorledes Stormen tiltog. Som Følge deraf begyndte endeel Fajance-Tallerkener fra Livorno et Anfald paa et Fad af kjøbenhavnsk Porcellain. Flere af dem opoffrede sig forgjæves, men endelig lykkedes det dem dog at faae Fadet knust, hvorpaa de rasede indbyrdes mod hverandre, indtil alle vare ødte. Neppe var dette Optrin forbi, før en tom Steendunk væltede sig ind paa sin Nabo, en Flaske med dansk Brændeviin, og i et Øieblik knækkede Halsen paa den; men nu styrtede den, hvad der angik mig nærmere, ind paa mit lille Forraad af Cognak og Viin, og tilintetgjorde som en usaarlig Achill den ene Flaske efter den anden, uden selv at tage mindste Skade. Paa Grund af Søsygen bar jeg dette med megen Taalmodighed. Jeg havde intet andet Selskab i Kahytten end Skipperens store hvide Pudel,

som ogsaa var stærkt angreben af Søsyge og jamrede sig paa det Ynkeligste. Nu faldt Kakkelovnen om i Køien til mig, dog heldigviis uden at tilføie mig nogen Skade. Søen gik bestandig hulere, Skibets Slingringer bleve stærkere, Bølgerne sloge endog over Agtercastellet og sendte Vandstrømme ned i Kahytten gjennem den Aabning, Kakkelovnsrøret havde indtaget. Efter den tredie Overskylning var Kahytten allerede rigelig forsynet med Vand, da Skipperen heldigviis kom ned og raadede Bod paa Ødelæggelsen. Hullet blev tilstoppet, og Isen — thi Vandet var strax frosset paa Kahytsgulvet — blev derefter skuffet bort. Paa Dækket saae det imidlertid bedrøveligt ud. Vandet styrtede uafladelig ind fra begge Sider, dog herved hindredes det netop fra at fryse; men paa Agtercastellet, hvor Vandet mindre hyppigt skyllede op, laa snart en halv Fod Is. Tougværket frembød det Phænomen, som i Søsproget kaldes »at støbe Lys«, idet Vandet strax frøs paa det. Alle Touge lige fra Vanterne til Salingen vare inden kort Tid bedækkede med en flere Tommer tyk Isskorpe, og det Samme var Tilfældet med Seilene, som bleve uskikkede til at regjeres. Hertil kom endnu Bælgmørke og stærkt Sneefog. Endnu den følgende Dag (d. 18de) vedvarede Stormen. »Faae vi saadan en Kulde i Nat igjen«, hørte jeg en Matros sige, »saa fryse vi Alle ihjel inden Morgen«. Og en saadan Frygt var nok ikke ganske ubeføiet, da Klæderne vare stivfrosne paa Kroppen af dem og overtrukne med en tyk Isskorpe, der gav dem Udseende, som om de vare kandiserede. »Ja det er en af de sureste Nætter, jeg har havt til Søes«, sagde Skipperen, en Mand, der havde ligget paa Søen fra han var en halv Snees Aar gammel. Nødigt vilde Skipperen tage Lods og søge Havn, for Omkostningernes Skyld, men han besluttede sig dog til at styre mod den norske Kyst, hvor Lodsen kom til os fra Østerriisør og førte os ind til Lyngør. Her traf vi sammen med et Par norske Fartøier, der samtidig med

os havde forladt Kjøbenhavns Rhed; og da vi nødtes til at blive her et Par Dage for Modvind, Taage o. s. v., havde jeg Leilighed til at indhente nogle Erfaringer om norske Fiskere og deres Levemaade, og jeg blev tillige vaer, at det norske Almuesprog var et for mig nyt Sprog, som jeg ikke forstod*). Neppe havde vi kastet Anker, før Fiskerbaade lagde til Skibet for at tilbyde os Fisk, Østers og Hummer. Da jeg, for at restaurere mig, kjøbte Hummer og Østers af dem, kom jeg i Forlegenhed, da jeg ingen Smaapenge havde, og Fiskerne ikke kunde give igjen paa en Specie; men de tilbød mig strax Credit, indtil jeg fik vexlet i Land. Strax efter Fiskerbaadene kom adskillige Tiggerbaade. Thi ligesom man adskillige Steder i Sydamerika træffer Tiggere tilhest, saaledes træffer man ved den norske Kyst Tiggere i Baad. En Kone kom roende og bad: »O giv mig dog lidt Brød, vi ere saa fattige og har saa mange Botten« (Børn). Selve Fiskerne foretrække til sine Tider Brød for Penge, fordi de intet Brød kunne have til ringere Pris end 8 Skilling, og der skal ikke saa faa Fisk til at udbringe dette Beløb. Man klagede over, at Kjøbmændene i de nærliggende Kjøbstæder paa flere Maader udsugede Fiskerne og den arbeidende Classe overhovedet ved at opskrue Kornpriserne o. s. v. Lyngør er iøvrigt en Slags lille Venedig, idet Gaderne — tre i Tallet — ere Canaler, og man er nødt til at besøge sin Gjenbo i Baad. De smaa rødmalede Træhuse ere klinede til Foden af Klipperne, tæt ved Vandet. Nogle af dem vare forsynede med Duodez-Haver;

*) Da jeg saae et Par Matroser klattre om paa Fjeldskrænten, spurgte jeg, hvad de foretoge sig. »Det er vel Folk fra den engelske Brig«, fik jeg til Svar, »som er oppe efter Soplimer.« Hvad er Soplimer? tænkte jeg; kan det være et engelsk Ord? Da jeg udbad mig Oplysning herom, fik jeg at vide, at det var et godt norsk Ord, ganske ligebetydende med det danske Feiekost (af at sope, feie, rense, og Lime, en Kost).

dog Udtrykket Duodez er vist ikke stærkt nok, thi Haverne vare saa bitte smaa, at jeg næsten troer, at en heel Have, Jord, Planter, Stakit, kunde pakkes i en stor Skibskiste. — Den 20de Marts havde jeg en lang Samtale med Skipperen om Clausen og Grundtvig; da vi endelig havde afsluttet denne, sagde Skipperen: »Nu har vi talt saa meget om Præster; pas paa, imorgen faaer vi Vind nok«. »Hvorledes det?« spurgte jeg. »Jo, Præster og Hester høre Fanden til; naar man taler om dem ombord, faaer man ufeilbarlig Storm næste Dag.« — Den 21de Marts fik vi, om just ikke Storm, saa dog saa megen Vind, at vi kunde naae Laurvig om Eftermiddagen; jeg traf ogsaa Skib seilklart til Stavanger, men paa Grund af Modvind nødtes jeg til at gjøre et Ophold af 6 Dage i førstnævnte By. Disse Dage forløb imidlertid ret godt, da jeg her traf et meget anstændigt Gjæstgiversted og i dette havde Leilighed til strax at gjøre flere Bekjendtskaber. Jeg besøgte naturligviis det store Jernværk, saae den sidste Bøgelund i Nord, undersøgte den smukke Omegn, saavidt Vinteren tillod, kjørte til Frederiksværn, hvor min tilkommende Skipper laa, og havde ogsaa der Adskilligt at besee. Først den 27de Marts lettede vi Anker, men traf atter Modvind, som nødte os til at tage Lods og søge Udhavn, og jeg fik saaledes nok at see af den nøgne norske Kyst, der virkelig har et saa afskrækkende Udseende, at man ikke let skulde falde paa, at der indenfor den var et vakkert Land, beboet af kraftige Indvaanere.

Først i Begyndelsen af April naaede jeg den forjættede By Stavanger; Reisen fra Kjøbenhavn havde saaledes næsten varet en Maaned. Da jeg forlod min Fødeby, var jeg nylig kommet op fra en temmelig alvorlig Sygdom; den lange og strenge Søreise havde derfor taget endeel paa mig.

Efter at have fundet Logis i Byen, som dengang var slet nok forsynet med Værtshuse, ilede jeg med at frem-

stille mig for min Rector, Capitain Therkelsen. Han var dimitteret fra Borgerdydsskolen, blev dernæst under Krigen Lieutenant, gik over i den norske Tjeneste, men vendte saa atter tilbage til det literære Liv og holdt i Stavanger en lille Skole, inden Latinskolen oprettedes. Jeg fandt i ham en udmærket smuk, endnu ung Mand, men af sygeligt og lidende Udseende. Han modtog mig paa det Venskabeligste og gav mig strax den behagelige Efterretning, at jeg kunde faae frit Logis paa Skolen, den saakaldte Kongsgaard. Egentlig var Skoleboligen bestemt for Rector, men da Therkelsen, som var ugift, eiede et nyt, smukt og comfortabelt Huus i Byen, forbeholdt han sig kun et Par Aftrædelsesværelser paa Kongsgaarden, der laa lidt udenfor Byen. I denne store Træbygning kom jeg altsaa til at boe eensomt nok (blot med Pedelfamilien); dog, dette behagede mig godt nok, da jeg der uforstyrret kunde overgive mig til mine Beskjæftigelser. — Til denne Kongsgaard knytte sig mange historiske Erindringer. Den var oprindelig Bispe-Residents; men af Bispeboligen var kun Grunddelen tilbage, der dannede syv meget store og høie, grundmurede Kjældere eller Værelser (omtrent som den underste Deel af vor Børs). Ovenpaa denne Underdeel lod den meget byggende Christian den Fjerde den nuværende Kongsgaard opføre af Træ, og den blev nu Amtmandsresidents, dog saaledes, at Kongerne, naar de kom til Stavanger, toge Ophold der. Et prægtigt Vers over en Dør paa Kongsgaarden bærer Vidnesbyrd derom:

»Den gamle Fama veed at sige det for sanden,
At Konger Christian, den Første og den Anden,
Var i Stavanger By, hver i sit Konge Aar,
Samt og de Konger af det Navn og Tal her staaer.
Men Fjerde, Femte, og den Fjerde Friedrich eene;
Samt Sjette Christian og Dronning Magdalene,

Har selv paa Kongsgaard vær't, spist, hvilt og seet sig om,
Hvordan det Konge-Huus dem naadigst forekom.
Som Fjerde Christian til Herredag lod bygge
Aar Sexten hundret syv, hvor Bisper lev'de trygge
Før i Catholskes Tid, da Bispe-Sæde her
Var paa den Sted og Muur, hvor Kongsgaard opført er.
Siden har Kongsgaards Huus fem Majestæter baaret,
De andre, som af Gud til Rigerne var kaaret,
Har i Stavanger Bye ei villet sætte Fod,
Hvis Navne prises dog, thi hver var mild og god,
Men i hvor mange fleer skal kaste Sjun og Øye
Naadigst paa Kongsgaard meer, veed Gud, som talt har nøye
Hver Konges Tal og Tid, indtil han bliver sæt
I Engle-Glæde-Slot og Himlens Cabinet.«

I et andet Vers takker en Amtmand de Fine (1745) paa egne og 17 andre Amtmænds Vegne »med al Glæde og Underdanighed for fri Herberg og Sæde« paa Kongsgaarden. Endelig har en følgende Amtmand, Henrich Vilhelm Tillisch, som 1759 efter den »store Konges«, Frederik den Femtes Ordre »af nyt fuldstændigt havde opbygget« Kongsgaarden, i dennes største Sal ladet ophænge en Tavle, som paa lazurfarvet Grund med gyldne Bogstaver angiver Navnene paa de Konger, der have besøgt Stavanger. — Mellem saadanne Overstrømninger af Loyalitet, paa en Borg, som høie kongelige Personer have gjæstet og hvor 30 høivelbaarne Amtmænd (de Fine's Efterfølgere medregnede) havde residered, burde vistnok en stakkels landflygtig Student føle sig meget smigret ved at finde Huusly. Maaskee bidrog dog Stedets Beskaffenhed mere end disse Betragtninger til at indgyde mig stor Tilfredshed. Fra Bagsiden af Kongsgaarden udstrakte sig en anseelig Have; paa Forsiden var en meget stor muurindhegnet Gaardsplads, som efter Længden gjennemskares af en Allee af store Avnbøge, der om Efteraaret tjente til Samleplads for alle Amtets Stære, inden de tiltraadte deres Udenlandsreise. Tæt

op til den ene Side af Bygningen lænede sig en lille Indsø, »Bredevandet«, og paa den anden Side var den ældgamle og anseelige St. Svetonii Domkirke, hvis Kirkegaard kun ved en høi Mur adskiltes fra Kongsgaardens Have. Det Hele var saa romantisk skjønt og saa fuldt af Fortidsminder, at det kunde tillades selv en saa prosaisk Natur som min at føle sig lidt exalteret. Om jeg i hele Stavanger havde kunnet udsøge mig en Bopæl, havde jeg ikke vel kunnet finde nogen, der convenerede mig halvt saa godt. Rigtignok satte Mangelen af Meubler til mine to Værelser mig lidt i Forlegenhed, men her blev jeg for det Første hjulpen ved Rectorens Forekommenhed, indtil jeg saae mig istand til at anskaffe et Sengested, et Bord, et Par Stole, en lille Boghylde til mine faa, fra Kjøbenhavn medbragte Bøger, kort sagt, det allernødvendigste Bohave.

Therkelsen havde havt den Godhed at gjøre mig opmærksom paa — hvad der uden denne Mindelse ikke vilde have faldet mig ind — at jeg den første Søndagformiddag efter min Ankomst til Stavanger, naar Gudstjenesten var forbi, burde aflægge Visit hos Skolebørnenes Forældre og andre af Byens Honoratiores ad captandam benevolentiam. Han var endvidere velvillig nok til at tilbyde mig sin Ledsagelse og Introduction ved disse Visiter. Hvad der ved disse Besøg generede mig, var at der efter gammel Skik paa hvert Sted strax frembares en Presenteerbakke med Glas og Carafer, og det næsten ansaaes for en hellig Pligt, at Besøgeren tømte et Glas Viin eller Brændeviin. Havde jeg ikke, saavidt som muligt, unddraget mig disse Libationer, hvad der faldt vanskeligt nok, saa havde vistnok min Rector været nødt til at lade mig bære hjem til Kongsgaarden. Dog, efterat dette var overstaaet, kunde jeg i Rolighed nyde Livet paa Kongsgaarden, deelt imellem mine Skoletimer og mine private Studier.

Stavanger, der den Tid havde omtrent 4000 Indvaa-

nere (nu vistnok mere end det tredobbelte) skylder som bekjendt sin Velstand og Tilvæxt til det overordentlig betydedelige og stadige Sildefiskeri. Nordahl Brun har i sin Ode om Fiskerierne udtrykt dette paa en vistnok hverken poetisk eller skjøn Maade, men med' Sandhedens Farver. Han siger:

> »Man virker og salter og lægger i Tønder,
> Og neppe er Sild i Beredningen stiv,
> Før Skibe og Jagte omringe de Bønder;
> Her kjøbes og sælges, og alting er Liv.
> I Bødkerens Værksted maa Bixelen klappre,
> Rebslageren dreier og tvinder saa let;
> I Vanterne klavre de Sømænd saa tappre,
> Og Kjøbmanden tæller, og skriver sig træt:
> Hver Borger bli'er virksom ved Silden,
> Som Fluer oplives ved Ilden.

Ja, vistnok vilde der kun blive lidt Liv tilbage blandt Borgerne, dersom Silden blev borte, og en saadan Ulykke vilde ramme Byen ligesaa haardt som fordum Nibe. Enhver havde meer eller mindre directe sit Ophold ved det Arbeide, som Sildetilvirkningen og Sildehandelen fremkaldte. Da den Stavangerske Almue ikke den Tid just stod paa et meget høit Trin af Oplysning, tvivler jeg slet ikke paa Sandheden af hvad mig fortaltes, nemlig at nogle Personer af den bedre Classe paa Veien til en privat Maskerade bleve mishandlede af Pøbelen, der holdt for, at sligt Djævelskab nødvendigviis maatte bringe Ulykke over Byen, det vil sige: jage Silden bort. Thi hvad har man ikke antaget som Aarsag til denne ustadige Fisks Udebliven*).

---

*) Mange overtroiske Meninger fandtes blandt Menigmand i Stavanger. Jeg skal, som Exempler, anføre enkelte, jeg har stødt paa.

At slaae varmt Vand ud, bringer Ulykke; man bør lade det staae, til det bliver koldt.

I Stavanger herskede megen Gjæstfrihed, og da Therkelsen havde indført mig hos Byens bedste Familier, Consul Jakob Kjelland med Broder, hans Svoger, Sorenskriver Schiøtz, Handelshuset Sundt o. s. v., savnede jeg ikke selskabeligt Liv. Byen havde desuden en Klub, som jeg snart blev Medlem af. Hos endeel Familier indbødes jeg kun til de sædvanlige Omgangsgilder, men hos de fortræffelige Kjellandske Familier nød jeg Selskabslivet i en langt større Udstrækning. Jakob Kjelland, den Tid Byens første Kjøbmand og den eneste, saavidt jeg veed, der var istand til at modtage Havarister, nødtes ved sin Stilling til at gjøre mange Selskaber, især et stadigt Søndagsgilde for de fremmede Skippere; og til alle disse Lag, saavel de officielle som de mere private, blev jeg paa det Venskabeligste indbuden. Kjellands Kone, en Datter af Digteren Zetlitz, var en meget elskværdig Dame, og det samme var Tilfældet med hans Søster Fru Schiøtz, saa at man ikke kunde andet end befinde sig vel i deres Selskab. Der var temmelig meget Liv i Byen i Almindelighed, og det var ikke saa ganske sjeldent, at en eller anden vagabonderende Konstner, eller endog flere i Fællesskab, opvartede Publicum med deres Præstationer.

Man behøvede altsaa ikke just at kjede sig i Byen, men jeg havde desuden tilstrækkeligt at tage Vare paa. Mine Studeringer vare efter Sædvane mange Slags, dog

---

At lade sit Vand udenfor Huset om Aftenen er meget farligt, men nødes man dertil, saa skal man sige tre Gange: »Jeg kaster mit Vand paa fremmede Steder, Gud bevare baade Vid og Forstand. Tvi! (Her spytter man.) Kors i Jesu Navn.«

Dersom man kaster Blod ud efter en Aareladning, saa bliver den Aareladte vanvittig. Blodet bør graves ned i Jorden, men først brændes paa Gløder.

Mod Radesyge anbefales at gaae tre Gange rundt om Kirken med et lille Skriin, svinge dette tre Gange rundt om Hovedet og derpaa sætte det paa en Grav.

især Philologi og Historie, og jeg understøttedes derved deels af det lille Skolebibliothek, deels af Therkelsens Bogsamling, der, hvad Underviisningsvæsenet angik, var ret vel forsynet, ligesom han ogsaa stod i stadig Forbindelse med Brummer i Kjøbenhavn for gjennem ham at anskaffe det Nyeste af Betydenhed. Men jeg fattede snart en Plan, som gav mine Studeringer en eiendommelig Retning. Jeg besluttede nemlig at udarbeide en Beskrivelse over Stavanger, der paa en Maade skulde være noget Tilsvarende til Strøms Beskrivelse af Søndmør, eller, saavidt muligt, omfatte Byen under alle Forhold. Dette foranledigede mig til igjen at tage fat paa Naturhistorien, som jeg i Heidelberg havde beskjæftiget mig med efter en mindre Maalestok. Jeg anskaffede mig derfor enkelte zoologiske Bøger (Cuviers Règne animal), traadte i Forbindelse med Fiskere for at erholde sjeldne Fisk og Sødyr, og gjorde nu og da zoologiske Excursioner. I Skolebibliotheket stod til min frie Raadighed Flora danica, og da Keilhau paa en geognostisk Reise kom igjennem Stavanger, fik jeg Leilighed til at ledsage ham paa et Par Vandringer i Omegnen og opsnappe nogen Kundskab om dens geognostiske Forhold. Tillige begyndte jeg at kaste mig paa de nordiske Antiqviteter, der, saavidt Stavanger angik, maatte afhandles i det paatænkte Skrift. Jeg maatte ogsaa i denne Anledning gjøre mange Excursioner, maatte efterspørge Runestene og forske efter gamle Documenter. Jeg begyndte at gjøre Uddrag af det betydelige Amtsarchiv, som var henstillet i et lille til Kongsgaarden hørende Steencapel, hvortil jeg en Tid lang havde Nøglen; her var Hexe- og Morderhistorier i tilstrækkelig Mængde. Stiftamtmand Christie, som paa denne Tid kom til Stavanger og hvis Bekjendtskab jeg havde Leilighed til at gjøre, gav mig i Commission at udfinde, om den uhyre, ovenfor Stavanger liggende »Kongesteen« (saaledes kaldet siden Frederik den Fjerdes Besøg) var en Rokkesteen eller ikke;

og jeg kar anvendt endeel Tid paa denne Klippemasse, uden ved mine mange Besøg at kunne faae den til at rokke. — Dersom jeg var forbleven i Stavanger, er det ikke utroligt, at jeg kunde have fuldført den paatænkte Beskrivelse.

Literær Omgang var ikke at erholde i Stavanger; Therkelsen var den eneste, der havde Sands og Agtelse for Videnskab, men han var altid sygelig. Præsterne vare aldeles indifferente. Da Byens Læge engang saae en ny anskaffet Bog hos mig, foranledigede dette ham til en dybsindig Bemærkning: »Dersom jeg efterlader mig tyve eller tredive opredte Senge, saa har min Familie Noget, der er solidt og af Værdi; men hvad troer De vel der kan komme ud af nogle Hylder med Bøger?« Lægen fra Egersund, en lystig og elskværdig Fyr, min gode Ven, besøgte mig engang paa Kongsgaarden og traf mig læsende. »Du læser altid, Krøyer«, sagde han. — »Meget ofte«, svarede jeg. — »Hvor gammel er Du vel?« — »28 Aar». — »Ak«, tilføiede han, »jeg vilde ansee mig for ulykkelig, naar jeg i den Alder skulde see mig nødt til at læse«. Da jeg senere paa en Ferieexcursion besøgte ham i Egersund, opfordrede han mig efter Maaltidet til at tage en Middagsluur, hvortil han selv trængte. Endnu uvant til at sove midt om Dagen, stræbte jeg imod, men maatte dog tilsidst give efter for hans indstændige Forestillinger. For at trøste mig, tilbød han mig en Avis til at læse mig isøvn med; men da jeg, efter at have læst nogle Linier, stødte paa Navne, der i høi Grad vakte min Opmærksomhed: Dumourier, Kleber o. s. v., saae jeg efter Avisens Overskrift og fandt at den var fra Halvfemserne. »Det er jo en gammel Avis, Du har givet mig«, raabte jeg til min Ven, som laa henstrakt paa en Seng i samme Værelse. — »Javist er den gammel, men den er god til at læse sig isøvn med; jeg har nu brugt den mere end et Aar dertil«. — Kun med Møie fik jeg et Læseselskab for den nyeste tydske Literatur bragt i Gang i Stavanger. Der var

vist ikke faa af Subscribenterne, som undertegnede sig mere af Forfængelighed end af Læselyst; Adskillige vare maaskee heller ikke fortrolige nok med det tydske Sprog. Som Bestyrer af dette Læseselskab gjorde jeg just ingen Lykke, idet mit Bogvalg ofte misbilligedes. Enkelte historiske Bøger, som efter min Mening havde almindelig Interesse, forskjødes ganske, og selv Romanerne vare efter Fleres Mening ikke af den rette Slags.

Efterat jeg nogle Maaneder havde resideret ene paa Kongsgaarden (jeg regner ikke Pedellen), fik jeg en Medlogerende i en høist godmodig og behagelig ung Mand, Kaspar Løvold, en Søn af Stavangers alderstegne Byfoged. Han havde været Fuldmægtig hos den afdøde Amtmand Krogh. Ifølge sin godmodige og letsindige Natur havde han ved nogle store Strandingsauctioner givet Credit til en Mængde slette Betalere. Som Følge deraf opstod et betydeligt Deficit til Statens Kasse, for hvilket han nu skulde arresteres. Der blev imidlertid indgaaet en Overeenskomst, hvorefter Kongsgaarden skulde være hans Arrest, idet hans gode Ven Therkelsen gik i Caution for hans Tilstedeblivelse. Han havde naturligviis et eget Værelse og kunde uhindret spadsere, saa meget han vilde, i Kongsgaardens Have og Gaard, baade Nat og Dag. Da imidlertid nogle gode Folk i Byen havde urgeret paa, at Therkelsen, som ikke boede paa Kongsgaarden, ikke kunde indestaae for Tilstedeblivelsen, saa anmodedes jeg om at deeltage i Cautionen. Jeg var ubesindig nok til uden videre at gaae ind herpaa, og jeg blev saaledes en Slags Arrestforvarer; men min Post var i alle Henseender en Sinecure. Jeg erholdt derved en daglig Omgangsven, og da Løvold idelig modtog Besøg af Byens Folk, havde jeg altid Leilighed hos ham til at træffe Selskab og at gjøre et eller andet Bekjendtskab. — Da Therkelsen stedse blev sygere og sygere, besluttede han sig til at reise til Kjøbenhavn for mulig der at gjenvinde sin Helbred, men

han fandt kun Døden. Nu stod jeg ene til Ansvar for Løvolds Tilstedeblivelse. Imidlertid kom en ny Amtmand til Stavanger, der meentes at ville tage strengere Forholdsregler mod Arrestanten, hvorfor Løvold naturligviis tænkte paa at echappere. Jeg underrettedes herom og ilede med at opsige min Caution. Inden nye Forholdsregler toges, forsvandt Løvold, det vil sige, han gik med en engelsk Hummerslup til London, hvor jeg 25 Aar senere har truffet ham som Ship-Chandler, i en ret god Bedrift*).

I November 1827 havde jeg indgivet en Ansøgning til Underviisningsdepartementet om fast Ansættelse ved Skolen med forhøiet Gage. Ansøgningen ledsagedes af det mest smigrende Vidnesbyrd fra Therkelsen. Jeg erholdt aldeles ingen Resolution herpaa. Da Therkelsen forlod Byen, constitueredes jeg som Rector og nød, saalænge det varede, Rectorgagen, hvilket betydelig forbedrede min oeconomiske Forfatning. Men Departementet sendte snart en ganske ung theologisk Candidat, Bull, til Stavanger som Rector, og jeg traadte altsaa atter tilbage i min forrige underordnede Stilling. Mod Slutningen af 1829 tillod jeg mig en fornyet Ansøgning, hvori jeg gjorde opmærksom paa, at Therkelsen af Departementet havde været bemyndiget til, fra Danmark at søge en duelig Lærer, under Betingelse af aarlig fast Ansættelse, naar man fandt sig tilfreds med ham. Jeg fremhævede endvidere, at Departementet selv, i to Skrivelser til Amtet, havde udtrykt Nødvendigheden af at forhøie Adjunctgagen ved Stavangers Skole. I den første af disse Skrivelser (23de Marts 1829) hedder det: »Endvidere maa bemærkes, at det sandsynlig vil blive aldeles nødvendigt, at Adjuncternes Gage ved Stavanger lærde Skole for-

*) Jeg blev dog ikke ene paa Kongsgaarden, thi anden Adjunct, Lieutenant Petersen, tog nu med Familie nogle af Kongsgaardens ledigstaaende Værelser i Besiddelse.

høies til 300 Speciesdaler, ligesom ved de øvrige Skoler, da det ellers vil blive vanskeligt at faae Posterne besatte med kyndige Lærere paa en Tid, da der er Mangel paa duelige Subjecter, og bedre Vilkaar kunne erholdes saavel ved privat Information som ved Lærerposter ved Borgerskoler.« Den senere Skrivelse (10de September 1829) gaaer ganske i samme Retning: »Det er vel ikke at vente, at de for den lærde Afdeling af Skolen fornødne Lærere ville i Tidens Længde blive at erholde for den ringe Løn, de nu nyde, hvorimod i Særdeleshed Adjuncterne formenes, i Lighed med de ved andre lærde Skoler ansatte, at burde aflægges med 300 Speciers aarlig Løn.« Hertil føiede jeg, at Stavanger for en ugift Mand var et dyrere Levested end nogen anden norsk By med lærd Skole, og at Byens Mangel paa literære Hjelpemidler gjorde det nødvendigt for enhver Lærer, der vilde holde Skridt med Tiden, at anvende endeel af sin Gage paa Bøgers Anskaffelse. Men heller ikke paa dette Andragende har jeg nogensinde erholdt Svar.

I Stavanger var der paa den Tid mange Haugianere eller saakaldte »Hellige«, uden at man dog derfor havde Mangel paa Vanhellige. Sædeligheden var dog neppe større hos de Første end hos de Sidste. Et Marked afholdtes aarlig i Stavanger tre Dage sidst i October, og til dette strømmede Amtets Bønder sammen for at kjøbe, sælge og forlyste sig. Det er Skik, at Gutterne tracterer Genterne, især med Mjød og Brændeviin, og Drukkenskaben er blandt begge Kjøn ret betydelig, hvilket har endeel uægte Børn tilfølge. Disse kalder man »Markedsbørn«, og antyder saaledes et constant Forhold. Naar Stavangers unge Mandskab i Begyndelsen af Aaret strømmer ud til de forskjellige Sildevær og indlogerer sig hos Egnens Bønder, har ogsaa dette endeel Fødsler udenfor Ægteskab i Følge med sig. Men Børnene kaldes her »Fiskebørn«, i Modsætning til Markedsbørnene. Paa hele Norges Vestkyst synes man overhovedet ikke at sætte

stor Priis paa Kydskhed, og jeg mener, at Usædeligheden maa betragtes som en Arv fra den Tid, da Hansestæderne og andre Fremmede dominerede paa de norske Kyster. Bergen har maaskee faaet Broderparten af denne Arv. Man forsikkrede mig, hvad der næsten forekom mig utroligt, at Tjenestepigerne, naar de i denne By fæste sig bort, gjøre det til en udtrykkelig Betingelse, at det maa være dem tilladt at gaae Ærinder i Byen, naar der kommer Bud efter dem. Ved dette forventede Bud hentydes paa Bordelholderne, der lade Pigerne hente, naar de behøve dem. Vist nok er det i alt Fald, at Bergen var opfyldt med Bordeller. — For at komme tilbage til Stavanger, da var denne By et godt Levested for Fattigfolk, ikke blot formedelst den Leilighed til at tjene Penge, som Fiskeriet medførte (en flink Gane- eller Gjællekone*) sagdes at kunne tjene en Specie eller derover om Dagen); men ogsaa fordi den daglige Føde var saa billig og let at erholde. Naar man hørte en Kone af den simple Stand kalde sin Søn ind fra Gaden og beordre ham til at løbe hen paa Bryggen og kjøbe for en Skilling »Murt« med det Tillæg »men faa mange og store«, saa turde man vel slutte, at det ikke maatte være vanskeligt at friste Livet i en By, hvor man kunde gjøre Fordring paa at faae mange og store Fisk for *een* Skilling. Makrel, Brisling, Sild kunde ligeledes havés til særdeles billige Priser, foruden de daglige Fiske, Torsk og Hvidling. Under saadanne Forhold var det ikke at undre over, at Byens Folkemængde tiltog stærkt og stadigt.

Jeg besørgede i Stavanger selv min Frokost og Aftensmad, og den kunde kaldes glimrende. Hummer, Taske-

*) At »gane« er ligebetydende med at »gjælle« hos os, og det ved denne Operation fremkomne Affald kaldes »Gan« eller »Sildegan«. Det indkjøbes af Bønderne læssevis til Gjødning for de magre Jorder.

krabber, Østers*) kunde saa at sige altid erholdes, og til Spotpriis. Det samme var Tilfældet med Ryper, Aarfugle, Kramsfugle, Harer og andet Vildt. Til sine Tider bragte Fjeldbønder inde fra Fjordene Rensdyrkjød til Byen. Laxen var fortrinlig og billig paa den Tid, Laxefangsten faldt, og Ørreder kunde med Lethed erholdes, naar man skjøttede derom.

Da jeg fandt Øllet udrikkeligt, gjorde jeg et dristigt Forsøg paa at skaffe mig Øl ved egen Brygning, efter en trykt Anviisning af den soranske Professor Molbech, som jeg tilfældigviis var kommen i Besiddelse af. Min Medlogerende, Kaspar Løvold, stod mig trolig bi i dette Foretagende. Malt og Flasker bleve kjøbte, Kjedler og Kar laante, og Brygningen gik for sig med et udmærket Udfald. Jeg erholdt et Product, som efter behørig Behandling blev saa fortrinligt, at saavel de Familier, jeg sendte nogle Flasker til Prøve, som de Godtfolk, der besøgte mig paa Kongsgaarden, ikke noksom kunde berømme det. Men om jeg ogsaa kunde indbilde mig selv, at der ikke var brygget bedre Øl i Stavanger, siden Kong Sigurd Jorsalafar der holdt sit Bryllup, saa maatte jeg dog opgive Bryggeriet, fordi det medtog mere Tid og Tilsyn end jeg kunde finde mig i. Jeg mærkede, at jeg ikke paa een Gang kunde være Hvidtølbrygger og Literatus, og jeg besluttede derfor at holde mig til den lærde Profession.

Ovenfor har jeg berørt mine naturhistoriske Studier. Som Følge af disse dannede der sig ligesom Begyndelsen til et lille Menageri paa Kongsgaarden. Jeg havde i Haven en lænket Ræv; en tøiret ung Vildgaas, som græssede der, betragtedes med Begjærlighed af Ræven, medens Gaasen var

---

*) Jeg vil her antegne (ad salivam Ostreophagis movendam), at jeg aldrig har betalt en Fjerding — omtrent 150 Stykker — høiere end med 24 norske Skilling.

fuldkommen ligegyldig for denne. I en tom Stald holdt jeg et Par pragtfulde Fiskeørne; ogsaa Ugler, store og smaa, havde jeg i mørke Kroge. En ung, endnu graa Svane fik nogen Tid Plads i en Kjælder, men da den ved Fangsten var bleven noget beskadiget og tillige var af en glubsk Natur, maatte jeg snart afskaffe den. Nogle Bønder havde dræbt en over Fjorden svømmende Ulv og bragte den til Kongsgaarden. Endskjøndt jeg ikke havde nogen videre Brug for den, da jeg ikke gav mig af med Udstopning, kjøbte jeg den dog, især da Prisen var moderat, for i Ro og Mag at undersøge den. Rovdyrenes Underhold var ingen Gjenstand at tale om, saalænge Murten gik til. Med saakaldte tamme Dyr var Forholdet noget vanskeligere. Jeg havde et Kid eller en ung Gedebuk gaaende i Haven, men den anrettede snart saa megen Skade, at jeg nødtes til at lade den slagte. Jeg erindrer ikke, ved hvilket Tilfælde jeg var kommen i Besiddelse af en stor, hæslig Tævehund af ureen Race, lydende Navnet »Carnaille«. Uagtet den maatte betragtes som et tamt Dyr, var der dog megen Røver- og Tyvenatur i den. Flere Gange havde jeg Besøg af Bønder med døde Faar, som Carnaille havde bidt ihjel og som man fordrede Erstatning for. Uagtet det maaskee vilde have været vanskeligt at føre tilstrækkeligt Beviis imod Carnaille, fandt jeg det dog billigt at bøde med en Specie for hver af de hende tillagte Misgjerninger. Engang i Slagtetiden havde en Bonde bragt et Par slagtede Faar til Byen og ophængt dem paa en Væg, medens han udrettede et eller andet lille Ærinde. Carnaille havde iagttaget det gunstige Øieblik og ædt Kjødet af Faarene, saalangt hun kunde naae; og jeg maatte nu betale Cadaverne, skjøndt jeg intet synderligt Brug havde for det Kjød, den havde levnet. Ogsaa beskyldte man den for, at den i en Krambod, medens Krambodkonen havde sin Opmærksomhed andensteds henvendt, havde fortæret en stor Krukke Honning, som stod paa Disken. Her

slap jeg vel for at betale Bøder, men Hunden var i hele Byen berygtet som en farlig Røver. En smuk Formiddag, jeg troer en Pintsedag, bragte hun syv Unger til Verden, som jeg lod hende opføde. Hun blev derved magrere og hæsligere end nogensinde før, medens Hvalpene derimod bleve store og trivedes fortræffeligt. Her var nu, istedenfor en enkelt Røver, en heel Røverbande. Hertil kom endnu, at hun trak alle Byens Hanhunde op til Kongsgaarden og gav Disciplene Forargelse. Jeg maatte derfor, skjøndt nødig, beslutte mig til hendes Aflivelse, og Hvalpene skilte jeg mig hurtigst muligt ved, idet jeg forærede dem bort til hvem der vilde modtage en saadan Foræring.

Stavanger har en bar og uskjøn Beliggenhed. Den store Slette, Jæderen, der strækker sig lige fra Stavanger til Egersund, er, skjøndt frugtbar, dog saa uhyggelig og ubehagelig, som man vel kan tænke sig*). Derimod findes inde i Fjordene og paa Smaaøerne meget romantiske og tiltrækkende Partier. Henimod en Miils Vei fra Stavanger ligger et lille Krat, som man har tildeelt Rang af Skov, »Gousel-Skov«, og derhen pleiede de bedre Familier om Sommeren at gjøre Lysttoure i Cariol, medbringende den fornødne Proviant. Thi Gousel-Skoven, som ingen Træer har, har endnu min-

*) Zetlitz, som var Præst paa Jæderen, berømmer den saaledes (Den norske Høst, S. 25):

»See
Hvor vilde Hav og nøgne Klippe favner
Den længste og den grøderigste
Blandt Norges Sletter, Jedderen, udskreget
For Hæslighed og farefulde Kyst.
Dog glæd dig i din gode Lod, thi Meget
Tilflød dig fra Naturens milde Bryst,
Meer end Du savner, lykkelige Slette!
Din lange stedse rige Ager kan
Om Fortrin nok med tynde Skove trætte,
Og Havets Rigdom leger ved din Strand.«

dre Telte, ja ikke engang en Kilde. — En Formiddag paa Skolen underrettede Therkelsen mig om, at han havde en Indbydelse til mig fra Consul Kjelland om at deeltage i saadan en Skovtour med den Kjellandske og et Par andre Familier. Jeg indvendte, at jeg jo hverken havde Cariol eller Hest; men denne Indvending tilintetgjordes ved den Meddelelse, at Kjøretøi med Hest vel kunde faaes tilleie et eller andet Sted i Byen. Nu maatte jeg tilstaae, at jeg var aldeles ukyndig i at kjøre, og neppe nogensinde havde kjørt nogen anden Vogn, end maaskee en Trillebør. Men heller ikke dette maatte gjælde. Therkelsen paastod, at Enhver kunde kjøre en Cariol, og anførte, at Byens Damer ofte selv kjørte deres Cariol. Jeg fik maaskee den Tro, at Sagen ikke var saa vanskelig, som jeg havde forestillet mig, og vilde i alt Fald ikke ansees for en Kryster, hvorfor jeg modtog Indbydelsen. Ja, da Therkelsen tillige havde gjort mig opmærksom paa, at det var Skik, at de yngre Cavallerer indbøde en eller anden Dame til at ledsage sig, og antydede, at den Kjellandske Familie ogsaa ventede dette af mig, saa var jeg dumdristig nok til at anmode en elskværdig Frøken om at gjøre mig den Ære at tage Plads i min Cariol. Hun modtog Tilbudet; den bestemte Tid kom, og vi kjørte, endeel Carioler i Følge, ud af Byen. Men neppe vare vi vel komne ud paa Landeveien, før min Hest tog Commandoen fra mig, løb afsted i flyvende Fart og tørnede mod en anden Cariol, som var foran og som derved væltede. Hesten løb nu videre et Stykke, og jeg maatte hvert Øieblik vente, at den vilde rulle os ned ad en af Skrænterne paa Siden af Veien, da den pludseligt standsede, jeg tænker af sig selv, thi mine Bestræbelser syntes den ikke at reflectere paa. Hurtig tilraabte jeg min Dame: »For Himlens Skyld, spring nu ned fra Cariolen, mens Hesten staaer stille«, hvilket Raad hun ogsaa fulgte. Imidlertid kom en Karl til og tog fat i Hesten, og jeg erfarede, at det var Ther-

kelsen, jeg havde væltet, men at han ikke havde taget nogen Skade. En ung Kjøbmand Petersen af Selskabet tilbød mig, at min Dame skulde tage Plads i hans Cariol med hans Søster, hvorimod han vilde indtage den tomme Plads hos mig og kjøre Hesten. Jeg overlod med Fornøielse Tømmerne til kyndigere Hænder, og neppe følte Hesten Svøben, før den foer afsted i den voldsomste Fart, men min Kudsk vidste med stærk og øvet Haand at holde den midt paa Landeveien, idet han idelig bearbeidede den med Pidsken. Efterat den havde løbet en Fjerdingvei eller noget mere, maatte den give tabt, og pustende og stønnende antage en anstændig Gang. Vi naaede den saakaldte Skov, spadserede i det Grønne, spiste og drak, og vendte tilbage til Stavanger uden nye Uheld. Jeg havde gjort stærk Fiasco som Kudsk, men trøstede mig med den Betragtning, at jeg langt fra at udgive mig for nogen Automedon, fra først af havde erklæret mig selv for en fuldkommen Bønhas i Faget; og saalænge jeg ikke viste mig som en Fusker i Græsk eller Latin eller andre Skolefag, havde det kun liden Betydning, at jeg var en stor Fusker som Kudsk. Endvidere trøstede jeg mig med, at jeg havde havt meget Held ved Siden af mit Uheld; thi var det uheldigt, at jeg havde faaet en balstyrig Hest, saa var det paa den anden Side heldigt, at jeg havde faaet en modig Dame, som hverken skreg eller faldt i Besvimelse, og tillige en godmodig Dame, som ikke kastede noget Had paa mig fordi jeg havde sat hende i Fare. Og var det end meget uheldigt, at jeg havde væltet min Rector, saa var det atter heldigt, at han ingen Dame havde hos sig, og at hverken han eller hans Cariol toge ringeste Skade. Kort sagt, min saarede Forfængelighed søgte at berolige sig, saa godt den kunde.

Jeg havde levet omtrent tre Aar i Stavanger, rolig og tilfreds, beskjæftiget med Gjenstande, der interesserede mig, og jeg troede allerede her at have fundet mit Hvilested,

mit Kanaan, men det var kun en Holdeplads i Livets Ørken, og jeg var bestemt til endnu at vandre mange Aar omkring. I 1830, ved Paasketider, blev jeg anfalden af en ondartet Sygdom, som længe holdt mig svævende mellem Liv og Død. Hvad der havde foranlediget den, er mig ubekjendt, da jeg stadig havde ført et regelmæssigt og ordentligt Liv. Hvorledes denne Sygdom skal benævnes, veed jeg heller ikke, dog troer jeg nærmest at kunne betegne den som en vedvarende Nervefeber. Flere Gange troede jeg mig ved Gravens Rand, men kom lidt op igjen, for atter at falde tilbage. Til Lægen i Stavanger, en oprindelig Barbeer, tydsk af Fødsel, kunde jeg ingen Tillid have, og endnu mindre til hans Amanuensis, en stavangersk Hjemmefødning og ci devant Bogbinderdreng. Efter at have tilbragt næsten et halvt Aar paa Sygeleiet, uden at kunne gjenvinde mit Helbred, besluttede jeg at reise til Kjøbenhavn, hvilket ogsaa Lægen fandt tilraadeligt. Jeg indgav til Amtet en Ansøgning om Permission, men da Svaret droges i Langdrag, reiste jeg uden Permission, hvad der maaskee har tjent som Støttepunkt for min senere Afskedigelse. En lille Pige, som under min Sygdom havde pleiet mig med sjelden Hengivenhed og Opofrelse, fulgte mig ogsaa paa Skibet, for under Overreisen at tage Vare paa mig. Da jeg i Kjøbenhavn var kommen til Kræfter igjen, maatte hun, paa Grund af Omstændighederne, vende tilbage. Men vi gjorde Aftale om at sees igjen, og hun vil længer hen i disse Optegnelser fremtræde som min Hustru.

XI.

Opholdet i Kjøbenhavn i 1830 og følgende Aar.

Efter min Ankomst til Kjøbenhavn henvendte jeg mig til min gamle Regents- og Hospitalskammerat, men nu medicinsk Professor ved Kjøbenhavns Universitet, N. C. Møhl, for at gjenvinde Sundheden, og jeg kom ogsaa ved hans Bistand snart paa Benene igjen*). Dernæst laae det mig nærmest at tænke paa, hvad Bekjæftigelse jeg nu skulde vælge. Min Agt var først at tage fat paa det medicinske Studium igjen; men ved nærmere Overveielse fandt jeg, at mine Hjælpemidler ikke vilde slaae til. Jeg følte Lyst til Zoologien og foretrak at fortsætte, hvad jeg i denne Retning saa smaat havde begyndt i Stavanger. I dette Øiemed tyede jeg saavel til Bibliothekerne som til det kongelige Museum. Paa sidste Sted fandt jeg en ret forekommende Modtagelse hos Professor Reinhardt, saalænge han antog, at jeg vilde vende tilbage til Stavanger, men da jeg definitivt maatte bestemme mig til at blive i Kjøbenhavn, forandrede

*) Den Støtte, jeg muligviis kunde have fundet i min fordums Contubernal, mistede jeg altfor snart, idet han døde den 3die November 1830. Det skulde synes at han havde gjort en glimrende Lykke og at Livet tilsmilede ham, men han forlod det i en ung Alder. Idet han, som nylig ansat Professor i Pharmakologi, skulde afholde en Examen, blev han af en af Medlemmerne af Examinationscomiteen, Apothekeren paa Frederiks Hospital, chikaneret paa en saa ondskabsfuld Maade, at han, der i høi Grad var baade ærgjerrig og ærekjær, derved dreves til Fortvivlelse. Han var en velbegavet, flittig og ordentlig Student og vidste ved et behageligt Væsen at vinde sine Foresattes Gunst. Men han var tillige melancholsk og grublende, og havde for tidligt følt Livets Tomhed.

han ganske sit Forhold og stillede sig fjendtlig imod mig. Prof. Eschricht, der ligesom Møhl i tidligere Aar havde været min Kammerat som Volontair paa Frederiks Hospital under Herholdt, var for ikke længe siden kommen tilbage fra en Udenlandsreise og arbeidede nu paa at gjøre den sammenlignende Anatomi gjældende i Kjøbenhavn. Han havde i Tydskland studeret under Meckel og Andre, og havde hjembragt adskillige zoologiske Samlinger, især fra Middelhavet. Han beskjæftigede sig nu med at bearbeide disse til en Slags Museum. Til ham henvendte jeg mig derfor nu, for i hans Samlinger at finde Hjælpemidler til min zoologiske Uddannelse, og udførte ogsaa et og andet Arbeide for ham. For saa vidt var alting vel; men nu opstod der pludselig Betænkeligheder hos Eschricht. »Men Krøyer«, tiltalede han mig en Dag, »hvad vil Du leve af her i Kjøbenhavn? Jeg venter hver Dag paa, at Du skal sige til mig, at Du er nær ved at døe af Sult, og at jeg maa komme Dig til Hjælp.« Denne saarende Yttring, som jeg ikke ved nogetsomhelst Ord havde givet Anledning til, krænkede mig vistnok dybt; jeg beroligede ham dog med den Forsikkring, at jeg ingenlunde skulde falde ham til Byrde. Et heldigt Træf kom mig til Hjælp. Landcadetacademiet havde undergaaet en Reform, hvorved det var blevet bestemt, at Naturhistorie skulde optages blandt Underviisningsfagene. Jeg indkom strax med en Ansøgning om Lærerposten i Naturhistorie; men denne Ansøgning modtoges med saadan Kulde af Underviisningsdirecteuren, Oberstlieutenant (nu General) Hansen, at jeg næsten ganske tabte Haabet. Desto behageligere blev jeg derfor overrasket, da jeg noget senere ved Skrivelse underrettedes om, at jeg var ansat som Lærer i Naturhistorie ved Academiet *).

*) Skrivelsen er udstedt den 27de April 1831 af Prindsen af Hessen-Philipsthal, den Tid Chef for Landcadetacademiet og af hans Majestæt bemyndiget til at »antage og afskedige« Lærere ved dette Institut.

Jeg fremstillede mig snarest mulig for Underviisningsdirecteuren, for at spørge ham, hvilken Lærebog jeg havde at lægge til Grund? Dette syntes han ikke nærmere at have overtænkt, og da jeg endvidere bemærkede, at vi ingen dansk Naturhistorie besad, svarende til det i Underviisningsplanen fremsatte Program, hvilket vel var forfattet af ham selv eller maaskee oversat efter Planen for et fremmed Militairacademi, gjenmælede han: »Ja, saa er det vel bedst, at De skriver saadan en Bog«. Dette var vistnok en Overraskelse for mig; imidlertid gjorde jeg ingen Indvending, men forespurgte kun, hvorledes Trykningsomkostningerne skulde dækkes. Jeg kunde naturligviis ikke strax oplyse ham om Beløbet af disse, men maatte først henvende mig til en Bogtrykker, for selv at erholde de fornødne Oplysninger. Da jeg nu meddeelte ham, at et Ark i det almindelige Antal Exemplarer, med Tryk og simpelt Papir, vilde koste 11—12 Rd. (om Honorar var slet ikke Tale), saa resolverede han, at hver Cadet havde at erlægge 8 Skilling for hvert Ark. Jeg slutter deraf, at Cadetternes Antal den Tid har været omtrent halvandet Hundrede, thi jeg erindrer det ikke. Om den Inspectionsofficeer, der skulde indsamle disse Otteskillinger fra Cadetterne, var tilfreds med Arrangementet (hvilket han naturligviis ikke var), vedkom ikke mig videre. Jeg begyndte strax med Iver og Anstrengelse paa Arbeidet, og kunde snart presentere Oberstlieutenanten det første Ark. Det lille Format, det maadelige Papir og de ikke ganske nye Typer gave Productet just intet glimrende Udseende, og han modtog det ogsaa som om jeg havde overrakt ham en Skrubtudse. Men den fastsatte Priis lod sig ikke forene med Elegance.

Da jeg nogen Tid havde underviist paa Academiet og stadigt arbeidet paa Bogen, blev jeg underrettet om, at hans Majestæts yngste Søn med Fru Danhemand var bestemt til at indtræde paa Landcadetacademiet, men først

ønskedes forberedt ved privat Underviisning af Academiets Lærere. Jeg mødte altsaa til fastsat Tid i Fru Dannemands Bopæl paa Toldbodveien og blev der af hendes Huushovmester, en Capitain ved Studentercorpset, Krøyer (ikke af min Familie), introduceret hos den unge Dannemand, en Dreng paa omtrent 13 Aar, af kraftig Bygning, men lig Faderen i Ansigt. Fruen, som jeg fik Leilighed til at see, syntes at være en blid og godmodig Dame. Jeg nød den Ære i dette Huus at blive indbuden til et Aftengilde, i Anledning af hans Majestæts høie Fødselsdag. Skjøndt jeg ikke kan sige, at dette behagede mig, gav jeg dog Møde, af Frygt for, at Udeblivelse skulde betragtes som »Crimen læsæ«. Jeg saae her Kongens to Døttre, som forekom mig at være elskværdige unge Damer, uden alle Pretentioner. — En Dag traadte Capitain Krøyer ind til mig i Underviisningsværelset, inden Discipelen Valdemar var arriveret, for at forkynde mig, at hans Majestæt forlangte en Indberetning om det unge Menneskes Begavelse og Fremgang. Jeg indsaae vel, at dette var et kritisk Arbeide, og meddeelte derfor i min Skrivelse paa den varsomste Maade, jeg formaaede, at den unge Dannemand kun var svagt begavet og ikke syntes at have nogen speciel Tilbøielighed for Naturhistorien. Nogen Tid efter kom Huushovmesteren atter ind til mig og spurgte, om det var min Mening, at denne Erklæring skulde overleveres til hans Majestæt, der ikke var vant til saadanne Erklæringer. Jeg svarede i al Submission, at jeg ikke vidste, hvorledes Sagen kunde behandles paa en behageligere Maade, men derimod ganske overlod det til hans eget Godtbefindende, om han vilde overlevere mit Skriveri eller ikke. Jeg hørte ikke videre herom, men derimod forkyndtes mig senere, at hans Majestæt havde befalet, at den unge Herre skulde underkastes en Examination i de forskjellige Fag, hvilken Kongen selv vilde overvære. Jeg var just ikke meget begjærlig efter dette Møde med Frederik den

Sjette, men indfandt mig til befalet Tid hos Fru Dannemand. Kongen, der nok var en meget punktlig Mand, lod ikke længe vente paa sig og traadte ind i Studereværelset, ledsaget af Fru Dannemand. Han satte sig ved Siden af hende ved den ene Side af Bordet, Valdemar og jeg ved den anden, og nu begyndte Examinationen ufortøvet. Kongens lange, udtærede, strengt alvorlige Ansigt, med det stive Blik, var just ikke skikket til at indgyde den Frygtsomme Mod. Hvorlænge Examinationen varede, kan jeg ikke huske; men det veed jeg, at da Kongen reiste sig og med et let Buk forlod Stuen, ledsaget af sin Dame, uden at yttre noget Ord enten af Bifald eller Mishag, følte jeg mig særdeles tilfredsstillet med at Tingen var overstaaet. Denne Examination var vistnok for mig skjæbnesvanger. Kong Frederik, der tilvisse forud ikke var nogen dyb Kjender af Naturhistorien, synes ved denne Examination at være kommen til Erkjendelse om, at Naturhistorie ikke passede for Landcadetter, og resolverede desaarsag, at Underviisningen heri skulde ophøre*). Som en Trøst eller Godtgjørelse bestemte han tillige, at der skulde udbetales mig 500 Rdlr., og at den begyndte Lærebog skulde fuldføres. Dette sidste vilde med andre Ord sige, at de ulykkelige Landcadetter skulde vedblive at betale hvert Ark med otte Skilling, om jeg ogsaa vedblev at skrive til Dommedag. Men som Lykke og Ulykke saa ofte opveie hinanden i Livet, saa vare Landcadetterne paa den anden Side lykkelige ved at befries fra Underviisningen**).

---

*) Oberstlieutenant Hansen viste mig den Artighed at opsøge mig i mit »Grenier« for at forsikkre mig, at denne Forholdsregel ikke var udgaaet fra ham, og at han endog forud havde været ganske uvidende om den. Den maa altsaa tilskrives Antokratens egen Villie; thi Prindsen af Philipsthal beskjæftigede sig neppe med Sligt.

**) Valdemar Dannemand opnaaede ikke, saavidt jeg veed, at blive Cadet. Han skal, efter hvad der er sagt mig, være død meget tidligt, næsten som Barn.

Jeg havde indbildt mig, at jeg var kommen paa en grøn Green, ja endog paa to, men nu bleve de mig begge pludselig fratagne. Imidlertid fandt jeg en heel Deel Trøst i de 500 Rdlr., der for mig vare en betydelig Sum. Hertil kom endnu, at den naturhistoriske Underviisning i Metropolitanskolen var bleven mig overdraget, og at jeg ogsaa havde en Deel Timer i Borgerdydsskolen under min gamle Rector Nielsen. Jeg vedblev stadig at arbeide paa min Lærebog og havde den færdig i 1833. Da jeg fik Leilighed til at sælge en Deel Exemplarer til mine Disciple udenfor Academiet, og da Boghandler Reitzel afkjøbte mig Restoplaget for en lille Sum, saa opnaaede jeg dog i visse Maader et Honorar for min Bog. Den er forresten for mange Aar siden udsolgt og vil snart være en Sjeldenhed. Omtrent samtidig anmodedes jeg af Reitzel om at skrive en lille naturhistorisk Lærebog for de første Begyndere. Jeg udarbeidede den efter min egen Plan og havde den færdig i Begyndelsen af 1834. Den har i 30 Aar oplevet otte Udgaver i omtrent 14,000 Exemplarer; skjøndt kun mellem otte og ni Ark stor, har den indbragt mig ligesaa meget Honorar som mit omfangsrige Skrift om de danske Fiske; at imidlertid Folk, som ikke kunne regnes til mine Venner, have søgt at hindre eller indskrænke Brugen af den, er vist nok.

Den Interesse, der var vakt hos mig for Fiskeri, tildeels allerede i Middelhavet, men især under Opholdet i Stavanger, havde indgivet mig den Beslutning, om det ellers blev mig muligt, at udarbeide et stort Værk over de danske Fiskerier, saavel i zoologisk som i technisk og historisk Retning. Men da det nødvendige Materiale til et saadant Arbeide ikke forefandtes i Kjøbenhavn, hverken i det kongelige Museum eller andensteds, saa maatte det søges paa selve Fiskeripladserne, eller med andre Ord, udstrakte Reiser paa vor Kyststrækning vare nødvendige. Jeg indgav des-

aarsag Ansøgning til Finantserne (det vil sige til Jonas Collin), hvori jeg udviklede min Plan og anholdt om Understøttelse til dens Udførelse. Den 19de April 1834 underrettedes jeg om, at Hs. Majestæt havde tilstaaet mig 600 Rdlr. for hvert af de to Aar 1834 og 1835. Nu maatte der gjøres en Forandring i mit Liv. Da jeg agtede at reise hele Sommeren, maatte jeg opgive mine Informationer i Metropolitanskolen og i Borgerdydsskolen; og jeg maatte reise med en saadan Sparsomhed, at der af de 600 Rdlr. kunde blive lidt tilovers til Vinteren. Jeg havde lagt den Plan at begynde med den jydske Østkyst, og afgik derfor den 7de eller 8de Mai 1834 med en Skipper til Middelfart, hvorfra jeg agtede at tage Baad langs den jydske Kyst. Jeg indsaae, at jeg neppe vilde kunne opnaae Hensigten med min Reise ved at foretage den tillands og med sædvanlig Befordring. Paa Grund deraf besluttede jeg at følge Kysterne i Baad: en Reisemaade, der vistnok i flere Henseender var ubehagelig og besværlig, stundom endog forbunden med nogen Fare, men som paa den anden Side forenede betydelige Fordele. Den satte mig istand til at erhverve nøiagtig Kundskab om Beskaffenheden af Kyster, Bugter og Havbund, en Kundskab, uden hvilken man ikke kan fælde nogen sikker Dom over Fiskeriet paa hvert enkelt Sted. Ved at tilbringe hele Dagen paa Baaden med kyndige Søfolk og Fiskere (og saadanne søgte jeg stedse til at befordre mig), havde jeg den bedste Leilighed til at gjøre dem alle de Spørgsmaal om deres Næringsvei, Maaden, hvorpaa de drive denne, om de paa ethvert Sted forekommende Fiskearter og deres Iagttagelser over disse, som jeg maatte ansee for tjenlige; jeg kunde stedse gjøre Regning paa deres Beredvillighed til at meddele mig deres Erfaringer og uden Vanskelighed bedømme deres Troværdighed. Da det beroede paa mig selv, at lade mig landsætte hvor og naar jeg vilde, blev det mig meget lettere at besøge ethvert Punkt,

der for mig kunde have nogen Interesse, end ved at reise tillands, saameget mere, som min Reiseroute aldeles ikke stemmede med Landeveiens Løb.

Saaledes har jeg tidligere udtalt mig om min Plan*). Min oeconomiske Forfatning gjorde det aldeles nødvendigt, at min unge Hustru, hvem jeg Aaret forud havde ægtet, ledsagede mig paa Reisen, da en særskilt Huusholdning hjemme vilde overstige min Evne. Hun underkastede sig freidigt denne Nødvendighed og bar med Mod Reisens Besværligheder.

Min Skipper styrede Syd om Øerne, og da man ad denne Vei altid holder sig nær Land, fik vi mange af de smukke Kyster at see, deriblandt Svendborg Sund. Her kom vi paa Grund; men vor kjæmpemæssige Skipper anviste hele Besætningen en Plads paa Dækket, tog selv fat paa en stor Stage, og uden nogen Andens Hjælp stagede han den lette Jagt af Grunden. I Middelfart opholdt jeg mig et Par Dage for at gjøre mig bekjendt med det ældgamle Aale- og Marsviinsfiskeri, men benyttede tillige Tiden til at besøge den smukke Omegn ved Hindsgavl, samt Smaaøerne Fænø og Fænø Kalv. Dernæst leiede jeg mig en Fisker og en Matros for at bringe os til Kolding og videre. Paa Koldingfjorden overfaldtes vi af en slem Byge, som gjorde Søfolkene heel alvorlige, men vi slap heelskindede derfra. Efter at have undersøgt denne Fjords Fiskeri, saavidt det lod sig gjøre, lod jeg Baaden føre os først til Fredericia og dernæst forbi Kasserodde til Veile; efter denne Fjords Besigtigelse roede vi til Bjørnsknude, saavel for Fiskeriets som for de geognostiske Forholds Skyld. Her gav jeg min Baad fra Middelfart Afsked og blev fra Sandbjerg Vig, hvor der er en Færge, sat over til den lille Ø Ende-

*) Dansk Aftenlæsning, udgiven af Dr. G. F. Ursin; No. 8, den 20de Februar 1836.

lave. I Kroen havde man os i Begyndelsen mistænkte for at være omvandrende Skuespillere, som undertiden skulle besøge denne temmelig afsidesliggende Ø og give Forestillinger i en Lade. Dog, da man kom under Veir med, at vi ikke hørte til disse, som det synes, mindre vel ansete Gjæster, kom vi meget vel ud af det med Kromanden. Paa Endelave, der behagede mig meget godt, accorderede jeg atter med et Par Sømænd (eller maaske rettere Huusmænd) og lod dem bringe mig til Allerø i Mundingen af Horsensfjorden, hvis Fiskeri jeg havde hørt Tale om. Det blev os meget vanskeligt at faae Natteleie, og jeg maatte saa at sige tvinge Sognefogden til at tage imod os, efterat jeg havde foreviist ham mit Pas. Den næste Morgen vilde jeg begive mig til Horsens, men vi bleve strax overfaldne af en voldsom Byge, som nødte Baaden til at tage Tilflugt under Vaarsø, der er saa godt som landfast og hører under Steensballegaard. I Øens eneste, som det syntes nyopbyggede Huus traf vi et ret godt Logis hos en ung og høflig Mand, der imidlertid syntes ængstelig ved at modtage os. Efterat vi vare komne til Ro, saae jeg Manden med store Rytterstøvler bestige en Hest og ride bort. Man kan nemlig ride til det faste Land. Senere erfarede jeg, hvad der maa forekomme aldeles utroligt og dog er bogstavelig sandt: han havde hørt noget om Prindsen i Fredericia (Frederik den Syvende) og nærede stor Mistanke, om han ikke i dette Øieblik havde Hs. kgl. Høihed hos sig, ifærd med at flygte bort med en Elskerinde. Han red derfor til sin Herre paa Steensballegaard, en Kammerherre Juel, tænker jeg, for at forhøre sig om han uden Fare kunde yde os Huusly. Men da hans Herre forkastede hans Mistanke, vendte han beroliget tilbage og behandlede os vel. Den næste Dag naaede vi Horsens, der kun er lidet interessant, hvad Fiskeri angaaer. Jeg drog snart atter ud af Fjorden

og lod mine Baadsfolk føre mig omkring Gylling Næs, langs med Kysten nordefter, indtil Aarhus, hvor jeg indtraf den 31te Mai. Hele denne Strækning er med Hensyn til Fiskeri uden Betydning, og heller ikke i Aarhus kan denne Industrigreen kaldes blomstrende. Da jeg i Aarhus havde afskediget mine Endelavere, som ikke vel turde vove sig længer fra Hjemmet, accorderede jeg med et Par raske unge Sømænd fra Aarhus om at bringe mig ind i Kalø Vig. Efter at have seet mig om her, stødte jeg tilfældigviis paa en Ungdomsbekjendt, en Coffardicapitain, der havde indtaget endeel Korn ved Kalø Slot og nu var i Begreb med at seile til Samsø for at complettere Ladningen. Da han tilbød mig at følge med derhen (jeg vilde netop besøge Øen), saa foretrak jeg Briggen for Baaden og permitterede mine Baadsfolk med den Aftale, at de paa en bestemt Dag skulde afhente mig paa Samsø. Da der intet Logis var at erholde nær Kornmagasinet, hvor Briggen skulde indtage sin Ladning, saa talede jeg til en Bonde, der havde kjørt nogle Tønder Korn til Stranden, om at kjøre hjem med ham og tage Logis hos ham, til mine Baadsfolk kom. Jeg havde hørt ham omtale som den rigeste Bonde paa Samsø, men fandt hans Huus skidenfærdigt, hans Beværtning slet, og hans Fordringer temmelig høie. Jeg forlod ham derfor med Fornøielse, da mine Baadsfolk ankom, og lod dem sætte mig over til Begtrup Vig for at gjøre Bekjendtskab med Fiskeriet i denne lille Havbugt. Dette skete ikke ganske uden Fare, da vi under de høie Bakker bleve overfaldne af svære Byger. Mols's Bakker, som jeg besteg, forekom mig vel Uleiligheden værd. Jeg forlod Begtrup Vig for at lade mig føre udenom Helgenæs til Ebeltoft, med Undersøgelse af hvis Bugt jeg tilbragte et Par Dage. Her traf jeg tilfældigviis en lille Kvase, jeg tænker $1^1/_2$ eller maaskee 2 Læster drægtig, med hvis Fører, en gammel Skipper Knudsen, jeg sluttede Accord om at føre mig videre nordpaa.

Fartøiets Besætning bestod foruden Skipperen af hans Søn, en Dreng paa 13 eller 14 Aar. Vi rettede vor Cours mod Grenaa og seilede hele Dagen langs Kysten, men naaede først Indløbet til Kolindsund i Bælgmørke. Grenaa ligger en stiv Fjerdingvei fra Mundingen. Ved denne var ingen andre Bygninger end en Hytte, som kaldtes Havnefogdens Contoir, og hvor denne Opsynsmand, der ellers havde Huus og Hjem i Grenaa, nu og da tilbragte Natten og altsaa havde en Seng. Vor Skipper, som var godt bekjendt med Forholdene her, hvor han sædvanlig pleiede at indtage Flynderlædning, undersøgte Hytten og fandt Havnefogden sovende i Sengen. Han blev vækket og, efterat have raadslaaet med ham, blev det besluttet, at Manden skulde gaae hjem til Grenaa og overlade sin Seng til det reisende Par. Den næste Station for vor Reise var Randers, men paa Veien dertil lod jeg mig sætte i Land ved Sangstrup for at undersøge Kalkklinten indtil Gjerild Klint og indsamle nogle Forsteninger. I Randers indhentede jeg ved Justitsraad, Borgermester Neckelmanns Bistand gode Efterretninger, især om Laxegaardene, men begav mig derfra, for at see Fiskeriet mere nær ved, til Uggelhusene, Fjordens største egentlige Fiskerleie, beliggende omtrent i Midten af dennes Længde. Denne Fiskerby er noget nær en af de elendigste, jeg har seet, og Kroen er saa slet som muligt, men Folkene vare skikkelige. Jeg opholdt mig derfor nogle Dage der, for at sætte mig ind i den Maade, hvorpaa disse Folk dreve deres Fiskeri. Mit næste Hvilepunkt var Mariager, men paa Veien satte min Kvaseskipper os to Gange paa Grund, først udenfor Udbyhøi og siden i Indløbet af Mariagerfjord, hvilket, for een Dag at være, kunde findes tilstrækkeligt. Mariager er en By af temmelig ringe Betydning, og dens Fiskeri har heller ikke stort at sige. Til Hobro fandt jeg det slet ikke værdt at begive mig; derimod opholdt jeg mig en Dagstid paa Udreisen ved Hadsund Færge, for at høre noget om

Bøndernes Fiskeri i Omegnen. Derfra gik jeg videre langs Kysten nordpaa og stoppede op ved Hals i Indløbet til Liimfjorden. (Haandskriftet er her afbrudt.)

XII.

Anden Norgesreise, med et Besøg paa Spitsbergen.

Nogle Bemærkninger forudskikkes for at forstaaeliggjøre den franske Nordpolsexpedition, samt hvorledes jeg blev Deeltager i den.

Det er bekjendt nok, hvilken betydelig Deel det nordvestlige Frankrig tager i det islandske Fiskeri, samt hvor kraftigt den franske Regjering understøtter og opmuntrer denne Deeltagelse. Det betragtes som vigtigt for den franske Marine, da det tjener til at uddanne en Mængde dygtige Søfolk. Til Beskyttelse for Fiskerskibene udsender det franske Admiralitet aarlig et Krigsskib. I 1833 blev et saadant Skib betroet en ung, dygtig og videnskabelig dannet Søofficeer, M. de Blosseville; efterat han havde besøgt Island, anvendte han nogen Tid paa Undersøgelsen af den grønlandske Østkyst. Hans sidste Brev til Frankrig var fra 6te August 1833. Senere hørtes intet fra ham, saa at hans Skib »La Lilloise« upaatvivlelig er forliist med Mand og Muus. Aaret efter udsendtes Briggen »La Bordelaise« for at søge Sporene af den forsvundne Lilloise, men Intet bragtes i Erfaring. Det følgende Aar betroedes Corvetten

»La Recherche« til M. Tréhouart for at fortsætte disse Undersøgelser; han ledsagedes af to Naturforskere, Paul Gaimard, bekjendt som Deeltager i to Verdensomseilinger, samt en yngre Mand, Robert, hvis Hverv det var at anstille videnskabelige Undersøgelser over Island og Islænderne. Tréhouart, der synes at have været en forsigtig Mand og ikke ønskede at vove sit Skib ind i Drivisen, erholdt ingen Underretning om La Lilloise, men Naturforskerne vare saa vel tilfredse med Øens Undersøgelse og havde bragt saa mange Konst- og Naturgjenstande (saaledes fortæller Marmier) tilbage til Frankrig, at de ønskede at fortsætte deres Undersøgelser: »Ils avaient ouvert le livre de l'Islande à la première page, ils en voulaient voir les autres«. Gaimard, som ved sin lange Tjeneste baade havde erhvervet sig Bekjendtskaber og Yndere i Marineministeriet, indgav til dette glimrende Forestillinger om hvad der var at udrette paa Island og bevægede ogsaa Ministeren til at danne en af syv Medlemmer bestaaende Commission scientifique, med Gaimard som Præsident, for at studere Island i forskjellige Retninger og over dette Land udarbeide »une grande publication«. Efter at have landsat sin Commission, besøgte Tréhouart det sydligste Grønland, men vendte derpaa tilbage til Reikiavik for i September at bringe sine Passagerer til Frankrig. — Det gamle Mundheld »l'appetit vient en mangeant« kan med Føie overføres paa mange Reisende, som, efter eengang at være satte i Bevægelse, vanskelig lade sig bringe til Ro. Dette gjælder ogsaa Poul Gaimard. Efter med sit scientifique Følge at have gjennemredet en Deel af Island og forberedet Udgivelsen af et stort Værk med flere hundrede Kobbertavler over denne Ø*), saae han sig om til

*) Allerede d. 31te August 1836 tilskriver han Marineministeren Duperré: Tavlerne ere fuldførte, og den første »Livraison« af vort Reiseværk vil kunne udkomme, som De har befalet det, i de første Maaneder af Aaret 1837.

alle Sider efter nye Erobringer for den franske Nation. Han var ikke uheldig i disse Bestræbelser, thi ifølge en Artikel i »Revue des deux mondes« af 15de Mai 1838 sees den franske Regjering atter at have sat Corvetten »La Recherche« til Gaimards Disposition, at have udvidet den oftere omtalte Commission til en »Commission scientifique du Nord«, som skulde undersøge Danmark, Norge, Sverrig, samt tage Spitsbergen og Færøerne med som Complement, og tillige forøget Antallet af Commissionens Medlemmer. At Gaimard foretrak at optræde som Præsident for et saadant Foretagende, fremfor at vende tilbage som Marinelæge til Brest eller en anden fransk Havn, er let nok at fatte; at Regjeringen gik ind paa Foretagendet, har man forklaret derved, at den selv med betydelige Pengeopoffrelser fandt det hensigtsmæssigt at beskjæftige den krigslystne og urolige franske Phantasi. Det var en Tønde, som Louis Phillippe gav de franske Hvaler at lege med.

I Foraaret 1838 taledes der endeel i Kjøbenhavn om denne Expedition. Man havde allerede erfaret, at adskillige svenske og norske Naturforskere vare udsete til at forene sig med den franske Commission og deeltage i dens Arbeider. Nationalfølelsen kom derved i Bevægelse, og man kunde ikke finde sig i den Tanke, at de Danske skulde ligesom udelukkes fra dette storartede Foretagende. Indflydelsesrige Personer satte sig i Bevægelse og gjorde Skridt, hvorom jeg ikke nærmere er underrettet. Jeg kan kun anføre, hvad den ovennævnte »Revue« beretter: »Le roi de Danemark, par l'intermédiaire de M. de Koss, son ministre plénipotentiaire, a demandé à M. le président du conseil, sur le voyage de M. Gaimard, tous les renseignemens nécessaires pour le guider dans le choix des personnes destinées à faire partie du voyage et des moyens qu'il devra mettre à leur disposition«. Jeg har hørt paastaae, at den franske Regjering af Carl Johan havde udbedet sig svenske og nor-

ske Deeltagere i Expeditionen, men at derimod de danske vare den paanødte. Ifølge nogle Iagttagelser, jeg leilighedsviis har gjort, synes ikke Faa tilbøielige til at dele denne for os danske Udsendinge kun lidet smigrende Mening.

De høie Herrer, som interesserede sig for Danmarks Deeltagelse i Expeditionen, vare imidlertid i nogen Forlegenhed med Hensyn til Valget af de Videnskabsmænd, de vilde udsende. Man havde paa den Tid, foruden mig, af yngre Zoologer kun Dr. Henrik Beck, daværende Prinds Christians Hofzoolog, men denne baade talentfulde og kundskabsrige Mand var allerede for magelig og sybaritisk til selv at ønske Deeltagelse i et saadant Foretagende, og hans Ulyst til Arbeide var altfor bekjendt til at man kunde ønske at betroe ham et Hverv, der netop krævede udholdende Flid. Der gjordes Forespørgsel hos mig, om jeg ikke kunde have Lyst til den antydede Reise, og uagtet jeg fandt det haardt at skilles fra min unge Kone, og temmelig uhensigtsmæssigt for længere Tid at afbryde min begyndte literære Virksomhed, troede jeg det dog aldeles nødvendigt at slutte mig til Foretagendet, i Haab om derved at kunne begrunde min Fremtid. Jeg erklærede altsaa min Villighed, men underrettedes derpaa om, at jeg havde at indgive en allerunderdanigst Ansøgning til Hans Majestæt om at deeltage i den forestaaende Expedition; thi vore Regjeringsmænd ere altid forsigtige nok til at holde Naaden paa Regjeringens Side og Forbindtligheden paa den fattige Videnskabsmands. Ansøgningen bevilgedes naturligviis. Foruden en Zoolog havde man bestemt sig til at medsende en Botaniker, og her faldt Valget paa Pharmaceuten Vahl, Søn af den berømte Professor. Etatsraad Hornemann, den gamle Vahls Discipel, ansaae det som en Taknemmelighedspligt at støtte den Vahlske Familie, hvor han kunde, og viste sig ogsaa her virksom. Vahl var iøvrigt en grundig og flittig Botaniker, og da han med offentlig Understøttelse havde opholdt sig ni

Aar i Grønland paa Botanikens Vegne, kunde man med Rette tiltroe ham dyb Kundskab i den arctiske Botanik. Men medens et niaarigt Ophold i Paris kan tjene til at sætte Politur paa en ung Mand, saa vil et niaarigt Ophold i Grønland let kunne virke i modsat Retning. I den botaniske Literatur var han ikke indtraadt og var overhovedet lidet skikket til literær Productivitet. Jeg havde i Aarene 1808—9 siddet ved Siden af Vahl paa Skolebænkene i »Borgerdyden«, og blev nu efter 30 Aars Forløb hans Reisekammerat til Spitsbergen.

Tirsdagen den 19de Juni ankom jeg med Vahl til Throndhjem, en Times Tid efter Middag. Det skulde synes, som om jeg nu var i Havn, men idet jeg kjørte ind gjennem en lille Forstad og saae mig om til alle Sider for at iagttage Byens Udseende, glemte jeg at vise min Hest den tilbørlige Opmærksomhed, hvoraf den benyttede sig til at løbe løbsk med mig i selve Byen. Hesten trak Kærren ind paa Fortouget og syntes fast at have besluttet gjennem Vinduerne at trænge ind i de smaa Huse. Dette foranledigede Raaben og Sammenstimlen af Folk, og jeg fik snart den nødvendige Bistand, saa at ingen Skade skete paa Vinduerne. Imidlerlid kom Skydsgutten, som havde forsinket sig lidt, til Undsætning og ledede den stædige Hest til Byens Hotel, hvor jeg havde at oppebie Corvettens Ankomst. Den første Dag saae jeg ikke stort af Byen, da jeg var beskjæftiget med at undersøge min Bagages Tilstand efter den langvarige Kjørsel over Bjerge og gjennem Dale. Jeg fandt imidlertid saavel mine store, til Indsamling bestemte Glas, som de øvrige videnskabelige Apparater fuldkommen uskadte. Det eneste Tab, jeg led, var endeel Smaapenge (Sølv-Toskillinger), som jeg havde indvexlet i Christiania. Uagtet de vare indsvøbte i Papir, nedlagte i et Reisechatol, og dette

atter nedsat i en Trækasse, havde de dog vidst ved ufortrødent Arbeide at skaffe sig Frihed.

Mit Ophold i Throndhjem blev iøvrigt saa langvarigt (hele 14 Dage), at jeg ikke manglede Leilighed til at gjøre mig bekjendt med Byen og dens Omegn. Dog spildtes unægtelig en betydelig Deel af denne Tid med Gilder og selskabelige Sammenkomster. Hvad der især maa gjøre Indtryk paa Den, der sydfra kommer til Throndhjem, er de lyse Nætter; det overraskede, naar vi temmelig seent gik hjem fra et Aftenselskab, endnu at finde Smaagutterne tumlende sig paa Gaderne; ogsaa erindrer jeg, at have skrevet Breve ved Vinduet næsten ved Midnatstid. I Modsætning hertil overraskede det mig at finde en stor Sneedynge liggende i en Krog ved Domkirken, hvor den var beskyttet mod Solens Indvirkning, og jeg mærkede ikke at Dyngen mindskedes i den Tid, jeg tilbragte i Byen. — Som en Mærkelighed i Throndhjem synes de mange store Træhuse at kunne betragtes, af hvilke nogle ere saa store, at de snarere maatte kaldes Træpaladser end Træhuse. Blandt disse fremrager især den af den rige Thomas Angel, Suhms Svigerfader, opførte Bygning, der forekommer mig ikke at være synderlig mindre end Charlottenborg, og ligesom dette er bygget i en Firkant; nu er den Stiftamtmandens Residents.

Endeel Tid tilbragte jeg i den mærkelige Domkirke, men det kan vistnok ikke falde mig ind at bedømme den eller Throndhjem By, der af saa mange Reisebeskrivelser ere tilstrækkelig bekjendte. Vi Skandinaver, som deeltoge i den af Louis Phillippe udrustede Expedition, følte os opfordrede til at besøge det Værelse, hvori den orleanske Prinds under sit Ophold i Throndhjem havde logeret hos Madame Holmberg. Der blev gjort mange taabelige Spørgsmaal til den gode Kone om hendes høie Logerende. Ogsaa besøgte jeg Munkholmen og Griffenfelds Fængsel, der gjorde et høist nedslaaende Indtryk paa mig. Man kan ikke vel andet end

opfyldes med Bitterhed mod den usle Christian den Femte, som saa længe lod ham smægte i dette afskyelige Fængsel.

I Throndhjem traf jeg uventet en gammel Regentskammerat, Julius Begtrup, theologisk Candidat og Forstander for Borgerskolen (senere Præst). Et andet endnu meget ældre og tillige fornemmere Bekjendtskab traf jeg i en Admiral Møller, der som ung Sølieutenant i Aarene 1806—7 jevnlig besøgte mine Forældres Huus, introduceret af sin gode Ven, Vincent Gottlieb, ligeledes Sølieutenant og min Faders Svoger. Os Børn fornøiede han meget ved sit lystige Væsen; nu derimod var han bleven from i en meer end almindelig Grad og havde givet Slip paa al Lystighed, hvad dog ikke udelukkede Deeltagelse i selskabeligt Liv. Stiftamtmanden gjorde to store og fornemme Middagsgilder, hvor vi sadde tilbords fra Kl. 5 til 8 og opvartedes med Taffelmusik, Champagne og Stiftamtmandens franske Taler. Ogsaa General Hegermann gjorde et Middagsselskab for os, og da Overretsassessor Schwach (norsk Digter) samme Dag havde indbudt os til Aften, vare vi ikke langt fra at faae for meget af det Gode.

Det forstaaer sig, at ligesom de høiere Autoriteter gjorde Stads af os paa Carl Johans Vegne, saaledes maatte ogsaa den franske Consul, Garmann, ex officio vise os Opmærksomhed; han gjorde først et Aftenselskab for os og senere, da Corvetten var ankommen (den 27de Juni), et pompøst Middagsgilde. Ved Aftengildet havde Garmann det Uheld at udbringe en Skaal for den tilstedeværende Marmiers fraværende Kjæreste (Øhlenschlægers Datter); han vidste nemlig ikke, at Marmier allerede havde hævet Forbindelsen. Da Corvetten kom, gjorde Chefen et Middagsselskab, som tog sin Begyndelse Kl. 6 og hvorved Champagne blev drukken over en lav Sko.

Den hele Commission var nu forsamlet; thi med Corvetten ankom Præsidenten Gaimard, Geologen Robert, Bo-

tanikeren Martin, Physikeren Bravais, Meteorologen Lottin og den zoologiske Tegner Bévalet. Over Land fra Christiania vare allerede tidligere komne Marmier, Anglès og Landskabstegneren Mayer; fremdeles de fire svenske Deeltagere, Zoologen Sundevall, Physikerne Silljestrøm og Lilljehoeck og en Grev Gyllenstolpe, hvis Kvalification var og er mig ubekjendt; to norske, Zoologen Boeck og en Capitain Meier, som heller ingen bestemt Function havde; endelig de to Danske. Vi vare saaledes naaede op til et prodigiøst Antal af scientifique Medlemmer og havde nu, ifølge den franske Høflighed, Visiter in pleno at aflægge hos Autoriteterne, Stiftamtmanden, Generalen, Admiralen, den franske Cousul o. s. v. Endnu endeel Adspredelse gave flere her ikke omtalte Aftenselskaber, en Frokost paa Corvetten o. s. v., saa at der tilvisse ikke blev megen Tid tilovers til videnskabeligt Arbeide, hvortil man ogsaa, efter den megen Gjæstfrihed, maatte føle sig mindre disponeret. Imidlertid gjorde jeg endeel zoologiske Excursioner, saavel i Baad som i Fjæren, enten ene eller i Selskab med Boeck, Sundevall og Vahl. Jeg havde ogsaa noget Udbytte, men til dettes nærmere Undersøgelse i det paa denne Tid stærkt besøgte Hotel var der ikke Ro, ligesom og kun liden Tid.

Den 2den Juli afreiste Marmier, Anglès, Martin og Tegneren Mayer med Dampskibet til Tromsø og Hammerfest, for paa sidste Sted at støde sammen med os, hvorimod vi øvrige den 3die Juli begave os ombord paa Corvetten.

Den 3die Juli. En Corvet er som bekjendt ikke noget stort Fartøi (»La Recherche« havde 14 Karonader), og det var næsten ubegribeligt, hvorledes saa mange Gjæster skulde kunne anbringes. Gaimard havde sit Lukaf hos Capitainen, der ogsaa viste Gjæstfrihed mod den norske Capitain Meier. Vi øvrige fik om Aftenen vore Køier ophængte i to Rum, der havde Navn af Bibliotheket og Vaabensalen; paa Grund

af Køiernes Antal maatte de hænges saa nær ved hverandre, at de ved mindste Bevægelse stødte sammen: en ikke behagelig Omstændighed. Om Dagen maatte vi see at finde Plads, som vi bedst kunde. At arbeide var under saadanne Omstændigheder meget vanskeligt. — Ankeret blev lettet Kl. $10^1/_2$. Kl. 11 fik vi vor Frokost, Kl. 4 vor Middagsmad (Maaltidet medtog omtrent 2 Timer); Aftensmad eller Thee gaves ikke. Da vi slet ingen Vind havde og hele Natten neppe tilbagelagde een Miil, kunde Køierne ikke komme i nogen Svingning, og jeg fandt dem derfor den første Nat meget bekvemme og behagelige.

Den 4de Juli, Onsdag. Jeg tørnede ud Kl. $7^1/_2$ og spadserede lidt paa Dækket. Til at begynde Dagen med gaves Thevand uden Mælk med Beskøit. Det saakaldte Bibliotheksværelse var virkelig forsynet med en lille Bogsamling, som Marineministeriet havde medgivet Corvetten. Den bestod for største Delen af franske Journaler, især maritime; dog fandtes ogsaa adskillige Reisebeskrivelser og zoologiske Værker, og jeg benyttede mig heraf til strax at kaste mig over Parrys Reise. Men Tilberedelserne til Frokosten (denne indtraf idag fra 10—12) drev mig snart op paa Dækket, hvis høie Sidevægge eller Rælinger gjorde det ret vel skikket til Spadseren, men hindrede enhver Iagttagelse paa Havet. Veiret var meget stille. Den lange Mellemtid mellem Frokosten og Middagsmaden fordreves med Læsen, Passiaren og Spadseren. Middagsmaaltidet varede fra Kl. 4 til $5^3/_4$, hvilket jeg atter udhæver, fordi Folk, som havde noget alvorligt at bestille, neppe vilde indrømme saa lang Tid til denne Gjerning, hvis høie Vigtighed jeg forresten villigt anerkjender. Det opvartende Personale paa Corvetten var meget høfligt og forekommende og lignede kun lidt Opvarterne paa en dansk Orlogsmand.

5te Juli, Torsdag. Jeg var ude af Køien Kl. 7, men fandt ingen Leilighed til Beskjæftigelse: i Vaabensalen Køier,

i Bibliotheket Køier, i Spisesalen Gulvskuren med Muurstene. Saaledes maatte jeg hendrive Tiden paa Dækket indtil Theedrikningen, hvilken idag umiddelbart afløstes af Frokosten. Efter denne gjordes de første Forsøg ombord i den zoologiske Retning; jeg forsøgte at fange Meduser i en udhængt Pose, men Udbyttet var meget ubetydeligt.

Denne Stilhed og Tunghed vil jeg benytte til at meddele Skilderierne af de scientifique Medlemmer paa Corvetten.

Paul Gaimard var en Mand paa omtrent 43 Aar, af Middelstørrelse, med sort krøllet Haar og et temmelig hæsligt Ansigt, men af indsmigrende og behageligt Væsen. Uagtet han i Subscriptionsindbydelsen til den islandske Reise figurerer som Bearbeider af den zoologiske, medicinske og statistiske Afdeling samt tillige som Forfatter af selve Reisebeskrivelsen, saa er han dog en Mand, jeg vil ikke blot sige uden Lærdom, men uden Kundskaber; idetmindste har jeg, efter en tilstrækkelig lang Omgang med ham og ikke faa Prøvelser i denne Henseende, intet dertil kunnet bemærke. Han har derimod ved Øvelse erhvervet sig en Slags »savoir faire«, ligesom han har Klogskab nok til at skye enhver Samtale, hvorved han kunde faae Anledning til at prostituere sig. Da hans fortrolige Ven, Marmier, engang i Christiania af en norsk Ven. blev spurgt, hvad denne Gaimard dog egentlig var for en Person, svarede han (maaskee i et noget lystigt Øieblik): »c'est un polisson«. Forfængelighed var et Hovedtræk i hans Charakteer og traadte frem ved alle Leiligheder, selv paa hans Reisekufferter, der vare forsynede med store Messingplader, paa hvilke der med tilsvarende store Bogstaver var indgravet: »Monsieur Paul Gaimard, Président de l'expédition scientifique pour Scandinavie, Laponie et Spitsberg.« Men han var en meget godmodig, eftergivende og omgjængelig Mand. Ombord gik han altid tilkøis i det seneste Kl. 10 (ofte Kl. 9½ eller 9),

og stod aldrig op før mod Frokosttid, det vil sige Kl. 9½. Jeg har aldrig seet ham læse i en Bog. Skjøndt han havde deeltaget i to Verdensomseilinger, var han altid søsyg. Naar det blæste noget, stod han ikke op hele Dagen, uden netop for at spise, og viste sig slet ikke paa Dækket. Ogsaa havde han sin egen Tjener med sig fra Paris til sin Opvartning.

Victor Lottin, Lieutenant de vaisseau de la marine royale, var den Ældste af den hele videnskabelige Commission og den eneste Gifte blandt de franske Videnskabsmænd. Han havde tidligere gjort videnskabelige Reiser i Middelhavet med Capitain Gautier, omseilet Jorden med Duperré og D'Urville og i 1836 ledsaget Gaimard til Island som Astronom, Physiker o. s. v. Hans Arbeider havde forskaffet ham Æreslegionen. Det var en aldrende Mand, høi og tynd, med lille Hoved og lille, tyndt Ansigt, Haar og Skjæg graae, men Øinene ildfulde. Det var en stille, godmodig og venlig Mand; forsigtig i sin Opførsel, sagde han Ingen imod og indlod sig ikke i Disputer. Han var regelmæssig i sin Levemaade, særdeles flittig, og forstod at arbeide under de vanskeligste Forhold. Ligesom Præsidenten var han noget tilbøielig til Søsyge, dog i langt ringere Grad. Medens Commissionens øvrige franske Medlemmer søgte at imponere ved Udstafferingen af deres Personlighed, lignede Lottin, i sin grønne Kalmuksfrakke, med et rødt, uldent Tørklæde om Halsen og en sort Kaskjet, ganske en jevn Borgermand.

Eugène Robert, der som ovenfor bemærket, havde ledsaget Gaimard paa Island og især beskjæftigede sig med Geologi, var en meget høi, velskabt og smuk Person. Hans sorte, glatte og glindsende Haar, som han bar temmelig langt, hans mørke, livfulde Øine, en fiin, lidt krummet Næse, en smuk Teint, et prægtigt, temmelig langt og meget kruset Hageskjæg, gav ham Udseende af en smuk ung

Ridder, thi han havde neppe naaet de 30 Aar. Men hans Væsen var gravitetisk og pedantisk, og forekom mig endogsaa at minde lidt om en Landsbyskolemester. Han var temmelig absorberet i sig selv og betragtede Paris som det eneste Sæde for Cultur. I 1838, Aaret efter at Islandsreisen var tilendebragt, foretog han med den franske Regjerings Understøttelse en Reise til Skandinavien, især med Hensyn til Bjergværkerne. Ved denne Leilighed skal han have opholdt sig en Maaned i Kjøbenhavn, »hvor han gjorde Bekjendtskab med de fleste Lærde*), der interesserede sig levende for Publicationen (af Islandsreisen), især Hs. kgl. Høihed Prinds Christian, som modtog ham paa den mest smigrende Maade«. Fra Kjøbenhavn begav han sig til det sydlige Norge (Arendal), og derfra igjennem Sverrig over Bjergværkstæderne Sala og Danemora til Stockholm, hvor han stødte sammen med Gaimard og i dennes Selskab strax den samme Aften bivaanede et Møde af Videnskabernes Selskab, »ou le roi avait recommandé qu'on reçut MM. Gaimard et Robert avec la plus grande déférence.«

Bravais: enseigne de vaisseau, docteur ès sciences, »auteur de plusieurs ouvrages de géometrie, d'organographie végétale et l'un des élèves les plus distingués de l'ecole polytechnique«. Skjøndt en meget ung Mand, havde han allerede forud taget Deel i hydrographiske Arbeider paa Algiers Kyster. Han var af Middelstørrelse, lidt blond, munter og venlig i sit Væsen og maaskee en af de mest talentfulde blandt de franske Videnskabsmænd. Han fandt ogsaa, efter at være kommen tilbage til sit Fædreland, snart en god Ansættelse. Men da jeg 1854 var i Paris, hørte jeg, at han

*) Jeg hørte Intet til ham, men kunde vel heller ikke regnes blandt de Lærde. Maaskee har jeg ogsaa været fraværende under hans Ophold.

var bleven vanvittig, og man vidste ikke, om man turde haabe hans Helbredelse.

L. Bévalet, der ledsagede Expeditionen som Tegner, især af zoologiske Gjenstande, og havde deeltaget i Islandsreisen, var, saavidt jeg kunde skjønne, i en Alder af omtrent 30 Aar. Han var under Middelstørrelse, med kulsort Haar og Skjæg, der begge havde en overdreven Længde og næsten syntes at berøres ligesaalidt af Kam som af Sax og Kniv. Hans Ansigtsfarve var skiden graaguul, hans Næse særdeles stor; i det Hele taget var hans Physiognomi aldeles jødisk. I Klæder var han sjudsket og ureenlig; Kjole brugte han end ikke ved de største Høitideligheder, og i sin bedste Dragt kunde han let tages for en Tambourmajor, dersom hans Vext ikke havde været vel lille til denne Værdighed. Hans Væsen var meget pøbelagtigt, især for en Franskmand, og Skidenfærdighed, saavel psychisk som physisk, kunde henregnes til Hovedtrækkene i hans Charakteer. Gemeen Snak, gemene Viser, gemene Dandse elskede han og udmærkede sig i, ogsaa Drik syntes at behage ham, skjøndt jeg ikke har seet ham drikke mere end han kunde taale. Af Arbeide derimod var han slet ikke nogen Ven. Maaskee vilde det norske Ord »Skøjer« eller det franske »farceur« ret vel betegne ham. Maleren Mayer gjorde ham vistnok ingen Uret ved at sige, at han var i høieste Grad »dégoutant«. Han behandledes af sine Kammerater med en vis Overlegenhed; de loe vel ad hans Gemeenheder, men benævnede ham sædvanlig »le sale, l'ignoble» og gjorde ham til Gjenstand for uophørlige Vittigheder og mange Bravourarier, hvilket dog var saa langt fra at fornærme ham, at det snarere smigrede ham at være Gjenstand for Opmærksomhed. Som Tegner manglede han ikke Duelighed, naar han blot kunde drives til Arbeide. Hans daglige Klædedragt var en rød Matrosskjorte, en stor, blaa Matroskapot med Hætte, uhyre Vandstøvler og en særdeles stor, gammel, sort-

agtig, flad Hue. Denne sidste syntes at være det eneste Klædningsstykke, han havde ført med hjemmefra, hvorimod hans øvrige Udrustning var ham meddeelt af Corvettens Magazin.

De øvrige franske Commissions-Medlemmer, som ikke vare ombord, vil jeg senere faae Leilighed til at omtale. Her gaaer jeg nu over til de fire svenske Medlemmer, og først til

Professor Sundevall, som jeg alt kjendte tidligere fra Lund og Kjøbenhavn. Han var nu ansat ved Museet i Stockholm. Det var en Mand paa omtrent 30 Aar, høi, tynd og mager, med langt Ansigt, rødt, stridt Haar, en stor, krum Næse, stærkt fregnet, altsaa ikke just smuk, men solid og brav. Hans Væsen var stille og tilbageholdende, men han var en god Kammerat. Meget tarvelig var han i Levemaade og nød hverken Spirituosa eller Kaffe. I sin Prospectus over det store Reiseværk tildeler Gaimard ham Bearbeidelsen af Pattedyr, Fugle, Arachnider, Insekter og Echinodermer, men jeg erindrer ikke, at han har leveret mere til Værket end en Prøve (et Par Fugleafbildninger); hvilket dog ingenlunde tør tilskrives Mangel paa Flid hos denne udmærkede Mand, men snarere den Omstændighed, at han ikke satte nogen stor Priis hverken paa Præsidenten eller paa Publicationen.

C. B. Liljehoeck, Lieutenant i den svenske Marine, en ung Mand, men af sygeligt Udseende, særdeles høflig og forekommende, men stille, indesluttet og ordknap, et Mønster saavel paa Flid som Opførsel. Det var de physiske Videnskaber, hvormed han var beskjæftiget. Han tog kun Deel i Expeditionen det første Aar.

Magister P. A. Siljestrøm, Lærer i Physik ved Skolen i Norkøping, var en særdeles ung Mand, efter mit Skjøn omtrent 20 Aar, blond og smuk, med et rundt, glat, jomfrueligt Ansigt, Physiker ligesom Lilljehoeck og ligesom

denne flittig og tilbageholden, dog leilighedsviis munter og livsglad.

Grev Ulrik Gyllenstolpe, Artillericapitain i den svenske Hær og, som de franske Annoncer udhæve, af den fornemste svenske Adel, var af den svenske Konge forenet med Videnskabsmændene pour les accompagner dans leur voyage en Norvège et en Suède*), og synes ingen anden Kvalification eller Beskjæftigelse at have havt.

6te Juli, Fredag. Veiret endnu stedse stille og tillige saa tykt, at Lodsen ikke kunde orientere sig. Om Dagen fiskede jeg endeel ved Skrabning og havde et ret godt Udbytte. Henimod Kl. 6 om Eftermiddagen bleve vi nødte til at kaste Anker Syd for Øen Syd-Lexen. Paa Grund heraf serveredes Middagsmaden først Kl. 6, og efter denne, Kl. 8, lod jeg mig sætte iland paa Øen for muligt at gjøre Indsamling af nogle Naturalier; men den hele Fangst indskrænkede sig til et Par Landsnegle.

7de Juli, Lørdag. Jeg stod op Kl. 7 og begyndte Dagen med at søge smaa Sødyr mellem Laminarierne. Efter Frokosten begyndte Vinden at vifte, hvorfor Ankeret blev lettet Kl. $11^1/_2$, og om Eftermiddagen naaede vi ud i det aabne Hav.

13de Juli, Fredag. Tidligt om Morgenen ankom Corvetten til Hammerfest, men jeg var ikke istand til at komme iland før mellem Kl. 1 og 2. Jeg havde altsaa Tid nok til at indprente mig de vilde Omgivelser. Man øinede intet andet end steile Fjelde, og ved Foden af disse ligger Hammerfest, der fra Søen viser sig endnu mindre, end den i Virkeligheden er. Alle Fjeldene vare beklædte med Snee, der naaede tildeels lige til Havet. Paa Bryggen traf jeg sammen med den danske Viceconsul Noodt (en Flensborger), til hvem Vahl og jeg vare adresserede, baade fra Gierlew i

*) Gaimards Udtryk.

Christiania og fra Knudsen i Throndhjem. Med ham fulgte vi hjem for at indhente de fornødne Underretninger om Forholdene. Hvad der overrasker den Fremmede her, er det særdeles store Antal Russere, man træffer paa. Deres Tal synes paa denne Tid langt at overgaae Normændenes. Ogsaa endeel Finner seer man paa Bryggerne. Disse Folk ere vel smaa og ved Dragt paafaldende, men forekomme mig ellers just ikke i Bygning at vise stor Forskjellighed fra Normændene. Torvet er for en saa lille By ret anseligt, danner en temmelig regelmæssig Firkant og er forsynet med en i Norge ualmindelig god Brolægning. Noodt førte mig hen til Tolderen, Doxrud, som han troede maaske kunde have nogen Interesse for mig, fordi han pleiede at kjøbe sjeldne Fiske; men dette Besøg kunde have været sparet. Fra Tolderen ledede Noodt os hen til en Destillateur Rostad, hvor han skaffede Logis for mig og Vahl. Efterat have besøgt en lille Fjeldsø, som ligger lidt ovenfor Hammerfest og hvor jeg traf nogle af Corvettens Officerer tilligemed Forvalteren (le commissaire) paa et Jagtparti, gik jeg ombord til Middagsmaaltidet. De fire Herrer, der havde forladt os i Throndhjem, for at gaae med Dampskibet, Anglès, Mayer, Martin og Marmier, havde allerede indfundet sig. Ligeledes viste sig her en norsk Sølieutenant Due, der skulde betragtes som Medlem af Commissionen. Senere begav jeg mig til mit Logis i Byen, tilbragte Aftenen med Brevskrivning og sov uforstyrret i en god Fjerseng.

Her vil jeg omtale de tidligere forbigaaede franske Medlemmer af Commissionen.

Vicomte Raoul Anglès, Søn af en indflydelsesrig Mand i Paris, var et ganske ungt Menneske, ja jeg troer endog kun 19 Aar gammel. Han var af Middelstørrelse, meget stærkt bygget, med bleg, ret smukt, noget kvindeligt Ansigt, uagtet det meget stærke og lange kulsorte Skjæg. Ogsaa Haaret bares meget langt, omtrent som af tydske Studenter,

men mere soignereret. Hans Talestemme var noget spæd og kvindagtig, men han havde en meget smuk Sangstemme. I Væsen var han noget blufærdig eller undseelig, hvad just ikke er sædvanligt hos unge Parisere. Ved Styrkeprøven ombord med Dynamometret erhvervede han Palmen. Med en rød, flad Hue, en sort Vams, foret med Skind af hvide Harer, med vide Kalmuks Beenklæder, tager han sig eventyrligt nok ud og minder om en Person fra Middelalderen. I videnskabelig Henseende er Meteorologien hans Fag; dog synes han ikke at beskjæftige sig stærkt med dens Dyrkelse.

Dr. med. C. F. Martin, som efter Reisen blev agreeret ved det medicinske Facultet i Paris og derpaa Professor i Montpellier, var en lille, vever Herre paa nogle og tyve til tredive Aar, meget snaksom og altid i godt Humeur. Han havde flere Kvalificationer: Botanik, Meteorologie, Physik. Jeg formoder, at han var af tydsk Familie, thi han talte Tydsk omtrent lige saa flydende som Fransk, ikke at forglemme, at han havde oversat Goethes naturhistoriske Værker paa Fransk.

Tegneren eller Maleren Aug. Mayer havde tidligere ledsaget Baron Taylor som Konstner paa en Reise i Grækenland, Ægypten og Syrien, og deeltog med Gaimard i begge Islandsreiserne. Han var høi, tynd og særdeles tør, med langt, smalt, bruunt Ansigt, indfaldne Kinder og meget sort, glat, stridt Haar, temmelig lig en Beduin, hvorfor det ogsaa var vanskeligt at bestemme hans Alder. Han viste stor Livlighed i Gebærder og var noget utaalmodig, heftig og opfarende, dog maaskee kun mod saadanne Personer, som han ingen Agtelse havde for. Hans Holdning var stiv og militair. Han var en fortrinlig Tegner og begavet med stor og uholdende Flid. En meget respectabel Charakteer, saavidt jeg kunde skjønne.

Commissionens tre norske Medlemmer maae ogsaa her fremtræde.

E. G. Meier, Ingenieurcapitain og Kong Carl Johans Aide de camp, som Kongen med en »Courtoisie royale«, efter Gaimards Udtryk, havde sluttet til Expeditionen, var en blond, mager Mand af Middelstørrelse, med et ret behageligt Ansigt, dog med lidende og sygeligt Udtryk. Da jeg traf sammen med ham i Christiania, var han kold og frastødende mod mig og viste temmelig tydeligt, at han hørte til dem, der betragtede de Danske som Parasiter paa Expeditionen. Allerede ved vort Møde i Throndhjem blev han mere venskabelig, og viste dernæst, som Reisen skred frem, en voxende Velvillie mod mig, alt eftersom hans Antipathi mod de Franske tiltog. Hans Fag var de physiske Videnskaber, men jeg tvivler paa, at han leverede noget Arbeide. Han var, som allerede antydet, ved denne Leilighed nærmest kun en Compliment, som Carl Johan gjorde den franske Konge.

Due, Lieutenant i den norske Marine, havde en særdeles løs og problematisk Forbindelse med den arctiske Commission, uagtet han i Annoncerne figurerer blandt dens Medlemmer. Han stødte til os i Hammerfest, men blot for at erklære, at han ikke agtede at følge med til Spitsbergen. Han laa med et lille Fartøi ved Kysten af Finmarken for at optage en Strækning af den norske Kyst og det er mig ikke bekjendt, at han derangerede sig fra dette Arbeide for Commissionens Skyld. At han forenedes med denne var vel deels fordi han tidligere havde ledsaget Hansteen i Siberien, maaskee ogsaa fordi hans Broder var norsk Statssecretair i Stockholm hos Kongen. Det var en ung Mand med blonde Haar og frisk rødmosset Ansigt.

Christian Boeck, Professor i Physiologi ved Universitetet i Christiania, var en meget talentfuld Mand, men noget ustadig i sine Foretagender, hvad selv hans Venner (Keilhau) bebreidede ham. Man nægtede ham Grundighed, fordi han paa een Gang udbredte sig over mange forskjellige

Studier. Paa Reisen viste han sig imidlertid meget flittig og lagde et smukt Talent som zoologisk Tegner for Dagen. Han hørte til det norske Aristokrati, hvad maaskee har bidraget til hans Forfremmelse. I hans Hjem i Christiania gik det meget fornemt og pragtfuldt til, men i den daglige Omgang var han en ligefrem og behagelig Mand. Paa hele Reisen handlede han mod mig som en trofast og dygtig Kammerat. Det var de lavere Orme, han havde valgt til Gjenstand for sine Arbeider.

14de Juli, Lørdag. Jeg begyndte Morgenen med en zoologisk Udflugt til den allerede omtalte Sø ovenfor Byen, hvor jeg traf sammen med Gaimard, der ledsagedes af en ung Mand (Søn af Kjøbmand Akermann). Gaimard trak sig imidlertid snart tilbage, da hans glacerede Pariserstøvler ikke vel passede sig for den moradsige Jordbund. Egnen er uendelig vild og sørgelig. Skjøndt Søen kun ligger tredive Fod, eller lidt mere, over Havfladen, omgives den for en stor Deel af mægtige Sneemasser, en Slags Bræer, der strakte sig lige ned til Havet og vare saa haarde, at vi vandrede over dem uden i mindste Maade at synke i. En eneste Hundesteil og en Frø var det hele Udbytte fra Søen; derimod ingen Ørreder, som jeg havde ventet. Men ved Bistand af den unge Akermann, som med megen Iver understøttede mit Fiskeri, erholdtes endelig, i en lille Aa i Nabolaget, en Ørred. Dernæst vendte jeg hjem til Hotel Rostad for at afslutte min Correspondance og nyde et tidligt Middagsmaaltid. Da jeg var bleven underrettet om, at der skulde afholdes en Festivitet paa Corvetten, gik jeg ombord Kl. 5. Festiviteten bestod deri, at et Telt af Flag var oprettet paa Dækkets Agterdeel, og her skulde hele Expeditionen, tilligemed Officererne, indtage et Middagsmaaltid. Selv Due, som kun meget uegentlig kunde henregnes til Expeditionen, tog Deel deri, hvorimod adskillige Besøgende fra Hammerfest bleve placerede ved et eget Bord og kun

beværtedes med Viin og Kager. Da vi ikke gik tilbords før omtrent Kl. 7, savnede jeg ikke Appetit, uagtet mit tidligere Middagsmaaltid. Det forstaaer sig, at vi beværtedes med mange Retter, hvoriblandt flere Posteier, med mange Vine og Liqueurer, og at Champagnen flød rigeligt. Blandt Behageligheder ne ved dette Maaltid hørte der ogsaa Musik med Lirekasser, Sang af Gennet og Anglès, extemporeret Digt af Marmier og Lægen Delius. Klokken var over 10, da vi reiste os fra dette Middagsbord, og nu gav Bévalet en Forestilling som Dandser.

To Bjørneunger falbødes af nogle Russere. Af en Franskmand, som vilde kjøbe dem, forlangte de 15 Specier, men solgte dem senere til Kjøbmand Aagaard for 9 Specier, eller rettere for et Odderskind, som ansloges til denne Priis. Paa Spørgsmaal om, hvorfor de havde forlangt saa meget af Franskmanden, svaredes: fordi Franskmændene havde brændt Moskau. De spæde Bjørne ere høist pudseerlige og blive let fuldkommen tamme. De tilkjendegive deres Kjælenhed ved en særegen knurrende eller spindende Lyd, næsten som en Kat. De ere meget tilbøielige til at slikke, suge og patte paa alle Slags Gjenstande og finde stor Fornøielse i at klattre op ad deres Herre, ligesom ad et Træ.

15de Juli, Søndag, var bestemt til vor Afreise, og jeg var meget tidlig oppe for i denne Anledning at træffe adskillige Forberedelser. Forresten hendreves Formiddagen med Afskedsvisiter hos adskillige af Byens Honoratiores; saaledes hos Byens første Kjøbmand, Aagaard, hvor jeg, skjøndt midt i Juli, traf en stærk Steenkulsild i Kakkelovnen. Uagtet Vinden hele Dagen var gunstig, blev Ankeret dog ikke lettet før Kl. 3. Vi kom snart ud i det aabne Hav.

16de Juli, Mandag. Tidligt om Morgenen vækkedes jeg paa en ikke behagelig Maade, idet en Bølge, som gik over Fartøiet, styrtede ned til os i Vaabensalen, da man ikke

havde lukket Vindueslugerne tæt, og udgjød, som jeg antager, en halv Spand Vand over mit Hoved og i min Køie. Mod Aftenen berettedes, at Driviis var i Sigte.

17de Juli, Tirsdag. Den gunstige Vind var idag bleven til fuldstændig Modvind, og Corvetten holdtes krydsende ud for Beeren-Eiland. Jeg havde tilbragt en afskyelig Nat, idet min Køie ved hver Svingning stødte mod en Pæl i Vaabensalen. Imidlertid var jeg nødt til at staae tidligt op for at give Plads for Arbeiderne i Lasten. Alle daglige Fornødenheder, Kul, Viin, Meel og andre Levnetsmidler opbevaredes under den ulykkelige Vaabensal, og man kunde derfor ikke have Ro der et Øieblik. Overhovedet var der slet Intet gjort for vor Bekvemmelighed, hverken i den ene eller den anden Henseende. En stor Deel af Dagen tilbragte jeg med Læsning af Keilhaus interessante Reise i Finmarken. Da de fremmede Gjæster paa Corvetten nu vare saa talrige, at de ikke alle kunde faae Plads i Spisesalen, maatte adskillige nyde deres Middagsmaaltid i Vaabensalen, siddende paa Kasser eller Køier med Tallerkenen paa Knæet.

18de Juli, Onsdag. Modvinden vedvarede, men Veiret var ret godt, og Thermometret viste omtrent $2^1/_2{}^0$ over Frysepunktet. Jeg tørnede ikke ud før Kl. $8^1/_2$, fordi jeg befandt mig ilde (skjøndt ikke af Søsyge). Gaimard havde affordret mig en Beretning om mine intenderede Arbeider paa Spitsbergen, og jeg føiede ham i at skrive en saadan phantastisk Skitse; hvad hans Hensigt dermed var, veed jeg ikke. Et hensigtsmæssigere Arrangement var idag truffet med Middagsmaaltidet, saa at vi alle optoges i Spisesalen. Om Eftermiddagen anordnede Gaimard Styrkeprøver paa Dækket med Dynamometret.

19de Juli, Torsdag. Det var næsten Vindstille, og Veiret tillod mig saaledes tildeels at beskjæftige mig med at fiske (ved Hjælp af en Fangepose), samt med zoologiske og

mikroskopiske Undersøgelser. Om Eftermiddagen arbeidedes atter noget med Mikroskopet. En Procellaria glacialis blev skudt (af Capitainen) og bragt ombord. Idag begyndte allerede Bévalets Skulkeri. Gaimard besad ikke Charakteer nok til at holde ham i Ørene. Kl. 11 viste Thermometret (C.) omtrent 1° over Frysepunktet.

20de Juli, Fredag. Idag var jeg oppe før Kl. 8, uagtet jeg plagedes af Ildebefindende. — Her vil jeg indskyde nogle Bemærkninger om Franskmændene som Søfolk, dog ikke af mig selv, men af den norske Lods, vi havde med fra Tromsø (en Skipper Petersen, der tidligere havde faret paa Spitsbergen, men nu var Gjæstgiver i Tromsø). Efter hans Paastand vare de Franske slette Søfolk; de forsømte den gode Vind, vovede ikke at sætte Seil til, vare altfor bange for Isen, foretoge Maneuvrerne med en ganske overordentlig Langsomhed. Havde man rigtig benyttet Vinden, medens den var god, og havde man ikke styret saa langt i Sydvest ved Synet af de første smaa Isstykker, vilde vi allerede nu have naaet Spitsbergen. Saavidt Lodsen. — Idag var Veiret temmelig stille, men Vinden ganske imod. Thermometret viste 2° Celsius. Vi havde vel Kulild i Kakkelovnen ligesom igaar, men da Skylight og Døre vare aabne, kunde man ikke profitere stort af Kakkelovnsvarmen. Længere op ad Dagen blev Vinden vel lidt gunstigere, men særdeles svag, og en stærk Taage kom til. Jeg hendrev en ikke ringe Deel af Tiden med at spille Skak med Capitain Meier, hele fire Partier, vistnok mere end jeg i de sidste ti Aar tilsammen havde spillet.

21de Juli, Lørdag. Da jeg reiste mig fra Køien Kl. 8, fandt jeg Vinden ikke ganske ugunstig, men svag. Veiret var overordentlig smukt for denne Høide, og Temperaturen henimod 3° Cels. Mit Ildebefindende vedblev at plage mig. Jeg spadserede længe paa Dækket og tog derpaa med Capitain Meier atter fat paa Skakbrikkerne. Om Eftermidda-

gen saaes mange Hvaler sprøite, og en Mængde Fugle fløi om Fartøiet. Der havde idag været megen Disput om man kunde see Land eller ikke. Lodsen benægtede det, men et Par Officerer paastode haardnakket, at de saae Land.

22de Juli, Søndag. Jeg stod først op Kl. 8½. Det var næsten fuldkommen Vindstille, men endeel Dønning, saa at Corvetten rullede temmelig stærkt. Spitsbergen viste sig nu i fem til sex Miles Afstand. Vi havde en usædvanlig Scene, en varm Trætte mellem Lieutenant Gennet og Maleren Mayer. Mange Fugle nærmede sig Fartøiet og flere bleve skudte. Iøvrigt morede Officererne sig om Eftermiddagen med at skyde efter en ophængt Flaske med Flinter og Pistoler. Boeck og jeg gjorde os den Uleilighed at skelettere en Kuller, som blev fanget, men da vi vare færdige med Arbeidet, betydede Gaimard os, at det var en overflødig Uleilighed, da man havde Spiritus nok ombord for de Fiske, af hvilke man kunde ønske Skeletter.

23de Juli, Mandag. Hele Natten næsten fuldkommen Vindstille; om Morgenen Modvind (Østenvind), om Eftermiddagen igjen Vindstille. Jeg vaagnede omtrent Kl. 7½, efter en urolig, trættende og med de ubehageligste Drømme gjennemvævet Søvn, og befandt mig i en temmelig bedrøvelig Tilstand. En Opiumsæder kan ikke have en værre Opvaagnen, og har i alt Fald behagelige Drømme forud. Vadsken med koldt Vand er vistnok meget forfriskende, men idag compliceredes mit Ildebefindende med betydelig Rheumatisme. Jeg har vistnok mere Grund til at undre mig over, at denne, under de nærværende Forhold, er udeblevet saa længe, end at den nu har indfundet sig. Imidlertid er dette kun en utilstrækkelig Trøst under et saa smertefuldt Onde. Thermometret viste + 5° Cels., men Kulden var dog meget følelig paa Grund af Landvinden. Det er vanskeligt nok i Hjemmet at iagttage en fornuftig Diæt

under et compliceret Ildebefindende, men det er næsten umuligt ombord i et lille Fartøi i det arctiske Hav.

24de Juli, Tirsdag. Det var godt Veir, men meget stille. Vi naaede derfor ikke ind i den Havn, hvor det var bestemt at Corvetten skulde ligge, og maatte kaste Anker lidt udenfor Indløbet til den lille Bugt Belsund. Det var dog ikke før Kl. 2½ om Natten at vi naaede Ankerpladsen. Efter Ankringen holdt Officererne et Maaltid, som jeg dog ikke fandt det Umagen værdt at tage Deel i, men valgte hellere Køien. Dagen over havde jeg havt Leilighed til at beskjæftige mig med zoologiske Arbeider. Længe havde vi et russisk Udkigshuus af Jord og Steen isigte, hvilket frembragte en høist sørgelig Virkning i disse vilde Omgivelser. Russerne besøge Spitsbergen flittigt; et stort Kloster paa Øen Zolowetskoi skal aarlig udsende sine Livegne for at fiske og fange paa Spitsbergen.

25de Juli, Onsdag. Idag endelig naaede vi vor bestemte Havn. Det var en lille Bugt, omgiven af høie Bjerge, bedækkede med Is og Snee lige til Havet. Paa den ene Side, nærmest Land, havde Corvetten Udsigt til et af Bjælker bygget Russerhuus ved Stranden samt en russisk Kirkegaard; paa den anden, fjernere Side en uhyre Isbræ, som stod saa at sige med Foden i Vandet, og nu og da ved at »kælve« (tabe et Isstykke i Havet) satte hele Bugten i Bevægelse og Corvetten med den. Et Parti Russere havde, som jeg formoder, været nødte til at overvintre, og havde tilbragt Vinteren, eller saa meget af den, som de oplevede, i dette Bjælkehuus. De Døde bleve efterhaanden begravede i Nærheden af dette Huus, saalænge der var Nogen, der kunde begrave dem, og saaledes dannede sig den omtalte Kirkegaard. Tæt ved Stranden eller paa Stranden stod det Fartøi, som jeg formoder havde bragt dem hid. Det var endnu heelt og af ret anseelig Størrelse, men uden Søm, sammensyet med Vidier.

Her maa en Beskrivelse af Corvettens Officerer finde Plads; men jeg vil forudskikke den Bemærkning om Søfolkene i Almindelighed, at naar Eugène Sue i sine »Romans maritimes« lader Bretagnes og Normandiets Indvaanere være tykke, blonde, phlegmatiske Folk, saa synes dette kun at passe meget slet paa Corvettens Befolkning, og heller ikke just at svare til, hvad jeg selv har iagttaget i disse Egne. Der var neppe to eller tre, der kunde kaldes blonde, uagtet de alle vare fra de omtalte Provindser, et Par Stykker ogsaa fra Belgien. De vare overhovedet af saa mørkt et Udseende, at man kunde holde dem for Spaniere eller i alt Fald for Provençaler.

Vor Capitain, Le Fabvre, var den blondeste Mand ombord, 37 Aar gammel, lidt førere, end det just var klædeligt for en Officeer. I Væsen og Klædning var han jevn; hans Charakteer syntes godmodig og phlegmatisk for en Franskmand.

Fleurieu de Langle, vor første Lieutenant, var en ung Mand, maaskee henimod de Fyrre, og den anden Blonde ombord. Han var af Middelstørrelse, stærkt bygget, smuk, men hans Ansigt havde et Udtryk af den dybeste Melancholi, som aldrig forlod det. Han var tavs og tilbageholdende, selv mod sine Landsmænd, men naar man henvendte sig til ham, viste han al mulig Høflighed. Han var en Søn af den Fleurieu de Langle, der fulgte med La Pérouse til Sydhavet og der havde den ulykkelige Skjæbne at falde i Cannibalernes Hænder. Jeg veed ikke om hans stadige Melancholi lader sig forklare af denne Erindring.

Anden Lieutenant, Gennet, var lystig og oprømt med en Gascogners hele Stortalenhed. Han havde megen Lyst til at spotte og satirisere, men syntes dog at være af ret godmodig Natur. Ombord spillede han en Rolle som Sanger og Guitarspiller.

Naguet de Saint Vulfran, en ganske ung Mand, neppe

af Middelstørrelse og af fiin Bygning, ret behageligt Ansigt, men ganske sydligt, af munter og lystig Charakteer. Han havde været med ved Indtagelsen af Constantine og blev der saaret. Matroserne, som syntes meget tilbøielige til Skjemt, kaldte ham »cent mille francs« (saaledes lyder omtrent Navnet Saint Vulfran) og fandt det behageligt at have en saa velhavende Lieutenant*).

Passini, en meget ung Mand, høi og tynd, af mørk Ansigtsfarve, med langt, kulsort, noget lokket Haar; hans Ansigt er snarest smukt, men frastødende ved det mørke, tilbageholdende, næsten menneskefjendske og stolte Udtryk. Af Charakteer viste han sig trættekjær og var overhovedet den ubehageligste blandt Officererne.

Endnu staaer tilbage M. Normand, som dog ikke var Lieutenant, men kun Aspirant, hvilket vel nærmest svarer til Cadet hos os, hvad ogsaa stemmede med hans Ungdom. Han maa rimeligviis have været begavet med poetiske Tilbøieligheder, da han gik under Navnet »Le Troubadour«. Hans lange, kulsorte Haar og mørke Ansigt gav ham et meget sydligt Udseende. Af Væsen var han godmodig og munter. Han var den eneste blandt Officererne, idetmindste saavidt jeg har kunnet erfare, der dyrkede den engelske Literatur.

Skibets Læge, M. Delius, var en lille Mand af meget sirlig Bygning og smukt Ansigt, omtrent 25 eller 26 Aar, Haaret sort, Øinene store, mørke og ildfulde; Ansigtet af oval Form, Næsen lige, smuk; en blomstrende Ansigtsfarve. Man kunde sige, at hele hans Ansigtsform var blød og kvindagtig, men dette rettedes imidlertid ved

---

*) Martin, som beskjæftigede sig med physiologiske Undersøgelser over Fuglenes og Fiskenes indre Varme, indbragte, for at explorere denne, smaa Thermometre per anum. Folkene tillagde ham strax den mindre behagelige Benævnelse »l'enculeur«.

et sirligt Hageskjæg; Hænder og Fødder fortrinligt veldannede. Aand og Smag syntes ikke at mangle ham, maaskee heller ikke Kundskaber, men man mærkede ogsaa, at han selv troede det. Hans Klædedragt var altid udsøgt og sirlig. Kort sagt, han var Corvettens første Petitmaitre. Hans Væsen kunde, naar han vilde, være overordentlig indtagende og vindende, Tonen af hans Stemme og hans Blik næsten uimodstaaelige. Sine Kammerater syntes han at have indgydt megen Respect og betragtedes af dem som et Orakel. I Kjøkkenaffairer og i Arrangementet af en Festivitet syntes han at besidde dybe Indsigter. Ogsaa var det ham, som bestyrede vor Messe.

Det sidste Led i Rækken er en Mand, som altid benævnes »Le commissaire«, og hvis virkelige Navn jeg ikke sikkert kan angive (maaskee var det Pottier). Jeg tænker, at hans Functioner tildeels stemmede med den saakaldte Forvalters paa Krigsskibene hos os. Men deri var han meget forskjellig fra denne, at Officererne ikke saae ned paa ham, som en lavt staaende Undermand, men behandlede ham som god Kammerat. Det var en ung, høi, stærkt bygget Mand, med sort Haar og rødmusset Ansigt, ligesom Doctoren, men hans Hoved var rundt som en Kugle og hans Kinder fremstaaende som en Basunengels; dog var han ingenlunde hæslig. Han var en ivrig Jæger og greb gjerne enhver Leilighed til at gaae paa Jagt. Jeg havde forresten ingen videre Berøring med ham.

Den 26de Juli, Torsdag. Først beskjæftigede jeg mig med zoologiske Arbeider ombord, dernæst tilstodes mig Kl. 1 en Baad til at skrabe med indtil Kl. $4^1/_2$. Delius fulgte mig, men da Udbyttet syntes ham for ubetydeligt, lod han sig sætte iland. Eftermiddagen og Aftenen tilbragtes med Undersøgelse af det Erhvervede.

27de Juli, Fredag. Indtil Kl. 11 fortsatte jeg mine zoologiske Arbeider fra Gaarsdagen. Efter Frokosten tog

jeg i Selskab med Gaimard, Capt. Meier og Sundevall ombord i to Galeaser fra Hammerfest, som laae udenfor vor Havn. Underveis mødte vi begge Skipperne, der vilde ombord til os, begge i samme Baad, og lod dem vende tilbage med os til den Enes (Stabells) Fartøi, hvor Gaimard kjøbte Huden af to Isbjørne for Hovederne af 17 Hvalrosser og endeel Edderfugleæg. Stabell havde gjort middelmaadig Fangst, skjøndt neppe til Dækning af Omkostningerne; men den anden Skipper, Klog, havde kun erholdt 60 smaa Sælhunde. Og dog var han reist tidligere fra Hammerfest (allerede den 25de April); men han havde ikke faaet Beeren-Eiland isigte førend han havde været 72 Dage i Søen. Vor Tilbagereise var temmelig seen, da Vinden blev os imod, og vi naaede først Corvetten Kl. 4, dygtig gjennemfrosne.

28de Juli, Lørdag. Formiddagen tilbragtes for største Delen med zoologiske Beskjæftigelser. Kl. 1 lod jeg mig sætte iland ved Russerhuset for at gjøre mig nogen Bevægelse paa Landjorden, hvortil jeg trængte stærkt. Jeg opholdt mig imidlertid nær Huset og et Par der opslaaede Telte, og skiltes fra Boeck, som vilde søge rød Snee. Nogle faa og meget diminutive Planter samlede jeg i den Hensigt at gjemme dem som et Minde om Spitsbergen, men de ere senere ved min Skjødesløshed forsvundne. Efter Middagsmaaltidet, som varede til Kl. 7, tog jeg mig en høist nødvendig Middagssøvn paa en Time, men fortsatte derpaa mine zoologiske Arbeider til Kl. $12^1/_2$. Den bestandige Dag gjør det muligt at arbeide til enhver Tid.

29de Juli, Søndag. Idag skulde der afholdes en Fest for Juli-Revolutionen, det vil sige et almindeligt Maaltid paa Dækket. Jeg stod op Kl. 6 for at gjøre en Excursion med Gaimard, Maleren Mayer, Sundevall, Boeck og Vahl. Mayer vilde male den nordlige Isbræ, og Gaimard vilde see paa ham, den eneste Beskjæftigelse, foruden Ministercorrespondance, som han indlod sig paa. Sundevall og Vahl

vilde stige noget tilfjelds, Sundevall paa Jagt efter Fugle og Insekter, Vahl efter Planter. Boeck og jeg vilde blive paa Søen for at bruge Skraberen. Senere lode vi os dog sætte iland, for at nyde en Frokost, som var arrangeret i Teltet (en Capun i Blikdaase, samt Ost og Brød, ikke at tale om Viin og Brændeviin for de Lysthavende). Lodsen Petersen, som var fulgt med, blev iland for at jage, og opdagede to Rensdyr, de første, som her bleve sete; han gjorde tre Skud efter dem, dog forgjæves, da man, som han paastod, havde givet ham en slet Bøsse med. For to Fisk, som vare blevne fangede i Skraberen, belønnede Gaimard Baadsfolkene med to Specier, samt desuden med hvad Viin og Brændeviin, der var blevet tilovers. Efterat vi vare komne ombord, beredte vi os deels til det forestaaende Gilde ved at pynte og barbere os, deels undersøgte vi (Boeck og jeg) Udbyttet af Skrabningen, hvori vi imidlertid bleve afbrudte Kl. $3^1/_2$, da Teltet blev opslaaet paa Dækket, og alt Lys saaledes var os berøvet. Maaltidet var egentlig ansat til Kl. 5, men da to Baade med 4 Officerer og endeel af Expeditionens Medlemmer udebleve, kom vi først tilbords ved disses Ankomst Kl. $7^1/_2$. Vi vare 24 tilbords. Dette store Festmaaltid fremsattes i tre Anretninger, første bestaaende af Suppe, Kalvesteg med Syre, Hønsekarri med Riis, Stokfiskepostei, Maccaronipostei og den berømte Gaaseleverpostei med Trøfler; anden af Kalkunsteg med Grønærter, dog saaledes, at Ærterne efter fransk Maneer først serveredes da Kalkunen var fortæret; endvidere Kaffecrème, Svedsketærte, Mandelkage og Mandler, indbagte med Sukker; tredie Anretning udgjorde Deserten, som bestod af Syltetøier (to Slags Blommer udmærkede sig ved Fortræffelighed) og mange Slags Smaakager, anrettede paa tolv Fade. Capitainen havde, foruden det sædvanlige Antal Viinflasker, yderligere ladet fremsætte 40 Flasker finere Vine, hvoriblandt 12 Flasker Champagne. Festen var altsaa galant nok, hvad Spise

og Drikke angaaer, og Positivet gav os endvidere Musik; men med Hensyn til Klædedragten herskede der langt mindre Yppighed. Franskmændene ansaae det slet ikke for nødvendigt at pynte sig, og gik tilbords i den røde Skjorte, Capoten og Vandstøvlerne. Selv Capitainen var iført Capot og havde Glandshat paa Hovedet. Dog var der Forskjellighed i Dragterne, saa at ikke to af de 24 vare ganske overeensstemmende. Forsamlingen syntes mig at have en temmelig stor Lighed med et Sørøverselskab, som holder sig lystigt, efter at have gjort en god Fangst. Omtrent Kl. 10, da Desserten fremsattes, følte jeg mig, uagtet jeg havde beflittet mig paa det største Maadehold baade i Spise og Drikke, saa overvældet, især af Søvn, at jeg trak mig tilbage og gik tilkøis. — En tredie Skipper fra Hammerfest var idag ankommen og blev bemærket af os paa en Excursion. Han kom ombord om Eftermiddagen med Stabell, og vi erfarede, at ogsaa han havde gjort slet Fangst, kun et ringe Antal Sæler, men hverken Hvalrosser eller Hvidfisk. Imidlertid havde han isinde, ligesom Klog, at forsøge Lykken længere nordpaa.

30te Juli, Mandag. Formiddagen indtil Kl. 4½ beskjæftigede zoologiske Arbeider mig. Idag var der opstaaet en panisk Skræk ombord for at Isen skulde indeslutte os. Lodsen blev udsendt for at recognoscere, og Gaimard underrettede os om, at vi maaskee, istedenfor at blive til den 10de August, som han tidligere havde fastsat, vilde komme til at reise om sex eller syv Dage. Da Talen kom herpaa ved Bordet, yttrede Delius, som syntes mere sandfærdig end Gaimard, at vi maaskee vilde komme til at reise om een eller to Dage, hvis Lodsen kom tilbage med ugunstig Beretning. Da jeg fremsatte den Mening, at det neppe kunde være nødvendigt at afreise saa hurtigt, svarede han, at det var en Sag, som ene afhang af Chefen, og hvori ingen Anden havde nogen Stemme. Idet jeg villig indrømmede dette, tilføiede

jeg tillige, at jeg, da vi endnu vare i den bedste Aarstid og provianterede for 14 Maaneder, ikke kunde indsee Nødvendigheden af en saa overilet Beslutning, at det forekom mig noget latterligt, efter at have foretaget saa kostbar en Reise, kun at gjøre et Ophold af fem eller sex Dage paa Spitsbergen. Man indvendte, at det var Chefens Pligt, ikke at udsætte sig for en Overvintring, hvortil jeg svarede, at man ved en Reise til Spitsbergen altid var meer eller mindre udsat for Overvintring, ligesom man ved en Søreise er udsat for Skibbrud. Adskillige af Officererne syntes at have god Lyst til at vende om og bleve noget heftige i deres Udtryk, og Passini fremkom med den Impertinence, at det afhængte af mig selv at blive paa Spitsbergen, om jeg havde Lyst. — Efter Bordet gik jeg iland med Sundevall og Boeck, for undersøge en Phoca barbata, som Gaimard havde kjøbt af Stabell, og tilbragte Aftenen dermed. Til Folkene, som bragte den, gav Gaimard to Specier i Drikkepenge. Med en saadan Gavmildhed er det ikke vanskeligt at erhverve sig Popularitet. Tillige sees deraf, at Gaimard er rigeligere udstyret af den franske Regjering, end de Danske af deres.

31te Juli, Tirsdag. Hele Natten tilbragte jeg paa en piinagtig Maade under de skrækkeligste Drømme, og det var mig næsten ikke muligt om Morgenen, da jeg kom op, at forvinde det rædsomme Indtryk. Imidlertid tilbragte jeg Formiddagen med de sædvanlige zoologiske Arbeider indtil Kl. 2½, da jeg lod mig sætte iland, for at faae en Smule Bevægelse, og om muligt fange nogle smaa Krebsdyr ved Russerskibet. Saavel ved Bordet som efter dette, da jeg var vendt tilbage til mine zoologiske Arbeider, havde jeg Debatter med Officererne angaaende deres zoologiske Samlinger. Jeg maa i denne Anledning fremføre nogle nærmere Oplysninger. Verdensomseileren Freycinet, hvem Gaimard havde ledsaget, lod sine Officerer give deres Æresord paa at aflevere Alt, hvad de samlede eller fandt, til Naturfor-

skerne, og kun selv beholde hvad disse ikke kunde bruge. Her derimod samlede næsten Alle, selv den tykke Chef. Hertil kommer endnu, at Officererne altid kunde forskaffe sig Baad til at skrabe med, hvilket de ogsaa idelig benyttede, hvorimod Expeditionens Medlemmer havde megen Vanskelighed med at faae udrustet en Skrabebaad. Jeg er endogsaa bleven nødt til at gaae ud med en ganske lille, Expeditionen tilhørende Baad, alene med Gaimards Tjener, François, en skikkelig Fyr, men meget for svag til dette Arbeide. Naar man anmodede Chefen om en Baad i dette Øiemed, tilkjendegav han altid sin Ulyst ved det Spørgsmaal, om vi ikke allerede havde faaet nok. Kun en eneste Gang forsøgte man paa at trække med Vaad, og da Udbyttet ikke var tilfredsstillende, blev dette Fiskeri strax henlagt. Det var især med Passini jeg havde den ovenantydede Debat. Paa en brutal og uartig Maade spurgte han om en lille Bøtte med Conchylier, der tilhørte ham, og som han syntes at have mig og Boeck mistænkte for at have berøvet ham. Jeg viste ham skarpt tilbage, sagde ham, at jeg intet vidste om hans Bøtte, men aldeles benægtede hans Ret til at gjøre zoologiske Samlinger. Gaimards svage Charakteer tillod ham ikke at tage de nødvendige Forholdsregler i denne Sag. Som et Exempel vil jeg endnu tilføie, at Bévalet, der ogsaa var en stærk Samler, paa Spitsbergen havde fanget et lille tovinget Insekt, som Sundevall ikke havde truffet. Da denne, der havde paataget sig Beskrivelsen af disse Dyr, bad Bévalet at afstaae ham dette Exemplar, svarede Bévalet paa det Bestemteste Nei: »han havde mange Bestillinger i Paris paa nordiske Naturalier, og det kunde desuden hænde sig, at han selv vilde beskrive Insektet, hvis Arten var ny.« — Ud paa Eftermiddagen meddeelte Capitainen, at han paa Grund af Isforholdene vilde lette Anker Kl. 6 næste Morgen. Nu fik jeg altsaa travlt med at ordne og indpakke hvad jeg havde samlet; men her

viste sig atter Gaimards Nonchalance. Der manglede Spiritus, og de af Folkene, som det paalaa at fremtage denne Artikel af Lasten, vare fraværende (i Land).

1ste August, Onsdag. En stærk Nordenstorm, som om Natten drev Isen mod Syd, saa at Passagen ud af Bugten var fri, bevirkede, at Ankeret ikke blev lettet; ja Chefen havde endog faaet saa meget Mod, at han annoncerede, at vi endnu skulde blive fire Dage i Havnen. Jeg kunde altsaa tage fat paa de sædvanlige zoologiske Arbeider og beskjæftigede mig dermed til Kl. 1, da jeg var heldig nok til at erholde en Baad til at skrabe med. Efter Bordet Arbeide; men det vil ikke være overflødigt at bemærke, hvori dette Arbeide bestod. Alt hvad der med Skraberen opbragtes fra Bunden, heldtes i Baaden i et stort Kar, da kun enkelte større Gjenstande strax kunde udtages, hvorimod Eftersøgningen af de smaa Dyr maatte opsættes til man kom ombord. For at udføre dette, nemlig opsøge, afvaske og arrangere Udbyttet af Skrabningen, maatte man, under en Temperatur af $^1/_2$ eller 1 Grad over Frysepunktet, staae den største Deel af Dagen med Hænderne i iiskoldt Vand: saaledes tilbragte jeg idag fire Formiddagstimer og fem Eftermiddagstimer med dette anstrengende Arbeide. Min Affaire fra forrige Dag med Passini synes at have havt en god Virkning, idet alle Franskmændene behandlede mig med større Opmærksomhed, og flere endog tilbøde deres Hjælp ved Arbeidet. Kl. 12 krøb jeg i Køien efter at have drukket en Kop Thee.

2den August, Torsdag. Det sædvanlige Arbeide indtil Middagsmaaltidet. Efter dette blev jeg vaer, at en stor og sjelden Fusus (Søsnegl) var bortstjaalen. Mistanken faldt paa Bévalet, men der var intet Beviis imod ham. Med Capt. Meier gjorde jeg en lille Spadseretour i Land. Medens vi ventede paa den Baad, der skulde sætte os ombord igjen, varmede vi os ved den Bivouakild, man der havde

antændt af Russernes Efterladenskab (en Anvendelse, jeg ingenlunde kunde billige, da den slet ikke var nødvendig). — Anglès, som var iland, havde fattet den gaadefulde Beslutning at overnatte her, maaskee blot for at kunne sige, at han havde sovet paa Spitsbergen. Han lavede sig et Telt af en Stump Seildug, med en Tønde ved Hovedet og en anden ved Fødderne, og udforede sin temporære Bolig med Rensdyrskind. Udsigten fra denne over Corvetten til den store Iisbræ og de Bjerge, der hævede sig bag denne, var vistnok meget interessant, men mindre behageligt vilde det have været for ham, om han, ved at vaagne op, havde fundet en Iisbjørn ved sin Side. Men han havde ingen saadan Rencontre og kom den næste Morgen ombord i god Behold.

3die og 4de August, Fredag og Lørdag. Disse Dage anvendtes til uafbrudte zoologiske Arbeider for at gjøre saa stort et Udbytte, som den korte Tid vilde tillade. Atter om Fredagen led jeg et Tab, idet en nydelig lille Bulla (Snekke) blev mig frastjaalen.

5te August, Søndag. Ankeret lettedes Kl. 9 om Morgenen, vi skulde nu reise bort. Hele Formiddagen anvendte jeg til at indpakke og ordne det Samlede. Da jeg vilde have Bévalet til at udføre en Tegning for mig, var det mig ikke muligt at overvinde hans Dovenskab, og jeg nødtes til at klage derover til Gaimard, der syntes at blive meget vred, og truede ham med at afskedige ham i Hammerfest. Vort Maaltid i Messen var idag ualmindelig glimrende, med fine Posteier og fine Víne, selv Champagne. Denne prægtige Beværtning synes at antyde Officerernes store Glæde over Afreise efter et Ophold af 11 Dage istedenfor fem Uger. Om Eftermiddagen blev det næsten Vindstille, og vi vare ikke naaede ud i aaben Sø, da jeg Kl. 11 gik tilkøis. Et Tegn paa, at vi nu vare i den bedste Sommertid, synes den

Omstændighed at atgive, at jeg Kl. 12 kunne ligge i min Køie og skrive ved Dagslyset.

6te August, Mandag. Vinden var moderat og ret gunstig. Arbeidet hvilede nu.

7de August, Tirsdag. Smukt Veir med svag Nordenvind. Vi kom ind imellem Iis, og der styredes derfor lige i Vest. Om Eftermiddagen morede Gaimard sig med at lade afholde Styrkeprøver.

8de August, Onsdag. Vi nærmede os Beeren-Eiland, hvor vi, efter den tidligere Bestemmelse, skulde blive to Dage. Men denne havde man nu forandret saaledes, at man vilde lade sig nøie med sex Timers Ophold der, og da man fandt, at Isen ikke tillod os at nærme sig Øen uden Fare, opgav man ganske Besøget. — De to følgende Dage tilbragtes temmelig ubehageligt med stille Veir eller Modvind.

11te August, Lørdag. Om Morgenen fik vi Norges Kyst isigte. Men Modvind nødte os til at krydse hele Dagen for at komme ind i det nordre Løb, og først tidligt om Søndag Morgen (Kl. mellem 3 og 4) kom vi til Anker i Hammerfests Havn.

Jeg kan ikke forlade Corvetten uden at tilføie den Bemærkning, at der fandt et ganske andet Forhold Sted imellem Officerer og Mandskab, end jeg har iagttaget paa danske Krigsskibe. Naar jeg siger et andet, saa mener jeg et bedre og humanere. Skjælden, Sværgen og Tyranniseren fra Officerernes Side syntes ukjendt, og Matroserne vare dog ikke mindre villige til at opfylde deres Pligt.

Wichmann,
Bogbinder.
KJÖBENHAVN.